

MARIA KUNCEWICZOWA

TRISTAN
1946

Clubul cărții digitale 2024

242

12

Colecția

GLOBUS

Maria Kuncewiczowa

Tristan 1946

De la debut
(1927) pînă azi
proza Mariei Kunce-
wiczowa (n. 1899) se bucu-
ră de o entuziastă primire din
partea cititorului polonez. Străina
(1936), Cheile (jurnal al anilor de răz-
boi) (1948), Complotul celor absenți (1957),
Pădurarul (1957), Tristan 1946 (1967), Fantomele
(1970) sînt numai cîteva dintre titlurile care
au constituit adevărate evenimente literare la apari-
ție și s-au bucurat de o largă audiență în lumea întreagă.

EDITURA UNIVERS

Lei 8,50

1974

TRISTAN 1946 MARIA KUNCIEWICZOWA

După ediția:

Maria Kuncewiczowa

TRISTAN 1946

Czytelnik 1967

Warszawa

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate editurii UNIVERS

GLOBUS

Maria Kuncewiczowa

Tristan 1946

Traducere de

Maria Vîrcioroveanu

EDITURA UNIVERS

București

1974

CAPITOLUL I

La Pensallos locuiam într-o casuță cocoțată pe coasta stîncoasă a golfului Cornwallez, numit de unii și Ready Money Cove, adică locul unde banii vin singuri. Golful fusese numit astfel încă de pe vremea cînd piraiții se pripășiseră prin părțile aceastea pîndind corăbiile spaniole și portugheze. Casa o moștenisem de la Freddie Burnnham. Ne mutasem aici în anul 1943 nu atît ca să ne adăpostim de bombe, cît pentru faptul că Cornwall se afla la o mare depărtare de Kent, unde era familia „celui de-al doilea soț al meu” — în ochii lumii treceam drept soția lui — și care își pierduse răbdarea cu mine. Nu însemna cîtuși de puțin că Pensallos avea să mă accepte fără rezerve, căci nu mă dezbărasem de vechiul obicei de a pune la masă coșulețul de pîine în dreapta, aproape de farfuria întinsă, nu renunțasem la *th*-ul meu mult prea peltic și la *a*-ul foarte monoton, și nici la supele mele indigeste. Dar, pentru că noii noștri vecini nu făceau parte din familie, nu se simțeau datori să-mi îndrepte greșelile.

Doi ani mai tîrziu muri Freddie. Cum nu se născuse în Cornwall — fără celtică, ce și-a păstrat multă vreme independența față de saxoni, zi-

cîndu-și Wales-ul de Apus — moartea lui n-a provocat la Pensallos o jale prea adîncă; pe englezi localnicii nu-i consideră compatrioți. Văduvele lor însă, — treceam drept văduva lui legală — indiferent de monștenirea pe care o primesc, sînt socotite victime ale soartei. În felul acesta multe mi-au fost iertate după ce Freddie s-a prăpădit, mai ales că el unul încetase să mai fie victima mea.

În anul 1946, în existența mea simplificată — a apărut Michał. Întîi numai ca o semnătură pe o scrisoare. Mai apoi ca un nume scris pe diferite formulare și chestionare, numele de familie al unui defunct care fusese cu șapte ani în urmă soțul meu legitim.

Michał îmi scria din Germania. După eșecul răscoalei din 1944, fusese luat prizonier și dus din Varșovia într-un lagăr „foarte civil“, iar cînd americanii îl eliberaseră „nu mai știa să umble“, fapt pentru care zăcuse îndelung prin spitale. Mai apoi, „fugise de la americani“ și „făptuise multe“. Cîndva, demult, găsind în valiza tatălui său o scrisoare pentru mine, neexpediată, își notase adresa. Mă întreba acum dacă îl pot ajuta să vină în Anglia.

Pe fiul lui Piotr, soțul pe care, deși om de valoare, nu-l iubisem, puteam desigur, să-l aduc în Anglia. Dar, o doream oare? Doream să am în casă un bărbat tînr, necunoscut, numai pentru că odinioară, un vîrstnic lider de partid pozase în Constructorul Solness, iar mie îmi hărăzise rolul Hildei, tînăra sa inspiratoare în construirea turnurilor înalte pînă la cer, pentru omenirea prozaică de pe pămînt? Michał fusese conceput după o ședință în care Piotr realizase fuzionarea cîtorva

grupări politice. Considerase aceasta drept realizarea sa supremă și mie, încrederii mele în el, îi atribuisese triumful. Atunci mi se păruse că aud în dormitorul nostru glasul sferelor cerești și al harfelor triumfale și mă dăruisem fără rezerve soțului pe care nu-l iubeam. Dar după „realizarea supremă“ urmaseră altele mai mărunte, turnurile începuseră să amenințe cu năruirea, harfele amuțiseră.

Michał crescuse pur și simplu fără tată; — odată ajuns deputat, Piotr își petrecea timpul la seim sau la ședințele de partid. Întrucît triumfurile sale erau din ce în ce mai modeste își atribuia sieși toate meritele, mie creîndu-mi reputația unei burgheze care, chipurile, îi stăvilea elanul prometeic. Michał își divinizase dintotdeauna tatăl. Cînd era mic se obrăznicea în prezența lui și devenea nesuferit numai pentru a-i atrage atenția, iar pămîiala zdravănă pe care o încasa de la Piotr îl ațîța și mai vîrtos. Ca un cățeluș se vînzolea sîcîitor printre picioarele stăpînului, primind loviturile dureroase ca pe niște mîngîieri. Mărindu-se, începuse să decupeze din gazete însemnări despre manifestările publice ale tatălui său pe care le lipea într-un caiet.

Piotr nu știuse niciodată cîți ani are fiul lui nici la ce școală învață. Povestea despre Michał diverse întîmplări fanteziste, vrînd să-l înfățișeze ca pe un adolescent filozof cu înclinări revoluționare. Toleră lecțiile de limbi străine și de muzică pentru că le plăteam eu, din ceea ce cîștigam cu traducerea la ambasada engleză, dar la fiecă ocazie îl lua în zeflema numindu-l „papagal“ sau „Chopin-el“. El însuși, deși studiasse în Germania, nu învățase niciodată nemțește, în afara termenilor

de economie. Cu toate acestea, la congresele internaționale, cu nemții se înțelegea cel mai ușor. Tot așa nici franceza n-o știa mai deloc, și totuși am fost odată martoră când a cucerit delegația parlamentară franceză cu entuziasmul lui, cu mimica și gesturile sale oratorice. În consecință, disprețuia lingvistica, iar pasiunea pentru muzică era pentru el o afectare nedemnă de un bărbat.

Pe măsură ce evoluase cariera lui politică, acordase tot mai multă atenție specialității sale : economia. Se spunea c-ar fi făcut afaceri. Când ? Cum ? Nu avusese un birou, nici secretară, nici măcar un dulap pentru acte. Că ar fi cumpărat acțiuni în Silezia. Despre asta nu mi-a pomenit niciodată. Cred că nu din ipocrizie. Piotr credea în Utopie și era o fire dezinteresată ; avea însă un talent înăscut de a face bani, independent de voinea lui. Se zgîrcea la târguierile zilnice, în schimb din senin mi-a cumpărat o blană, un tablou de un pictor la modă, pian, iar lui Michał o barcă cu pînze.

Michał-copilul mă iubea ; cu siguranță pentru motivul că miroseam frumos, eram moale, colorată și foșnitoare. Și apoi, toate jucăriile, înghețata și hanțele de la mine le avea. Era însă de ajuns să audă vocea lui Piotr, iritată, totdeauna gata parcă să preîntîmpine reproșuri politice, că de îndată îmi întorcea spatele, își răsfrîngea buza de jos și se posta în așteptarea tatălui.

Piotr și cu mine aveam fiecare cercul nostru de prieteni. Piotr invita politicieni și parteneri de bridge, eu — colegi de birou, verișoare, mai tinere, însoțite de cunoștințele lor, printre care erau pictori și actori. Ceilalți jucau cărți, noi dansam.

Michał ocolea musafirii mei și căuta pretexte să se strecoare în salonul de primire al tatălui, să stea acolo ascuns într-un colț și să asculte cu aviditate cum domnii mai în vîrstă pritoceau dedesubturile murdare ale unor probleme despre care, abia cu puțin înainte, vorbiseră atît de frumos în parlament.

Cîțiva dintre partenerii de cărți ai lui Piotr făceau parte din lumea industriei și a comerțului. Pe aceștia îi admira Michał cel mai mult. Uneori mă întreba, într-o doară : cît câștigă un actor ? Dar un funcționar ? Răspunsul îl făcea totdeauna să-și răsfrîngă buza de jos mult prea cămoasă și capricioasă. Și de fiecare dată aflam că cutare sau cutare domn, care nu demult fusese invitat de tatăl său la bridge, câștiga de zece ori mai mult decît actorul cel mai bun și se ducea la schi în Elveția. „Tata, dacă ar vrea — urma comentariul — ar putea să câștige de o sută de ori mai mult decît Marlene Dietrich.“

— Și de ce nu vrea ? îl întrebam abil.

Ridica din umeri :

— Pentru că este un om mare.

În asemenea împrejurări reflectam cît de lesne ține un tată loc de Dumnezeu în fața fiilor cînd sînt mici.

Odată, după o scenă destul de violentă (e adevărat îi făceam scandal cînd mă mințea și substituia pocăinței nerușinarea), Michał mi se aruncase de gît și cu obrajii arzînd, lipiți de ai mei, gemuse : „Mamă, mamă, cît mă îngrijorezi...“ „De ce ?“ Căzuse pe gînduri. Nu răspunsese nimic, își clătina doar capul ca un bătrîn îndurerat. Apoi, urmase un torent de cuvinte pline de amărăciune

care se vede că mocniseră în el de lungă vreme : „Pentru că tu nu cunoști viața, tu știi numai să muncești, să dansezi și să împarți în dreapta și în stînga și cînd cineva este așa, ceilalți își bat joc de el și-l dau la fund“.

Mă impresionase copilărescul acela „la fund“ care însemna pierderea slujbei și poate moartea prin inaniție ; izbucnisem în rîs și îl îmbrățișasem. Mă respinsese. Cu lacrimi în ochi, nu știu dacă de mîine sau de încîntare, își strînsese fața în palme. „Tu... tu ești mai frumoasă decît Marlene, dar nu te pricepi să câștigi atît de bine ca ea !“

Venise apoi timpul gloriei mele, de scurtă durată. Îmi fuseseră publicate cîteva traduceri din niște autori englezi contemporani. Editorul fusese întreprinzător, iar criticii, cu care dansasem la verișoarele mele, se întrecuseră în a-mi lăuda talentele de stilist. Încurajată, scrisesem cîteva articole pentru o revistă literară ce apărea lunar și, dintr-o dată, numele meu de domnișoară, pe care îl foloseam ca pseudonim literar, dobîndise rezonanță. La început Piotr nici nu observase, pe urmă adoptase atitudinea unui patron discret căruia nu-i place să-și sublinieze rolul în formarea unor discipoli tineri. Veniturile mele crescuseră și, odată cu ele, crescuseră cheltuielile. Michael fusese dăruit cu diferite obiecte de lux, potrivite vîrstei de adolescent, nelipsindu-i nici chiar lecțiile de dans. Lecțiile, propriu-zis seratele, aveau loc la noi, în zilele cînd Piotr se ducea la ședințele Comisiei Bugetare.

Michael se dezvoltase pretimpuriu. Înalt, musculos, cu părul mătăsos, cu vocea joasă pe care o folosea cu economie, mai degrabă ca acompania-

ment pentru privirile sale grăitoare, nu era prea sociabil, mai curînd ursuz ; zîmbea rar și numai eu îi descifram mutrele de copil. Cred că numai eu ; căci pentru a i se însenina trăsăturile ar fi fost nevoie chiar de lacrimi, care să-i spele masca, iar el nu prea era capabil să plîngă. Mă convinsesem mai repede decît aș fi dorit că pe băiețelul acesta, care moștenise fruntea și buzele mele, îl urmăreau fetele ca un roi de viespi întăritate. Mă mai convinsesem că Michael înclina spre femeile mai în vîrstă și spre fetele de stradă, ceea ce am pus-o pe seama timidității sale tinerești. Seratele organizate acasă aveau menirea să-i dirijeze gustul spre cele de o vîrstă cu el și spre genul „intelectual“.

Iată că la seratele acestea Michael întîrzia și le trata de sus pe „domnișoarele de familie bună“. Cu toate acestea entuziasmul lor pentru lecții creștea și fata cu care dansa își lua aere de regină. Școlii îi consacra doar atîta timp cît să facă față și să nu fie considerat un incapabil. Avea reputația unui premiant virtual, care, însă, „nu vrea să-și bată capul“. E drept, din cînd în cînd îl uimea pe profesorul de istorie sau de literatură cu cîte o erezie scînteietoare. Odată fusese chiar eliminat din pricina aceasta pe vreo două luni, ceea ce a dat apă la moară lui Piotr ca să răspîndească o nouă serie de anecdote pe seama fiului rebel, iar pe mine m-a făcut să cheltuiesc o groază de bani cu meditațiile.

Pe Michael nu păreau să-l impresioneze cheltuielile mele. Pentru diverse scopuri, declarate sau tănuite, exploata cu zel generozitatea mea, dar simțeam cum se rușina pentru mine și se întrista

Nr. 33/1

considerându-mă o idioată. Totuși, sub poșghita cotidianului dragostea noastră își ducea înainte apele când mai scăzute, când mai adânci, cu cotituri neprevăzute. Crescută într-o atmosferă de austeritate și neîndestulare, voiam să ofer copilului meu — fără să pretind nimic în schimb — tot ceea ce, cândva, mama nu voise să-mi dea mie. Pentru că Piotr era mereu plecat și pentru că nici unul dintre noi nu aveam rude, relațiile cu fiul meu se situau parcă în afara familiei, semănând cu războirile și alianțele unei perechi de concubini. Aveam secretele și conspirațiile noastre. Michał știa că în singurătatea mea de femeie măritată apar și alți bărbați și că în jurul unuia dintre ei gravitează universul meu. Ne favoriza plimbările, uneori mă privea cu ironie, pe sub sprâncene, apoi revenea la privirea lui șăgalnică. Față de Jan se purta cu familiaritate camaraderească. Până într-o zi, când, pregătindu-mă să plec la întâlnire, intră în cameră ținând în mână puloverul lui preferat, cumpărat recent. Buza de sus crispată, — în linie dreaptă — îi dădea o expresie de îndârjire caustică. „Dă-i-l lui Jan — spuse. — El e mai lat în umeri ca mine și, în general, nu te mai îngriji de mine.“ Glasul i se frînse. Era furios și în același timp stîmjenit. Renunșasem să mai ies în ziua aceea, noaptea plînsesem, iar dimineața îi scrisesem lui Jan că nu pot să mă despart de Piotr.

Era sfîrșitul anului 1938. Michał avea paisprezece ani. Paisprezece ani, cei mai buni, din viața mea pe care-i dăruisem lui tot atît de ireversibil cum îi dăruisem fruntea și gura. Veniră sărbătorile Crăciunului. Varșovia se comporta ca o capitală a poporului ales. Marea Roșie se desfă-

cuse în două părți, de Răsărit și de Apus, pentru a da trecere polonezilor — puternici, uniți, pregătiți* spre un viitor de nădejde. În seara de ajun Piotr veni iritat în urma unei discuții cu reprezentanții opoziției și din prima clipă cășună pe Michał: „Cum ești îmbrăcat! Șosete bălțate, pulover flaușat?! Ca un papițoi! Imediat să mi te îmbraci cumsecade!“

— Dar sînt lucruri sport, Piotr, pe care Michał le-a primit de la mine, la pom. Le-a îmbrăcat pentru că pleacă peste două ore la Zakopane, la schi — intervenisem.

Lenevit în vacanță, Michał stătea în fotoliu, și nici măcar nu tresări. „N-are nici un sens să mă schimb acumă“, spusese, căscînd.

Dar Piotr izbi cu pumnul în masă: „Aici nu e han pentru sportivi spilcuiți! N-ai să pleci nicăieri! Marș în camera ta!“

— Tată, tu n-ai dreptul să-mi poruncești. Mama mi-a plătit și biletul de tren și pensiunea.

Aici tabloul s-a tulburat. Îmi amintesc cum, pe fondul bradului lucitor, se profila masca palidă a lui Michał și fața contractată a lui Piotr și cum în liniștea desăvîrșită cădeau surd, peste puloverul alb, loviturile văturaiului. În sfîrșit, am auzit ceva ca o schelălăială și gîfîitul cuiva, undeva niște uși trînitite, m-am repezit la Piotr și l-am lovit cu pumnii unde am nimerit. Mai tîrziu, nu știu ce a mai fost. Îmi mai amintesc doar, că după seara de ajun, Piotr și Michał ședeau pe canapea, ca și

* „Sîntem puternici, uniți, pregătiți“, erau cuvintele mareșalului Śmigły-Rydz rostite cu prilejul războiului cu Germania în 1939.

cum nimic nu s-ar fi întâmplat, răsfoind împreună o revistă; Michał era îmbrăcat într-un costum de culoare închisă și m-a privit obraznic când i-am servit *bakalie**. Mă durea inima și mi se părea că bradul ardea în van, undeva afară din casă, și că eu rămăsesem singură pe niște ruine.

De la sărbătorile acelea nefericite se lăsase între noi o răceală pe care nici măcar primăvara nu o alungă. Ne evitam unul pe altul, iar când ne întâlneam, coboram privirile. În casă se vorbea cu voce înăbușită, cu băgare de seamă, ca și cum alături ar fi zăcut un muribund, conștient încă. Pentru prima oară în viață Piotr se ocupase de Michał. Îl luase de câteva ori la plimbare, îl întreba de școală fără zeflemiseala lui obișnuită și-l bătea pe umăr ca pe un coleg din partid. În iunie, ne invită pe amândoi într-o bună zi să luăm prânzul la restaurant. Sub privirile chelnerilor fățarnici ne mâncărăm în tăcere porția uriașă de rosbrat, politicoși, îngrijiți, respectabili, membri ai elitei sociale, iar în spatele nostru se prăbușea o lume.

Petrecurăm vacanța, ca de obicei, la mare. De fapt, eu o petrecusem. Piotr venea uneori în week-end, aducând mereu câte un „șef” sau ministru, pentru care trebuia să prăjesc în mare grabă cambulă. În ce-l privea pe Michał era greu de spus unde-și petrecea timpul. Căci chiar dacă sta cu mine la masă, colinda cu gândul prin locuri unde eu nu aveam acces. Pe Jan îl mobiliza-

* Fructe orientale uscate (smochine, curmale, migdale, stafide) amestecate cu nuci, biscuiți și jeleuri.

seră. Se părea că avea o altă femeie. Mai tânără ca mine. Și mai frumoasă.

În sfârșit, veni septembrie 1939. Mă afluam la granița românească, în Zaleszczyki. Piotr se dusesse să afle dacă un anume redactor de la o revistă varșoviană găsisese o tipografie în orașul regional cel mai apropiat, unde ar fi putut tipări ziarul, pînă când aliații ar fi forțat retragerea nemților și concentrarea lor pe frontul de Vest, iar guvernul polonez ar fi putut să se întoarcă la Varșovia. Dacă se găsea o asemenea tipografie, Piotr era decis să se sustragă convoiului oficial și să mă ia pe mine și Michał la Tarnopol.

Cu o zi în urmă, Michał rămăsese la Łuck. Ședeam singură în pridvorul de lemn de care se frecau berbecii și-mi încordam privirea spre șoseaua învăluită în praf, în speranța că-mi voi vedea fiul venind. Acolo, la Łuck, Michał intrase în grabă în camera acelor oameni necunoscuți unde încercasem să dorm în ultima mea noapte petrecută în Polonia, cum aveam s-o constat mai târziu; venise să ia o cămașă curată și să mă anunțe că ne vom întâlni, ziua următoare, la Zaleszczyki.

Ședeam, așadar, în pridvorul acela printre oi și albine, cu privirea ațintită nu atît la șosea cît la războiul care devora trecutul, cu auzul încordat nu atît la gândurile proprii cît la huruitul mașinilor care treceau granița. Mă simțeam asemenea Pitiei, așteptînd o șoaptă prevestitoare de viitor. Ofrandele fuseseră depuse, duhoarea fumului și a singelui înăbușise aromele verii, sosiră clipe hotărîtoare; oamenii, întemnițați și condamnați de opțiunile lor greșite la cătușă pe viață, puteau fugi spre libertate.

Știam că Piotr nu va veni să mă ia nici în ziua aceea, nici în cea următoare. Cea mai mică mișcare în domeniul problemelor de ordin public îl făcea să uite cu desăvîrșire și de casă și de familie. În clipele în care acele categorii esențiale — poporul, țara, statul — erau amenințate, nu suporta în preajma lui persoane și chestiuni frivole, ca femeia, copilul, tristețea sau bucuria cui-va. Dacă eu sau Michał îi ieșeam atunci în cale, devenea crunt. Nu-l puteam suferi din pricina asta. Și totuși existaseră acele momente când îl admirasem văzînd în el pe Constructorul Solness. Din păcate, de multă vreme însă, admirația, la început fierbinte, se schimbase într-o considerație rece, distantă.

Dar tainița aceea din mine, caldă, nevăzută, care adăpostise cîndva trupșorul ce urma să devină Michał, locșorul acela mă durea. Tot așa mă dureau străzile și drumurile toate pe care Michał plecase de la mine. Și toate orele petrecute în așteptarea lui. Simțisem, mai mult ca oricînd, că așteptarea mi-e zadarnică, căci dacă el va fi căutînd pe cineva în ziua aceea, printre caii speriați, printre oiștile rupte și oamenii morți, acela era tatăl lui, Piotr.

Un automobil se opri la poartă. Cineva îmi făcu semn cu mîna, țîșni din mașină și năvăli în pridvor. Era Freddie Burnham, șeful meu de la ambasadă. Priveam, fără să fiu în stare să gîndesc cum arunca lucruri de-ale mele în valiza lui. Nu auzeam ce spune. M-am dezmeticit abia în România. Iată dar, că nu intenția, ci întîmplarea mă duse dincolo de granițele țării mele.

*

La Londra locuia Franciszek. Cînd Freddie ne făcu cunoștință în primăvara anului 1940 Franciszek era chipeș, cu o coamă de păr *à la Paderewski*. Mă măsurase cu privirea din creștet pînă-n tălpi și spusese: „pretty“*. Franciszek, ziarist de profesie, prețuia la femei calitățile care conveneau bărbaților, dar printre acestea nu se număra inteligența. Pe mine mă îndrăgise pentru că știam să gătesc borș ucrainean și pentru că, în virtutea vechii deprinderi, făceam pe secretara lui Freddie, fără să-mi spun niciodată părerea propriei. Franciszek se stabilise în Anglia în jurul anului treizeci. Din corespondent de presă, devenise, cu timpul, reprezentantul unei firme exportatoare de ceai; cîștiga mult. Păstrase interesul pentru politică și se folosea de relațiile sale în Labour Party uneori „pentru binele Poloniei“.

După ce am citit scrisoarea lui Michał am început să meditez asupra ei. Știrile particulare — în special cele rele — circulau mai iute în timpul războiului decît noutățile politice, așa încît, destul de repede am aflat că, după plecarea mea, Piotr se încurcase cu o oarecare Anna și că Michał locuia la ei. Piotr fusese împușcat în patruzeci și doi, iar mai tîrziu murise și Anna. Franciszek se străduise să verifice aceste date; Freddie mă ceruse în căsătorie. Pe mine, însă, mă cuprinsese atunci mînia pe englezi, din pricină că Piotr luptase de unul singur, dusese o existență ascunsă, de șobolan, și murise zadarnic. Noaptea, stînd alături de Freddie

* Noștimă. (Engl.).

care dormea, contestam tot ceea ce îmi adusese timpul, mă întorceam în luna septembrie a anului 1939, fără un cuvînt îmi potriveam pasul după pașii lui Solness cel înalt, slab, cu gura mică și profil de uliu; împreună cu el, cu Piotr acela pe care nu-l iubisem, pășeam spre o moarte sigură, prostească și superbă sub ruinele turnurilor lui. Abia acum tremuram sub privirea lui de fanatic, abia acum vedeam cît fusese de frumos, de bărbat, de incoruptibil, cu tot spiritul lui practic și, cu toate gesturile lui brutale, cît de măreț în gîndire. Îmi blestemam nervii și prostia. Și am fugit de Freddie. Dacă n-ar fi fost Franciszek, azi n-aș mai fi existat. Dar el, așa cum se întîmplă adesea cavalerilor tomnatici, care vegetează pe marginea dramelor trăite de alții, mă urmărise. Mă găsise cu ușurință, în atelierul unei cunoștințe — o pictoriță care, plecînd din Londra, îmi lăsase cheia — și, în ultima clipă, îmi smulsese revolverul din mînă.

O stare asemănătoare, de groază în fața propriei mele vieți, mă cuprinse după scrisoarea lui Michał. Michał avea acum douăzeci și doi de ani, împliniți în septembrie. Înțelegeam prea bine că rămăsese atunci la Łuck intenționat. Și înțelegeam că seara aceea de ajun, cînd afecțiunii mele îi preferase văturaiul, luase proporții înșutite, și că legătura mea cu Freddie avea un gust și mai amar decît dragostea pentru Jan. Cu toate acestea m-am hotărît să plec imediat în Germania după Michał.

Din nou Franciszek m-a dezarmat. Franciszek îmbătrînise repede, avea dantură falsă, își pierduse coama, dar își păstrase vechiul interes pentru soarta oamenilor. După telefonul meu, a venit la

Pensallos; mi-a adus diverse documente de semnat și chestionare de completat. „Freddie nu te-ar fi lăsat niciodată să faci asta. N-ai relațiile necesare. Eu le am și eu am să mă duc după Michał.”

M-am liniștit. Prin simpla magie a contactului senzorial scrisoarea îmi trezea amintirile cele mai dragi. Mîna care a scris-o, atinsese cîndva — adunată într-un pumnuleț — fața mea aplecată deasupra căruciorului. Buzele care au umezit marginea plicului, cîndva supseseră cu lăcomie la pieptul meu. Mi-am amintit gîngăvelile lui de copil, îmbrățișarea brațelor dolofane, șotiile strengărești, micile noastre comploturi aducătoare de bucurie. Propria-mi copilărie se confunda cu copilăria lui Michał și-mi aducea lacrimi în ochi.

Apoi Franciszek plecă și nu se întoarse multă vreme. Eu citeam și reciteam scrisoarea lui Michał și încetul cu încetul ea îmi apărea într-o altă lumină. Oare așa trebuie să fie scrisoarea unui fiu care nu și-a văzut mama timp de șase ani? Rece? Pe ton glumeț? Cine știe spre ce se întindeau acum mîinile acelea, cîndva neajutorate, și ce cuvinte rele rătăceau pe buzele fiului meu. Chiar și gîndul că Michał era poate bolnav, că suferise atîta, mă irita mai degrabă, decît mă făcea să-l compătimesc. El de bună voie, doar, se ruptese de mine, la Łuck. Și apoi, nu pe mine mă alesese, ci pe tatăl său. De ce, cînd atîția oameni își scriau prin Crucea Roșie, el nu a dat nici un semn de viață timp de șase ani? De ce îmi cere să-l nasc din nou pentru o altă lume, acum cînd tinerețea mea e pe sfîrșite și durerea nu mai prezice desfătare, ci moarte. Primind o telegramă de la

Franciszek m-am aprins încă o dată, ca un fir de pai. Apoi din nou m-am stins.

Michał a venit la Londra la zece septembrie patruzeci și șase. Seara, Franciszek mi-a telefonat și mi l-a dat la receptor. „Mama?” — a întrebat cu un glas bărbătesc, timid, necunoscut, dar în același timp tulburător, voluptuos. Am înlemnit. Oare asta e vocea fiului meu? Cuvîntul „mama” sunase ca numele unei femei cu care un vechi iubit aștepta să se revadă. Abia am reușit să îndrug ceva.

Peste noapte Dumnezeu știe ce-am visat. Dimineața i-am scris lui Franciszek să-l rețină pe Michał un timp la el, la Londra. „Du-l la doctor — l-am rugat — și arată-i muzeele. Numai, ferească Dumnezeu, să nu-l duci cumva la «Asociația Combatanților», lasă-l să uite trecutul și relatează-mi, cum este el.” Scrisorile lui Franciszek le-am păstrat. Iată fragmentele referitoare la Michał :

20 septembrie 1946.

„Iubită Pretty,

L-am luat pe Michał la mine, așa cum mi-ai spus. Încă nu știu să-ți spun ce fel de om este. Înalt, slab, cu trăsături neregulate și cu mâini energice. Vorbește prost engleza, dar nici în polonă nu-l trage inima să vorbească. De cîte ori îi propun ceva nu se învoiește pentru ca apoi să cadă de acord în clipa în care eu mă gîndesc deja la altceva. Dacă n-ar fi zîmbetul lui neașteptat, ca o moarte subită, nici nu m-aș mai interesa de el.

Lovește oamenii și apoi îi cheamă la el cu o șiretenie atît de copilărească încît nu poți să-i rezisti. Muzeele nu-l interesează, nici «Combatanții». Îl pasionează cirul. Cu dresorul, după care s-a dus la grajduri, s-a înțeles din prima clipă. Mai greu a fost să-l hotărîsc să meargă la medic. Se codea și căuta felurite pretexte, pînă cînd l-am amenințat că am să convoc un consult acasă. Doctorul și-a bătut mult capul, pare-se, cu el, dar a izbutit să-i facă radiografiile și să-l examineze. S-a opus categoric să fie supus la teste și analize. Medicul susține că Michał a fost torturat în lagăr, după unele indicii din radiografii.

Despre tot ce a fost înainte de război știe puțin... Am un plan, cum să-l domesticesc...”

24 septembrie ...46

„I-am făcut cunoștință cu o tînără irlandeză, Kathleen Mc. Dougall, care studiază aici psihofiziologia și este, în momentul de față, laborantă la spital, la secția de psihiatrie. Îi cunosc familia. Tatăl ei a fost general la Belfast. Un coleric. E pensionar, locuiește la Londra și-și torturează nevasta și fiica cu zgîrcenia lui. Maică-sa, o melomană, se ocupă și de științele oculte. Economisește la coșniță ca să cumpere discuri. L-am dus la ei pe Michał, pentru că sîntem vecini. Bătrînul se pricepe la cai, așa că l-a dat gata pe Michał. Fata e isteată. Mi-a telefonat azi că Michał singur a trecut aseară pe la ei și că au fost la cinema. S-a lăsat convins să meargă la spital pentru teste... Planul mi-a reușit.”

„Irlanzeza e la înălțime ! Michał s-a supus testelor și merge la spital la tratament. Mi s-a spus că are urme de leziuni la coloana vertebrală, dar vindecate. Organele interne sînt toate în ordine, cu excepția nervilor. Medicii pretind că tratamentul va da rezultate. Nu văd nici o schimbare în dispoziția lui psihică, atît numai că s-a îngrășat și uneori îl aud în cameră fluierînd ca păsările și cîntînd destul de bine la un acordeon pe care l-a cărat cu el din Germania. «De unde îl ai ?» l-am întrebat. «L-am șterpelit,» mi-a răspuns. Cei de la spital spun că tratamentul va dura încă o lună... E greu să ghicești dacă irlandeza a fost aceea care l-a făcut să vorbească sau psihoanalistul. Ochii ei, însă, îmi spun că știe despre el mai multe decît știu eu. Despre tatăl lui n-a scos nici o vorbuliță. Cînd l-am întrebat, a mormăit : «Știți doar». Atîta tot.

Dragă Pretty, cînd noi eram de vîrsta lui Michał lumea era mai mare și oamenii mai importanți. Michał lasă impresia omului care a pierdut simțul proporțiilor pămîntene. La început, voia să vină la Pensallos, bîguia ceva despre pescuitul în Islanda în adîncurile mării. Apoi, deodată a acceptat Cornwall-ul. «Pe cînd ?» întreb. Face un semn vag cu mîna. O săptămînă, un an, nord, sud — pentru el e totuna. Pare totuși să aibă un instinct de conservare puternic. Mănîncă mult, doarme mult, deși deseori strigă și bolborosește în somn. E clar că-i plac fetele, animalele și ține foarte mult să i se pună plombe de porțelan...”

Atît de la Franciszek.

Michał a apărut la Pensallos pe la jumătatea lui octombrie. Aidoma descrierii făcute, mai frumos însă. Era într-adevăr taciturn, iar cînd scotea cîte o vorbă o făcea cu silnicie, morocănos... Numai ochii îi erau veșnic blînzi, adormiți parcă. La început mă deranja foarte mult. Venea din două iaduri, despre care știam — răscoala și lagărul — și din multe altele despre care nu voiam să știu. Și toate acele locuri neobișnuite, pe unde trecuse, aveau o importanță uriașă. Îmi dădeam seama că omul care trece prin atîtea iaduri nu poate fi făcut fericit cu ușurință. Mă rușinam de el, dar nu pentru el, așa cum se rușinase el pentru mine, cîndva. Era fiul meu, dar îmi apărea ca fiul altcuiva. Trupul lui nu era trupul unui fiu. Era străin, știa multe, fusese torturat. Mă chinuia curiozitatea să știu dacă are semne. Dacă-l mai doare ceva. Vremea era continuu frumoasă, înfloriseră anemonele japoneze și șofranul, așa încît, a doua zi chiar, l-am dus la plajă. N-am observat nici un semn. Umerii, pieptul, picioarele, ceafa, brațele erau îmbrăcate într-o piele fină, luminoasă, oasele îi erau splendid legate. Așadar loviturile acelea, durerile, biciuirile au pătruns mai adînc.

— De ce n-ai vrut să te întorci la Varșovia ? am început eu discuția.

A tăcut.

— De ce m-ai dat drept ruda și nu mama ta ?

— Pe cine deranjează asta ? Și așa, n-am să rămîn mult timp aici.

De astă dată am tăcut eu și, cu inima strînsă, mi-am scos lucrul din săculeț. După o clipă, l-am

auzind vorbind pe un ton cu totul schimbat, același ca la telefon.

— Pot să-ți spun Prietenă ?

M-am emoționat într-atât, încît sîngele mi s-a scurs din obraji. Parcă îmi vorbea Jan. Dezarmată, am simțit prezența celui alt. El mi se adresa astfel : Prietenă.

— Bineînțeles, am șoptit.

Atunci Michael începu să rîdă. Un rîs profund, din piept, aproape fără sunet. A rîs îndelung și cam fără sens și atunci eu am devenit impasibilă. În cele din urmă, a încetat. M-am uitat la el, avea ochii umezi și cu expresia aceea de „șiretenie copilărească“ mi-a spus :

— Vezi, mamă... Eu n-am uitat.

N-am mai găsit ce să spun. Trezise în mine o veche cunoștință : neliniștea neînțeleasă în fața bărbatului. Michael este un copil — îmi repetam — este un copil...

— Ești un copil ! — am strigat.

Se sprijini în cot și pesemne că mă privea, căci am întors capul spre el. Am văzut o față obosită, de bătrîn.

Un timp Michael avusese o bonă, o englezoaică. Luase lecții de engleză încă din iarna lui treizeci și nouă. Cu toate acestea, acum, în întîlnirile cu oamenii și în magazine mă lăsa pe mine să vorbesc. În general, se uita cu indiferență la tot ce tîrguiam, dar o dată l-am surprins vîrînd în buzunar o felie de șuncă pe care măcelarul tocmai o aruncase de pe cîntar. Abia am ieșit din magazin că m-am și repezit la el : „Dacă aș fi știut că-ți place atît de mult șunca ți-aș fi dat rația mea“.

(Pe atunci, în Anglia, mai era în vigoare raționalizarea).

A zîmbit cu indulgență, ceea ce m-a înfuriat.

— Dă-mi șunca pe care ai furat-o ! i-am strigat. Am s-o arunc la pisică...

S-a uitat la mine cu o privire nevinovată.

— În Anglia pisicilor li se cuvin rații mai mari decît oamenilor ?

Spumegam de furie, cînd a adăugat cuviincios : „Și apoi, vreau și eu să am șunca mea, Prieteno. Fără să aștept favoarea nimănui.“

Nu primea bani. Avea cîțiva gologani, cu siguranță tot furați. Se îmbrăca excentric, în tricouri cu găuri, cămăși în carouri, pantaloni demodați și chiloți de baie foarte scurți care le făceau pe vecinele mele de plajă să-și întoarcă privirile. Ce caricatură jalnică a gusturilor sădite de mine ! Ce legătură nefericită, inconștientă. Se spunea că umblă pe la licitații. Pesemne îi mai plăcea să ia în mînă diferite obiecte și să întrebe : pentru ce e asta ? A mai fost văzut la circul din St. Austell și la două filme la Par. Cu siguranță, intra pe blat. A adus acasă un dulău rătăcit pe care l-a numit „Partizan“. L-a îmbrățiat, l-a țesălat, l-a curățit de pureci și de scaieți. Dormea cu el, îl purta cu el pretutindeni și se bucura dacă nu lăsa pe nimeni să intre în casă. Trăiam cu spaima că Partizan o să muște odată pe cineva și o să dau de bucluc.

Așadar locurile acelea prin care trecuse Michael erau importante și el era deosebit de important. Mă umilea. Nici înainte de război, nici mai tîrziu, niciodată, nu făcusem atîtea eforturi ca să trăiesc. Doream să-mi vorbească, dar mă temeam să-i pun întrebări. Dubla lui ipostază, nouă pen-

tru mine — bărbătească și morală sta între noi, mă atrăgea și mă respingea. Doream foarte mult să-i servesc un exemplu oarecare. Disciplina englezească individuală și socială mi se părea a fi un bun exemplu. „Ei sînt... ei sînt atît de loiali“ — mă bîlbîiam eu. Mă asculta de obicei distrat, fluierînd, tăindu-și unghiile sau jucîndu-se cu Partizan. Pîna într-o bună zi, cînd, fața i se albi de răutate și izbucni: „Da, știu! Anna a murit din pricina unui struț din ăsta loial.“ (Nu știu de ce, îi numea pe englezi struți). Parcă și-ar fi lepădat dintr-o dată toate zdrențele și măștile și chiar și pielea de pe el și ar fi fost, tot, numai o carne vie, rană și fiere. Am fugit la bucătărie și am început să mă rog pentru ca el, și Polonia, și eu însumi, totul să se termine odată.

Sub pretext că trebuie să se odihnească și să învețe cumsecade englezește, nu l-am introdus în casele cunoscuților mei; mă temeam de hachițele lui. Dar și-a făcut singur cunoștințe cu o ușurință uimitoare în timpul peregrinărilor sale pe jos sau cu autobuzul. Nu l-am văzut niciodată beat, cu toate că poștașul mi-a adus la cunoștință că „*my young friend*“* face cinste oamenilor la circuma pescarilor The Lugger Inn de lângă debarcader.

Într-o dimineață, și-au făcut apariția domnișoarele Windrush și așa-numita Old Brownie. Laura Windrush era fiica unui maior, pe care nimeni nu avusese prilejul să-l vadă mai de aproape vreodată, și a unei barmanițe, pe care o văzuseră prea mulți bărbați din împrejurimi. Avea o față mare, de italiancă din timpul renașterii, un nas dăltuit,

* Tînărul meu prieten. (Engl.).

privirea lunguroasă și buze subțiri de vrăjitoare. Bogata Brownie, osoasă, cu gesturi bărbătești, mare și roșcovană, o întreținea sub pretextul colaborării în afaceri. Ba se zicea că Laura conducea cafeneaua ei, ba hotelul, ba agenția ei de voiaj. Toate întreprinderile acelea erau vizitate rar de Laura. „Laura e un geniu — spuneau mereu Brownie, uitîndu-se la ea cu o privire de copoi. Ea n-are nevoie să muncească. E suficient să dea idei, că se găsesc alții care să lucreze în locul ei. Ce m-aș fi făcut fără ea?“ „Descendenta Medicilor“ primea declarația ridicînd din umeri și clipînd din gene.

Veniră în dimineața aceea la mine să-mi ceară socoteală de ce îl țin ascuns pe Tristan? Da, da, pe Tristan. De ce nu-l scot în lume? Cu două zile în urmă călătoriseră cu autobuzul pîna la Ristormel Castle, închipuindu-și că acela ar fi castelul Tintagel al regelui Marc. Un oarecare profesor din Cambridge afirmă că o anumită luncă, situată aproape de mare, figurează în documente ca „Poarta lui Marc“, ceea ce înseamnă că acolo și-a avut castelul acel legendar Compars al Cavalerilor Mesei Rotunde, unchiul și rivalul lui Tristan; dar ele nu-și pot imagina castelul arthurian pe o luncă pustie, plină de excremente de oaie. Ziua de octombrie — spuneau — părea o zi de primăvară. Violetele înfloreau nu știu pentru a cîta oară. Cîneva în pădure imita grozav de bine glasul privghetorii și apoi începu să cînte într-o limbă străină. Ei, și printre stejarii aceia înalți, veșnic verzi, care cresc acolo roată pe povîrnișul dintre ruine, le-a ieșit în întîmpinare Tristan. Un tînăr cu vocea, harul și ochii lui Tristan. Bineînțeles, l-au întrebât de unde a apărut acolo. Le-a spus că de nicăieri.

De fapt, mai mult le-a arătat prin gesturi decât le-a vorbit. Și-a întins brațele, nu știu ce a mai făcut și s-a schimbat așa de mult, încât arăta ca o nălucă și ele au înțeles că a venit la Tintagel ca un orfan al nimănui, ca fiul unui rege fără coroană, din Statul Loonoi, cu alte cuvinte de nicăieri. Dar ele nu s-au lăsat cu una cu două și l-au întrebat unde doarme. Doar nu acolo în pădure, cu Isolda. Iar el, în sfârșit, a recunoscut că doarme la o prietenă. În Pensallos. La mine, adică.

Între timp, Michał nu mai dăduse pe acasă de două zile, așa încât au plecat fără să obțină nimic. Iată că la diversele lui ciudățenii se mai adăuga și asta, că era Tristan.

Seara, Michał se întoarce acasă.

— Unde ai fost ?

— Am fost la Truro.

— Tocmai la Truro ? Ce-ai căutat acolo ?

— Ceva important, și se apucă să-și facă de lucru la aparatul de radio.

L-am prins de mână :

— Ascultă... spune-mi de unde știi să imiți păsările și ce-ai cîntat acum două zile în pădurea aceea de lângă Ristormel Castle.

— În pădurea de lângă Ristormel Castle ? N-am fost acolo niciodată.

— Te rog, nu te prosti, reveni vechea mea enervare față de subterfugiile de școlar ale lui Michał, dar și el îmi vorbește cu un glas pițigăiat de copil, tremurînd de exasperare :

— Nu știu, zău, ce vrei de la mine, mamă ! De unde păsări ? Ce cîntec ? se maimuțări, alergînd prin odaie de colo colo. Ce-aș putea să-ți spun ? Opt luni în pădure... Escapade după hrană, acte

de sabotaj — grozav, nu ! De cîte ori ? De zece ori ? De șaisprezece ori ? Restul timpului am strivit păduchi. De plictiseală omul învață de toate... Nu știu nimic despre nici un Ristormel, iar ce cînt eu în pădure ? — se gîndi puțin — de unde pot eu să știu ce cînt în pădure ? — apoi trînti ușa și dispăru.

Așadar nici Michał însuși nu se înțelegea pe sine. Poate că și eu am fugit din Polonia pentru că nu mă înțelesesem ? Și în ultimul pătrar al vieții mele fiul meu m-a ajuns din urmă. M-am cufundat în gînduri și n-am mai pregătit cina. Către seară cineva a rîcîit mai degrabă decât a ciocănit la ușa camerei mele. A intrat Michał și, ca un copil, m-a întrebat : „pot să beau lapte ?”

Truro mă neliniștea. Îl iscodeam pe Michał : „Ai avut din partea lui Franciszek vreo scrisoare de recomandare către cineva de acolo ?”

A negat.

— Ah, poate familia aceia de irlandezi din Londra ți-a dat vreo scrisoare pentru Truro ?

Și-a ieșit din sărute. „Ce familie de irlandezi ? Care familie ? Nu mi-a dat nimeni nici o scrisoare. Îmi place Truro și atîta tot.”

M-am uitat în enciclopedie. Truro ? „Principalul centru administrativ al ducatului Cornwall. Atîtea și atîtea mii de locuitori, Episcopat. După Sf. Paul din Londra, cea mai veche catedrală protestantă din Marea Britanie datînd din a doua jumătate a secolului nouăsprezece. Fabrici de tablă.” Am fost acolo odată cu Freddie și-mi aminteam de hotelul vechi din piață, prost încălzit, destul de mohorît. Ce putea să-i placă lui Michał la Truro ? Poate vreunul din miile de locuitori.

Își adusese acordeonul, firesc, dar și-a mai cumpărat și o chitară și zdrăngănea la ea continuu. În decembrie se făcu frig, vreme ploioasă, vînt, marea se înverșuna și vuia, jeturi de apă treceau pe deasupra zidului și se revărsau în spumă în grădina mea. În case ardeau butuci mari de lemn, îmbrăcămintea se îmbiba de sarea și de fumul lemnului. Laura și Brownie nu l-au slăbit pe Michael pînă nu l-au atras la ele. Pesemne, serile, și le petrecea acolo, stînd pe covor în fața căminului și cîntînd la chitară. Asta e harfa lui, harfa lui Tristan, gîndeam. În cele din urmă, nu m-am mai putut abține :

— Ascultă, de unde ai tu bani pentru cumpărături ca, de exemplu, chitara aceea ?

A făcut ochii mari : „Chitara nu e o achiziție bună ? După toate lecțiile mele de muzică pe care le-ai plătit atît de scump ? Eu îți spun că banii aceia nu s-au cheltuit în zadar. Dacă n-ar fi fost lecțiile de pian niciodată n-ași fi învățat atît de repede la acordeon. Și dacă n-ar fi fost acordeonul nemții m-ar fi ars. Așa însă, un doctor de-al lor, din lagăr, mă pusese să le cînt la Clubul Ofițerilor.

Se derula fără voie banda întîmplărilor de demult.

— Fiule, i-am spus, n-am nimic împotriva ca să-ți cumperi instrumente muzicale, mă supără că nu vrei să iei bani de la mine.

— Ce-mi trebuie ? se rățoi. Eu am bani. Din nou mă respingea.

— Nu-mi închipuiam că ești atît de bogat. Se întinse în fotoliu și căscă.

— Ei, am și eu acolo fondul meu, pentru articole de primă necesitate.

Se întoarse la cartea pe care o ținea în mînă.

— Ce citești ?

— Mi-au dat-o s-o citesc cele două cațe bătrîne. Se numește *Tristan and Iseult*. Nu prea înțeleg, dar cîteodată se întîmplă să dau și de sens. Pufni în rîs. Ele zic că eu aș fi un asemenea Tristan. Se gîndi. În ce privește elixirul dragostei și Isolda aceea — prostii. Dar că am omorît balaurul, asta e adevărat.

Vorbea ! În sfîrșit, vorbea ! Am scos repede gin, singurul alcool pe care îl aprecia, pentru că semăna cu vodca. Bău dintr-o răsufare jumătate de pahar și fața i se aspri.

— Mă întrebi, prietenă, de unde am bani. Acum o să aflăm, îndată. Dar, poate că-ți provoc un șoc prea puternic ? Ce ? Nu ? Atunci să-i dăm drumul, vere ! Rîgîi. Pardon, știu că aici nu-i pădure. Așadar... aaa ... doi pisoii * Pardon, două pisicuțe. Mîțe — turnă, bău, se înclină. — O pisicuță stă chiar aici pe un scaunel aurit. Iar cealaltă... pe cealaltă domnii de la gestapo au spînzurat-o de picioare cu capul în jos, ca să afle niște adrese. Pentru că, vezi, tu, mamă, este vorba despre cea de a doua pisicuță a tatei, despre Anna... Ea l-a tănuit pe prizonierul acela, pe strășul acela loial. I-a făcut acte false, l-a învățat ce trebuie să spună în polonă în caz de nevoie. Tipul repeta cuvintele perfect, ca pe o rugăciune. Dar cînd l-au descoperit friții la ea și i-au poruncit, în englezește, să jure pe drapelul regimentului...

* Fragment dintr-un cîntecel de leagăn.

tului că nu este în slujba Majestății-Sale Regale, atunci struțul a recunoscut politicos că nu poate. Loial. Pe alea Szuch * aveam omul nostru... Un servitor. Prin el am obținut cadavrul Annei. Tata nu mai era pe atunci, Prieteno ! Anna era blondă ca tine. Nu mai rămăsese din ea nici o bucățică de carne albă : numai vînătăi negre și sînge închegat. Față nu mai avea deloc. Deci, oricum o fi fost Anna aceea, una este sigur, friții nu au obținut nici o adresă de la ea.

Se lăsă între noi, pentru multe zile, o tăcere ca aceea ce a urmat episodului cu vătraiul. De data asta Michał o alesese pe Anna, nici pe tatăl lui, nici pe mine. Nu arăta deprimat. Fluiera la el în cameră ca o mierlă, scotea triluri de ciocîrlie, cînta la chitară și umbla prin vecini. Numai în mine gheața stăruia și nu puteam să mă hotărăsc să-l întreb : cum a fost cu balaurul acela.

Locuia în Pensallos o văduvă, sau așa ceva, o femeie singură cu o fetiță mică. Zile întregi ședea la fereastră, dar rareori își ridica ochii de pe lucru ca să privească pînzele albe și roșii din golf și cursele vesele ale celor ce se luau la întrecere gonind spre vărsarea rîului, spre La Manche. Făcea podoabe din scoici ; din asta trăiau amîndouă. După fiecare furtună Michał aduna scoici pentru ea.

— Îți plătește ?

Mă privi cu mîndrie : „Deocamdată mai am bani de la balaur.“

Cu siguranță observă cum am tresărit, căci se așează și izbucni :

* Strada pe care se aflau închisorile cele mai cumplite din Varșovia.

— Aha ! Vrei să știi cum e cu balaurul... Buun... Balaurul era un friț. E aproape un an de atunci. De îndată ce am putut să merg și m-am întremat un pic în spital cu conservele americane, mi-am pus bereta pe frunte și — respectele mele ! Chiar în spatele spitalului se afla gara... Era în vremea aceea o babilonie așa de mare, că puteai să călătorești cu trenul arătînd orice hîrtiuță. Am mers mult așa, pînă cînd un conducător nou m-a înjurat și m-a dat jos într-o stație mică, căc... pardon. Acolo am înfulecat ultima cutie de șuncă pe care o aveam de la spital, am băut apă de la robinet... Și am luat-o pe jos. Poate dau de vreun săculeț, ceva... Mulți de-ai noștri erau încartiruiți pe vremea aceea prin sate. Unii erau din armată, alții din lagăr. Tot felul de oameni. Merg eu așa prin pădure, cînd aud o motocicletă venind în goană. M-a străfulgerat o idee, am aruncat de-a latul drumului un buștean mare și m-am ascuns după un copac. Ei, și vine Balaurul. Un bărbățoi solid, cu cască, cu diverse curele de piele pe el, încrucișate, cu cordon, revolver și cîte altele... Clar, un jandarm. Venea cu viteză și hop, s-a poticnit în buștean. S-a dat jos, s-a aplecat să dea la o parte bușteanul, iar eu în timpul ăsta hîc ! — de după copac — i-am sărit drept în grumaz și cu amîndouă mîinile l-am apucat de beregată, pe sub bărbie. L-am sugrumat. I-am luat revolverul. El a scos limba, dar era încă viu. Deci i-am legat mîinile și picioarele cu curelele alea ale lui. Am sprijinit motocicletă de un copac. Era acolo un stejar mare cu ramuri vînjoase. L-am tras pînă acolo pe Balaur, de picioare. M-am urcat pe șa și l-am spînzurat cu capul în jos, cu curelele alea de piele ale lui. De

picioare. De slăbiciune am văzut negru înaintea ochilor. Balaurul era greu, m-am așezat pe pământ să mai răsuflu. Iar capul lui cu cască — colea lângă mine, cu limba scoasă. Am scos briceagul și i-am tăiat limba, ca amintire. Pentru Anna. Căci tata nu mai era pe atunci.

La radio se transmitea *Lacul lebedelor*. Michael privi în spate, speriat, ca și cum s-ar fi aflat acolo, în pădure. Clipi din ochi. Se dezmetici. Sări în picioare și închise radioul.

— Ei ! gata ! și-l fluiere pe Partizan. Din an-treu se reîntoarce. Da. Va să zică, mi-am revenit, gata să plec cu motocicletă, mă uit... sclipește ceva în iarbă. Cum sta atârnat de picioare, Balaurului îi căzuse din bluză o tabacheră de aur. Și bani mulți : dolari. Ei ? Tabachera aceea abia aici am plasat-o. S-a vîndut la licitație.

Cu mișcări domoale își trase pe cap puloverul nu prea curat. Închise ușa după sine, ușor.

După o clipă se întoarce iarăși.

— Mamă, și surise cu zîmbetul lui de altădată — acela nu era om. Era Balaur. După ce s-a pră-bușit totul, și seimul și ministerele, tata spunea mereu : omul este acela care trebuie salvat. Nu politica, ci omul ! Atîția oameni buni se pierd — zicea. Dar, mamă, acela nu era om, era Balaur ! Mie, care îl ascultam, de bună seamă îmi clăn-țaneau dinții, căci se milostivi de mine și adăugă deodată : Nu te teme. Nu mai am limba aceea. O doctoriță de la Londra mi-a poruncit s-o arunc cu borcan, cu spirt cu tot. Spunea că o porcărie ca aia îți otrăvește gîndurile, sufletul.

Îndată ce pașii de pe pietriș nu se mai auziră, mă repezii la carte. Nu-mi fu greu să găsesc episodul

uciderii balaurului. Tristan îi tăiasse limba balau-rului ca mărturie a faptei sale și o ascunsese în carîmb. Cavalerul-menestrel omorise în Irlanda un balaur care mîncă oameni și drept recompensă ob-ținuse pentru regele Marc, unchiul său din Corn-wall, mîna unei fiice de regi, pe a Isoldei. Isolda cea Bălaie. Aceasta îi poruncise să arunce din ca-rîmb limba dușmanului, căci de la ea lepra putea să i se răspîndească pe tot corpul. După care, cu ajutorul mamei-doctoroaie, l-a lecuit pe Tristan de rănile sale.

Am lăsat cartea jos și mi-am rotit privirile prin cameră cu neîncredere. Radio. Patefon. Lumină electrică... Țesături și mobile din felurite țări, care, pentru ca să se poată aduna sub același acoperiș, parcurseseră mii de mile, pe apă și pe uscat, trans-portate de vehicule mecanice. Pe perete Braque și Picasso... Și în toate acestea era implicat un Tris-tan originar din Varșovia, învingătorul balaurului nazist. Eroul mitului celtic se ridicase din mormîn-tul său din Bretania, unde răposase în veacul al doisprezecelea, înspăimîntînd secolul douăzeci cu poezia lui haiducească. Dar unde este dragostea lui ? Oare Isolda cea Bălaie și „doctorița“ lui Michael, sînt una și aceeași ? Amîndouă țin de mit ?

Sosi, în fine, Ajunul Crăciunului. Pentru prima oară, după celălalt, răuprevestitor, din anul treizeci și opt, pregăteam un Ajun polonez. Peștele care trebuia servit rece era pus la frigider, am pregătit supă de ciuperci și compot de fructe uscate. Orezul avea să înlocuiască grîul fiert ; am copt cozonac împletit, cu mac. Michael, surescit, gusta din toate ; din zori a început să cînte colinde, a împodobit

pomul cu jucării meșterite de el. Cu mirare mi-am amintit de doirurile lui din școală la lucru manual. La amiază, după ce am mâncat tradiționala scrumbie cu cartofi, mă anunță că se duce la capela catolică să întrebe de ostie sfințită. Cu toate că englezii catolici nu aveau obiceiul frîngerii ostiei la cina de ajun, ar fi fost posibil să găsească, avînd în vedere influența aviatorilor polonezi care staționau în apropiere.

— Ține minte că *wilia** se servește de îndată ce răsare prima stea! i-am strigat din bucătărie.

Eram chiar dornică să mă lase cîteva ore singură. E adevărat, devenise mai puțin ursuz, dar nu înceta să fie echivoc. Niciodată nu știam dacă spune adevărul, nici dacă prin aceleași cuvinte înțelegeam amîndoi același lucru. Michał își schimba înfățișarea în ochii mei, independent de situație. Odată vedeam pe corpul lui descoperit — dimineți întregi alerga prin casă în chiloții lui scurți de baie — rănile și vîntăile Annei, altă dată lepra provocată de limba balaurului, altă dată urme de sărutări — ale cui? Ale Isoldei? Ale „doctoriței” de la Londra? Ale vreunei femei din Truro?

Am ieșit în grădină, am adunat iarba cea mai uscată și am împrăștiat-o sub fața de masă. Am aranjat masa pentru seara de Ajun, așa cum se făcea acasă la noi, la Varșovia. În mijlocul mesei am pus un taler de argint — pentru ostie. Anume nu i-am invitat pe aviatorii polonezi și nici pe prietenii lui Freddi. Voiam să închin seara aceea lui Piotr, morții sale, absolvirii sale de păcate, fiului

* Cina din ajunul Crăciunului.

său. Contam foarte mult pe faptul că în seară aceea și Michał avea să se adune într-o singură ființă cu care să te poți purta cum te porți cu un om obișnuit.

Cădea amurgul. M-am îmbrăcat și am așezat pe patul lui Michał costumul negru pe care i-l cumpărasem și pe care nu-l pusese niciodată. M-am oprit la fereastră. În curînd, deasupra golfului, printre nori apăru o stea. Era palidă, Michał putea să n-o observe. Am dat drumul la radio. Corul Micilor Cîntăreți ai Crucii de Lemn cînta la Paris „Noël”. Am luat în mînă o revistă ilustrată și i-am privit pe Churchill cu țigara în gură. Mi-am aruncat iarăși ochii pe geam: steaua mea începuse să strălucească. Micii coriști cîntau la Paris în biserica St. Germain l'Auxerrois, Churchill își fuma țigara la Londra, Freddie plecase dintre cei vii, la Piotr mă gîndeam stînjenită. Mă simțeam atît de inutilă, ca și atunci, în pridvorul acela, printre berbeci. M-am dus în vestibul să aprind lumina. M-am uitat după chitară. Nu era. Sub oglindă se afla un bilețel: „Prietenă, iartă-mă. A trebuit să plec la Truro.”

Michał a lipsit atunci patru zile. Am ieșit într-o după-amiază după cumpărături, m-am întors, stătea în genunchi în fața căminului și punea lemne pe foc. În căldura din cameră bradul răspîndea miros de rășină, jucăriile se roteau încet pe firele de mătase, sub pom zăceau darurile nedespachetate. Mă simțeam neputincioasă.

— De ce ai plecat la Truro tocmai de sărbători?

S-a ridicat în picioare. „Eu, la Truro? Eu am fost la Londra.”

— Cum așa ? pe bilet scria clar : Truro.

Ridică din umeri. „Fiecare poate să greșească.“
Și deodată se enervă : „Mamă, mă pisezi atîta cu Truro ăsta că mi s-a încurcat limba în gură“.

Numai la auzul cuvîntului „limbă“ mi s-a făcut pielea ca de găină. Am explodat : „Ai vizitat-o pe doctorița aceea care ți-a poruncit să asvîrli limba balaurului“.

S-a posomorît.

— Am vizitat pe cine am vrut. S-a dus la fe-reastră, și-a sprijinit fruntea de geam. Anna avea dreptate că nu ești bună... Oricine ar fi înțeles că nu pot să mănînc cina de Ajun. Se întoarce violent și veni spre mine cu pumnii strînși. Oare nu poți să înțelegi că nu mai pot avea sărbători ?...

Seara dispăru din nou pentru cîteva zile, dar după aceea se liniști. Timpul se scurgea obișnuit, Michał îmi ducea coșulețul cînd mergeam la cum-părături, făcea focul în cămin, aduna scoici pentru Gwen, le vizita pe „bătrînele Cațe“ (de vîrsta mea), cuceri o actriță cu adevărat bătrînă, cîndva renumită, care, la premierele consacrate regelui Edward juca rolurile eroinelor lui G. B. Shaw ; mergea cu ea la un whisky la barul „King of Prussia“. Zeița aceea zbîrcită, cu ochii aprinși, cu mărul lui Adam ca al unui condor și cu voce de bas, avea o nepoată, pe care o părăsise bărbatul, cu doi fii mări-cei. Slăvita Rebecă îl ochise pe Michał ca soț pentru nepoata sa și ca paj pentru sine. „Îți plac stelele ?“ l-a întrebat și și-a aplecat bustul spre el. „Steaua e în fața ta.“ Văzînd că nu a produs nici un efect, a luat-o pe altă cale : i-a arătat bijuteriile. „Toate acestea i le voi da lui Ellen. Și, în afară de asta, tu, micuțul meu, vei căpăta doi feciori gata făcuți

și bine educați.“ Cînd mi-a povestit, rîzînd cu lacrimi, m-au trecut fiorii, căci cu același farmec copilăresc era în stare să ducă bijuteriile Rebecăi la vreun anticar de la Londra încă înainte de a-și lua fiii în primire.

Dar Michał nu se mișca din Pensallos. Ședea ore întregi în camera lui, studiînd lucrări de arhi-tectură.

— De unde le ai ?

— De la un profesor.

Eschivările lui mă duceau la exasperare. Altfel, fu mult mai stăpînit în perioada aceea, de cîteva ori îmi luă mîna, lipind-o tandru de obrazul lui, iar într-o seară, ridicînd ochii de pe o carte, mă întrebă dacă îmi este drag.

— Sigur că-mi ești drag, mă străduiam eu să păstrez tonul lui indiferent. Nu-mi place însă ego-tismul tău.

Se minună de parcă, într-adevăr, ar fi fost un menestrel care nu înțelege termenii secolului două-zeci.

— Ce e aceea egotism ?

Mă uluia. Ei,... că nu-i vezi pe ceilalți oameni din jurul tău.

— Eu ? Eu nu-i văd pe oameni ? se ridică brusc. Îmi spui asta, mamă, tocmai acum, cînd, cînd...

— Cînd ce ?

— Cînd eu fac totul pentru alții...

— Aduni scoici și bei whisky.

— Ce scoici ! Îmi vorbești mereu cu reproș de Truro ; dar pentru ce crezi tu că m-am dus acolo ? Pentru mine ? M-am dus ca să salvez un om.

Magia lui Piotr acționa așadar de dincolo de moarte și de mare : Michał se îndeletnicea cu „sal-

varea omului". Dar glasul lui, cînd strigă astfel, cu emfază, nu suna sincer.

— Omul acela e o fată ? l-am întrebat.

Lovi cu palma în speteaza fotoliului. „Asta n-are a face ! Important e că am salvat un om. Un om bun care se irosea la Londra.“

Am înlemnit.

— Franciszek ?

— Ce Franciszek ! Franciszek este un pidosnic. El nu are nici un amestec aici. Dar eu nu pot să rabd ca un individ bătrîn să otrăvească viața unei fete tinere numai pentru că îi este tată și pentru că îl plătește pentru *porridge*-ul pe care-l mănîncă la el.

Nu cumva Michał, ca și Tristan, împovărat de poruncile tatălui, se revolta inconștient împotriva autorității paterne ?

— Așadar, e vorba, totuși, de o fată, am constatat cu resemnare.

Într-o clipă Michał îmbătrîni cu zece ani. „Tu nu mă cunoști, Prieteno, spuse sec. Nu orice fată trebuie să ajungă cu mine la pat.“

Freddie apucase s-o mai vadă pe marea Rebecă jucînd pe scenă și îi făcuse cîndva complimente curtenitoare, de aceea un reflex de bunăvoință se revărsa acum asupra mea — o dată pe lună luam ceaiul împreună. Era rîndul ei să ne primească. Michał nu voia să meargă. În general, pe la cunoștințele mele îi plăcea să meargă singur. Mi se relata apoi cît a fost de spiritual, de politicoș și ce amuzant vorbea englezește. Numai în prezența mea adopta maniere de bătăran și de ignorant. M-am dus fără el.

La Rebeca am întîlnit un bărbat în vîrstă, mărunț, cu părul cărunt și cu tenul tînăr. Vorbea cu accent franțuzesc. Pare-se că soția lui, pe care o pierduse demult, fusese franțuzoaică, iar el predase psihologia la Universitatea din Paris timp de douăzeci și cinci de ani. Se numea James Bradley.

— E un om renumit, tună Rebeca. Aproape tot atît de renumit ca și mine. De aceea ne înțelegem. Disprețuiește plevușca din rîndul actorilor de teatru londonezi și eu o disprețuiesc. Pescărușii din Pensallos vorbesc mai frumos englezește decît actoriile de azi. Nu-i așa ?

Nu erau întrebări retorice ; aștepta cu ceainicul în mîină ca domnul cel cărunt și cu mine să ne formulăm opiniile despre englezeasca pescărușilor și a actorilor londonezi.

— Nu disprețuiesc pe nimeni și niciodată nu am stat de vorbă cu pescărușii, *chère amie*, dar admir totdeauna dicția dumitale mimunată.

Profesorul o scoase bine la capăt, iar eu mă grăbii să adaug : „O, da, azi nu mai vorbește nimeni atît de frumos“.

Abia acum ceainicul de argint se aplecă spre cești, după care Rebeca îi întinse profesorului cănuța cu lapte condensat în care se mai afla doar o picătură pe fund.

— Te rog, James, ia cît poțestești, nu face economie. Sînt sigură că la Truro jupîneasa nu-ți dă caimac la ceai. Cît despre mine, nu beau lapte niciodată.

Observam cum, jucînd comedie în propriul salon, Rebeca, nu deosebește recuzita teatrală de realitate, și în același timp se cuibărea în mine bănuiala că profesorul acela din Truro, care se afla aici, are

ceva comun cu arhitectura lui Michał, ba poate și cu „salvarea omului“.

— Truro este interesant din punct de vedere arhitectonic ? l-am întrebat.

— Fiecare așezare este interesantă din punct de vedere arhitectonic, căci arhitectura este expresia necesităților societății, sună din nou răspunsul convențional.

— Dar arhitectura e un domeniu care vă preocupă, domnule profesor, nu-i așa ?

Mă cercetă scurt cu privirea. „E curios că mă întrebați despre asta. În ultimul timp m-a preocupat într-adevăr arhitectura, sub înfrîurirea unui tânăr polonez. Îmi spunea că naștii le-au distrus capitala complet. Că oamenii locuiesc acolo în ruine și în beciuri.“

Privi pe fundul cănuței cu „caimac“, o puse deoparte, și deodată se însufleți :

— A propos ! Poate îi cunoașteți pe prietenii tânărului aceluia ? El locuiește aici, în Pensallos. La o familie... el englez, ea poloneză... Pare-se că sînt oameni modești, căci nu au telefon.

Divina Rebecă se foi, arătînd spre mine.

— Și ea este de origine poloneză și locuiește cu fiul ei, polonez. Un tânăr fermecător. Se pricepe să imite privighetoarea. E admiratorul lui Shaw. Numai că ea este văduvă și are telefon.

Învățasem deja că Michał își „șterge urmele“ și că el nu constituie o singură persoană, ci o multitudine de persoane. Ce-i mai rău, e că mă lăsam atrasă în jocul lui.

— Acum, întâlnești pretutindeni polonezi tineri în Anglia, am făcut eu remarca. Așadar, cunoștința aceea a dumneavoastră este arhitect ?

Zîmbi. „Deocamdată nu este nimic. L-am sfătuit să studieze arhitectura, dacă vrea într-adevăr să vină în ajutorul oamenilor din patria lui. Trebuie să recunosc că i-am făgăduit sprijinul meu.“

— Ah, așa ? Norocos băiat.

Se înflăcăra. „L-am îndrăgit foarte mult. De fapt, mi-a făcut un mare serviciu. Prin el am dobîndit o secretară ideală — ochii îi luciră, se întoarse spre Rebeca : Închipuie-ți, *chère amie*... mi-a adus-o de la Londra chiar de sărbători. O fată tînără, frumoasă ca zorile ! Dar ce e mai important, e că scrie la dictare, două mii de cuvinte pe oră, fără să stîlcească termenii științifici și fără să facă pe savanta, deși studiază psihiatRIA.“

Rebeca rîse sinistru. „*Dear professor*, asta sună prea frumos ca să poată sfîrși cu bine. O domnișoară de genul ăsta nu studiază medicina ca să facă muncă de secretariat la un savant renumit care nu îi este soț.“

Bătrînul domn vru s-o întrerupă, dar se resemnă și Rebeca urmă mai departe cu vocea ei de bas :

— Nu crezi oare, *my dear man*, că perla aceea e în flirt cu arhitectul tău și că a venit aici ca să fie mai aproape de el ?

Se strîmbă cu desgust. „*My dear Rebeca*, Kathleen este o irlandeză săracă, are acasă niște condiții îngrozitoare, un tată Harpagon și o mamă nebună. Pentru moment e istovită de munca la spital. Cît va rămîne la mine — nu știu... Iar cît privește băiatul acela, de cînd mi-a adus-o, se arată rar. Nici ea nu e prea dornică să plece de acasă. Am un parc mare. Dimineța se lucrează. Înainte de *lunch*, tenis. După *lunch*, siesta. Din nou lucru.

Îar seara, șah și muzică. Nici scrisori nu primește decât foarte rar și pare să fie mulțumită.“

După scara aceea mă feream să-i mai pun întrebări lui Michał. Neliniștea — duhul rău din mine — părea că adormise.

Michał deveni mai vesel și în același timp mai serios. Se afunda în studiul cărților de arhitectură, sublinia, scotea notițe. Scria scrisori, pe care le ascundea de mine și primea răspunsul la *poste-restante*. Uneori, în loc să folosească telefonul meu, se ducea la telefon public. Motiva apoi că vorbește mult și împrăștiat și că asta chipurile m-ar enerva. Neglija chitara. Îmi dădea explicații unde se duce și pentru ce. De cele mai multe ori se ducea la pescuit, de unde se întorcea ud, duhnind a scrumbie de mare, flămînd și satisfăcut. Mai aducea, în afară de pește, alge și le usca ca să îngrașe cu ele grădina. Mă gîndeam, cu admirație, cît de multe posibilități poartă în sine fiecare, cît de diferită de rutina de odinioară, de la Varșovia, era viața lui Michał la Pensallos. Nu știam să-mi răspund la întrebarea, care mod de a fi se potrivea cel mai bine naturii sale, sau, cine se schimbase mai mult, el sau eu ?

La Lugger Inn Michał întâlnea adeseori o americană bogată, Kate, cu iubitul ei, un pescar localnic. Îl intriga foarte mult faptul că american-
cei îi plăcea să facă copii cu pescarii, dar nu era de acord să se mărite cu ei. Avea deja două fete, una bondoacă cu cîrlionți negri, cu ochii ca măslinile — de la un pescar din Capri ; a doua, de la un pescar de lângă Oslo, avea picioarele lungi și părul bălai ; acum aștepta iarăși un copil de la Jack din Polperro, care și-ar fi trădat bucu-

peștii pentru o nevestă bogată. Dar ea susținea că bărbatul îi este necesar numai o singură noapte — aceea de procreare.

Michał discută o seară întreagă cu mine pe tema asta.

— Că nu vrea să se mărite, înțeleg. Nici eu nu mă voi însura, niciodată. Cînd ești obligat să iubești pe cineva atunci repede treci la ură. Dar la ce bun copiii ? Legali sau nu, oamenii sînt obligați, doar, să-și iubească copiii și de aceea îi urăsc. Tu ai avut copii în Anglia, mamă ?

Știam că nu se cuvine să vorbești serios cu Michał. „Da, am avut. I-am sugrumat pe toți.“

— Așa ? se bucură. Splendid. De aceea mă iubești atîta. Fiindcă sînt fiu unic și străin.

Mă împunse acel „străin“. „Ba, deloc nu te iubesc așa de mult. Și, în fond, toți oamenii sîntem, mai mult sau mai puțin, străini unii pentru alții.“

— Asta-i știut. De aceea oamenii preferă să îndrăgească decât să iubească. Anna îl iubea pe tata, în schimb în îndrăgea pe Bill, sporovăi cu nepăsare. Eu unul o prefer Laurei pe Kate. Brownie se fandoșeste în pantaloni, dar are sîinii ca niște pepeni. Laura se culcă cu te miri cine pentru bani și după aceea îmi face mie ochi dulci. Uneia ca ea i-aș face bucuos un copil, drept pedeapsă.

— Drept pedeapsă ? După tine copiii sînt o nenorocire ?

Tăcu.

— Însoară-te, dară, cu nepoata Rebecăi. Acolo, în general, nu se mai pune problema copiilor. Singurul lucru de făcut ar fi să te lași iubit de Rebeca. Ca nepot.

Pufni în rîs. „O, nu. Aș fugi.“

— La cine ? La Gwen ? (Ocoleam Truro cu prudență)

— De Gwen nu trebuie să rîzi. Ea o are pe fiica ei, pe care trebuie s-o iubească.

Atunci eu : „Dar tu nu mai ești un copil, deci poate cineva să te iubească. Ai salvat, doar, un om.“

Se zăpăci. După o clipă, mă întrebă bănuitor : „Mamă, de unde știi că am salvat un om ? Ți-a spus cineva ceva ?“

— Nimeni nu mi-a spus nimic în afară de tine însuși. Îți amintești ? După sărbători ai susținut că te-ai dus la Truro ca să salvezi un om...

— Ah, Truro ! dădu din mîna cu părere de rău, parcă, Truro... Am uitat.

Sosi luna martie și Cornwall-ul începu să înflorească. Stejarii seculari își lepădau frunzele prăfuite care în timpul iernii menținuseră iluzia verii ; trandafirilor chirciți și înnegriți, viorelelor decolorate și heliotropilor sălbatici, parfumați dar urîți, cu frunzele mari, aducînd cu cele de brusture, le luau locul ciuboșica cucului, narcisele spaniole și zambilele de pădure. De-a lungul țărmului, în crăpăturile stîncilor și chiar pe bolovanii netezi femelele pescărușilor își cloceau ouăle, uitîndu-se la mare ca la o stihie necunoscută. Aripile lor deveniseră nefolositoare, văzduhul părea și el străin de cînd maternitatea luase locul zborului săgetat din văzduh. În schimb masculii desfășurau o activitate febrilă. Pe acoperiș, unde trona un „bătrîn“ coleric cu coada jumulită și cu ochii ca niște mărgelate mate, încăierările luau caracter de bătălii sîngeroase. Pe acoperișul acela jos, de pe povîr-

nișul colinei, cădeau pomeni de la toate ferestrele celor care locuiau mai sus. „Bătrînul“ pune monopol pe masa îmbelșugată și respingea cu înverșunare accesul altor pomanagii, bătînd din aripi și sărînd mărunt. Mijloacele obișnuite de apărare nu mai ajungeau. Îngroziți că femelele flămînde vor refuza ouălelor căldura piepturilor lor, viitorii tați îl asediau pe misoginul speriat și în zbor îl loveau turbat cu ciocurile în frunte și în spinare.

La vărsarea rîului în mare, pe un ostrov ce semăna, de bună seamă, cu acela unde Tristan îl biruise cîndva pe uriașul Morholt, se înfruntau în dueluri bărbătușii lebedelor. Se clătinau pe picioarele lor nesigure, ca niște călăreți ce abia s-au dat jos de pe cal, apoi se înălțau cu îndîrjită fre-mătare din aripi pe deasupra păpurișului, sîsîind și cîrîind, cu gîturile ca niște șerpi albi, aruncîndu-se unul asupra altuia, orbește, ritmic, pînă cînd unul dintre ei cădea mort, însîngerat. În timp ce lebăda, indiferentă, se legăna pe rîu, așteptîndu-l pe învingător.

Michal din nou se refugia în singurătate. Dar nu pleca nicăieri de acasă ; îl întîlneam uneori prin apropiere, pe cîte o cărare sălbatică. Întotdeauna mi-au plăcut plimbările. În copilăria mea, în familiile de intelectuali era îndrăgită imaginea naturii subjugate, prietena omului. Lupii erau împușcați, urșii, zimbrii, cerbii erau închiși în rezervații, se găsisse remediul pentru vipere, cea mai mare parte din vulturi erau împăiați pentru a fi folosiți în școală. În pădure și la cîmp se mergea în vacanță, pentru igienă și poezie. Natura era un rezervor imens de aer curat și o uriașă scăldătoare. Craniul mort al lunii stimula tandrețea

îndrăgostiților. Fața orbitoare a zeului zilei, spînzurată în cosmos, același soare care în Provance pricinuisese nebunia lui Van Gogh, în Polonia era folosit în locul lămpilor de ultraviolete, pe gratis. Pentru bătrîni căldura lui înlocuia îmbrățișările femeii, iar sufletele simțitoare descifrau răsăriturile și apusurile lui ca pe o carte din sonete.

Aceeași atitudine o avusese și Freddie față de natură și asta fusese legătura cea mai trainică și mai gîngășă dintre noi. Cealaltă legătură, familială, cuprindea tot atîtea plăceri cîtă suferință, și de aceea se rupea — din vina mea — și era reînnotată datorită lui Freddie. Eram atrași unul către altul nu prin ceea ce ne era comun, ci prin ceea ce ne deosebea. După ce ieșise de la Oxford, Freddie își alesese o slujbă în străinătate, fiind curios să cunoască lume din afara Angliei. Se îndrăgostise de mine pentru că mă chema Wanda și nu Elizabeth sau Grace; chipul meu era slav, frazele mele aveau o altă intonație, mîncărurile și sărutările mele un alt gust. Și pe mine mă ținea în tensiune neputința de a prevedea reflexele sale. Orice reacție ar fi avut la gîndurile și faptele mele, ea venea mereu ca o surpriză. Nu totdeauna plăcută; așa cum nu totdeauna Freddie avea poftă de *barszez** și *bigos***. Dar Freddie era ambicios. Eu renunțam să fiu fidelă deciziei odată luate, săream în sus, fugeam — reveneam. Freddie, însă, fereca în sine revolta împotriva propriei alegeri, păstrînd la suprafață un echilibru egal, deși uneori mohorît. Suferea de inimă și din pricina

* Ciorbă. (Pol.).

** Mîncare de varză acră cu carne. (Pol.).

asta nu fusese primit în armată. În primii ani de război lucrase la Foreign Office, Sectorul estic, iar de acolo se retrăsese devreme, ca să trăiască din venituri proprii și să scrie o carte despre noul conflict dintre Est și Vest. La Pensallos ne mergea mai bine decît la Londra. De un mare ajutor ne era tocmai natura din jur, inofensivă în aparență, foarte decorativă. Dar și în privința asta, între felul cum o simțea Freddie și cum o vedeam eu, era o diferență; el știa să descopere natura acolo unde eu nu o băgam de seamă. Cu vîrsta, devenise mai greoi și atunci prefera, de pildă, să contemple lumina, culorile și formele, fără să se miște din casă.

— În felul ăsta vezi mereu același lucru, mă supăram eu.

— Nu există două clipe identice, îmi răspundea. La același ceas al zilei lumina este zilnic alta. Și tu ești alta.

— Dar eu vreau să umblu, vreau să mă cufund în natură, cît de puțin, să trăiesc măcar puțin fără ziduri și fără acoperiș.

— Darling, mișcarea este, desigur, bună pentru sănătate. De aceea, cea mai mare parte a anului înot, adică mă cufund în natură. Dacă este vorba de viața în natură... Darling, te-ai născut în natură și vei muri în natură. — În privința asta zidurile și acoperișurile nu înseamnă nimic.

Mă treceau fiorii. Începeam să descopăr că mesele și cratițele au și ele viață, supusă transformării perpetue, că îmbătrînim cu fiecare clipă, năzuind spre pămînt, spre aer, spre foc. Dar inițierile acestea treceau repede și însuși Freddie nu părea să

țină minte mult timp învățăturile sale. Deseori, la asfințit, ședeam pe stînci citind *Insulele Greciei* de Byron, ca și cînd lumea ar fi fost într-adevăr un teatru pentru cosmopoliți.

Iată, tot în climatul acela, în plimbările mele, îl întîlneam acum pe Michał pentru care lumea nu era un teatru, soarele nu era medicament, iar luna nu era „lampa Akermanului” *. De cîteva ori am reușit să mă feresc din drumul lui și, ținîndu-mă departe, în urmă, sau stînd după o ieșitură a stîncii, să-l pot observa fără să mă vadă. Michał nu privea natura, nu căuta în ea desfătarea. Umbla prin pădure, pe cîmpuri și pe țărmul mării ca un animal hăituit de foame, de frică și de dorință. Era gonit și în același timp gonaci. Chiar atunci cînd se uita la mare, cu siguranță nu vedea și nu auzea nimic decît lupta sa cu „Balaurul” și timpurile acelea otrăvite. De unde știam asta? Mi-o spuneau fața și gesturile lui. Profilul îndreptat spre La Manche, spre pădure sau spre cer era orb, privirea întemnițată în trecut. Eriniile nu-i permiteau să pășească egal: se smulgea din loc și sărea cu pași mari, în bătaia vîntului, apoi din nou încremenea ca un stîlp. Se mai întîmpla însă uneori să alerge vesel după vreun gînd, sau poate după vreo sălbăticiune pe care nu o puteam vedea, strigîndu-l pe Partizan și fluierînd. Urmărea voluptatea, sau prada, sau poate cunoașterea, plin de nădejdea că va izbuti să prindă și să rețină cît de cît ceva.

* Comparația citată din poezia lui A. Mickiewicz *Ștepele Akermanului* (ciclul *Sonete din Crimeea*).

Gwen veni într-o seară, trăgînd-o de mîină pe Suzy, care se opintea și dădea din picioare. Copilul acela nu iubea decît pe motanul Billy. Noaptea îi puneă cămășuță și scufiță și îl culca în patul din care dădea jos păpușa cea mare, primită de Crăciun. N-o asculta pe mama, nu permitea nimănui să o atingă. La prima lor întîlnire Michał o apucase de subsuori și o ridicase în aer, cucerit de frumusețea ei. Un sfert de ceas strigase apoi „don't touch me” *, plîngînd în hohote; dar data următoare ea singură îi întinse brațele: „you may pick me” **. Gwen venea să mă anunțe că a doua zi vom merge la Lanteglos să adunăm ciuboțica-cucului, care crește din belșug acolo. Se uita timid la Michał. „Vine și el?” ca și cînd ar fi depins de mine. „Fără el nu o scot la capăt cu Suzy a mea.” Într-adevăr, Suzy se și strecurase pînă la Michał și-și vîrise mîna în buzunarul lui, unde ținea, de obicei, scoici și bomboane.

Ziua ce a urmat a fost cu adevărat o zi de primăvară, cu un soare galben-mat. Ceața ușoară înăbușea țipătul pescărușilor, cîntecul cocoșilor, be-hăitul oilor și glasurile omenești. Pereții universului erau tapetați cu un atlas cenușiu. Umblai pe iarba ca pe un nor verde, doar ciulinii ți se agățau de haine, iar în dumbrăvile tinere se frîngeau plăpînde flori de hiacint. Oile cu mieii o porneau pe neașteptate în galop și apoi, tot așa pe neașteptate, fără nici o pricină, se opreau.

Ocolirăm biserica romană de piatră și crucea celtică scrisă de jur împrejur. Biserica aceea este

* Nu mă atinge. (Engl.).

** Poți să mă ridici. (Engl.).

renumită, are strane sculptate din evul mediu-timpuriu, iar în spatele altarului niște ferestre înalte, frumoase. Dacă s-ar afla pe stîncă, ceva mai aproape de mare, aş putea gândi că Tristan sărise tocmai prin fereastra acelei biserici, fugind de mînia regelui Marc. Între timp, Michał și Suzy, ținîndu-se de mînă, mergeau înainte, pînă cînd dispărură în strîmtoarea ce ducea spre golful semicircular.

Chiar acolo se desfășura orgia florilor de ciuboșica-cucului, tăcută, ascunsă și modestă ca impulsurile primăvăratice ale lui Gwen. Și în procesul înfloririi, ce ținea doar cîteva zile pe an, era ceva parcă din natura ei. Îngenunchea în ostroavele de flori, moi ca puful bobocilor de rață, înrouate de pîclă, și-și apleca fața spre capetele acelea vii, care, acolo, aproape de pămînt, fiecare închipuia un buchet și o constelație, pe tulpinițele palide. Culoarele zilei se înfrăteau cu parfumurile și peste vilceaua înflorită fumegau arome de lămii.

Michał și Suzy nu voiau să culeagă flori. Am scos sanviciurile din coșuleț. Michał a înfășcat ceva, a înfășcat și Suzy și au fugit. Gwen culegea flori. O făcea cu pietate, și în extaz, ca pentru o jertfă, ca și cum, odată cu florile, s-ar fi adus prinos pe sine însăși. Eu, cu coșul meu, am rămas stingheră.

Am coborît mai aproape de mare. Pe stîncă, în stînga mea, ședea Michał; cu capul plecat, cu cotul sprijinit pe genunchi, cu bărbia în palmă, arăta ca Oedip înaintea Sfinxului. Mi-era necaz că nu vedeam ce vedea el. În orice caz, în sfîrșit, nu mai vedea războiul și nici lagărul, pentru că pe fața lui rătăcea încîntarea. De bună seamă vedea Truro acela al lui, despre care „ui-

tase“. Soarele destrăma încet pîcla, o fragmenta în strofe și metafore, și puteai construi din ea castele, regine și eroi. Abia izbutii să construiesc Tintagel și pe Isolda în fereastră uitîndu-se după corăbiile cu pînze din Bretania cînd tabloul se topi în valuri sclipitoare de lumină. Simțeam că le urăsc pe bătrînele cațe cu mitomania lor cu tot.

— Michał! am strigat. Trezește-te!

Mă privi din depărtări de mii de mile și, în aceeași clipă, Suzy începu să-l lovească cu pumnisorul în coapsă. „Du-te, du-te! Nu e nevoie să mai stai aici, cu mine!“

Se uită la ea cu milă. „Eu aş dori tare mult să plec, Suzy,“ spuse.

Una dintre scrisorile secrete ale lui Michał, primită la poste-restante, fusese aruncată pe masă în bucătărie. Nu m-am putut abține. Scrisoarea începea cu cuvintele: „*My dear boy*“... M-am uitat repede la semnătură: *Yours James Bradley*“.

Scrisoarea era lungă, am citit-o cu pete de roșeață în obraji, de spaimă că Michał mă va surprinde. Destăinuirile profesorului m-au frapat atît de mult, încît le-am notat conținutul din memorie. Iată, cu aproximație, cum suna scrisoarea aceea:

„...Vreau să-ți aduc la cunoștință că lucrurile se desfășoară normal. Îți trimit alăturat programa cursurilor facultății de arhitectură din Liverpool. Fără examen de admitere nu va fi posibil, cu toate că Johnny Osborn, șeful acela bătrîn, care e decan acolo, susține mereu că nu există lucru pe care nu l-ar face pentru mine. Așadar, trebuie să lucrezi mai departe, cu sîrguință. Ai să-l treci cu siguranță, căci majoritatea tinerilor noștri englezi sînt așa de siguri de înțelepciunea lor, suptă odată

cu laptele Britaniei, stăpînă peste Șapte Mări, încît vei avea o concurență slabă. S-o găsi poate, cel mult, vreo candidată îndrăgostită de barba de țap a lui Johnny al meu, barbă pe care excelentul imitator al lui Le Corbusier o folosește la ștergerea greșelilor din propriile construcții.

...Amuzantă și emoționantă este capacitatea imaginației tinere de a încălzi creierul, iar apoi și inima. Nu ți-am spus niciodată cît m-a impresionat prima ta vizită la Truro, cînd ai apărut în rolul de protector al lui Kathleen. Numai tinerețea cutează asemenea absurdități. Cine era pentru mine în ziua aceea protejată ta, Kathleen Mc. Dougall? Absolut nimeni. Cine erai tu, protectorul ei? Un ins oarecare, ca toți cei care dau tîrcoale casei oferind săpun spre vânzare, sau ca pescarii bretoni cu cîte o cunună de ceapă după gît. Ce voia intrusul? Nici mai mult nici mai puțin decît ca, bătrînul, care era deja cu un picior în groapă, să-și întrerupă lucrul în orele cele mai prielnice pentru niște artere sclerozate și să stea, ca pe cărbuni aprinși, ascultînd povestea Cenușăresei. A Cenușăresei căreia, tocmai eu, din toată lumea asta, trebuia să-i ajut să fugă din casa nesuferită ei.

...De fiecare dată cînd îmi amintesc scena aceasta, nerușinarea ta mă face să mă prăpădesc de rîs. Și totuși, negustorule de săpun, pescarule încununat cu ceapă, ai răzbit colosul de indiferență, acest dictator al vremurilor noastre. Ce e drept, l-ai răzbit nu conform planului tău, arhitectule, pentru că interesul pe care-l trezise minunata ta prostie mi-a sustras atenția de la obiectul stăruințelor tale, de la acea splendidă și nefec-

ricită Kathleen, al cărui inspirator în activitatea științifică, după cum pretinde, am fost eu, autorul a numeroase cărți uitate chiar de mine însumi. Și, ia te uită, cu cît mai lungi și mai îndemînatice au fost mîinile prostiei tinerești decît cele ale bătrîneții înțelepte! Tu ai cîștigat un unchiș onest, a cărui ambiție este acum să clădească pentru tine platforma unei vieți raționale și creatoare; Kathleen a dobîndit o casă, care îi face servicii în loc să o exploateze, și o muncă ce îi ajută să-și formuleze gîndurile, în loc să i le ucidă. Dar, ce am cîștigat eu oare? Doi prieteni tineri, iar asta se întîmplă rar oamenilor în vîrstă. Și multe clipe frumoase — lucru de preț pentru orice anotimp al vieții.

Așadar, *bon courage*, iubite băiete. Kathleen îți trimite salutări.

Al tău

James Bradley

Cînd ai să vii, în sfîrșit?"

Abia am reușit să vîr scrisoarea în plic și să o pun la locul de unde am luat-o, cînd s-a auzit scrișnetul pietrișului și Michael a intrat în bucătărie. A privit în jur, fulgerător, dar n-a întins mîna după scrisoare.

— De ce te-ai întors? Ai uitat ceva?

A scos briceagul din bufet. „Am uitat briceagul.” Abia după aceea, cu un gest neglijent, a vîrît scrisoarea în buzunar.

Din motive lesne de înțeles mă cufundam atunci cu pasiune în lectura cărții *Tristan și Isolda*. Versiunea lui Chesterton este concisă și mai de-

grabă estetizantă. Dar chiar și în versiunea aceea decentă mă izbea înclinarea înveterată a lui Michael spre minciună, spre a se da drept altcineva și spre a jura strîmb. Pesemne în secolul al doisprezecelea viața nu era mai puțin ucigătoare decît în „epoca cuptoarelor“ și cele două Cafe din Cornwall aveau dreptate, recunoscînd în Michael pe Tristan.

Mi-am amintit un moment din conversația cu Rebeca la „King of Prussia“. Cu cîteva zile în urmă fusesem acolo în trei, ea, Michael și cu mine. Se pronunțase numele profesorului și Michael roșise. Rebeca era bine dispusă. Povestea anecdote din perioada tronării sale în teatru, se lăuda și tocmai relata cum la un bal, docentul mărunț de stat Jimmy Bradley îi făcuse curte monumentalei Rebeca, prietena lui Shaw.

— Știi cum era? La Londra se spunea că Jimmy mă apucă de coapsă și aleargă în jurul ei.

Atunci Michael zîcnise de pe scaun. „Nu vreau să ascult!“

Își ridicase cu nedumerire pleoapele grele, maronii. „De ce? Îl cunoști cumva pe Bradley?“

Se zăpăcise. „Nu... nu-l cunosc. Dar știu că este un om mare.“

Așadar „marele om“ al lui Michael se întrupase la Cornwall în persoana profesorului Bradley. Din tată se schimbase în „unchiaș“. Și din nou îmi sugera analogia: orfanul Tristan și-a găsit unchiul și protectorul în persoana regelui Marc. Metamorfoza Kathleen-ei în Isolda părea categorică.

Mă uitai la mare și toate pînzele mi se păură negre.

Îndată ce am sosit în Anglia, prin Germania, mi-a pierit cheful să mă duc la Pensallos. Nu știam cum mai este mama aceea a mea, după atîția ani. Rătăceam prin Londra, un orașoi, s-ar putea spune destul de încăpător, căscam ochii la toate. În geam la Lloyd, pe Picadilly, era o hartă a mărilor, în relief, un vaporăș naviga pe ea și în portul unde ancora se aprindea farul, mare cît degetul mic. Cel mai mult îmi plăcea numele Reykjavik, din Islanda; așteptam totdeauna pînă ce vaporășul ajungea la Reykjavik și abia după aceea o porneam mai departe.

Într-una din zile Franciszek ăla — la urma urmelor, poate că este un bărbat normal... căci prea o făcea pe curtenitorul și își înfoia pieptul în fața Kasiei — deci Franciszek ăla s-a luat de mine, că ce-am să fac, cu ce am să mă ocup, că mai bine să plec la mama. Multă vreme m-am făcut că nu aud ce-mi spune, nu era treaba lui, pînă cînd, în cele din urmă, ca să-i fac în ciudă, i-am răspuns: am să plec, dar în Islanda. S-a holbat la mine.

Dar de unde puteam eu să știu ce voi face? Oare la Varșovia, sau în pădure, sau în lagăr știam eu ce voi face a doua zi? Au trecut vremurile cînd oamenii știau ce au de făcut de pe o zi pe alta. Și pe mine eram furios. Ce mi-o fi trebuit să vin în Anglia asta, la ce dracu? La mama. De frică. În Germania trăiam cu groaza că mă vor aresta pentru „tevatura cu balaurul“, amețeli mai aveam, dureri aveam, fugisem prea devreme din

spital, de oameni mă temeam că îmi vor lua dolarii, borcanul acela îl căram cu mine, aveam o idee fixă că nu mi-e permis să-l arunc, căci era pentru tata și pentru Anna.

Naiba știe cui voiam să arăt porcăria aia ; mi se năzărea nu știu ce tribunal internațional, nu știu ce seim după războiul acela mare, cînd fiecare trebuia să arate dacă a luptat de partea cea bună. Eram încă un prost ; borcanul acela era el o dovadă, dar împotriva mea, căci nu omorîsem în război, ci la drumul mare. Pînă cînd i l-am arătat Kasiei, în Hyde Park, iar de atunci, ea a devenit tribunalul meu, ea mi-a dat răsplată. În Germania băieții mă îndemnau să mă întorc împreună cu ei, erau din Katowice, unul era din Zabrze, voiau acasă. Eu nu aveam casă, în general la Varșovia rămăseseră puține case, mi-era teamă că dacă voi începe să vagabondez printre ruine, atunci o să-mi iasă tata în întîmpinare, din poarta aceea unde l-au împușcat, sau Anna o să apară de sub pămînt. Anna aceea fără față.

Mama ? Mama fugise, așadar, de ea mă temeam cel mai puțin. Uneori, îmi apărea noaptea, în vis, gîtul Annei, învinețit și cu vinele umflate, iar deasupra lui — cotletul acela însîngerat, biftecul acela din carne de om... Mă trezeam brusc, aprindeam lumina și mă uitam la fotografia mamei. Ea are față, îmi spuneam, fața din fotografie este mereu aceeași, albă ; și gîtul este alb. Îți mulțumesc mamă — îmi spuneam — că ai fugit acolo unde nu te spînzură de picioare și nu te lovesc cu bocancul în gură și în ochi. Asta mă atrăgea spre mama.

Mai demult, o trăgeam pe sfoară. Eram încă un mucos cînd născoceam mereu cîte ceva ; ba că

toți băieții au nu știu ce pulovere care nu-s de pe la noi, ba că au nu știu de care patine și altele ; îmi luam o mină tristă și imediat îmi cumpăra. Atunci, în septembrie, la Luck, am procedat mîrșav, i-am spus să mă aștepte la Zaleszczyki, iar eu m-am agățat de o mașină, am plecat la tata și englezul acela a luat-o cu el. Am lăsat-o la voia întîmplării. Uneori, îmi făceam reproșuri din pricina asta, dar după ce Anna a sfîrșit-o așa, mi-am iertat-o.

Abia cînd m-am aflat la Londra am început să mă sperii de mama. Ea, se vede, tot așa, căci n-a venit după mine. Amîndoi ne-am speriat. Ce importanță mai are faptul că sîntem mamă și fiu dacă anii aceia pentru ea au fost într-un fel, iar pentru mine într-alt fel ? Pe ea n-a lovit-o nimeni, pe Anna au lovit-o. Și pe mine m-au lovit. Tata a murit în poartă, pe asfalt, englezul ei a murit în pat. Ea, o doamnă, iar eu ce ? Un sălbatic, din pădure, fără educație, fără învățătură. Și cît își mai bătuse capul cîndva, să-mi spăl mîinile înainte de masă, și să mulțumesc, și să-mi cer scuze, și că fetele sînt slabe, deci lor li se cuvine întîietate, și rugăciunea, și lecțiile de muzică, și de engleză, și avea ochii atît de frumoși, atît de limpezi, și mereu același parfum, l'Heure Bleue... Mă atrăgea și poate că totul ar fi luat altă întorsătură dacă Franciszek nu m-ar fi dus la Kasia.

Nu știu de ce, dar cum am văzut-o pe Kasia mi-am zis : ține-te frate. Am avut atîtea fete, am început-o devreme, încă de acasă cu menajera, apoi războiul — fumam fetele ca țigările. Nu știu lor ce le rămînea din asta, mie, mai nimic. Cît un fum de țigară.

La început, am vorbit numai cu tatăl ei, un amator de cai. Deși pensionar și în civilie, îmi amintea puțin tipurile noastre de militari cu pintenii. Ținea morțiș să sublinieze că acasă, în familie, nu găsește înțelegere pentru preocupările sale. Miss Kathleen Mc. Dougall aduse o tavă mare și a trebuit s-o ajut. Față de mine vru să-și plece ochii, cu genele acelea mari ale ei, dar nu... nu i-a plecat și pentru că n-a făcut așa mi-a impus.

Nu-i e teamă de băieți, sau ce? Poate că, în general, nu se teme de nimeni? Asta îmi plăcea. Am devenit timid. Mă străduiam să vorbesc astfel ca să-i placă ei, și să stau în așa fel, încât să-i plac, discuția despre cai nu mă mai interesa și am ieșit de acolo parcă aiurit.

Nu mult după aceea ne-am dus la film. Eu însumi am dorit să merg, căci filmul se intitula atât de simpatic: *Pe aripile vântului*. De îndată ce ne-am așezat și s-a făcut întuneric, nu i-am mai văzut fața și m-a durut. Am descoperit însă că aveam chipul ei întipărit în memorie. Liniile capului se vedeau și profilul, știam prea bine cum arată profilul acela *en face*. La noi acasă, la Varșovia, aveam un profil alb într-o ramă neagră. O străbunică, sau cam așa ceva, când fusese „codană“. Am început să-mi aduc aminte diferite cuvinte de dinainte de război ca: *en face*, miniatură, siluetă, codană... Ea nu întorcea capul spre mine, dar simțeam că este mulțumită, ba chiar s-a dat mai aproape. Am atins-o cu mâna, nu s-a împotrivit. Așa a fost pînă cînd am ieșit, dar nici pe stradă nu „a zburat pe aripile vântului“, am luat-o de braț și mi-am închipuit deja că este a mea.

Așadar am uitat de mama. Devenea inutilă. Fața Kasiei înlocuia bucata cealaltă de carne bătută. Franciszek îmi arăta diverse fotografii de-ale mamei cu englezul acela al ei, cu el însuși, cu diferiți oameni. Aproape n-o recunoșteam. I se spune Pretty. Pe drept cuvînt. Mai în vîrstă, dar e frumoasă. Cumva altfel decît odinioară, acasă. Îmi amintesc, în școală, Pătlăgica noastră ne cita cuvintele lui Christos către Mama sa: „*Ce este mie și Ție, femeie?*“ Le repetam în situații cît se poate de stupide. Acum, îmi părea rău, dar nu eram impresionat. Cine este mama? O fotografie. În viața lui Kathleen n-au existat încă nici englezi nici polonezi. Poate abia alături de mine va începe ea să trăiască?

Mi-a ordonat să mă duc la spital pentru teste, m-am dus. Mă purta pe la specialiști, mă simțeam ca vita la tîrg, peste tot mă examinau, mă puneau la raze, mă ascultau, mă ciocăneau, iar ea aștepta la ușă și, de îndată ce ieșeam, mă întîmpina de parcă aș fi scăpat din gura leului. Am băgat de seamă că tipii îi dau tîrcoale. Cînd voia să afle amănunte despre mine, doctorii aceia bătrîni și tineri, fiecare din ei discuta deoparte cu ea, cu o mină de parcă spera să se ivească ocazia pentru ceva mai mult. Mai ales unul. Chirurg — de coloană vertebrală. Tînăr. Acela nu auzea nimic din ce-l întreba, se uita mereu la halatul ei, în dreptul celor două movițe. Se spunea că face minuni în meserie. Unul ca el o să cîștige baban toată viața.

Ah, tu, înțeleapta mea proastă, de ce ai ales Truro? Îmi vine să rîd, frumoasă doctoriță, nu mă dor oasele măcar că, uneori, ziua întregă mă spe-

tesc împreună cu pescarii ; mă culc „pe tare“, fac cum îmi poruncești și se vede că mă sfătuiești bine de vreme ce mă simt puternic ca un bivol. Dar atuncea, chirurgul acela nu-mi ieșea din cap.

Mă gîndeam mult la tata. În ajunul zilei aceleia de marți, cînd a pierit, mi-a trimis vorbă să mă întîlnesc cu el într-un loc conspirativ, în spatele unei prăvălii, pe Bracka. Slăbise și arăta mai tînăr, atîta doar că încăruntise. Îmi zice : „eu plec în seara aceasta din Varșovia, cine știe cît timp nu ne vom mai vedea. Ascultă ! Nu uita că omul este cel mai important. Dacă aș putea s-o iau de la capăt, m-aș ține departe de politică, pentru că politicienii nu prea cruță omul. Pentru mine e prea tîrziu, dar tu, Michał, ține minte : dacă întîlnești un om bun nu-l lăsa să se irosească. Pe Anna am irosit-o. Wanda a fugit de la mine. Ia aminte, Michał, femeile sînt și ele oameni“. Ei, și n-a plecat căci la trei după-amiază a primit trei gloanțe, trei bandiți erau acolo, pe el, singur.

Așa a spus, ca și cum ar fi presimțit că peste cîțiva ani am s-o întîlnesc pe Miss Kathleen Mc. Dougall.

Cînd mi-a spart borcanul cu amintirea mea, în Hyde Park, am crezut că o omor, dar ea nu s-a speriat. Mi-a rîs în nas, a luat un bețișor și a îngropat trecutul și frica mea. Asta a fost bine. Am condus-o acasă, m-am întors în camera mea, la Franciszek, m-am încuiat, buf ! în pat și am adormit.

Nu știu cînd am mai dormit atît de bine.

A doua zi mă scol, aud clar cum mi se adresează tata : „femeile sînt și ele oameni.. un om bun... nu-l lăsa să se irosească...“

Mi-am astupat urechile, strașnic o doream pe fetița aceea, strașnic... Aveam întîlnire la Lyons în Leicester Square, după ce termina lucrul. Stau, aștept. Vine și-mi dă flori. Ce puteam să fac ? Mîinile îmi zboară singure spre ea, o privesc fără să spun nimic, are ochii ca florile acelea și mai au și rouă în ei, fața palidă. Simt că turbez, sau ce ?

Dar tata o ținea întruna pe a lui : „femeile sînt și ele oameni, oameni...“ Am pornit să ne plimbăm. Spun. „Plec la mama“.

S-a oprit pe trotuar și clipește din gene. Tace. Întreabă : „De ce ? Ce am făcut ?“

Am luat-o de mîină, mergem, simt că tremură, eu am un nod în gît, vorbesc : „Unde zici că locuiește regele acela al psihologilor ? La Truro ? Asta nu este în Cornwall ? Tace, așadar eu iarăși : Mama mea locuiește în apropiere de Truro. Ce ai de spus ?“

Ne-am tot învîrtit și i-am încurcat pe trecători preț de o oră și mai bine. A recunoscut, în sfîrșit, că acesta este visul ei, să-l cunoască pe Bradley. Un coleg mai în vîrstă s-a dus la el, înainte de doctorat, să-i ceară un sfat și regele acela s-a arătat accesibil, iar mai tîrziu l-a ajutat în carieră. Am intrat în bisericuța bombardată de pe Piccadilly, nu era nimeni în ea. Nu am sărutat-o. Și din nou ne-am aflat în stradă. Nu mă lăsa inima să-mi iau rămas bun. Ea a început să alerge. „Încotro, încotro ? îi strig. Nu ai de ce să te grăbești, luăm un taxi, tatăl tău n-o să facă gură, încă nu este tîrziu.“ Atunci s-a oprit, ochii ei de culoarea violetei s-au făcut negri și a spus : Te rog, pleacă, altfel încep să țip !“

A doua zi de dimineață am plecat la mama.

Trenul a sosit în stație, o stație mică, aproape goală, un englez bătrîn într-un costum în carouri și două femei. Una solidă, mai în vîrstă, a doua, într-un tator cenușiu, tînăra. O iau la pas spre cea mai în vîrstă : „Mamă“... Se uită la mine ca și cum i-aș fi dat jos coroana de pe cap... „*I beg your pardon* ?“...

Cineva își așază mîna pe umărul meu. E cea de a doua. „Michał ?“.

Cu telefonul și cu fotografiile se pot petrece diverse miracole, dar că am, cu adevărat, o mamă atît de tînăra, asta nu mi-aș fi închipuit. Era parcă mai tînăra decît cu șase ani în urmă, la Varșovia.

Se iscau o groază de dificultăți. Dacă ar fi fost bătrînă, dacă ar fi avut bustul ca o saltea poate aș fi plîns, mi-aș fi deschis inima, i-aș fi făcut reproșuri și m-aș fi stabilit la ea ca un fiu de treabă. Dar așa, m-am zbîrlit numai, gîndind că ori reușesc să mă port elegant, ori dau bir cu fugiții. Ce sens avea să-i povestesc cum a fost după Łuck, toată perioada aceea din timpul războiului, s-o pisez încă o dată, rînd pe rînd, și să explic de ce s-a întîmplat așa și nu altfel.

Nici ea n-ar fi înțeles, nici eu nu aveam putere pentru asta.

Despărțirea de Kasia a fost prostească, am nervii slăbiți, mama asta mă scoate din sărite. „Îți amintești fiule, toaleta cu mici coloane din camera mea ? Ții minte cum mi-ai luat pudriera și ți-ai pudrat năsucul ? Îți aduci aminte ?... Îți aduci aminte ?...“ Cîteodată am chef să zbir : „Da, da, îmi aduc aminte cum stam culcat cu menajera în pivniță !“

Și e prea frumos aici la ea în acest *cottage*, mereu trebuie să mă șterg pe picioare la ușa, să așez totul la locul lui ; ea nu-mi cere, numai că ridică din sprîncene și se uită cu o asemenea tristețe...

Se înțelege că am îndrăgit-o din nou ; nu este fericită, e prea tînăra pentru anii ei și pentru în-singurarea aceea, se vede că nu s-a bucurat de viață, dar ce sînt eu vinovat ? Totdeauna a fost așa, delicată, s-a temut să nu jignească pe cineva, tata n-a fost un soț potrivit pentru ea, iar cu iubitul a rupt-o pentru că eu, mucosul, îi făceam scene de gelozie. Totdeauna mi-a fost milă de ea și acum îmi este milă. Nu știe să se impună, e prea sentimentală pentru o mamă. Tata a fost bătăran, nu s-a îngrijit de familie. Dar cînd era acasă, atunci se simțea prezența lui. Dacă nu avea chef să facă baie umbla murdar. Dacă voia ca eu să fac o treabă atunci trebuia neapărat s-o fac. Cînd s-a hotărît să construiască Polonia, a făcut politică. Cînd și-a dorit să cumpere lucruri, atunci a făcut bani. Și cînd nu și-a mai dorit nimic, a pierit. Ce ți-e și cu tații ăștia ! El a pierit, iar mie mi-a poruncit să salvez oamenii.

Mama nu mai poate fi salvată. Ar trebui să se ducă la mănăstire. La o mănăstire unde totul arată frumos, unde e plin de flori, unde cîntă păsările și nu-i iubești pe oameni, ci numai pe Dumnezeu, pentru că El nu se arată oamenilor. Ce aveam de făcut ? M-am dus la Truro s-o salvez pe Kathleen Mc. Dougall de casă, de spital, de mine... dar mai ales de chirurgul acela tînăr. Am reușit ?

Am reușit. Prostului i-a reușit mai bine decît înțeleptului. Ție îți mulțumesc, tată ! Tu n-ai apu-

cat vremurile cînd politicienii „eliberează“ popoarele. Eu, datorită învățăturii tale, am eliberat-o pe Miss Kathleen Mc. Dougall.

Dar Bradley mă provoca la discuții ! Nu-i dădea pace gîndul că un oraș întreg, atît de mare, poate fi distrus nu de natură, ci de om. Mie îmi venea să rîd. Și ce-i cu asta ? Omul nu e tot natură ? Ce deosebire e între „*Verbrennungs-Kommando Warschau*“ și acel ceva ce se revarsă din Vezuviu ? Și după unul și după altul rămîne cenușă. Bradley zice : „Oamenii nu pot trăi în cenușă“. Eu spun : „Pot. Macaronarii de lîngă Neapole cultivă mandarinii în cenușă, atît îmi mai amintesc, încă, de la geografie.“ El răspunde : „Macaronarii cultivă mandarinii nu în cenușă, ci pe cenușă. Polonezii trebuie să facă tot așa !“ Mi-a împuiat capul : ești așa, ești pe dincolo, ai imaginație, du-te la arhitectură, am să plătesc eu pentru toate, pe nimeni nu iubesc atît de mult cît îi iubesc pe tinerii fără bani.

M-am prins. Mi-a venit chef să devin un om mare, dar fără să-i dătez nimic mamei.

Îmi fac planul : pe lîngă Bradley, Kathleen va deveni o savantă, iar eu — constructorul care va clădi pe cenușă. Chirurgul n-o va avea. Cîndva, poate, atunci cînd voi fi deja om mare, atunci... Ei, și așa, a mers totul în mare viteză, pînă mi-a scris ea ce se pune la cale la ei acolo. Atunci s-a văzut dacă omul este mai bun decît natura.

Tot drumul ăla al meu de la Varșovia, și din lagăr, și de la Londra la Truro — totul la naiba, Mama, tata, arhitectura, Bradley, măreție — la naiba ! Nu pot să mai văd pe nimeni, chiar și pe cîinele ăsta lăptos care s-a luat după mine îl în-

ghiontesc. Am început să semăn cu gestapoul. Uneori o întreb pe Kasia — așa i-am zis eu — „Kasia, pentru ce ai făcut asta ?“ Iar ea îmi spune : „Nu eu am făcut-o, tu singur m-ai dat lui Bradley...“ Ce să mă mai cert cu ea ?

CAPITOLUL III

Pe fată mi-a adus-o Michal cu barca, într-o dimineață ; amîndoi erau orbiți de soare, obosiți, ea în șort și într-o bluză albastră. Michal a mormăit ceva, nu i-am auzit numele de familie, se adresau unul altuia cu „you“, fără să-și spună pe nume. Dacă e Isolda — gîndeam — de bună seamă nu e Cea-Bălaie, pentru că are coama castanie. Și apoi, de la Truro nu se vine cu barca. Persoana asta trebuie să fie cu totul nouă pentru Michal ; o cunoștință întîmplătoare, care, sub soarele de iulie, înflorește într-un flirt.

„Cunoștința“ a intrat zîmbind și tot timpul zîmbetului acela nu a părăsit-o. Vorbea mult și repede, uneori fără cap.

După-amiază s-au dus pe plajă, în dreptul casei, și-am putut să-i observ prin fereastră. Și-au azvîrlit îmbrăcămintea. Ea a rămas într-un costum de baie negru, din tricot, suplă, cu picioare lungi ; el, în chiloții lui prea scurți. Două trupuri desenate în linii drepte, precise. S-au dus să înoate. Apoi s-au întins pe prosoape, la o distanță cuviincioasă unul de altul, nefăcînd nici un gest care să aibă vreo nuanță erotică. Poate că nici nu e un flirt ? Acum Michal povestea ceva, fata nu spunea nimic și

numai rareori își întrerupea tăcerea cu vreo exclamație sau aprobare. A venit la noi poștaşul cu un colet și în același timp a sosit și Miss Burchar la cafea și a stat îndelung. Când m-am uitat din nou pe fereastră tinerii mei nu mai erau pe nisip.

Michał nu s-a întors la cină. Am crezut că s-a dus să conducă fata. Când colo, înspre nouă seara, a scîrțîit poarta; amîndoi erau din nou aici. S-au oprit în prag, cu roșeața amurgului în obraji, cu răsufllarea tăiată. Cărau niște pachete în sacoșe. „Am făcut cumpărături. Aici e mai ușor să procuri pește, îl iei direct de la pescar. Și roșiile sînt mai ieftine.“ Explicațiile le dădea Michał pe tonul unui prieten practic. „Am luat deja cina la «Delfinul» — a adăugat. Ea a venit să-și ia rămas bun.“

Apoi ea s-a preschimbât într-un torent de vorbe și zîmbete. Îmi părea rău că peste o clipă avea să dispară. Prezența lui Michał era apăsătoare, iar necunoscuta aceea aducea în casă, odată cu ea, tinerețea firească, veselă. Aș fi vrut s-o mai rețin măcar o oră.

— Michał, l-am strigat. Am uitat să-ți spun că ai primit un pachet de la Londra: o placă. Poate ar fi bine s-o ascultăm cu toții. M-a întrebat cu interes: „Placă? Cine a trimis-o?“

— Tocmai o despachetam cînd a venit Miss Burchar la mine și nu am apucat să mă uit să văd cine a expediat-o. De bună seamă Franciszek.

S-a întins după ambalajul rupt. „Nu, nu e Franciszek, a mormăit.

Fata privea peste umărul lui. „Ah, e de la mama mea! și i-a luat pachetul din mînă. Chiar mie îmi și este adresat.“

M-am apropiat de ei. Adresa, scrisă cu o calligrafie feminină, suna: „Mr. Michael Goszyński“ și, cu litere mai mici: „pentru Miss Kathleen Mc. Dougall“.

Așadar, cunoștința nu era nouă. Ființa aceasta strălucind de tinerețe, cu coama rebelă, era chiar „omul bun“ salvat de Michał. Fiul meu spusese adevărul: nu femeia îl interesa. O greutate imensă mi s-a luat de pe inimă. Toată paralela aceea cu Tristan și Isolda ne-a fost sugerată de „bătrînele Cafe“. Truro devenea pentru Michał pur și simplu simbolul a ceea ce rămăsese dincolo de la Manche: Polonia, copilăria... Fericită, i-am chemat: „Haideți, haideți pe terasă! Autobuzele spre Truro circulă vara pînă la unsprezece, iar bacul pînă la miezul nopții. Luați patefonul și plăcile! Aduc de îndată și vinul.“

Cînd m-am întors, Kathleen Mc. Dougall se uita lung la ambalajul rupt. „Biata mama, a oftat. Totdeauna face ceea ce nu trebuie și totdeauna la timp nepotrivit. I-a întins apoi lui Michał un bilețel care căzuse din plicul în care se afla placa. „Asta trebuia să fie darul de nuntă“ a adăugat. Privește, te rog, ce e scris aici: «Îți trimis această simfonie a lui Franck în locul marșului nupțial».“

Păreau amîndoi stînjeniți.

— În cazul acesta nu știu dacă se cuvine s-o ascultăm, a spus aspru Michał.

Iar eu am întrebat-o:

— Vă căsătoriți?

Au schimbat iute priviri între ei, nu am auzit nici un răspuns.

Pe terasă am băut cîte un păhărel de sherry din pivnița lui Freddie al meu, apoi eu însămi am

pus placa. Viitorul părea ferecat cu șapte peceti. Era o seară de iulie, iar lumea din jurul nostru — mitologică. Dincolo de fereastră zidul scund de piatră emana căldură, iar valeriana crescută sub el părea vineție în bătaia lunii. Poarta și cărarea ce cobora în pantă spre țărmul nisipos de peste șosea se vedeau albe. Valuri mici, argintii se gudurau pe nisip. Mai aproape de casă, pe malul înalt din dreapta golfului, se zărea pădurea întunecată. La rotirea farului lumina pătrundea în pădure, apoi, deplasându-se, cădea pe fețele celor doi, care, încetul cu încetul, se cufundau parcă într-o stare de letargie, sau poate de insensibilitate la tot ceea ce nu era muzică închinată mirilor în noaptea nunții.

În revenirile luminoase, ritmice, ale farului am văzut cum două mâini se căutau, se apropiau, se retrăgeau, din nou se căutau, până când, în sfârșit, degetele lor s-au împletit și prin antena aceea vie simfonia a devenit pămînteană. Îi auzeam cele două motive : orizontal și vertical. Motivul orizontal te învâluia și te absorbea, cel vertical te pătrundea și te înălța. Cel orizontal părea că exprimă apa și pămîntul. Motivul vertical răsuna ascuțit, insistent, lovea în nopți cu bătaii din ce în ce mai violente. Cu fiecare revenire a lui, două chipuri învăluite într-un fel de ceață somnambulică erau străbătute de un fior și cele două mâini împreunate tresăreau ca și cum cineva le-ar fi smucit și le-ar fi ținut autoritar, cu putere. Se petrecea ceva involuntar, mai tare decît ei. Sub ochii mei fata și băiatul se preschimbau în animale în stare de Grație; nu mai avea importanță de unde veneau și încotro aveau de gînd să meargă. Intrau într-o

sferă unde aprecierile și țelurile omenești își pierd sensurile.

Placa s-a sfîrșit în momentul în care farul a mai despicat o dată întunericul cu un tăiș de lumină și o clipă am văzut privirea lui Michal cufundată în ochii fetei. Era aceeași privire din golful înflorit, cînd Michal își ațintise ochii spre un Truro ireal, de dincolo de mare.

Așadar Truro acela nu era nici Polonia, nici copilăria.

Asta n-o puteam suporta. Am aprins lumina. Dar ei nu s-au mișcat. Mîinile lor erau acum inerte, pe buze se așternuse un zîmbet dement parcă, ochii li se adînciseră în orbite.

Timpu! zbură înainte. Am pus mîna pe umărul lui Michal și i-am amintit : „Autobuzul spre Truro pleacă la unsprezece“.

A tresărit. „Ce-ai spus ? Spre Truro ? Prea tîrziu.“ A turnat vin în cele trei păhărele. Eu am luat placa și am închis patelefonul ; persistam în gesturi de despărțire.

Atunci Kathleen s-a ridicat și s-a dus spre Michal. Avea o înfățișare somnambulică — ochii goi, gura întredeschisă. S-a apropiat din spate, l-a cuprins cu brațul și l-a sărutat pe fruntea plecată. Apoi s-a uitat la mine fără să spună nimic, cu o smerenie sfișietoare.

Am băut în tăcere. Michal a terminat ultimul. Cu un gest violent a pus jos paharul, care s-a făcut țândări, s-a ridicat anevoie de pe scaun și a luat-o de mîna pe Kathleen : „Haidem !“

M-am mirat că fata nu mi-a întins mîna, nu și-a luat rămas bun și n-a mulțumit.

I-am privit uluită cum au intrat în casă, cum au traversat holul cu pași mășurați. A bufnit o ușă. Nu de la intrare, ci aceea de la camera lui Michał.

A doua zi, de dimineață, mă învîrteam prin casă fără rost, privind cu teamă la ușa în spatele căreia dăinuia încă vraja. Abia cînd pregăteam, la bucatărie, micul dejun am auzit un foșnet în hol și am apucat să zăresc umerii drepți, înguști, ai lui Kathleen care se depărta grăbită spre ieșire. Michał nu a condus-o.

După o clipă, s-a ivit în bucatărie pieptănat, cu părul ușor ud. Mi-a întins sticla cu lapte luată din prag. „Bună dimineața“, a răsunat ca de obicei.

Toată noaptea mă gîndisem la micul discurs pe care voiam să i-l țin dimineața, făcînd apel la loialitate și la o judecată sănătoasă. Acum nu reușeam decît să-l privesc cum înfulecă și simțeam o gheară în gîtlej. În cele din urmă, am bîguit : „Te căsătorești cu ea ?“

Atunci a dat cana la o parte și s-a ghemuit, ca și cum l-ar fi săgetat o durere ascuțită. A înghițit pîinea și cu privirea pironită în perete a spus : „Mamă... Ea e măritată. Apoi, după o clipă : De două luni se numește Mrs. Bradley.“

Toată ziua Michał n-a fost de găsît. Abia s-a făcut nevăzut pe poartă că m-am și dus în camera lui, cu sentimentul că sînt un martor involuntar, pe care îl atrage locul crimei. Am privit în jur.

Toate erau la locul lor. Patul acoperit corect, geamul deschis, nici o dezordine, nici un semn că pe aici ar fi trecut patima. Numai pe masă, între

chitară și radio zăcea o floare mare, semănînd cu o scoică — cu petalele atinse de moarte. N-am mișcat-o din loc : las-o să moară.

Abia în amurg Michał s-a strecurat în camera mea. Acela nu era Michał, fiul lui Piotr, cel care venise la mine din multe iaduri și nu voia compătimirea nimănui. Era propriul meu fiu, așa cum îl știam de mic, cînd se refugia la mine de răutatea colegilor, de singurătatea nopții, sau de răceala tatălui său. Căzuse masca. Ieșise la lumină chipul unui copil, rătăcit în maturitate.

— Mamă, a gemut, Bradley nu trebuie să afle. Totul s-a întîmplat din pricina discului. De ce ai oprit-o pe Kathleen, de ce ne-ai pus să-l ascultăm ? Mamă, nouă nici nu ne trecuse una ca asta prin cap. Bradley este un om mare, eu și cu Kathleen nici măcar nu ne-am sărutat vreodată înainte ; ea a plîns azi noapte, mi-a spus că nimeni, niciodată n-a fost atît de bun cu ea, ca Bradley.

Timp de cîteva zile s-a închis în camera lui și îl auzeam rostind ore întregi, cu glas tare, formule matematice și capitole din istoria artelor. Apoi subit alerga jos pe plajă, chipurile cu cartea, și ședea acolo împietrit, privind cu ochi mari în gol, undeva între apă și cer. La masă se prefăcea că mănîncă și după două zile am băgat de seamă că îi curgeau pantalonii de pe el. De fiecare dată cînd suna telefonul sărea în sus, din nou se așeza și se uita la mine cu o privire rugătoare. În sfîrșit, în ziua a treia spre seară, i-am putut spune : „e pentru tine“.

Niciodată n-am să uit cît de greu s-a ridicat de pe scaun, epuizat de așteptare, și s-a tîrît pînă

la aparat. A lăsat ușa deschisă, taina se dezvăluise. Convorbirea a fost liniștită, cu multe pauze, am simțit că de ambele părți tăcerea exprima mai bine intenția, decît cuvintele. În cele din urmă, a pus receptorul în furcă cu delicateță, ca pe ceva înusuflejit. S-a întors și a căzut pe gânduri.

— Mamă, mi s-a adresat după o clipă, trebuie să-i telefonezi lui Bradley și să-i ceri scuze că marți noapte ai reținut-o aici pe Kathleen pentru că ai fost bolnavă, iar eu nu sînt bun de nimic în asemenea împrejurări. Ea i-a spus că i-a telefonat, dar că el nu a auzit țîrîitul... Probabil că era în grădină... De crezut o crede, dar confirmă și tu. De ce să se chinuie bătrînul ?

A doua zi, i-am telefonat lui Bradley, vorbind cu o voce de om bolnav. Așa am devenit complicea trădătorilor. Profesorul m-a crezut, desigur. A crezut, pentru că — asemenea regelui Marc — voia să creadă. Încheind căsătoria cu Kathleen a mers mai departe decît îi ceruse acțiunea de „salvare a omului“. Cu siguranță mai departe decît voise Michał. Oare mai departe decît voise Kathleen ? Cunoșteam, doară, acea „mlaștină“ a femeii unde dorinți și temeri se împletesc între ele, iar de-asupra lor pîlpîie flăcăriua amăgitoare a credinței într-un *happy end*.

De bună seamă în relațiile cu profesorul, Kathleen trecuse de la un stadiu de intimitate la altul, cum trece o fetiță prin niște camere întunecoase, fără să se gîndească încotro merge. Pînă cînd a ajuns la Oficiul Stării civile, în tovărășia unui domn de șaptezeci de ani, care era o celebritate internațională și un bogătaş.

Desigur, pe drum a avut momente de panică și de tristețe. Cu siguranță, pe atunci își spunea : poate că totul se va sfîrși mîine ! Poate că voi muri ! Poate că mătușa îmi va lăsa o avere și voi pleca cu Michał spre țara orchideelor și a colibriilor, mai înainte ca profesorul să se însoare cu mine ? Dar, poate că Michał nu are inimă ?

La telefon Bradley mi-a spus : „Tinerii adoră secretele și la joc nu suportă să te uiți în cărțile lor. De pildă, băiatul acesta al dumneavoastră... Pentru ce avea nevoie să-mi ascundă că vă este fiu ? De ce a născocit povestea aceea cu nu știu ce prieteni din Pensallos ? Și-a dres glasul. Copilării... Kathleen e la fel. Nu e de mirare că se înțeleg amîndoi ca frații. Nu am nimic împotriva, îl ador pe Michał. Aș vrea numai să fiu sigur, totdeauna, că nu s-a petrecut nimic rău.“

Pufni în rîs. „Exagerez desigur. Este vina mea că am adormit și nu am auzit telefonul. Mă bucur foarte mult că talentele medicale ale lui Kathleen v-au fost de folos. Și vă rog să aveți, pentru ea, aceeași prietenie pe care o am eu pentru fiul dv.“ Îl auzeam respirînd precipitat. A încheiat pe un ton de superioritate : „Vă rog să vă îngrijiți. Ar trebui să vă ocupați de rinichii dumneavoastră.“ Îi făcea plăcere că eu, cu mult mai tînără, am „crize de rinichi“.

De atunci radioasa și nepăsătoarea Kathleen a devenit un musafir frecvent în casa noastră. Venea cu micul Morris pe care profesorul i-l făcuse cadou de nuntă. Michał se ducea s-o întîmpine la bac și apăreau împreună. Pretextau că îl învăța să conducă automobilul. Știam, însă, că se duceau în

pădure, dincolo de terenul de golf, și parcau acolo timp îndelungat. Uneori, îl informau pe profesor prin telefon despre progresele lui Michal, glumeau, povesteau unde au fost, ce film au văzut. Se părea că mariajul redusese simțitor îndatoririle de secretară ale lui Kathleen. Avea grijă, numai, să nu se întoarcă la Truro prea târziu. Uneori, Michal o conducea și își petrecea noaptea, se pare, moțâind lângă radioul lui Bradley, în timp ce profesorul dicta soției rezultatele zilei sale de lucru.

În timpul vizitelor la noi, simfonia lui Franck făcea parte din ritual. Se țineau de mână tot timpul; muzica îi transporta într-o altă lume, unde se simțeau probabil singuri și în siguranță.

Așa cum uitase Kathleen de mașină, de soț și de stenografie tot astfel Michal dăduse uitării examenele pe care avea să le susțină în toamnă, iar mie îmi ieșiră din minte pînzele negre ale Isoldei. Asistam pasiv la evadarea celor doi din lumea mea în puterea unor forțe iresponsabile, în sferele tulburi ale poezilor, criminalilor și martirilor, omorînd ceva din ei înșiși pentru a crea altceva imposibil; erau contaminați de ceva neștiut sau, poate, izbăviți, și aceasta îmi dădea sentimentul unei libertăți fatale. Pe zi ce trecea mă transformam din mama lui Michal în Brangien.

La Pensallos nimeni nu știa că profesorul Bradley s-a căsătorit a doua oară. În orașel Kathleen trecea drept iubita lui Michal, o tină ră necunoscută. Și cei mai curioși e că acea „aură de sfințenie” care pe mine mă paraliza, îi înconjură și în ochii celorlalți. Femei, bărbați, bătrîni, copii, fără să mai vorbesc de Partizan, pescăruși, motani, alcătuiau alaiul de nuntă ce însoțea perechea de miri. Poș-

tașul cobora de pe bicicletă ca să discute cu ei despre vreme, omul cu bacul îi aștepta pînă cînd se hotărau să treacă de partea cealaltă a golfului, precupețele le dădeau cîteva grame mai mult la cîntar, domnii în vîrstă își scoteau pălăriile, copiii se agățau de fusta lui Kathleen și de mîna lui Michal, parohul le zîmbea și îi invita la biserică, la concertul de orgă.

Erau străini, frumoși și ușuratici în asemenea măsură, încît în unii trezeau un sentiment de jenă și de ciudă. Femeile bătrîne îi însoțeau cu o privire plină de compasiune, ca pe niște condamnați care nu și-au auzit încă sentința. Soldații o fluierau pe Kathleen și îl îmbrînceau pe Michal prăvoacător. Fetele roșeau.

Și doar — după cîte știu — nu se sărutau în public și nu umblau îmbrățișați. Numai că în preajma lor stăruia limpede un ritm deosebit. Priveau totul cu încîntare, ca și cum lumea ar fi avut pentru Michal chipul lui Kathleen, iar pentru Kathleen chipul lui Michal. Părea că nu aveau deloc nevoie să-și atingă trupurile, căci viața însăși era trupul lor.

Rebeca, pe terasa ei ce semăna cu o lojă ornată cu festoane de begonie, se uita la ei prin lornion, ca la o pereche de îndrăgostiți din teatrul acela contemporan, vulgar, pe care îl detesta atîta, pentru că o dăduse pe ea uitării. Cașele erau înnebunite. Așadar Tristan a găsit-o pe Isolda lui! I-au pisat atîta pînă cînd au reușit să-i atragă, pe Kathleen și pe Michal, la Ristormel Castle, acolo unde îl auziseră și îl văzuseră pentru prima oară, în pădure. Din excursia aceea s-au întors posomorîți. Trecînd prin fața oglinzii s-au oprit și s-au cerce-

tat îndelung, cu neîncredere parcă, ba chiar cu temere.

— Ce văd femeile acelea la noi? s-a indignat Kathleen. Ce au comun basmele cu realitatea? Parcă n-am fi doi oameni obișnuiți.

S-a lipit de pieptul lui Michał, privind în sus, spre gura lui: „Michał! Spune-mi că ești un om obișnuit.“

— Sînt, cu siguranță, o secătură obișnuită. A sărutat-o pe nas. Iar tu ai un nas obișnuit.

Totuși, în fața paharului cu vin, stăteau abătuți, privind întrebător spre mare. Pentru prima dată n-a mai cerut nimeni să se pună placa, Kathleen s-a pregătit de întoarcere mai devreme decît de obicei, Michał și-a adus aminte de cărți.

Prea erau copiii veacului lor ca să creadă în mituri. Totodată, se temeau, cu siguranță, de forțele rele care pîndeau în natură, în inimi și în închipuire, nu mai puțin de cum se temuseră, cîndva, Tristan și Isolda. Împărtaşeam nu atît scepticismul cît frica lor. În unele clipe mă gîndeam dacă nu cumva mama lui Kathleen avea într-adevăr darul de a hipnotiza și dacă nu a vrăjit simfonia lui Franck, așa fel, încît muzica aceea să țină loc de licoarea dragostei pentru perechea care o va asculta.

Care să fie oare predestinarea? Ruina căsniciei „unchiului“ cel puternic sau înfrîngerea îndrăgostiților?

După scurtă vreme, Kathleen a venit în absența lui Michał, care plecase la Liverpool, unde avea prima discuție cu decanul Osborn, colegul acela al lui Bradley, John cu țacălie de țap. Era agitată. Gura ei, delicată ca a unui copil, mă

impresiona totdeauna. De obicei rătăceau în preajma ei umbre de sentimente fără să-i atingă buzele. De data aceasta buzele îi tremurau.

Abia s-a așezat la locul ei obișnuit, lîngă fereastră, că a și început să vorbească. Vorbea, iar partea de jos a feței era palidă.

— Darling, a început, trebuie să-ți mărturisesc ceva, numai te rog să nu-i spui lui Michał. Muzica asta... Nu știu, dacă e o muzică bună. S-a întîmplat așa... știi, mama mea e nefericită cu tata și își găsește mîngiere în diverse fleacuri. Odată, asta s-a întîmplat cu puțin înainte ca Michał să vină după mine la Londra, mama căzuse într-una din transele ei muzicale. Tocmai mă aflam acasă. Era foarte surescitată, toată ziua se certase cu tata. A pus placa cu simfonia lui Franck, mi-a spus să mă așez, m-a luat de mîină și tot timpul cît am ascultat, mi-a repetat: „aceasta este dragostea, aceasta este dragostea, fiica mea, se soarbe ca o otravă dulce“. Eu am știut asta și, totuși, am admis ca Michał să asculte, împreună cu mine, muzica aceea. Că doară asemenea prostii nu pot fi adevărate! Spune-mi că nu sînt adevărate. Mama mea... Apoi, nebunele acelea... Michał și cu mine sîntem fericiți în mod firesc, fără nici un fel de vrajă. Muzica aceea? Pff!... suflă în aer — putem noi să n-o mai ascultăm că tot nu se schimbă nimic.

— Cum reacționează Bradley la toate astea? am îngăimat.

— Bradley? i-a pronunțat numele cu uimire. Bradley... a dat din umeri. Partea aceea a cărții la care lucrează acum îi cere o îndelungată documentare, așadar nu poate încă să-mi dicteze. Dar

eu îi rezolv totul în bibliotecă — a căscat. Ieri i-am transcris toată noaptea un nou capitol... Chiar Bradley spune că am nevoie de tovărășia unei persoane tinere — s-a ridicat și a privit pe fereastră. Ce pustiul e fără Michael! Sprâncenele negre i s-au împreunat deasupra nasului, dându-i o expresie de severitate. Mie mi se pare uneori că profesorului îi pasă mai mult de Michael decât de mine.

Simfonia fu dată uitării și într-adevăr nimic nu se schimbă, cu excepția faptului că profesorul își exprimă dorința de a petrece o zi, la mine, la Pensallos.

Au sosit aproape de amiază, la *lunch*. Kathleen conducea automobilul. Ca de obicei era în pantaloni și în pulover, în schimb el se îmbrăcase la guler tare cu papillon și-și pusese ghetete negre, strălucitoare.

M-am străduit să pregătesc mâncăruri franțuzești și vin bun. Asta i-a făcut plăcere. Se delecta cu fiecare lingură de supă de crabi, cu fiecare bucățică de *fondue bourguignonne*, cu varză de Bruxelles și cu pufoasele *crêpes Suzette*. Lua bucățile de carne crudă cu furculița, le înmuia în cianul cu ulei clocotit și aștepta rezultatul, cu concentrarea savantului și cu voluptatea gurmandului. Cu toate că mă interesa prea puțin, m-am străduit să fac față discuției asupra sorturilor de carne de vită, asupra temperaturii potrivite pentru *roastbeef* și asupra condimentelor pentru sosuri. Kathleen și Michael se îndopau ca niște curcani, plictisiți de toată ceremonia aceea, flămânzi de-a dreptul pentru că ei contaseră pe cartofi și plăcintă cu vișine.

Când am trecut în altă cameră, la cafea, Bradley avea pe față pete de roșeață și o expresie de mulțumire. Kathleen și Michael, cu paharele în mână, arătau însetați. Au propus o plimbare cu barca cu pînze. Dar profesorul voia să vadă biblioteca și colecția chinezească a lui Freddie.

La un moment dat l-a tras de mîneacă pe Michael, ca să se așeze lângă el. „Să te mai văd și eu, băiete! Te arăți prea puțin.“ Și-a așezat mîna mică, slabă, peste palma lui Michael și a închis ochii; după mîncărurile franțuzești avea nevoie de căldură, de pulsul tinereții bărbătești.

— Ai ochii încercănați, a observat. Nu toci prea mult, păstrează-ți mintea limpede.

Michael mormăi ceva, dar nu-și retrase palma. Aveam impresia că se bucură și suferă, în același timp.

La coniac roșeața lui Bradley se accentuă, iar gîndul, stimulat de alcool, se abătuse spre probleme delicate, care desigur i s-au părut deodată simple și firești. Ținîndu-l mereu de mîna pe Michael, s-a întors spre mine: „Nu pot să vă spun cîtă bucurie a adus băiatul acesta în casa mea. Începusem să mă înălesc. Mrs. Maddock face un *yorkshire pudding* minunat, Ernest curăță ghetetele splendid... Uneori, cîte un înțelept din lumea largă mă vizitează pentru cîteva ore, bucuros că a mai descoperit o cauză pentru care lumea trebuie să dispară mai devreme decât era prevăzut. Atîta timp înșă cît predam cursuri, psihologia era pentru mine ceva viu, aveam de a face cu tineri. A oftat. Numai că tineri găsești din ce în ce mai rar. Oamenii se nasc bătrîni. Cîndva pruncii sufereau de dureri de dinți, astăzi suferă de complexe. Un băiat de

şaptesprezece ani preferă deseori femeii, cocaina. Dar fata ?“

S-a oprit, şi-a turnat coniac. „De fapt, nu ştiu ce vrea fata de astăzi.“

S-a uitat în jur întrebător, roşu la faţă, cu ochii foarte albaştri şi sticloşi, gurmândul, regele psihologilor, cel ce căuta cheia sufletului omenesc.

— Pentru tinereţe ! a ridicat paharul şi ne-a aşteptat să ciocnim cu el.

Delicat, Michał, şi-a retras palma de sub mîna lui stîngă. A schimbat priviri cu Kathleen, şi-au plecat ochii. Ca prin vis am repetat : „Pentru tinereţe !“ Am băut.

Ziua de august era lungă şi, după ce ne-am uitat la chinezării, am sfîrşit, totuşi, prin a face o plimbare cu barca. În ziua aceea plină de soare, către seară, vînturile moţăiau pe mare şi trebuia să ai îndemînarea şi răbdarea lui Michał ca să menţii în viaţă pînzele. Kathleen şi-a scos pantalonii şi puloverul şi a rămas în acelaşi costum de baie negru, decoltat adînc pe spate, în care o văzusem în ziua cînd a ieşit prima dată cu Michał pe plajă.

Clipă de clipă se ridica pe bord, cu palmele împreunate sus de tot, deasupra capului, ca într-o rugăciune patetică, şi cu o zvîcnire neaşteptată, ca de peşte, dispărea sub apă, pentru ca de îndată să iasă la suprafaţă, sclipind toată, cu genele ude. Barca se legăna din pricina săriturii, un timp capul ei cu părul castaniu ud, ca o cască, plutea alături de noi, cu faţa numai zîmbet, apoi braţul lui Michał se întindea şi o trăgea pe înotătoare înapoi.

Michał era gol, în chiloţii aceia ai lui foarte scurţi, cu atît mai superb decît zeii cu cît este tru-

pul viu mai superb decît piatra şi viaţa decît legenda. Bronzat cum era, îmi apărea matur. Pe fondul cerului luminos, de safir, în aerul auriu, cei doi, fără nici un efort şi fără să pozeze, dansau dansul uşuratic al tinereţii, pentru doi spectatori stînji. Stam cu profesorul la cîrmă fără să avem nimic de făcut ; ca două păpuşi gătite. Necuviinčioase erau mai degrabă rigiditatea pantalonilor bine călcaţi şi papionul cochet al lui Bradley decît goli-ciunea în mişcare a lui Michał. La fel fusta mea largă şi buzele date cu ruj supărau ochiul alături de Kathleen, lunecoasă, sculpturală.

Profesorul nu părea să remarce realitatea. A scos din buzunarul de la piept un bidonaş plat de argint şi ne-a tratat cu Martell. Căuta să-şi menţină sentimentul de mulţumire din timpul *lunch-ului*. Noi am refuzat băutura, el însă sorbea deseori. Roşeata i se întinse pînă pe sub ochi, nasul se ascuţise, ochii îi sclipeau. Pînzele atîrnau fără vlagă ; ne cufundarăm în strălucirea ce se revărsa peste golf.

Bradley vorbea, privind cu aviditate la Kathleen şi la Michał, aşezaţi pe vine în fundul bărcii, cu spatele spre apus, două siluete întunecate, conturate de lumină. S-ar fi zis că-mi vorbeşte mie, de fapt, însă, vorbea pentru sine. „Ciudată, ciudată este tinereţea... Credeam că e o lege a naturii, cînd colo, e un talent... Unii nu-l au deloc, se nasc apatici sau desnădăjduiţi, alţii îşi îngroapă tinereţea sub grămezi de bancnote sau sub o stivă de cărţi, alţii o comercializează, strigînd slogane, blesteme şi imnuri. Dar sînt, din fericire şi din aceia, ca noi, cei de aici, din barca asta... ca aceia, din faţa noastră — arată spre Kathleen şi Michał — care-şi

irolesc tinerețea, fără să știe că risipesc o comoară, și din aceia — se întoarce galant spre mine — ca dumneata și ca mine — închise ochii stînjinit de confesiune — oameni care rămîn tineri pînă la moarte.

Nu știa nimic despre mine, se gîdea desigur numai la el și la dragostea lui tîrzie. Curînd veni briza și ne întoarserăm la debarcader. Profesorul nu a vrut să rămînă la cină. Luîndu-și rămas bun în pragul casei noastre, și-a așezat o mînă pe umărul lui Michal, alta pe umărul lui Kathleen, și-a plecat capul și a șoptit: „tineri... amîndoi atît de tineri...” După care a plecat cu Kathleen, ea la volan, el cu capul scos pe geam.

— Michal, a mai strigat. Băiat rău ce ești! Nu mă uita!

Așadar nu era, probabil, îndrăgostit nici de Kathleen și nici de Michal, ci de însăși tinerețea fără de minte.

Îndată după plecarea musafirilor, Michal a trînit ușa și a gonit spre pădure. Nu l-am așteptat cu cina. Într-adevăr, s-a întors cînd luna era sus pe cer. A băut o ceașcă de lapte și a mîncat o bucată de costiță cu piine. A venit după mine în cameră, s-a așezat pe blana de urs de lîngă pat și a rămas nemișcat, cu capul plecat. Pieptul îi sălta ca niște foale. Tăcea. Am ingenuncheat lîngă el și i-am îmbrățișat capul nefericit. Nu m-a respins. Gura lui caldă, moale s-a lipit de mîna mea. Nu am vorbit nimic, simțeam cum toți anii aceia străini se topeau și eram din nou mamă și copil.

În cele din urmă, și-a șters nasul cu batista mea și a scîncit: „Mamă, ce vor toți ăștia de la mine? M-am săturat.”

— Te-ai săturat, de ce, fiule? Dacă te chinuie Truro, las-o la dracu, legătura asta! Ce-ți trebuie ție Bradley? Crezi oare că eu nu am bani ca să te țin la studii? Iar Kathleen e căsătorită.

S-a depărtat. „Nu înțelegei nimic. Aici nu este vorba despre bani și nici despre căsătorie. Este vorba despre faptul că profesorul are încredere în mine. În timp ce toți, pînă și tu, mă luați drept un excentric și un mincinos, el nu m-a întrebat despre nimic, m-a admirat doar.” Și-a zvîrlit capul pe spate, dîndu-și la o parte părul de pe frunte, din nou vanitos. „Tu, mamă, te-ai supărat cînd am cumpărat chitara, dar știi, tu, oare, că profesorul a imprimat pe bandă zdrăgănelile acelea ale mele? Odată am fluierat ca mierla și iarăși m-a imprimat. Iar mai tîrziu, a invitat un tip să-mi facă portretul. I-am vorbit despre Kathleen și imediat mi-a spus să o aduc și...”

— Tocmai, l-am întrerupt, ai adus-o: i-ai găsit o slujbă, el este o autoritate, ea este studentă, foarte bine. Ai vrut ca o fată înzestrată, mai bine zis, ca un om destoinic cum este ea... să nu se irosească. Și ce? În loc de slujbă a rezultat o căsătorie. Rolul tău, în povestea asta, s-a sfîrșit.

S-a ridicat și a privit la mine cu părere de rău. „Mamă, de ce vorbești astfel? Ce fel de rol? Ce sfîrșit? Abia acum începe. M-a silit să șed, cu o mișcare a mîinii. Ascultă-mă! Dacă n-ar fi fost Kathleen... Căci la început, acolo la Londra, aveam într-adevăr o țicneală... Dacă n-ar fi fost ea aș fi plecat în Islanda, m-aș fi așezat în ger și aș fi înghețat. Se spune că e o moarte ușoară.”

Din nou era un copil.

— Dar m-ai asigurat, îți amintești, că nu o doreai ca pe o femeie. Nu erai îndrăgostit de ea. Numai ca om te interesa.

Acum s-a infuriat. „Doamne, ce prostie! Sigur că nu voiam să mă culc cu ea. Sigur că mă duceam la femei și mă îmbătam de necaz pentru că tata mă amețise cu ideile acelea ale lui despre om. Tata a muncit pentru oameni și s-a lăsat omorât pentru oameni. Dar de! Lui i-a fost ușor, căci înainte era seimul și diversele partide, iar după aceea a fost războiul. Ce pot eu să fac pentru oameni dacă nu este război? Așa cum trăiesc struțiiăștia eu nu pot să trăiesc. Abia când profesorul mi-a vorbit mult despre reconstruirea orașelor... Că sînt un artist. Am imaginație. Aș putea să fiu un mare arhitect... Ei! Probabil ai văzut cum am stat pironit, deasupra cărților! M-am dus eu oare în timpul acela la Truro! N-am spus nici pîs pînă și atunci cînd Bradley a înnebunit și s-a însurat cu o fată de douăzeci de ani.“

Tăceam, nevrînd să-l stîrnesc. Și așa buza de jos îi tremura și-și agita mîinile încoace și încolo. S-a așezat lîngă mine pe divan și a spus răgușit:

— Mamă, atunci, în ziua aceea, cînd s-a întîmplat... el singur a trimis-o pe Kathleen la Pensallos! A trimis-o după mine. Iar tu ai oprit-o. Ne-ai invitat să ascultăm placa aceea. N-a fost nici vina ei, nici vina mea.

S-a cutremurat. Sta în picioare în fața mea, înalt, în puloverul lui roșu, cu Partizan care i se gudura la picioare. M-a sărutat pe frunte.

— Noapte bună, mamă. Va fi ceea ce trebuie să fie.

Și iată, primul lucru care a trebuit să fie și care a și fost: vizita profesorului la noi și plecarea lui împreună cu Kathleen a fost observată cu mult zel în Pensallos. De îndată s-au găsit patru „baroni răi“ care au aduvmecat triumghiul și au tras concluziile corespunzătoare.

În primul rînd Rebeca, din loja ei cu begonii, după ce o privise pe Kathleen la volan și pe profesor, ținînd-o pe după umeri, nechezase cu rîsul ei de bas și-i telefonase Laurei Windrush: „Te felicit. Totul iese ca la pasiență. Deocamdată, valetul e dat la o parte. Regele e cu regina. Ai văzut-o pe Isolda noastră în brațele lui Bradley?“ Astfel mi-a relatat, cu timpul, nepoata părăsită, Ellen, mama celor doi fii oferiți lui Michael.

La rîndul ei, Laura se dusesse la Robert Stevens, scriitorul, un om ciudat, care îl vizita uneori pe Bradley la Truro. Se spune — iarăși conform relațiilor Ellenei — că pe acel scriitor îl amuza teribil interesantul *qui-pro-quo* și o informase pe Laura că fusese martor la cununia profesorului cu Kathleen Mac. Dougall cu două luni în urmă și că nu vrea să audă despre nici un Tristan.

Vestea s-a răspîndit în orașel, asemenea tipătului pescărușilor flămînzi. La două zile după vizita lui Bradley și-a făcut apariția colonelul Paul Mitchell, colegul de universitate al lui Freddie, unul dintre prietenii care nu-l iertaseră pentru „căsătoria“ cu mine. Locuia de partea cealaltă a golfului (el căutase pentru noi acel *cottage*, pe care-l moșteneam), niciodată nu mă vizitase în starea mea de „văduvie“ și abia cînd s-a împlinit un an de la moartea lui Freddie mi-a trimis o scrisoare de condoleanțe cu chenar negru.

Mult timp și-a dres glasul și a discutat despre vreme, mai înainte de a trece la ceea ce îl interesa. „Dragă doamnă, a spus — Freddie a fost *a splendid fellow* (un băiat minunat) și nu-mi pot imagina că unele situații ar fi fost pentru el de conceput. Nu am dreptul să mă amestec în chestiunile dumneavoastră intime, dar nu mai puțin, persoana care și-a trăit anii cei mai buni cu prietenul meu ar trebui — după părerea mea — să țină seama de opinia prietenilor lui. Mă simt silit să vă atrag atenția asupra faptului că aventura fiului dumneavoastră cu D-na profesor Bradley, cu siguranță, nu ar fi fost admisă de Frederick, a cărei amintire este sfântă și care a fost un gentleman englez. Înțeleg că fiul dumneavoastră nu și-a făcut educația în Anglia și că comunismul, care domnește azi în țara lui, nu a putut avea o influență benefică-toare asupra principiilor sale. Dar nu mai puțin...”

O săptămână mai târziu, Bradley s-a ostenit să vină, singur, până la noi. L-a găsit pe Michał cu fundat în fizică și pe mine curățind mazăre. Fără roșeața aceea nefirească în obraji arăta mai tânăr. Se mișca sprinten și vorbea cu glas tare. L-a bătut pe Michał pe umăr, s-a uitat prin hîrțile lui și au discutat cîțva timp probleme de fizică-matematică. A băut cafea, coniac nu a vrut. S-a uitat la călțunașii din grădinița mea și mi-a dat sfaturi. În cele din urmă, s-a dus la plimbare cu Michał. Nu l-am văzut cînd a plecat.

Seara, Michał mi-a dat lămuriri: „Bătrînul ar vrea să plec la Liverpool. Voi locui la decan. Mi-a plătit un meditator ca să-mi fie mai ușor. După o clipă, urmă abătut: l-au ajuns la urechi niște bîrfe. Bătrînul spune că nu crede, dar, pentru orice even-

tualitate, i-am dat cuvîntul de onoare că nu este adevărat” — ridică spre mine o privire netulburată.

— Michał! Pentru Dumnezeu!...

— Ce, pentru Dumnezeu? se miră. Aveam să-i las, pentru Dumnezeu, cuțitul acela în inimă? Și în definitiv nu este adevărat că eu și Kathleen vrem să-l înșelăm. Omul face ceea ce este nevoit să facă.

— Dar la Liverpool te vei duce?

— Da. Voi pleca mîine.

A doua zi a dispărut pentru toată ziua. De bună seamă s-a întîlnit cu Kathleen undeva, la jumăta-tea drumului dintre Pensallos și Truro.

Într-un sens am fost mereu singură. Și în casa părintească unde mamei nu-i plăcea mina mea îngîndurată, și în casa soțului meu unde Piotr nu-mi dădea voie să mă amestec în treburile sale „bărbătești”, cerîndu-mi să-l admir, refuzîndu-mi sprijinul. Și în locurile unde mă plimbam cu Janek și de unde trebuia să mă întorc prea repede la trăirile mele personale. Mai târziu, cu Freddie, coleam orice discuție mai spinoasă și orice manifestare care ar fi recizat susceptibilități, respectîndu-ne înstrăinarea reciprocă. Mă obișnuisem cu asemenea îngrădiri, și cînd a murit Freddie m-am simțit mai cîrînd liberă decît înșingurată.

Abia după plecarea lui Michał la Liverpool singurătatea mi s-a părut un adevărat doliu. Fiul acela al meu, ușuratic, care trăia după legile naturii și ale poezilor medievali, a trecut prin pustnicia mea călcînd în picioare principiile, smulgînd acope-rișul de deasupra capului meu, lăsîndu-mă în voia

stihilor și a clevetirii oamenilor. Am constatat cu groază cât de mult umplea pustiul pe care îl lăseră în urma lor Piotr, Jan, Freddie.

Nu mă supăram deloc pentru stricăciunile pe care le făcea. Dimpotrivă, eram mândră de ele ca de niște fapte eroice. Ziua și noaptea mă tortura însă gândul că m-a părăsit, acum, pentru totdeauna.

Călătoria cu trenul de la Pensallos la Liverpool ține aproape opt ore. Cât de mare mi-a fost surprinderea când, la o săptămână după ce m-am despărțit de Michał, într-o bună dimineată, Kathleen a sărit din Morris-ul ei, a dat năvală în bucătărie și, lipindu-și obrazul fierbinte de fața mea, mi-a șoptit : „Sărutări de la Michał. Adineauri a plecat cu avionul.“

— Cum a plecat cu avionul ?

— Cu o avionetă. Un pilot polonez de la Liverpool l-a adus aseară și acum au decolat.

— Doamne, Dumnezeu! Unde ați stat toată noaptea ?

— La noi în parc, în pavilion.

— Nebuni ! Dar Bradley unde era ?

— La el în birou. Lucra. Pe urmă a adormit. Dimineța m-am dus la el cu tava și l-am înștiințat că vin la dumneavoastră. Mi-a spus : „Du-te, *mon amour*, îmbrățișază-o din partea mea și spune-i că John Osborn, barbă de țap, este mulțumit de Michał.“

Cercul conspirației se lărgea. În afară de mine, Michał mai dobândise încă doi complici, pe aviatorul Rafał, din Comandamentul Transporturilor militare, decorat pentru actele sale de curaj cu distincții poloneze și britanice — curaj care l-a aju-

tat totodată să facă avere, practicînd comerț de contrabandă — și pe meditatorul Bruce, protejatul lui Bradley.

Rafał, care era obișnuit cu riscul, s-a aventurat cu entuziasm să-l transporte pe Michał. Bruce, tînăr arhitect din Wales, se dovedise un anarhist. În timpul războiului conștiința îl făcuse să protesteze și refuzase să mînuiască tunurile pe un vas comercial. Disprețuit de ofițeri, de colegi și de fete, sprijinea bucuros tot ceea ce lovea societatea. Îl tălănuia pe Michał față de decan și de Bradley în toate chipurile ; așa, de pildă, dormea noaptea în patul și în pijamaua pupilului lor, atunci cînd Michał pleca în expedițiile sale.

Michał îmi telefona adesea din diferite locuri publice și-mi povestea despre noii lui prieteni. Se ținea de învățătură. Tovărășia lui Bruce îi stimula, chipurile, ambiția. Spunea că citește articolele lui Herbert Reed și ale lui George Woodcock, că îl interesează, pasămite, cultura popoarelor primitive. Asta era desigur un vâl de fum, un fel de milă pentru mama.

Știam de la Kathleen ce se petrece. Avioneta era o vechitură rămasă de pe urma demobilizării. Aeroportul sportiv era închis în timpul nopții. Poliției nu-i plăceau zborurile particulare. De cele mai multe ori Rafał ateriza pe o luncă din apropierea unei ferme, al cărei proprietar s-a năpustit odată cu furca asupra oaspeților nepoștiți. Altă dată, blocîndu-se motorul, au fost nevoiți să aterizeze, pe seară, pe terenul de sport al școlii și copiii din internat au început să facă tărăboi. Dacă n-ar fi

fost decorațiile englezești, perorațiile lui Rafał și naivitatea provocatorilor, s-ar fi stîrnit un adevărat scandal.

În parcul lui Bradley copacii le ofereau mai departe adăpost cutezătorilor, pîrîul susura odihnitor, pavilionul le pune la dispoziție băncile de piatră, bufnițele zburau potolit. Dar — spunea Kathleen — din ce în ce mai des îi înconjurau foșnete suspecte. Kathleen nu putea veni totdeauna la întâlniri. Uneori, Michał era nevoit să aștepte pînă la revărsatul zorilor, uneori zadarnic. Rafał, în tovarășia unui pahar la bar, devenea nerăbdător. Vremea rece de septembrie îi sîcîia, ploile îi stîngeau.

Într-o duminică dimineată, Michał a descins acasă, nebărbierit, după o noapte petrecută în tren, bolnav, urît, acru și plictisit. „Spinarea, spinarea mea, a şuierat printre dinți, cînd l-am îmbrățișat. S-a întins pe spate, pe jos, — în felul acesta îl durea mai puțin. M-a pus să-i telefonez lui Kathleen și să-i spun că, ocazional, am niște șuncă de vînzare, de la un fermier cunoscut. Cu o oră mai tîrziu a intrat pe ușă Kathleen, iar el s-a smuls de pe podea ca și cînd n-ar fi avut nimic. Stăteau strînși unul lîngă altul. Privirile li se adînceau treptat, fețele li se destindeau, căpătau o expresie mai blîndă. „Haidem“ — i-a spus, la fel ca în seara aceea, dinții; a luat-o de mîină și a dus-o în camera lui.

Am început să mă învîrtesc prin fața ușii lor, să tușesc înapoi, temîndu-mă să nu-i treacă cumva prin cap lui Bradley să vină pe urmele soției. Auzeam liniștea densă, rîsul înfundat, cuvintele înă-

bușite, litania obișnuită a dragostei. Am plecat. Fiul meu și irlandeza aceea se bucurau de ceea ce eu nu mai puteam să mă bucur; în ei eram eu și cu Jan, eu și cu Jan acela care a rămas cu mine; Jan acela care nu mai exista.

S-au dus la baie. Cînd i-am văzut din nou, Michał zîmbea, bărbierit, ea avea buzele umflate. Michał m-a îmbrățișat.

— Trebuie s-o întind.

Înălțîndu-se după pardesiu, a pălit, durerea i-a schimonosit fața, dar nu i-a întunecat-o. La vedea, Kasia... a șoptit. I-a strîns umărul... A închis ușa încet în urma lui. Întîlnirile lor aveau ceva sacru.

Rămase singure, am început să mă perpelesc, neștiind de unde să fac rost de șunca aceea de casă. Kathleen a deschis valiza: adusese șunca cu sine și acum o lua înapoi, ca și cum ar fi cumpărat-o la Pensallos.

Încetul cu încetul, totuși, nervii au început să mă lase. Discuțiile cu Kathleen erau furtunoase. Odată am izbucnit: „Uită-l! N-o să iasă nimic din dragostea asta, decît nenorocire.“ A pufnit în rîs: „Nenorocirea va veni abia atunci cînd eu îl voi uita, sau el mă va uita pe mine“.

Altă dată a venit mohorîtă și s-a așezat în fotoliul meu, uitîndu-se la mine, pe sub sprîncene, ca la un dușman.

— Ce ai, Kathy? Începuserăm să ne spunem pe nume.

Își pierduse farmecul obișnuit, arăta așa cum ar fi trebuit să arate dacă viața ei ar fi decurs ca viața mamei sale.

— Ce să am ! Servitorii mă spionează, Bradley mă suspectează și totul din pricina ta ! Ești geloasă pe Michał. De ce i-ai spus lui Bradley de simfonia lui Franck ?

Cu greu am reușit să îngăimesc : „Nu am pomenit nimănui despre asta“.

Dar ea mi-a strigat : „Nimănui ? Atunci de ce Bradley a comandat pentru mine placa asta ? Le-ai pus pe Cațele tale să-i spună că e muzica mea preferată. Rebeca a venit ieri cu prietenul acela al tău, colonelul, și toată seara s-au șușotit cu Bradley în spatele meu. Pentru ce, nesuferitul ăla de Stevens, care nu mi-a oferit nici măcar o floare deși a fost martor la cununia mea, telefonează acum din două în două zile, iar Bradley îmi închide mereu ușa în nas când vorbește cu el ? De ce sînt toți împotriva noastră ? De ce ? De ce ?“ Își agita pumnii în aer și se sufoca, punînd întrebări pe un ton din ce în ce mai ridicat.

Mi se părea tragic de caraghioasă. „Iubito, i-am ripostat, îi zici mereu Bradley, ca și cum ai vorbi de un om străin. Dar el este soțul tău... Cum vrei să nu fie împotriva dragostei voastre ? Gîndește-te, Cațele locuiesc aproape de mine și, de multe ori, au ascultat, din balconul lor, placa lui Franck, de fiecare dată cînd tu te aflai aici. Să nu crezi că toată lumea este împotriva voastră. Eu, cu siguranță, nu sînt.

S-a uitat la mine cu neîncredere ; regiunea aceea frumoasă din jurul gurii, acel tînar *pays du tendre* s-a luminat, s-a aruncat în genunchi lîngă mine, m-a îmbrățișat, vîrsînd potop de lacrimi.

— Prieteno, spunea printre sughituri, prietena mea, iartă-mă, nu ne părăsi !

Nu știu cînd m-am pomenit eu însămi pe podea și așa, în genunchi, am plîns împreună, ca Bran-gien și Isolda, neputincioase în fața soartei comune.

Așa stăteau lucrurile cînd Rafał a prăpădit avioneta la aterizare și și-a rupt clavicula. Michał a fost nevoit să sară cu parașuta ; a scăpat întreg, doar cu niște zgîrieturi. În primul moment mi-a venit să alerg la Truro, să-i destăinui lui Bradley adevărul, să pun capăt cu orice preț nesăbuiței care amenința viața fiului meu.

Cu noaptea în cap m-am îmbrăcat și am așteptat ora de plecare a primului autobuz. Ora a venit, și a trecut, și eu tot mai ședeam în camera mea, pregătită de drum. La fel am lăsat să-mi scape și a doua cursă.

Era o zi de octombrie, frunzele galbene se întrezăreau luminoase, prin ceață, îmi aminteam parcul Łazienki din Varșovia, pe Michał care, înotînd prin mormanele foșnitoare de frunze uscate, alerga spre mine, absorbit, cu cîte o castană în pumnulețul strîns, și întreba cu o încredere absolută în sentințele mele : „Mamă, asta se mănîncă sau e numai pentru joacă ?“

Nu ar fi trebuit să mă supăr pentru vătrai și pentru Łuck, pentru faptul că Michał îl admira mai mult pe tatăl său decît pe mine. Ar fi trebuit să rămîn și să iau parte la „salvarea omului“. În timp ce eu duceam o viață idilică în Cornwall, Michał se familiariza cu crima hoinărind pe străzile Varșoviei. Dragostea lui Tristan înflorise în umbra morții, și la fel și lui Michał îi era hărăzită o asemenea dragoste, iar mie — rolul Bran-gienei, pentru că nu știam să fiu mamă. Mi-am scos jacheta, am pus geanta jos și am rămas acasă.

De mai demult, Ernest, merituosul lustragiu de ghete al lui Bradley, adulmecase pare-se întâlnirile nocturne ale lui Kathleen cu Michał în pavilionul de piatră. Împărtășise observațiile sale jupinesei Mrs. Maddock. În casa văduvului fără copii, cufundat în hîrtii și în conversații savante, între pereții de pe care priveau șagalic la viața lui de savant portretele răposatei franțuzoaice, căsătoria profesorului cu tînăra secretară trebuia să fi fost trăsnit care a trezit în bătrînii servitori foamea de senzațional, adormită de ani și ani. În timp ce lustruiau mobilele de mahon și palisandru, curățau blănurile scumpe, pregăteau mîncăruri dietetice și ștergeau cărțile de praf, rudele lor, de prin sate și orașe, seduceau nevestele altora, se îngrășau de pe urma furtişagurilor și-și frîngeau gîtul. Extravaganța neașteptată a profesorului a deschis brusc fereastra spre lumea reală. Înghițeau în sec și așteptau „*coup de théâtre*“. Kathleen se plîngea că erau exagerat de servili cu ea, că se arătau în pragul ușii înainte ca ea să-i sune, că umblau pe urmele ei cu pas înăbușit, cum umblă pisica după șoarece.

În cîteva rînduri a surprins-o pe Mrs. Maddock în dormitorul ei, trebăluind febril cu aspiratorul care făcea mare zgomot și care, cu o secundă mai înainte, nu se auzise.

În comodă găsea lenjeria altfel așezată de cum o lăsase, pe birou, printre scrisorile primite de la coleg, găsisese o agrafă ce nu-i aparținea.

Într-una din zile, în bibliotecă, avusese loc o convorbire cu voce scăzută, după care profesorul ridicase glasul și Ernest o zbughise pe coridor, foarte încurcat și roșu la față. Seara, la cină, Bradley i se adresase lui Kathleen : „Iubito, dacă îți place să

te plimbi noaptea, îmbracă ceva mai călduros. Nopțile sînt reci.“

La începutul lui noiembrie vremea se încălzise. Ca și cu un an înainte, cînd Michał abia sosise la mine, violetele înfloriseră în iarbă, căldărușii în vestețele lor roșii săreau pe poteci și ciripeau vesel, de parc-ar fi venit primăvara.

Michał nu a luat examenul de admitere. A căzut la matematică. Totuși, proiectul extraordinar pentru clădirea unui teatru, pe care l-a prezentat, a atras atenția comisiei și, în consecință, i-au îngăduit să mai dea o dată examenul după sărbătorile Crăciunului. S-a întors la Pansallos și, timp de cîteva ore, și-a făcut de cap cu Partizan, ca și cum ar fi dat peste el un mare noroc.

De pe urma accidentului avea deasupra ochiului o tăietură superficială ; pleopa învinețită și platurile negru îl făceau să semene cu un răufăcător din filme. De fiecare dată cînd începeam să discut despre viitor, îmi puneam mîna la gură. Mi-a adus un cadou : un album al Varșoviei distruse, pe care îl cumpărase de la Rafal.

— Privește, mamă, mi-a spus. Acesta este trecutul meu. Totul e ars : idealurile tatei, acel ceva care a fost fața Annei, toate locuințele noastre unde am stat cu tine și cu tata, lecțiile mele de dans, certurile noastre, puloverele mele albe, prințul Józef, Chopin, biserica Sfintei Cruci — totul. Mamă ! De ce să mă mai chinui ? Eu n-am să pot reconstrui toate astea. Norocul meu că am căzut la examen. Nu eu am să-i salvez pe oamenii aceia. Nu eu am să le ridic teatre. A zîmbit neplăcut. Și apoi de ce să construiești ? Anarhiștii au dreptate : abia atunci cînd toată răutatea din oameni se va consuma, va

merita să o iei de la început. S-a răsucit pe călcâie. În orice caz, eu sînt prea bătrîn pentru o viață nouă.

— Ai să-i mărturisești toate astea și lui Bradley ? I-am întrebat. Ceea ce îmi spui se referă la Polonia. Dar tu și aici ai vrut să salvezi un om. L-ai salvat ?

Veselia îl părăsi. Se așeză, își aruncă capul pe spate, capul acela care o clipă arătă ca de mort, cu pecetea aceea neagră pe față, dar repede se înălță pe gîtul lui statuar.

— Dacă am salvat-o pe Kathleen ?... Se pare că da. Numai, nu de ceea ce am gîndit la început. Nu de sărăcie. Nici de răutatea tatălui. Și nu de prostia mamei sale. De ea însăși.

— Ce înțelegi prin asta ?

Și-a pierdut răbdarea : „Nu sînt filozof, nu știu să explic. Dar Kathleen nu va mai fi niciodată așa cum este mama și tatăl ei.“

— Adică ?

Sta în picioare în fața mea, nesigur de vorbele sale, foarte sigur de sine. „Kathleen nu mai este ea, ea este eu, spuse. Smerit, adăugă : Iar eu sînt ea.“

Și iată ce s-a întîmplat în noaptea următoare la Truro :

Ca de obicei, Michał a sărit gardul de lemn și s-a îndreptat spre pavilion. Alături era un eleșteu. În lumina vie a lunii a văzut clar, în oglinda apei, umbra unui bărbat. S-a ascuns în pavilion. Privind prin rețeaua de iederă dintre coloane, a așteptat-o pe Kathleen. A sosit nu după mult timp, înfășurată într-un șal. S-a oprit în fața pavilionului și a privit în eleșteu. Umbra bărbatului s-a retras ; în iarbă, pașii nu se auzeau.

Michał n-a mișcat, ea de asemenea, a rămas locului indiferentă : „Ești aici Michał ? După cum vezi, am primit scrisoarea ta, cu rugămintea aceea neînțeleaptă ca eu să te dezvinovățesc în fața profesorului. De ce n-o faci tu însuși ? De ce te temi ? Crezi oare că lui îi pasă atît de mult de examenele tale ? Și, în general, de tine ? Sau poate crezi că este un zgîrcit ordinar, care se va înfuria pentru că ai irosit banii pe care i-a investit în arhitectura aceea a ta ?“

A intrat în pavilion și a vorbit mai departe cu glas tare : „Orice ți-ai imagina, dragul meu, una trebuie să știi : sînt persoana cea mai puțin indicată pentru a-ți lua apărarea în fața profesorului. Prietenia noastră a trezit multe suspiciuni. Oamenii se prefac că-l admiră pe marele Bradley, dar nu vor decît să-și rîdă de el. Tocmai de aceea te-am rugat să nu vii la Truro.“ A stat în cumpănă. „Deși, trebuie să recunosc că adeseori ți-am simțit lipsa. Chiar și profesorul este trist fără chitara ta și fără poveștile tale macabre.“

Au ieșit amîndoi la lumină. Michał s-a prefăcut că este revoltat : „Așadar profesorul mă bănuiește că sînt neloial ? De necrezut ! Doară îl ascult ca pe tatăl meu ! Ce să-i faci ! În cazul acesta, ai dreptate, nu-i spune nimic. Îi voi scrie eu însumi !“ I-a sărutat mîna. „La revedere, bătrîno !“ Și a sărit înapoi peste gardul de lemn.

Ziua următoare profesorul a recunoscut față de Kathleen că a ascultat conversația ei cu Michał în parc. Era nemaipomenit de cald — i-a explicat — voia să iasă la aer, poate chiar s-o întîlnească și să se plimbe împreună pe lună. Apoi lucrurile s-au des-

fășurat atât de repede și atât de neplăcut pentru el, încât n-a avut nici timp și nici chef să se arate.

Am aflat toate acestea aproape imediat. Michael s-a întors la miezul nopții. Ea a apărut a doua zi pentru a-l invita — din partea profesorului — să se mute cîtva timp la ei; Bradley se oferea să lucreze cu el la matematică. Michael trebuie, neapărat, să dea încă o dată examenul.

În curînd apoi a sunat telefonul. Profesorul mă ruga să nu mă opun. Dacă nu vreau să mă despart de fiul meu, casa lui este destul de încăpătoare ca să ne găzduiască pe amîndoi. I-am mulțumit. Nu m-am împotrivit. Am refuzat însă să plec din Pensallos.

După telefon, în încăpere s-a lăsat tăcerea. Știam toți trei că ne gîndim la același lucru: comedia reușise să dezarmeze tragedia. Și era o rușine. Adică, eu gîndeam așa. Pe tema asta Michael gîdea, cu siguranță, altfel. Iar Kathleen probabil nu gîdea nimic; vedea mina prostească a lui Bradley și nu se rușina deloc.

— Cu adevărat i-ai scris o asemenea scrisoare lui Kathleen? I-am întregat pe Michael.

— I-am scris. Și ce? s-a zburit. Nu-ți place?

— Așadar, pierderea examenului consideri tu că ar fi marea ta vină față de Bradley?

A început să umble furios prin cameră, după obiceul lui.

— Ah, desigur, natural. Singura mea vină. Cealaltă — se uită la Kathleen — nu e vina mea. Nici a ei. Nu e vina nimănui. Nici chiar a ta și nici a lui, deși amîndoi vă purtați prostește.

— Consideri că ar trebui să-l înștiințez pe Bradley?

Se sperie.

— Ah, nu, Prietenă scumpă, nu! Nu-i spune nimic, acum e prea tîrziu! Pentru ce să se chinuie bătrînul?

„Pentru ce să se chinuie bătrînul...” Refrenul preferat al lui Tristan referitor la regele Marc. Adam, cedînd Evei, gîndea la fel despre Dumnezeu: „Să ne ascundem după pom. De ce să se chinuie bătrînul?”

M-am adresat lui Kathleen: „Admir prezența ta de spirit. Pe cine ai observat mai întîi, pe Michael sau pe Bradley?”

A ridicat din umeri: „Sigur că pe Bradley. Doară nu de Michael mă temeam, ci de el.”

— Și e adevărat că, înainte de asta, îl rugaseși pe Michael să nu vină la Truro?

S-a uitat la mine cu indignare. „Asta-i bună! Am spus așa pentru că știam că ascultă Bradley.”

Îmi venea în minte minciuna sfruntată a Isoldei: „Pentru că-l iubesc pe rege te-am îndrăgit pe tine, Tristan...”

Din nou mă simțeam a cincea roată la căruță. Ceilalți nu aveau rezerve: Bradley mîncă tinerețe din mîinile lor.

— Mamă, unde este valiza mea? a întregat Michael. Va trebui probabil să-mi împrumuți și cu-fărul tău pentru cărțile astea toate.

— Michael, i-am spus, cît timp poți trăi în minciună? Pe tine, Kathleen, nu te doare că înșeli în felul ăsta un om pe care, se spune, că îl admiri? Mai bine mărturisiți adevărul. La urma urmelor, nu sîntem în evul mediu și divorțul se poate obține ușor.

Ca de obicei, cînd eram de păreri diferite, s-au uitat la mine cu compătimire.

— Adevărul ? s-a strîmbat Michał. Ce înseamnă asta : adevăr ? La fiecare cinci minute adevărul este altul. De ce oare minciuna să fie mai rea decît adevărul ? Orice cretin și bătăran spune adevărul. Numai minciuna este inteligentă și caritabilă. Iar cît privește căsătoria ?... Frumoaso, se adresează lui Kathleen, uitîndu-se la ea cu un ochi de bandit — cel cu petecul negru, și cu celălalt radios : Frumoaso, mă vrei de bărbat ?

Au izbucnit în rîs. Kathleen s-a așezat lîngă mine, țînîndu-l pe Michał de mină. „Prieten — s-a lipit de mine — nouă nu ne place căsnicia. Noi nu vrem copii și nici stima vecinilor. Nouă chiar ne place să ne temem. Și nu-ți face griji pentru Bradley. El preferă să ne aibă, decît să ne piardă.

— Pe voi ? m-am revoltat. După cîte știu s-a înșurat cu tine, nu cu voi.

S-au uitat unul la altul, apoi au privit pe ferastră. Michał a început să fluiera. „Nu sînt sigur de asta, mamă“, a pus capăt discuției.

O oră mai tîrziu au plecat la Truro.

CAPITOLUL IV

Perioada care a urmat aș putea-o numi ospățul Irodiadei. E adevărat că metaforica biblică nu se identifică cu mitologia cavalerilor medievali și nici cu reflectările acestora din secolul douăzeci, totuși, toate miturile au un izvor comun : tainica lume interioară a omului. Imaginea care îmi torturează și

acum închipuirea, cînd îmi amintesc de recepțiile, distracțiile și întîlnirile confidențiale de la Truro, în timpul celor cîteva luni cît a stat Michał la Bradley, este capul adus pe tîpsie în toiul ospățului, în văzul tuturor, capul înțeleptului oferit dansatoarei. Era desigur capul profesorului. Îl jertfise el însuși pentru a păstra sub acoperișul casei sale perechea orbită de dragoste. Trăia fără cap, cu sîngele gîl-gîind, pe care îl vedeau cu toții în afară de el.

Părăsise lucrul la *opus magnum*. Vedeam pe biroul lui scrisori nedeșfăcute, de la diverse academii și universități. Nu se dusese la Oslo ca să-și primească cel de-al șaisprezecelea titlu de *doctor honoris causa*. Ernest aduna maldăr, într-un colț, după dulap, revistele trimestriale și publicațiile științifice, căci masa din bibliotecă servea pentru bufetul rece.

Admiram metamorfoza lui Kathleen. Din studentă devenise cucoană. Puloverele și pantalonii sport fuseseră azvîrliți. Dacă îmbrăca pulover de lînă atunci era cu fir de argint, iar dacă apărea în pantaloni atunci erau din lamé auriu. Seara arbora toalete comandate la Paris, care o arătau mai goală de cum o arătase costumul de baie, cu un an în urmă. Își schimba mereu pieptănătura. Numai culoarea de mahon a părului și safirul ochilor rămîneau aceleași, după cum la fel de plin răsunau cuvintele și rîsul ei.

Michał rămăsese la fel de refractar la etichetă. În continuare nu-i plăceau costumele sobre, smochingul pe care i-l dăduse Bradley îl vînduse pe ascuns și-și cumpăraseră motocicletă în rate. La seara apărea în cămașă sport, galbenă sau roșie, și în pantaloni negri colanți. Cicatricea de deasupra

ochiului îl făcea să pară mai bărbat. Lecțiile cu profesorul aveau loc neregulat, din ce în ce mai rar. Bradley susținea că Michał este bine pregătit și că insuccesul la examen se datorase nervilor. În locul tocilei îi recomanda distracțiile și sportul.

Ieși la iveală că în timpul războiului, fiind căutat de gestapo, Michał petrecuse un an, cu acte false, ca băiat de grajd la o herghelie ce aparținuse statului, dar ocupată de nemți, și acolo, bucurându-se de simpatia unui cavalerist, un prusac, învățase diverse figuri din arta călăriei. De aceea, la dorința lui Kathleen, Bradley nu a întârziat să procure o pereche de cai de curse.

O după-amiază de toamnă înnoirată mi-a rămas întipărită în memorie în mod deosebit. În camera de lucru trosneau lemnele aprinse în cămin. Cei ce luau parte la ceremonia așa-zisului „ceai englezesc” erau așezați în cerc. La măsuta gazdei, plină de tăvi, ceainice și porțelanuri, prezida Rebeca, ținând locul lui Kathleen pe care o plectisea — zicea ea — turnatul în cești și mai ales întrebarea pe tonul acela dulceag, invariabil : tare ? potrivit ? slab ? cu zahăr ? cu cainac ? simplu ?

Ernest umbla cu importanță, împărțind mai întâi sandvișuri triunghiulare, din felii subțiri de pâine albă, cu diverse paste și legume, chifle mici, calde, apoi pișcoturi și tarte cu fructe glasate. Argintăria strălucea. Mirosul ceaiului, amestecat cu aroma lemnelor din cămin și cu parfumul lui Kathleen, umplea încăperea.

Toți „baronii cei răi” erau de față. Rebeca aștepta cu nerăbdare clipa în care adulterul avea să iasă singur la iveală. Laura Windrusz turna gaz peste foc, învăluind-o pe Kathleen, când și când, cu

o privire languroasă. Slăbănogul de Robert Stevens, cu picioarele lungi întinse spre cămin, căska demonstrativ, după care, privind cu coada ochiului la cei de față, rostea pentru Bradley discursuri, împănate cu termenii științifici, neînțeleși de profani.

Colonelul Mitchell distra societatea cu teme politice. „Dușmanul nu doarme — avertiza. Noi aici, educați în școala engleză a *fair play*-ului, cultivând idealul gentlemanului creștin, nu ne dăm seama, din păcate, în ce grad pătrunde în societatea noastră influența imorală a Răsăritului comunist. Atât sferele guvernamentale cele mai exclusiviste din Londra cât și cele mai liniștite colțuri din țara noastră nu sînt ferite de contaminare”.

Se uită în jur și-și aținti privirea în ceafa lui Michał, care, stînd chincit în fața căminului, răscolea cu cleștele lemnele aprinse. „Adevărul este că, dacă nu strîngem rîndurile și permitem străinilor nedoriți să pătrundă în instituțiile noastre... făcu o pauză semnificativă, și în familiile noastre, bătrîna, iubita noastră Anglie se va descompune în scurt timp.”

Brownie nu păcătuia prin agerime. „Nu știu la cine vă gîndiți, colonel, cînd vorbiți despre străinii nedoriți. După mine, dacă n-ar fi străinii, englezoaicele ar uita cu totul cum arată un bărbat. Fețele gentlemanilor noștri stau veșnic ascunse în dosul gazetelor, iar mîinile și picioarele le slujesc în special ca să joace golf. Cînd sînt tineri lovesc mîinge, cînd sînt bătrîni nu mai au chef nici măcar să lovească femeile, pur și simplu nu ne vād !” În cuvintele ei clocotea mînia fetei bătrîne, ochii mari de cîine i se umeziră.

Rebeca nechează triumfător. „Bravo, Brownie. Bine spus. Străinii sînt doriți. Întrebarea e dacă sînt folosiți așa cum trebuie. De pildă, tînărul acesta fermecător, care a întors spatele atît de nepoliticos unor personalități, oricum ar fi, renumite... ar trebui să primească un ordin de la Foreign Office ca să se ocupe imediat de femeile singure, în loc să-și irosească timpul făcînd hm... hm... studii neren-tabile.“

Ca și cum n-ar fi auzit nimic, Michał se ridică și trecu în celălalt colț al încăperii, spre un grup de tineri ; după o clipă, cineva se așează la pian, iar el o luă pe Kathleen și începură să danseze.

— Oare Mrs. Bradley era femeia aceea singură, recomandată atenției străinilor ? scriși colonelul.

Mă uitai cu coada ochiului la Bradley și pot să spun că niciodată n-am văzut un om mai absorbit de o problemă a lui, lăuntrică, refuzînd înfruntarea realității. Oamenii se perindau prin fața lui cu gesturile lor afectate, cu minele, răutățile și aluziile lor, iar el părea că nici nu-i vede. Nici măcar Kathleen și Michał nu i-au reținut mult timp atenția. Își îndeplinea îndatoririle de gazdă automat, ca preotul care oficiază pentru a mia oară sfînta liturghie, sau ca regizorul obosit de repetiții, care lasă în voia soartei succesul piesei.

Nu înțelegea, probabil, aluziile răutăcioase.

Pe o masă așezată lateral — concesiie pentru tineri — la ora aceea destul de timpurie stătea deja un rînd de sticle, servite fără tragere de inimă de Ernest, tradiționalistul. Dar nici masa aceea nu-l interesa pe Bradley care era, de obicei, amator de băutură. Ședea în fața căminului, cu ochii la foc,

puțin mai deoparte, picior peste picior, mișcîndu-și ritmic talpa în aer. Cînd hărmălaia se întee, întoarse capul nedumerit spre persoanele gălăgioase. Starea lui de totală absență mi-l amintea pe Michał în golful acela inundat de ciuboșica cucului, privind la un „Truro“ al lui, ireal.

Seratele la Bradley, la care mă simțeam obligată să merg pentru a nu încuraja bîrfele, erau pentru mine o tortură. Fiecare săgeată otrăvită care țintea în Michał și în Kathleen, ricoșată de indiferența lor, nimerea în mine. În după-amiaza aceea de noiembrie mă convinsei că trebuie să sufăr de asemenea și pentru profesor. Pentru că și el pierduse orice sensibilitate față de normele conviețuirii cu oamenii. Trăia în afara timpului și a societății, întocmai ca ceilalți doi, unit cu ei prin pasiunea văduvită de orice sens practic.

La un moment dat, mi-am dat seama că Michał și Kathleen au dispărut. M-am strecurat în bibliotecă, m-am uitat și prin alte cîteva încăperi ; lingă ușa laterală care da spre camera de lucru a profesorului am întîlnit-o pe Mrs. Maddock, trăgînd cu urechea. Toată casa aceea îmi părea ca un vapor în ceață, navigînd neabătut spre recif.

După două ore de chin, m-am hotărît să nu mai aștept automobilul lui Brownie și să mă întorc la Pensillos cu autobuzul. M-am îmbrăcat și am ieșit în curte. Era largă, acoperită cu prundiș, încadrată de cele două aripi joase ale casei ; într-una din ele se afla garajul, acum transformat în grajd.

Se întunecase și începuse să bureze. Am auzit un tropot de copite pe pietriș. Michał scotea un cal din grajd. O bluză roșie miji în aerul serii, Michał sări pe cal, ținîndu-și picioarele pe o parte și, mîn-

gîndu-l pe grumaz, îl mîna încet, făcîndu-l să meargă în pas artistic, de circ. După o clipă, trecu la pas mărunț, apoi la trap întins și în urmă la galop ; cînd, după ce făcu un ocol, trecu în goană prin fața peronului casei, se sprijini cu palma de spinarea calului și sări drept în picioare, fără să lase frîul. După ce înaintă așa cîțiva metri, se așeză din nou pe cal și, bătîndu-l pe gît, merse iar la pas, dansînd pur și simplu un foxtrot hipic în fața lui Kathleen al cărei lamé auriu sclipea lîngă zid.

Ușa din spatele meu scîrîi... Era Bradley. Se scutură din îngîndurare și-și ridică gulerul de la haină. Michael tocmai smucea calul de zăbală și îl sili să cabreze, strîngîndu-i coastele cu genunchii. Rămase așa preț de o secundă, apoi din nou bătu pasul pe loc, cu bluza roșie umflată de vînt, iar lîngă zid străluciră pantalonii aurii ai lui Kathleen.

Opri calul, luă frîul în mîna stîngă, întinse mîna dreaptă în jos, un fulger luminos spintecă întunericul, Kathleen în pijama ei de seară se sălta în șa în fața călărețului. Cu un braț o cuprinsese de mijloc, înboldi calul la galop, tropăind, se năpusti pe poarta deschisă și goni în noaptea ploioasă de la marginea orașului.

Profesorul rămase nemișcat. I-am privit fața : arăta ca masca unui muribund. Lîngă noi tuși cineva. Ernest deschise umbrela deasupra lui Bradley. „O să răciți, domnule profesor.“

Musafirii, lăsați de capul lor, începură să se împraștie pe peronul din fața casei : automobilele traseră la scară. „Unde sînt tinerii ?“ a tunat Rebeca. Rîzînd, pălăvrăgînd, aruncînd spre Bradley priviri cu subînțeles, au ieșit grămadă.

Îmi aminteam cu cît firesc sînt tăiate capetele dușmanilor în Biblie și în romanele eroice. Și musafirii lui Bradley duceau cu ei capul acestuia, ca să se bucure și să se amuze. Nu era oare dușmanul lor ? Nu aveau oare datoria să se răzbune pentru ultragiul pe care poezia îl adusese prozei Cornwall-ze ?

Mi-am notat cîteva discuții purtate în casa mea din Pensallos.

I

— Michael, acesta este un vis din care te vei trezi, dar între timp viața va curge înainte, după ce te va zvîrli la mal ca pe un pește mort. Ce ar zice tatăl tău, acum, despre tine ?

— Tatăl meu nu mai există. Și atîta timp cît a existat a trăit și el tot în vis. Tata visa la o lume dreaptă. Eu nu pot visa la asemenea lucruri !

— Iubitule, tatăl tău s-a zbatut pentru o lume mai bună. Pentru ea s-a lăsat ucis.

— S-a zbatut ? Eu nu trebuie să mă zbat : lumea mea este mai bună, pentru că este personală. Eu am lumea mea. Dacă mă vor ucide pentru asta, lumea mea va pieri odată cu mine și nu va trebui reconstruită. Nici fum, nici cenușă, nici tevatură în Națiunile Unite. Nici măcar papa nu se roagă pentru o lume ca asta.

— Dar Kathleen ?

— Kathleen este la fel ca mine.

II

— Draga mea, n-ar fi totuși mai bine să pleci cu profesorul la Congresul acela de la Viena?

— Michal n-ar putea merge cu noi! În curînd trebuie să-și dea examenul din nou.

— Nu, nu Michal; numai tu, cu soțul tău.

— Cum așa? Fără Michal?

— Kathleen, dacă nu vrei să te căsătorești cu Michal, trebuie să te obișnuiești să trăiești fără el.

— Eu nu vreau să mă obișnuiesc cu nimic. Tocmai de aceea nu ne gîndim la căsătorie, pentru că nu vrem să ne obișnuim.

— Ascultă, și cu adulterul te poți obișnui. Azi, jocul ăsta vă stimulează, mîine va deveni ceva obișnuit.

— Pînă atunci vom muri, Prieteno.

III

— Iubite profesor, trebuie să vă mărturisesc că șederea atît de îndelungată a lui Michal în casa dumneavoastră mă face să mă simt foarte stînjinită. Fiul meu a venit la mine. Am mijloace să-l întretin la studii. Adevărat, nu-i pot asigura o viață de lux, dar poate că e chiar mai bine pentru viitorul lui, care cu siguranță îi va rezerva și greutăți.

— Așadar și dumneavoastră! Îngrozitor. Toți vorbesc de viitor. Chiar și paiața aia bătrînă, Rebeca, pînă și Robert, scheletul ăla cu creierul uscat. Toți au pretenția ca ziua de azi, cu care nu știu ce să facă, să fie sacrificată zilei de mîine, despre care

nu au nici o idee. După cîte am aflat, Michal vă face desori vizite.

— Nu despre asta e vorba, profesore. Eu nu doresc vizite, ci o viață în comun. Sînt mama lui Michal.

Tăcere.

— Dumneavoastră vreți să mi-l luați? Da? În numele viitorului. Dar eu nu am viitor... Și nici măcar nu sînt curios să-l aflu, căci el se repetă de milioane de ani, întotdeauna la fel. Dumneavoastră credeți în viitor? Se spune că tatăl lui Michal a crezut. Eu nu cred. Tot viitorul este în urma noastră, sau mai bine zis, el n-a fost niciodată. Tiîmpul nu se mișcă din loc, noi sîntem cei care trecem. Dumneavoastră, atît de blîndă, vreți să trec mai repede.

— Profesore, dumneavoastră veți dura prin opera dumneavoastră.

— Operele mele au început să fie scrise de alții de-andoaselea. Durata mea este ceea ce văd și simt astăzi.

— Dar ce vedeți? mă cuprinse groaza. Un băiat care a pierdut simțul realității!

Din nou tăcere.

— Ceea ce văd și simt aștept de mulți ani. Și în curînd va trece. Văd doi oameni tineri care mă iubesc.

Florile de decembrie înfloriră și se trecură, iarăși se apropia Crăciunul. Michal, vorbăreț acum, era tot atît de departe de mine ca și în anul trecut, cînd tăcea. Vizitele lui la Pensallos erau mai rare, de data aceasta cuvintele se ridicau ca un zid între

noi. Kathleen absorbită, se vede, de prezența lui permanentă, nu trecea nici ea mai des pe la mine.

Așteptam sărbătorile cu inima grea. Când într-o zi, către seară, apărură cu toții. Profesorul veni primul, cu automobilul; după un timp oarecare se iviră călare, luând-o peste câmp, pe scurtătură, Michael și Kathleen. Am simțit o invidie sâciitoare. Într-adevăr, cei trei erau fericiți.

Am în fața ochilor următorul tablou: Bradley mărunț, cu părul sur, adâncit în fotoliul din fața căminului, în care ardeau, luminînd, conuri de brad îmbibate de rășină; pe marginea fotoliului, Kathleen, cu brațul petrecut în jurul umerilor lui, reculeasă; Michael, vizavi, sprijinit de cămin, zîmbind celor doi senin, ca unui tată și unei surori. Liniște înșelătoare! O săptămână mai tîrziu aveam să aflăm în ce fel i s-a năruit lui Michael „Truro” al lui.

Înainte de a pleca la Londra, Michael și Kathleen au petrecut cîteva zile la mine. În prima zi se mișcau ca niște automate. Înceau să-mi ajute la bucătărie. Despachetau și împachetau din nou valizele. Se sărutau prin colțuri. Când tușeam se desprindeau încet din îmbrățișare, se eliberau din vîltoarea aceea a lor și se uitau la mine cu ochii larg deschiși. Abia către seară au început să vorbească și am sporovăit toată noaptea. Din relațiile lor încălcate, din tăcerile și exclamațiile lor am izbutit să deduc exact cum au decurs lucrurile.

A fost așa: Kathleen se simțea prost, se plîngea de aroganța jupînesei, Mrs. Maddock. Primise o anonimă dezgustătoare, orice foșnet o speria. La cîteva zile după ce au fost la mine, într-o seară, profesorul și Michael au trecut după cină în biblio-

tecă, iar ea s-a retras în camera ei, cu gîndul să se culce mai devreme.

După plecarea ei, Bradley l-a rugat pe Michael să se ducă în ziua următoare la Plymouth să-i facă un serviciu. Trebuia să ridice din port, un pachet de cărți, expediat din Olanda. Se înțelege că Michael a fost de acord. Pentru că totuși cunoștea obiceiurile micilor vapoare comerciale, prevedea că șederea la Plymouth poate să se prelungească pînă la o săptămînă. Voia deci neapărat să o înștiințeze despre toate astea pe Kathleen și s-o îmbrățișeze înainte de plecare.

Dormitoarele erau la etaj. O parte a coridorului dădea într-o cameră mare, neîncălzită, cu un pat uriaș, care de la moartea primei Mrs. Bradley nu fusese folosit niciodată; de acolo o ușă ducea spre baie, iar dincolo de aceasta, în așa-zisa „garderobă franțuzească”, Kathleen își amenajase o cameră de lucru, intimă, unde dormea.

Ritualul de noapte era cam așa: profesorul venea să-i spună lui Kathleen „noapte bună”, discutau, uneori îi dicta, adesea ascultau muzică, bînd *sherry*. Cîteodată, lumina de deasupra divanului se stingea pentru cîteva ore. Totuși, Bradley se întorcea întotdeauna să-și petreacă restul nopții în camera lui, de partea cealaltă a coridorului. Pe aceeași parte se afla și camera lui Michael. De cînd Michael locuia acolo, vizitele lui Bradley se sfîrșeau rar prin stingerea luminii de deasupra divanului, căci Kathleen, grație relațiilor sale la Londra, obținuse un certificat medical cum că suferă de o anemie accentuată și trebuie să se cruțe.

În general, îndrăgostiții evitau să se întîlnească sus. Abia în ultimul timp Michael devenise atît de

nesăbuit, încît, de îndată ce auzea pașii molcomi ai profesorului trecînd pragul apartamentului său, își scotea ghetile și se strecura la Kathleen. Acum hotărî să facă la fel.

Ieșind din bibliotecă merse pe scări împreună cu Bradley. Se despărțiră la etaj. Dinspre Kathleen nu se auzea nici un zgomot, sub ușa biroului ei, pe podea, nu se vedea dunga de lumină. Ușa aceea era mereu încuiată și puteai pătrunde acolo numai prin dormitorul mare și prin coridorașul de lângă baie. Kathleen era foarte nemulțumită, dar Mrs. Maddock și Ernest susțineau că cheia se pierduse demult și că ar trebui să schimbe toată broasca aceea antică. Și la ce bun? De vreme ce exista o altă ușă?

Preocupat, Michal așteptă să dispară dreptunghiul luminos de pe iarbă, semn că profesorul astins lumina la el.

Michal își trecu palma peste față și-și spuse că înainte de a se duce la Kathleen s-ar cuveni să se bărbiească. Se duse în baie, mîinile îi tremurau, se tăie, nu dădu faptului nici o atenție, atinse rana cu creionul de alaun, apoi se descălță și trecu pragul — cu pas de vulpe, se strecură pe întunerice prin dormitor și prin coridoraș, pînă în cămăruță.

Deschise. Kathleen dormea. Se vîrî sub plapumă. Se trezi sărutată de el. După un timp șopti: „Privește, privește...” pe pereți și pe tavan rătăcea o lumină. Michal se sculă.

Neînțelegînd de unde venea raza aceea, se apropiе de fereastra dinspre curte și în același timp o lumină puternică îl izbi de pe acoperișul grajdului drept în față. Se aplecă, raza dispăru.

Timp de o clipă stătură înlemniți. Apoi Michal se înfășură în halat și tiptil, călcînd pe covoare, se furișă înapoi spre ieșire.

În momentul cînd fu în dormitorul mare se aprinse candelabrul. Pe pat stătea culcat Bradley. Era îmbrăcat. Părul cărunt îi cădea pe frunte, privea într-o parte, într-un punct fix aproape de podea. Parcă era întepenit. Cu siguranță zăcuse așa, fără mișcare, toată ora aceea cît Michal fusese la Kathleen.

— Ce faci aici, Michal? întrebă.

Școala minciunii din timpul ocupației de astă dată îl trădă. Michal tăcea. În cele din urmă, îngăimă. „I-am dus o aspirină lui Kathleen. Mi-a spus în timpul cinei că are gripă. Bradley nu-și schimbă poziția. Michal se îndreptă spre ușă. Dar în prag se ciocni de Ernest, care manevra o lanternă cu reflector.

— Sir, raportă Ernest lui Bradley, în casa asta se află un răufăcător. Nu mă mișc de aici pînă nu controlez „garderoba franțuzească”. Sînt acolo niște dulapuri mari în perete, poate s-a ascuns în vreunul din ele. Punîndu-i lumina în ochi lui Michal, apoi în deschizătura halatului unde lucea trupul gol, îl împinse înainte, așa încît Michal fu nevoit să se retragă.

Astfel ajunseră în micul birou. În așternutul răvășit fu luminată la rîndul ei Kathleen. Pe pernă se vedeau pete de sînge. Ernest opri fascicolul de lumină pe urmele roșii, apoi îl ridică spre bărbia lui Michal care avea o dungă roșie lângă buze. Se întoarse și strigă în direcția patului de văduv: „Mi se pare, Sir, că am găsit răufăcătorul”.

Îl apucă pe Michal de mîncă și îl trase în dormitor, unde Bradley zăcea nemișcat pe sarcofagul acela al lui, iar lîngă comodă stătea Mrs. Mad-dock.

Michal își smulse brațul, dar degetele lui Ernest se înfipseră adînc.

— Dă-i drumul, porunci profesorul. Și fă-ți bagajele. Ești concediat.

Michal stătea pironit. În cele din urmă, Bradley ridică capul și îl privi lung. „Pleacă ! spuse. Pleacă și să nu te mai întorci.“

Cînd ajunse cu povestirea aici, Michal își acoperi ochii. Kathleen, cu genele pe obraji, dormea în fotoliu. Pe el, însă, îl mai durea probabil și acum privirea bătrînului.

— Mamă, gemu, îmi părea rău de Bradley. Dar cum puteam eu să plec fără Kathleen ? M-am rugat de el : „Profesore, Kathleen nu este vinovată ! Cu mine fă ce vrei, cel mai bine ar fi să chemi poliția, să le spui că am furat, nu voi nega, mă vor da afară din țara asta și gata ! Numai de Kathleen nu te atinge... Noi nu sîntem de vină, ci soarta noastră nenorocită !“ Dar, mamă, el mi-a aruncat un pachet de bancnote din portofel, cum arunci un os unui cîine și și-a întors fața de la mine. Prostul ! La ce-mi foloseau mic banii lui ?

Kathleen tresări și-și ridică pleoapele. „Întocmai... Ce-mi folosesc mie banii dumneavoastră ?... repetă. Am intrat în dormitor chiar în clipa cînd ai spus asta și ai dat cu piciorul în bancnotele acelea... Venisem pentru că nu mai puteam suporta auzind ce tevdură era în dormitor,

Vorbea cu glasul voalat de somn, nemulțumită. „Prieten, căscă, Bradley și-a dat arama pe față : este un prost. Întîi a vrut să ne aibă, apoi ne-a alungat. Mie mi-era teamă să-l provoc vreo durere... Lui Michal i-era teamă să-l rănească... Acum nu mai mi-e teamă de nimic. Bradley a vrut să admire dragostea noastră și s-o aibă pentru sine. Dar pentru dragoste sînt necesare două persoane, nu una și nu trei. E adevărat, iubitele ? se adresă lui Michal și, fără să aștepte răspuns, continuă : Prieten, bărbații nu știu ce vor. Michal însuși m-a dat lui Bradley. Și doar încă de pe atunci, cînd se ducea la spital, la control, noi ne iubeam.

— Ce puteam eu să știu ? se revoltă Michal. Îl admirai atît pe Bradley. Voi ai să devii o mare savantă. Voi ai să fugi de acasă. Voi ai să ai bani mulți...

Își desfăcu larg brațele. „Parcă puteam să știu că tu ai să crezi toate prostiile acelea ? Voi ai să salvezi omul... Eu sînt femeie. Eu de la început nu te-am vrut decît pe tine.“

Michal își dădu ochii peste cap, comic, se uită la altul, cu dor, ca și cum de la ultima îmbrățișare trecuseră luni de zile. În legătura lor nu exista nici logică, nici patos, pentru că ei „nu știau ce fac“. Bradley, de asemenea, nu știa ce trebuie să facă un om bătrîn îndrăgostit de tinerețe.

Se pare că după incidentul cu bancnotele pe Michal îl apucase turbarea, o înșfăcase de mînă pe Kathleen și — așa cum se afla — mai mult gol, de mînă cu ea, îmbrăcată în ceva ca o pînză de păianjen, trăgea să iasă din casă. Se zice că

strigau amândoi la profesor și proferau blesteme. Profesorul — susțineau — a ieșit din odaie.

În schimb Ernest, fără să țină seama că fusese concediat, telefonă vecinului care alergă de îndată. Amândoi se căzniră să-l imobilizeze pe Michael. Se pare că Michael se smulse din mâinile lor, sparse geamul de la primul etaj și sări pe acoperișul grajdului. Coborî pe o scară proptită de zid, ușa era deschisă, apucă din cuiul de lîngă iesle puloverul și perechea de *breesches* și se ascunse în fîn, sub scară.

Între timp, Kathleen fu încuiată în camera de lucru. (Se găsiră toate cheile.) A bătut cu pumnul în ușă pînă cînd vecinul (care era medic) i-a făcut o injecție. Cînd și-a revenit se afla la spital. Îmi spunea că în noaptea petrecută acolo hotărîse să nu se mai lase stăpînită de mînie niciodată, pentru că își dăduse seama că oamenii înnebunesc atunci cînd se mînie pe propria lor soartă sau pe semenii lor, iar ea nu dorea să înnebunească.

Din ascunzătoarea lui, Michael văzu, prin fereastră de la mansardă, automobilul spitalului plecînd noaptea pe poartă. Nici pînă acum nu am aflat cum de a rezistat pînă la ziuă, cum s-a informat mai tîrziu la ce spital au dus-o și nici în ce fel a reușit s-o fărnece atît de tare pe infirmieră, încît i-a permis să vorbească cu Kathleen în sala de așteptare. I-a adus în tolba de vînătoare jacheta, pantalonii de călărie și un pardesiu lung, impermeabil, pe care-l țineau în grajd. S-a îmbrăcat la toaletă. Amestecați în mulțimea vizitatorilor, au părăsit spitalul. Trei ore mai tîrziu se aflau la mine, la Pensillos.

CAPITOLUL V

În dimineața zilei ce a urmat, după venirea lui Michael și a lui Kathleen, m-am dus la Truro. Bradley avea de partea lui dreptatea și opinia publică. De partea mea erau numai tinerețea și prostia îndrăgostiților. Nu știam dacă în răstimpul celor douăzeci și patru de ore, cîte se scurseseră de la „clipa adevărului“ pînă în momentul ivirii mele în casa aceea, fusese luată vreo măsură pentru găsirea și pedepsirea lor. Cunosînd repulsia profesorului față de morala burgheză îmi îngăduiam să cred că nu. Dar ușa îmi fu deschisă, ca de obicei, de Ernest și asta nu mai știam cum să mi-o explic.

Faptul că îi fusese retractată concedierea, în ciuda rolului pe care îl avusese în noaptea aceea fatală, însemna, probabil, că mînia profesorului, stîrnită de sluga care-l silise să recunoască „adevărul“, trecuse, întreagă, asupra trădătorilor. Voiam să dau aceasta pe seama pauzei care intervine de obicei între actele unei drame, ca urmare a oboselii actorilor și încetinelii cu care evoluează întâmplările.

Cu o mină gravă, ca de înmormîntare, Ernest mă conduse în camera de lucru a profesorului, de dimensiunile unei capele. Mă așezai în fața căminului, în locul unde, nu demult, Michael răscolise cu cleștele lemnele aprinse, și privii cu ochii larg deschiși cîteva scînteii în cenușă. Michael și Kathleen plecaseră de aici ducînd în amintire imaginea focului aprins. Scînteile mele se stingeau întotdeauna înainte de a apuca să devină văpaie.

Am așteptat destul de mult și nu am băgat de seamă cînd a intrat profesorul, călcînd fără zgomot pe covorul moale.

— Iertați-mă... V-am speriat, doamnă. Se vede că sînt ca o arătare.

E drept, arăta prost.

Se așează, cu băgare de seamă, temîndu-se parcă să nu stîrneasă durere în trupul lui sensibilizat, și a intrat direct în miezul lucrurilor.

— De divorț, nici discuție, a declarat. Am hotărît să am grijă de Kathleen și această îndatorire va lua sfîrșit abia odată cu moartea mea.

Își trase răsufierea. Mai înainte ca eu să reușesc să deschid gura, a continuat atît, cît a mai avut putere, ținînd să-și formuleze cît mai clar toate hotărîrile luate.

— Kathleen a fost transportată ieri la clinica de neurologie, la cererea mea. Sînt convins că purtarea ei este consecința stării patologice la care a ajuns sub influența fiului dumneavoastră, care — recunosc — este un băiat fermecător. Mi s-a dat de știre că a fost răpită de el și că în clipa de față se află amîndoi la dumneavoastră.

Își șterse sudoarea de pe frunte cu batista. „Dragă doamnă — reluă — în ultima noapte am reflectat îndelung. Asemenea comportări la tinerele femei și asemenea procedee de seducție la tinerii bărbați nu trebuie, evident, să treacă nepedepsite... Includ printre pedepse terapiile sau șocurile ce se aplică oamenilor bolnavi, întrucît pînă și teologii numesc păcatul boala sufletului. Voiam ca, după aplicarea tratamentelor clinice, s-o iau pe Kathleen înapoi la mine și să mă străduiesc s-o readuc pe «calea virtuții», adică pe cea a sănătății psihice,

prin muncă, avînd drept țel evoluția ei intelectuală. Din păcate — spuse parcă în paranteză — la începutul căsniciei noastre am neglijat lucrul acesta... Totuși, după ce am aflat cum au decurs mai departe faptele, mi-am schimbat părerea. Cred că pentru o afecțiune atît de puternică va fi mai înțelept să las vindecarea perechii acestuia în seama remediilor naturale ale lumii, care, pare-se, știe multe despre dragoste. Vom vedea cît timp vor putea numi ei boala lor drept fericirea lor.“

O clipă mînia îi curmă graiul. Apoi își așează mîna slabă, fierbinte, peste a mea. „Dragă doamnă! Am relații în Foreign Office. Aș putea să obțin cu ușurință expulzarea fiului dumneavoastră care este un transfug. N-am s-o fac. În schimb, trebuie să pun o condiție: vă rog să-i lăsați pe Michael și pe Kathleen să se descurce cu propriile lor puteri. Numai ei înșiși se pot salva. Am destule dovezi despre faptul că intervenția din afară mai curînd le strică decît le ajută.“

Se ridică în picioare. Se uită la mine întrebător, așteptînd să-l aprob sau poate să-l consolez. N-am fost în stare să spun nimic. Cu siguranță avea dreptate. Dar dreptatea lui nu i-o puteam împărtăși, de vreme ce luasem asupra-mi povara complicității la vină, din mamă transformîndu-mă în Brangien. Singurul sentiment pe care-l trăiam era acela de ușurare că Michael nu era amenințat de nimic, în mod direct. Bradley, însă, dădu lipsa mea de reacție pe seama îngrijorării materne.

Cînd ne-am dat mîinile, a reținut-o pe a mea și cu un zîmbet compătimitor a spus: „Vă rog să mă credeți, n-am încetat să am multă compasiune pentru Michael... Băiatul acesta a suferit mult. Și

la urma urmelor... a ezitat, — între noi fie vorba... bărbații sînt aceia care cedează femeilor și nu invers.

Mi-a sărutat mîna. Am ieșit simțind pe mînă atingerea buzelor lui uscate.

În hall Ernest pîndea ieșirea mea, stînd sfios pe marginea taburetului sculptat, asemenea piticului Frocin după ce fusese grațiat de regele Marc. Fanatica slugă îmi dădu blana și mă privi în ochi. După agitația violentă din ultimile zile se întorcea și pentru el timpul plicticos de dinaintea lui Michał și Kathleen, cînd unicul farmec al casei era zîmbetul răposatei franțuzoaice, iar praful care se așternea peste hîrtii unicul răufăcător. Cu siguranță îi părea rău de ceea ce făcuse și o blestema în sinea lui pe Mrs. Maddock. Poate chiar voia să mă întrebe cum se simte Mrs. Bradley și nu avea destulă îndrăzneală.

Acasă, l-am găsit pe Michał întins pe podea. Coloana lui, supusă în ultimul timp la eforturi din pricina atîtor sărituri și alergări, începea să se facă simțită. Fața lui supță și întunecată exprima suferință. Avea buzele și pleoapele strînse. Kathleen ședea alături de el, pe vine. De fiecare dată cînd își trecea palma pe fruntea lui, Michał se cutremura ușor.

— Jezus, Maria! Ce se petrece aici? Întrebai și mă repezii la telefon. Trebuie chemat medicul.

Își ridică brusc capul, dar și-l lăsă de îndată cu geamăt. „Nu! Nu trebuie chemat nimeni. Și mai încet: Mă vor alunga din Anglia?”

— Nici vorbă despre așa ceva. Bradley a spus că nu se va răzbuna pe voi.

Atunci Michał se ridică în capul oaselor. O îmbrățișă pe Kathleen și începură să rîdă. Căutam în cartea de telefon numărul unui doctor. Dar Michał era deja în picioare și mă implora: „Nu e nevoie, nu e nevoie de doctor! Nu mă mai doare nimic.”

Kathleen își făcea de lucru lîngă pat, cu pledul electric.

— Ne descurcăm noi singuri... mă asigură.

Îl conduse, susținindu-l de cot, pînă la pat. Apoi îngenunchie și, rîzînd mereu, îi scoase pantofii.

— Cum e el... cum e el... Prieteno — bolborosi ea. Doar știe bine că nimeni n-o să-l îndepărteze de mine căci eu mă voi ține după el pretutindeni...

Michał se lăsă culcat, iar ea rămase în genunchi, privind la suferința lui ca la soare.

Bradley le-a trimis lucrurile, a oprit numai motocicletă care nu era încă achitată. În ajunul plecării din Cornwall, își făcură valizele la nesfîrșit. Mă surprindea lista după care avea loc alegerea. De pildă, nu încăpea discuție în ce privește pijama de seară, din lamé auriu, a lui Kathleen, nici chitara. Fură trecute de asemenea costumul de călărie, cămașa roșie sport, a lui Michał, niște rădăcini noduroase, cîteva scoici cu frînturi de crustacee pe ele, acordeonul și cărți selectate după criterii bizare: de la cea de bucătărie, pînă la Agatha Christie, Dylan Thomas sau albumul Varșoviei arse. În schimb majoritatea obiectelor de îmbrăcăminte și alte lucruri de strictă utilitate fură lăsate deoparte, ca să nu fie nevoiți să dea cufărul la bagaje, pentru că „costă bani”.

Cărțile de arhitectură și de psihologie rămaseră la mine. De asemenea *Tristan și Isolda* în versiuni-

nea lui Chesterten. Și de asemenea simfonia lui Franck. Despre condiția stabilită de Bradley, ca ni-
meni să nu-i ajute, hotărîsem să nu le pomenesc,
pentru că, *primo*, ar fi răspuns la asta rîzînd, „de-
vreme ce și așa nu ar fi primit nici un ajutor“,
secundo, m-aș fi simțit atunci obligată să respect
condiția. Kathleen susținea că „făcuse economii“. Luă
cu ea câteva bijuterii — daruri primite de la
soț, la care nu vedea de ce ar trebui să renunțe,
după ce le plătise — cum zicea — „cu sudoare și
sînge“. Morris-ul, încuiat în garajul profesorului,
era obiectul unor suspine zadarnice.

De Partizan s-au despărțit cu cea mai mare du-
ioșie. Pe mine m-au îmbrățișat cu o oarecare rezer-
vă; eram persoana care „se descurcă“, deci care
nu avea nevoie de tandrețe. Michael s-a întors din
prag: „Mamă — a spus, privind într-o parte —
treci din cînd în cînd pe la profesor. Și ai grijă
de Partizan.“ Kathleen, care îl auzise, ridicase din
umeri.

Au plecat. Ca de obicei erau în întîrziere și, ca
să nu piardă bacul, au rupt-o la fugă, bălăbănind
valizele. Contau pe faptul că podarul, totuși, îi va
aștepta. Și nu s-au înșelat.

Am rămas cu Partizan care schelălăia în baie.
Aș fi preferat să fie casa goală. Ar fi fost un bun
început. M-aș fi putut așeza și gîndi cum să um-
plu golul. Dar casa era plină nu numai de sche-
unatul cînelui, ci și de o prezență invizibilă, stă-
ruitoare. În curînd, aveam să mă conving că și
din partea cunoștințelor mele singurătatea îmi era
periclitată. Așa cum eu, cîndva, mă strecurasem
în camera unde Michael și Kathleen petrecuseră
împreună prima lor noapte, tot astfel erau atrase

spre casa mea diverse cunoștințe, ca să adulmece
dragostea amanților scandalosi.

Era știut de toată lumea că există două Rebeci :
una mare și inaccesibilă, pe drumul spre barul
„King of Prussia“ și a doua, și mai mare, dar
amabilă, pe drumul de întoarcere de la barul
„King of Prussia“. Nu apucasem încă să fac ordine
în casă, cînd m-am pomenit, dînd buzna, cu cea
de a doua, care mirosea a *scotch* și care se înăl-
țase în strălucirea ei actricească atît de mult dea-
supra mulțimii, încît răul și binele nu mai inte-
resau, interes prezenta numai teatrul.

M-a sărutat cu emfază. „*Darling Wanda* (pro-
nunța, mai mult sau mai puțin Uonda), am venit
să-ți felicit feciorul. În felul acesta procedează nu-
mai îndrăgostiții din marile repertorii, despre care
nici scriitorășii de astăzi, nici cabotinii nu au idee.
Recunoaște că și Jimmy Bradley s-a menținut în
stilul mării comedii. Întreaga acțiune a fost con-
dusă *con brio*.“

Își rosti declarația cu elan și afectare. După
aceea se așeză, așteptînd aplauzele. Am adus re-
pede coniacul, ceea ce însemna tot un fel de ova-
ție. Sorbind „Martell“-ul picătură cu picătură, Re-
beca se trezi treptat. Pînă și alcoolul aprindea
numai pentru scurt timp focul sacru în trupul ei
veștejit. Dar flăcăriua răutății pîlpîia totdeauna pe
fundul reveriei, așa că, legănîndu-și capul, spuse
cu un oftat: „Ce să zic, abilă cățea e Kathleen
asta. S-a pripășit nu se știe de unde cu coada în-
tre picioare, și, deodată: Isolda !... Hm, *my sweet*,
le cunosc eu pe irlandeze... Ți-o amintești pe fata
cîrciumarului din *The Playboy of the Western*
World. A iubit un băiat, atîta timp cît a fost în-

credințată că și-a omorât tatăl. Când a ieșit la iveală că nu l-a omorât, i-a dat cu piciorul. Te sfătuiesc, *dear* Uonda, ai grijă de fiul tău, ca nu cumva micuța aceea să-l împingă la vreo crimă.

Puțin mai târziu, sub pretext că adună obiecte pentru tombola de binefacere, se înființară Cafele. Printre numeroșii filantropi, Brownie era cea care organiza ajutoarele aliaților săraci. Unul dintre ei, un aviator ceh, inginer de profesie, făcuse o invenție. Ce fel? Despre asta oamenii tăceau cu un aer misterios. Laura, plictisită de situația ei de dependență silită, își îndemna prietena să investească o sumă însemnată de bani pentru realizarea invenției cehului. În schimb, aviatorul, un gălgan cu mânuși cu glanț, investise o însemnată rezervă de pasiune slavă în grațiile delicate ale tinerei Cafe. În Pensallos, însă, se vorbea că cehul umbla după mîna lui Brownie, urmărind să se însoare cu o femeie bogată și corpolentă precum cehoaicele.

Cu toată dragostea pentru Laura, zvonurile acestea o flatau grozav pe Brownie; numele de fată bătrînă era o cruce grea, așa încît fie și împotriva naturii ei ar fi preferat căsătoria vieții nefirești. Laura, în schimb, judeca probabil în felul următor: dacă invenția va fi rentabilă, cehul se va îmbogăți și se va însura cu mine. Dacă inventatorul va da faliment, Brownie va pierde banii, în schimb se va alege cu un soț, iar eu, fără să-mi pierd tovarășa bogată, îmi voi păstra iubitul.

Pînă una, alta, intrară în casa mea cu înfățișarea unor fetișcane amuzate. În sfîrșit, se întîmpla ceva firesc în viața lor, nu era nevoie să caute senzaționalul prin cărți, aventura lui Michał și Kath-

leen le putea servi fără rezerve drept model. Priviră în jur, cu interes, la mobilele care fuseseră martore exaltărilor erotice.

— Ei, cum e? făcu Brownie ștregărește cu ochiul. Se iau acum, nu? De ce nu s-ar lua? Michał, catolic, și-a găsit o fată și ea catolică, care-i moartă după el. La catolici, o cununie precum cea dintre Kathleen și Bradley cu siguranță că nu se ia în considerație. Tristan al nostru va avea și el o soție. Nu-i mai bine decît o Isoldă străină?

Aruncă o privire timidă Laurei. Tînăra cu profil de Medici o evită cu un zîmbet îngăduitor.

— Mă tem, însă, că această căsătorie vă va costa cam scump, mi se adresează mie. Văd că Michał și-a lăsat acasă manualele, dar și-a luat chitara... Din păcate, am auzit că la Londra nu mai sînt la modă orchestrele de amatori.

Blajina Brownie se întristă. Se repezi apoi către comoda pe care se afla lesa lui Partizan. „Ah, doamnă, vă rog... N-aș putea s-o iau pentru tombolă? I-aș pune un medalion cu cuvintele: «Cîinele lui Tristan». Va fi lozul cel mare... Iar eu, chicoti, eu... voi cumpăra o sută de bilete și unul din ele va fi însemnat. Lauro, tu vei trage lozurile. Și-mi vei scoate lozul cel mare, nu? Vom avea, astfel, o amintire de la Tristan.“

Plecară, luînd cu ele lesa lui Partizan.

Nu a trebuit să aștept prea mult pe ceilalți curioși activi. Robert Stevens m-a prins la brutărie unde întotdeauna își căuta, meticolos, pîinea ideală.

— Hello, rîse el, ce întîlnire plăcută ! Așadar pasărea a zburat din colivie ?

Cîteva cumetre ciuliră urechile. Fără să le acorde nici o atenție, continuă : „Îmi închipui ce mu-tră o fi făcut ilustrul nostru psiholog ! Și doar îi spuseseam încă înainte de cununia asta stupidă : Cretinule, vino-ți în fire ! Nici unul dintre bă-trînii care au admirat-o pe Suzanna la baie n-a tîrît-o apoi la Oficiul Stării Civile ! Și nici ră-pirea Europei de către taur nu s-a încheiat cu o căsătorie !“ trîmbiță, încîntat de sine însuși.

Apoi se amări : „Regele psihologilor englezi... Iar eu ce sînt ? Autor a zece tomuri de ficțiune. Un cîrpaci ! Un diletant ! Numai că într-un sin-gur capitol din ficțiunea mea e mai multă viață adevărată decît la Jung, Freud și Adler la un loc. Ca să nu mai vorbesc de profesorul Bradley.“

Trîntind ușa, ieși din brutărie fără pîine, pen-tru că nici una nu i se păruse convenabilă.

Următorul personaj care dădu semn de viață fu colonelul Paul Mitchell. De data aceasta prin poștă.

„*Dear Madam* — scria grăbit și caligrafic. Cu părere de rău trebuie să vă anunț că, îngrijorat de atmosfera de scandal care s-a creat în jurul persoanei fiului dumneavoastră și deci și a dumneavoastră înșivă, m-am străduit să verific la Oficiul Stării Civile dacă și cînd s-a căsătorit răposatul meu prieten Frederick Burnham cu Wanda, *primo voto* Gaszyńska. Poate că nu vă va mira faptul că nu s-a găsit nici o mențiune referitoare la această căsătorie nici în actele cercetate la Truro și nici în cele cercetate la Londra. De aceea îmi permit să vă rog, *Dear Madam*, ca numele scumpului meu

prieten să nu fie amintit în decursul acțiunii de divorț, pe care profesorul James Bradley fără în-doială că o va înainta celei de a doua soții a lui. Am aflat din alte surse că, dintr-o lăudabilă prudență, ați folosit propriul dumneavoastră nume în procedura de succesiune și îl mai folosiți și azi în toate tranzacțiile bancare și de altă natură. Cu atît mai mult prietenii lui Frederick, care au legat persoana dumneavoastră de nobilul lui nume, au acum dreptul să vă ceară să dați o dezmințire publică erorii lor îndelungate.

În speranța că veți recunoaște justetea acestei cereri și veți proceda în consecință

cu stimă

Paul D. Mitchell

colonel în rezervă din Garda Majestății-Sale Regale.“

Bineînțeles că nu am procedat „în consecință“, dar am păstrat scrisoarea.

Sărbătorile băteau la ușă, iar eu nu mă puteam hotărî să profit de ospitalitatea londoneză a lui Franciszek și să stau cîteva zile în preajma lui Michał, sau să mă prefac că am plecat, să trag storiurile și să petrec Ajunul pe cenușa trecutului mai îndepărtat și mai apropiat. Mă frămîntam așa cu gîndul într-una din dimineți, cînd am auzit bă-tînd la ușă și în prag apărui Gwen cu imposibila ei Suzy.

În felul ei tăcut Gwen făcea o reclamă grăitoare scoicilor și florilor de prin partea locului. Dacă ni se întîmpla să admirăm împreună un frumos apus de soare, un nor ciudat, o floare superbă, mielușei zburdalnici sau strălucirea neobișnuită a apei, se

întorcea către mine cu expresia aceea de încântare care, de obicei, luminează chipul mamei când își privește pruncul. O lua pe Suzy de mână și o includea printre minunile creației „*It's so lovely, it's too lovely for words*”*, îngăima ea.

Intr-adevăr cuvintele nu ajung să redea frumusețea Cornwallului. Dar dincolo de raiul acesta, undeva, peste mări, se afla o țară numită Poland, unde poate la fel călătoreau pe cer norii, înflorea ciuboțica-cucului, șopteau cochiliile, se zbenguiau mieii, scânteiau apele și copiii aveau părul mătăsos. De acolo am purces eu. De acolo a purces și Michał, cu exclamațiile lui străine celor de aici, cu ochii negri și pomeții proeminenți, de acolo erau glasul meu, glasul lui, accentul nostru.

Gwen era timidă din naștere. Să se expună unei călătorii în străinătate, printre oameni necunoscuți, vorbind într-o limbă neînțeleasă, nu intra în sfera visurilor ei. În schimb, străinii asimilați, capabili să vorbească englezește, i se păreau niște fii risipitori reînțorși la sinul singurei, adevăratei patrii. Îi aduna în jurul ei și le arăta că după nimic altceva, după nici un alt nor sau mare nu mai era cazul să tînjească. Doar în străfundurile conștiinței ei o chinuia întrebarea dacă nu cumva le place totuși altceva? Dacă nu au nevoie, totuși, de o consolare?

Suzy nu știu ce gîndea. Cred că era mai ambițioasă și mai curioasă decît maică-sa; și ceva mai nervoasă. Stăteau în prag și mă priveau ca și când nu ele veniseră la mine, ci eu, deschizînd ușa, le

* E așa de minunat, e prea minunat pentru a putea fi exprimat în cuvinte. (Engl.)

surprinsesem în drum și le chemasem. Intrară, se așezară pe marginea fotoliilor, în tăcere.

În cele din urmă, Suzy deschise gura și cu un glas gros mă întrebă: „Unde e? Se mai întoarce?” Partizani mîrîi la ea și atunci se ghemui lîngă maică-sa.

Gwen nu întrebă nimic. Vedeam cum, înroșindu-se și pîlînd, se lupta cu sine însăși.

— A mai înflorit ceva? am deschis vorba.

— O, nu... în decembrie puține flori înfloresc, zîmbi. Nu-i vorba de o plimbare. Am fost pe la aviatorii aceia din capela catolică... De la ei am aflat ce se mîncă în Polonia la cină în ajunul Crăciunului. Așa că... Noi am vrea foarte mult să veniți la noi la o cină poloneză. Cu pește. Cu tradiționalele turte cu mac.

Suzy sări în mijlocul camerei. Trase, grăbită, din buzunarul paltonului un pachetel, care se rupse și se risipi pe covor. Ostie sfințită... Înlemni, privind cu ochi mari la rezultatul impetuoșității sale.

Așa că nu am mai plecat și nu mi-am mai petrecut sărbătorile pe ruinele trecutului, ci împreună cu Gwen. De altfel, aveam nevoie de timp pentru a-mi pune în ordine viața cea de toate zilele, care, de un an încoace, ba rămînea în întîrziere, ba o lua înainte, ba deseori se oprea în loc. Nu încercam să mă întorc cu gîndul la ceea ce simțisem în timpul războiului, cînd Michał fusese pentru mine cînd o ființă iubită, cînd un spectru vindicativ. Nu încercam să prevăd care va fi în viitor soarta fiului meu și a lui Kathleen. Mai degrabă doream să găsesc o cale către mine însămi, să lipesc carapacea spartă, să astup hăul care se căsca între vechea mea singurătate și cea de acum.

Iarna veni cu vînt și zloată, golful se întuneacă, marea se făcu rea, pescarii trăgeau năvoadele fără chef, cu mîinile înțepenite de frig, iahturile dormeau în porturi, iar bărcile cu motor sub prelate, pescărușii țipau de spaimă că iarna îi va ucide prin foame. Chiar și în clima blîndă din Cornwall, unde tufele de veronică și cupele galbene ale iasomiei de iarnă trăiesc toată luna ianuarie și februarie, lumea se împărțea în două: cea naturală, lipsită de apărare, flămîndă, lăsată în voia stihiiilor, și cea artificială, sătulă și ferită de frig, închisă între ziduri, legi și ficțiune.

Pe o vreme ca asta, cu o satisfacție meschină mă dădeam de partea caloriferelor, politiciii, patefoanelor și romanelor. Mobilele atîta timp trădate pentru copacii cei vii își recăpătau importanța. Lustruiam cu ulei de lavandă suprafețele lemnului care cîndva înflorise și fremătase în bătaia vîntului. Dacă în ele se mai păstra vreo fărîmă de viață, ea pîlpîia tainic și așa de încet, de molcom, că nu era în primejdie să se stingă. Vara, lăsarea storurilor însemna un act de evadare din zilele prea lungi și nopțile prea scurte; acum, închideam bine obloanele pentru a mă zăvorî de întunericul ce domnea dincolo de ferestre, dușmănos și satornic, trei pătrimi din douăzeci și patru de ore.

Dar Partizan nu mă lăsa să uit de el. Cu blana zbîrlită, ațintind privirea la ceva nevăzut de dincolo de geamuri, se zbătea, urla, se încorda gata să sară. Lui Partizan nu-i plăcea ordinea. Căra noroi prin odăi, rupea cu ghearele covoarele, lăsa fire de păr pe fotolii, se întindea pe canapeaua Chippendale, și cînd o dată l-am alungat cu pro-

sopul pentru că spărsese călărețul scoțian pe un cal alb, statueta îndrăgită de Freddie, și-a arătat colții.

Hotărît, „cîinele lui Tristan“ nu recunoștea nici un alt stăpîn în afară de Michal. Sigur că despărțirea de el o punea pe seama puterilor vrăjitoarești care pîndeau afară. Pe mine nu mă respecta pentru că nu-i dădeam voie să spargă geamurile și să sfîșie Răul; și așa prelungeam la infinit exilul lui. Cîteodată, scîncea prin somn, subțirel ca un cățelandru, ceea ce, mai ales noaptea, mă umplea de groază.

Cum puteam să lupt cu blestemul, trăind mereu alături de o ființă blestemată? Partizan, nu-mi umplea singurătatea, o făcea doar să fie deosebită de toate celelalte pe care le cunoscusem. Cu lătratul lui fără rost, cu coada vîrîtă între picioare a deznădejde, îmi amintea întruna că sînt singură nu printre oameni, ci printre stihii. Era un alt fel de singurătate. De fapt, și eu eram alta. O viață întreagă am fost învățată să preschimb stihiiile în peisaje, stări sufletești în simboluri. Acum Michal le-a ademenit spre casa noastră și l-a pus pe cîinele lui de strajă să latre la ele și să urle pe limba lor, dojenind și ocărînd. Cîteodată, mi se părea că Partizan ieșea învingător în războiul acesta al nervilor, pentru că brusc se întorcea de la fereastră, clămpănea din fălci și strănuta, apoi descria pe covor un cerc magic, se aduna colac în mijlocul lui și adormea. Abia atunci mă fura și pe mine somnul.

Așadar nu era chip să mă rup de tot ce se petrecuse înainte și continua să se petreacă în jurul meu; „hăul“, dacă exista cu adevărat, se umplea fără știința mea. Forțată de Partizan, mă

deprindeam să ies din casă la cele mai neobișnuite ore. Vremea nu se mai împărțea în bună și rea, ea trebuia să se supună nevoilor ființei pentru care binele și răul însemnau cu totul altceva decât pentru mine. Îmi aminteam de perioadele mele de exaltare pe tema „integrării în natură” grație plimbărilor, și de concepția mult mai cuprinzătoare a lui Freddie, că în natură sîntem integrați permanent de la naștere și pînă la moarte.

Mi-l aminteam și pe Michał, din vremea cînd se întorcea din plimbările lui pe jos ; miciodată nu era în stare să spună pe unde a fost și ce a văzut. „Am umblat”, spunea el și dădea din umeri. Nu „se integra” — trăia. Trăncăneala aceea stupidă a „bătrînelor Cațe”, cum că el ar fi cîntat lîngă Ristormel Castle într-o limbă ciudată, iar apoi s-a ivit din pădure în chip de Tristan, trăncăneala aceea, în decursul unui an a căpătat pentru mine forța verosimilului, pînă ce a devenit prototipul cumplit al soartei fiului meu, reflexul imuabilității naturii, obsesie. Alungați din țara poeziei, perechea medievală de îndrăgostiți s-a ascuns în Pădurea morenă. Unde puteau să se ascundă îndrăgostiții din vremurile noastre, dacă nu în oraș, această imensă pădure umană ?

N-aș fi vrut să se afle acolo fără de credinciosul lor învățător (Gorwenal) și bineînțeles că numai-decît m-am gîndit la Franciszek. Era pervers — poate — și Michał produsese asupra lui o anumită impresie ; cum perversii se arată, însă, binevoitori față de abaterile erotice, puteam nădăjdui că și nelegitima mea pereche va afla îndurare în ochii lui. Nu m-am înșelat. Le promise să-i adăpostească, angajîndu-l pe el ca portar, și pe ea ca fată în

casă. Situația aceasta mi-a înlesnit compromisul cu propria-mi conștiință : îi puteam ajuta indirect, prin Franciszek ; în felul acesta, cel puțin în aparență, — îmi respectam cuvîntul dat lui Bradley. Dar, pe cînd completam cecul pe numele Francis Okonski, mă cuprinse rușinea : de ce renunțam întotdeauna atît de becisnic la drepturile mele ? Cîndva am renunțat la Piotr, cedîndu-l politiciii. Mai tîrziu la Jan pentru Michał. Și mai tîrziu la Michał, cedîndu-l războiului, apoi lui Bradley și Kathleen, acum lui Franciszek... De ce ? Oare pentru că din fire sînt înclinată să mă supun forțelor care mă depășesc ? Așadar : istoria mă depășește, războiul mă depășește și dragostea mă depășește ; forțele naturii mă depășesc. Dumnezeu mă depășește.

În Luggier Inn, unde începui să mă abat pe însărat ca să scap de Partizan, fără să o întîlnesc pe Rebeca, am dat într-o bună zi de Kate, americanca, fără pescarul ei. Stătea la bar pe un scaun înalt, zveltă, neagră ca un cormoran, cu gîtul lung și aplecat deasupra paharului cu gin, căuțînd cu paiul amărăciunea ienupărului de pe fund. Se mișcă leneș. „Oh, hello ! spuse. Am o groază de lucruri frumoase de vînzare. Poate cumparați ceva ?”

Știam că ar fi trebuit cam pe atunci să nască copilul făcut cu Jack din Polperro, din care cauză m-a mirat zveltețea ei. I-am răspuns cu o întrebare la întrebare : „De data asta este băiat ?”

Își șterse gura cu dosul palmei și împinse paharul spre barman, după o nouă porție de gin. „De data asta, nimic — dădu din mîna cu desgust. Am avortat. A murit.”

A doua zi, m-am dus să-i văd marfa. Nu atîta ca să cumpăr, cît să văd cum trăiește o milionară din America într-un sătuc din Cornwall. Locuia la o fermă, la depărtare de cîțiva kilometri de tîr-gușor.

Ajungeai acolo trecînd podețe aruncate peste fire de apă, peste pășuni despărțite unele de altele prin brîie de piatră și garduri vii din răchită și mărăcini. Casa, și ea din piatră, cu două etaje, îngustă, cu ferestre de formă neregulată, se ridica pe un teren mocirlos, unde se tăvăleau porcii și zăceau părăsite căruțe șchioape și pluguri; pe partea opusă, o pantă năpădită de rogoz cobora spre mare. Puțin mai departe, ca un steag verde în vînt, fremăta un stejar singuratic, semnalizînd ceva turmelor împrăstiate. Nu m-aș fi mirat dacă acest loc din Cornwall s-ar fi numit *Wuthering Heights** și ar fi sălașul unor personaje fantomatice aidoma celor create de Emily Brontë.

Nevasta fermierului tocmai ieșise să dea la porci, cînd am întrebat-o, stînd în fața porții, de Kate Walker. Femeia mă privi ostil și-mi arătă în spa-tele ei. „Din sală la stînga“, mormăi.

Am bătut, am intrat. Odaia largă, cu plafonul din grinzi și cu căminul negru de fum în mijlocul unuia dintre pereți, era năpădită de cufere de peste Atlantic, de valize, de cutii de toate dimensiunile și forme. Într-un colț, lîngă cămin, pe un pat lat și răvășit, Kate Walker citea sprijinită într-un cot.

În celălalt colț, de lîngă fereastră, la o masă de bucatărie, stăteau două fete cam de zece și opt

* La răscruce de vînturi. (Engl.)

ani, una brunetă și grăsuță, cealaltă blondă și sub-țirică, amîndouă aplecate deasupra caietelor lor de școală.

„*The stag is a beautiful animal*“*... — cînd mă văzu Kate întrerupse dictarea.

— Vă rog, poștiți! sări în picioare gazda. Copii, se întoarse ea către fete, puneți-vă puloverele și mergeți pe malul mării să faceți gimnastică. Cînd respirați adînc nu uitați să numărați în gînd pînă la opt.

Fetele se îmbrăcară la iuțeală și porniră spre ușă. O opri pe cea mai mică, blondă: „Ingrid, să nu-i dai voie Caterinei să tragă chiuul la genu-flexiuni. N-aveți voie să vă sprijiniți! Glasul suna sever.

Rămaserăm singure. Kate trecu imediat la treabă și într-o clipită mă aflai inundată de rochii, pardesie, pantofi, pălării. Cuferele se deschideau ca niște dulapuri, descoperind, agățate pe umerase, creațiile maieștrilor modei din ultimii zece ani. Cutiile se răsturnau, rostogolind pe dușumea pălării-cuib, pălării-grădini, pălării-șepci și berete, de la cele de pai pînă la cele de catifea și tiul.

Din valize se revărsau plutoane întregi de pantofi cu tocuri înalte și joase, de culori felurite, din piele de șopîrlă, crocodil sau vițel. În aer pluteau șaluri: spaniole, frumos brodate, lioneze, — cusute cu paiete, unduind vapoaroase, și de lînă, de cașmir. Kate, ca o balerină, se mișca impetuos, cu grație, rotindu-se neobosită în jurul axei sale.

— Poate asta, ori asta? înșira pe masă cutiuțe în care străluceau coliere și broșe cu pietre semi-

* Cerbul este un animal frumos. (Engl.)

prețioase, răsturna pe caietele de școală maldăre de mânuși, pene și batiste cu dantelă, exalând toate parfumurile lui Guerlain. Vă rog, vă rog, mă imbia. Azi dimineată i-am vândut lui Brownie cu o sută cincizeci de lire mantoul din nurci, care m-a costat o mie cinci sute. Pe mine nu mă interesează prețul, ci timpul. E vorba de bilete pentru fete. Transportul meu îl va plăti, în cele din urmă, unchiul.

— Plecați ?

— O, da, da. Vreau să mă întorc cât mai repede acasă, în America. Mă înfășură într-un șal mexican. Școlile de pe aici sînt idioate, continuă. Am încercat să-mi țin copiii într-un internat, foarte scump, din Penzance. Dar credeți că am putut ? Învățătoarea în loc să le învețe ortografia le întreba întruna unde este tăticu. În cele din urmă, m-am înfuriat și ieri le-am adus aici. De unde să știe ele de tăticu ? Eu nu le vorbesc niciodată de nici un tătic.

— Poate că la Londra ar fi mai bine ? îndrăznii eu.

— Ce ? În Babilonul ăla englezesc ? De emoție mă înțepă cu boldul cu care-mi prinsesem șalul. Fetele mele sînt frumoase. Au tați sănătoși și o mamă sănătoasă. Vreau să rămînă sănătoase fizic și moral.

Primeam înmărmurită la acel lux vestimentar. De ce cărați atîtea lucruri cu dumneavoastră ? O asemenea cantitate de ?...

Mă întrerupse : „Da, da. Știu. De vechituri. Dar ce să fac ? Consiliul de familie mă tratează din ce în ce mai rău. Este și ăsta totuși un capital. De altfel... obraji îi erau în flăcări. Poate că trebuia

să le las pe toate la Florența, să le împartă Antonio ibovnicelor lui ?“ glasul i se frînse.

— Antonio ? am repetat. Se vede că o nimerisem într-o zi rea, cînd își pierduse stăpînirea de sine ; miinile începură să-i tremure.

— Da ! Marchizul de Portulacca, soțul meu legitim, îmi declară, mîndră. De două ori am rămas însărcinată și de două ori romano-catolicul ăla mi-a poruncit să scap de sarcină. Cînd m-am întors a doua oară de la doctor, mai devreme decît se aștepta el, l-am găsit în patul nostru sub baldachinul cu blazon cu Chiara, maseuza mea.

Aruncă un pantof de atlas într-o Chiară nevăzută și pe față începură să i se rostogolească, deodată, lacrimi grele. M-am temut să nu o rănesc cu o vorbă nepotrivită și de aceea tot împleteam și despleteam franjuri de la șalul mexican.

Dar Kate se săturase de atîta discreție. Mă privi provocator : „Și ce ? Trebuia să mă prefac că nu-mi pasă ? Ba îmi păsa și încă foarte mult !“ Începu să se învîrtească prin cameră, dînd cu piciorul în valize. „Atît de mult mi-a păsat, încît am plecat la Capri și mi-am turnat un copil sănătos și frumos cu un pescar sănătos și frumos. Nu era el așa de sănătos și frumos ca Antonio, atunci cînd l-am întîlnit în Piazza dela Signoria și cînd credeam că el nu știe nimic despre mine. Am schimbat cîteva cuvinte, ne-am luat de mîină și am petrecut toată ziua împreună, iar seara m-a condus la hotel. A doua zi m-a cerut de nevastă. Am crezut că mă iubește ! O revelație ! Un trăsnet căzut din angelicul cer italian ! Da' de unde ! El, pur și simplu, aflase de la directorul hotelului că tata mi-a

lăsat o moștenire frumoasă. Am fost soț și soție timp de doi ani. Doi ani scîrboși în acel palazzo neîncălzit, cu tencuiala căzînd pe baldachin, cu mătuși șchioape în corsete... Și ce? Trebuia să disper?

Se opri în fața mea amenințătoare, gata să vorbească pînă la ultima suflare, deși eu continuam să tac cu înverșunare.

— Vă rog să-mi spuneți, trebuia să disper? insistă ea și, fără să mai aștepte părerea mea, se ambală mai departe: Poate dispera numai omul peste care dă o nenorocire ieșită din comun! Acela care își dă seama că soarta, îndurătoare pentru unii, l-a ales, sau a ales-o anume, drept unică jertfă a cruzimii sale. Am sau n-am dreptate?

Am îngăimat fără convingere: „Cred că da“.

— Vedeți! triumfă. Dar ceea ce mi s-a întîmplat mie e ceva obișnuit, nu e o excepție. La fel a pățit și mama mea. Și sînt sigură că și mătușa, și bunica, și așa mai departe și așa mai departe... Bărbații se nasc trădători, iar singura bucurie a femeii rămîn copiii.

— Da, îngăimam, în sfîrșit. Michael mi-a povestit că pentru dumneavoastră bărbații contează numai în noaptea procreării. Cum se împacă Jack cu asta?

Se întunecă. „Cu Jack n-am reușit. De aia am avortat, că m-a sîcîit cu gelozia lui pentru norvegianul ăla, tatăl lui Ingrid. Antonio nu-l deranja, nici Beppo. Doar Olaf. Un britanic, se vede treaba, nu poate fi gelos pe un flașnetar.

— Și nu vă pare rău după Olaf? Nici după Jack?

— Nu, tăgădui ea grăbită. Întinse mîna după o dantelă și începu să se joace cu ea. Mie, în general, nu-mi pare rău după bărbați. Îmi pare rău că mi-am pierdut al treilea copil. Privi atentă dantela. Cred că era băiat.

Trase de pe mine șalul și începu să-și laude pălăriile. Răsuci una micuță pe un deget. „Luați-o măcar pe asta. Zece șilingi. Am cumpărat-o acum o săptămînă la Truro cu cinci guinee. Vedeți, nu știu să fac economii și unchiul meu nu vrea să-mi trimită nimic pentru călătoria copiilor.“

Am luat pălăria, deși era din Truro.

Mă conduse pînă în fața casei. Ne oprirăm în apropierea gropii de gunoi.

— Sînt sigură că vă mirați, cînd mă vedeți că locuiesc așa de primitiv, spuse, jenată. Dar o fac anume. Vreau ca și copiii mei să trăiască așa cum trăiesc tații lor, frumoși și sănătoși. Înțelegeți? În America la fel, nu vom locui în „palazzo-ul“ familiei de pe Long Island, ci undeva la pescari. Sau la niște fermieri.

Mai avea încă în mînă prețioasa dantelă de Bruxelles.

— Dar Michael? mă întrebă cu drăgălășenie... Vreau să sper că cel puțin i-a făcut lui Kathleen un copil.

Ochii înguști i se aprinseră de răutate. Se răsuci și începu să strige înspre mare: „Ingrid! Caterina! Înapoi!“

M-am înapoiat și eu la Pensallos. Vîntul se schimbă. Bătea dinspre sud. Blînd. Poetic. Acasă, Partizan era gata să mă răstoarne, iar apoi începu

să-mi miroasă cu rîvnă pantofii murdăriți în curtea fermei. Mi-am pus o pereche de pantofi curați. Mi-am făcut un ceai. „Cîinelui lui Tristan“ i-am dat un os de la masa de prînz. Mi-am scuturat apatia și, stînd în fotoliul din fața căminului, am început să mă gîndesc la felul în care se vor fi descurcînd Kathleen și Michał în Pădurea morenă, adică pe caldarîmul londonez.

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL I

Iată că au trecut luni de zile de cînd Pretty l-a trimis pe Michał la mine pentru a doua oară ; și pe deasupra și cu o femeie. Cu aceeași doctoriță irlandeză, cu care i-am făcut cunoștință în primele zile ale șederii lui la Londra. Wanda, cu pasivitatea ei, este în stare să mute munții din loc ! Acum șase ani, fără să miște un deget, a pus, ca să zic așa, stăpînire pe mine și de atunci o slujesc mereu și nici măcar nu știu de ce.

Poate pentru că nu-i atît femeie cît este o „figură“ ? Pentru ea totul se petrece undeva pe un plan îndepărtat și aproape ireal, și nu orice o impresionează. Mama mea se impresiona de tot și de toate. Scrisa memorii adresate guvernului și magistraturii, cerea mereu sacrificii de la tata, de la mine și de la sora mea. Chiar și servitorii aveau datoria să se sacrifice „pentru cauză“. Nu reușea să obțină nimic și atunci o apucau migrenele. Trebuie să recunosc că nu-mi plăcea cînd mă copleșea cu îmbrățișările ei dragăstoase ; după cum și furiile ei mai degrabă mă făceau să rîd.

Numai pentru un singur lucru nu voi înceta niciodată să-i fiu recunoscător : că mă lua atît de des cu ea la operă, de mic copil. Bănuiesc că tăi-

nuia, sărmana, în sufletul ei idealuri „de operă“ neîmplinite. Visa, cu siguranță, să moară de tuberculoză ca Mimi, să-și facă harachiri din dragoste ca Madame Butterfly, să danseze habanera precum Carmen, să aibă — ca Elza — un iubit care în loc de bicicletă să încalce o lebedă etc. S-ar părea că surescitarea ei excesivă era urmarea unei frustrări, pentru că soarta nu-i hărăzise nici unul din aceste roluri. De aceea și plîngea, probabil, întotdeauna la spectacole, ascunsă după evantaiul ei din pene de struț. Lacrimile ei mă enervau atât de tare, că o ciupeam, privind apoi panicat la spectatorii din jur. Dar mulțumită ei mi-am putut reprezenta acea „figură“ feminină a cărei viață o poți privi de la distanță, fără să te lași impresionat sau cucerit, pentru că îndată ce va cădea cortina, cîntăreacța își va spăla fardul și va pleca să-și ia cina cu soțul sau amantul, iar tu te vei întoarce acasă, fredonînd melodia auzită cu puțin înainte. Niciodată nu mă va mișca pînă la lacrimi suferința tuberculoasei Mimi și nici harachiri lui Cio-Cio-San, deși îmi place teribil să privesc moartea pe scenă. În general, îmi place distanța și cortina între mine și oameni.

Din Varșovia am plecat în 1936. M-am împrietenit acolo cu Burnham, dar pe Wanda nu am cunoscut-o personal. Burnham îmi povestea de ea că este „enigmatică“, „un adevărat suflet slav“. Mi-a făcut impresia că Burnham ar fi vrut grozav să dezlege această enigmă.

Îl cunoscusem pe soțul ei, Gaszyński. Un politician tipic pentru Polonia de după tratatul de la Versailles, cînd de la un deputat în seim se cerea să scape fulgere din ochi, iar în comisia buge-

tară să citeze versuri din Slowacki. Destul de simpatetic, neglijent, înalt, slab, oferea ziariștilor mese copioase la „Europa“ pe socoteala lui. Spun „simpatetic“ așa cum se spune despre o femeie urîță că are un zîmbet frumos. Personal, nu-i pot suferi pe romanticii sarmați. Imediat ce mi s-a ivit prilejul să plec în chip de corespondent, am fugit de tipii ăștia în Anglia. Faptul că romanticii se pricepeau să învîrtească tot felul de afaceri nu mă încînta deloc. Și se pare că Gaszyński se pricepea. Și ce s-a ales din afacerile pe care le-a făcut pentru Polonia și pentru el personal? Așa cum un om cu bășica udului slabă se scapă pe el, tot astfel și romanticii au scăpat din mînă și averea națională, și pe cea particulară.

În primăvara lui 1940, la Londra, cînd Freddie, anunțîndu-ne o mare surpriză, a introdus-o pe Wanda Gaszyńska la club, am fost uimit nu atît de faptul că se aflau împreună la Londra, cît de farmecul Wande. Nu era deloc un farmec slav. Poate mai degrabă scandinav. Ochii transparenți ca acvamarinul, părul platinat, trăsături fine și doar un singur amănunt nearmonios: buzele, care nu făceau pereche, cea de jos prea groasă, cea de sus prea subțire. Picioare lungi, bust adolescentin, mîini înguste. Și răceală. O răceală plăcută, care excludea destăinuirile și echivocul. Totul a devenit dintr-o dată foarte natural. Și dezastrul Poloniei, și înfrîngerea Franței, și despărțirea de familie, și camera la verii lui Burnham, și sarcina care mi-a revenit mie de a-i închiria o locuință. Am luat un taxi. Ea s-a așezat între noi doi. Asta m-a neli-niștit. Mama și sora mea erau grase și transpirau din belșug și eu nu puteam suferi căldura unui

trup de femeie. O coapsă de femeie alături de coapsa mea, chiar prin veșminte, mi se părea că este goală și lunecoasă. Dar pe Wanda nu o simțeam deloc. Stătea între noi doi, în acea zi londoneză de mai, destul de caldă și înăbușitoare, închisă într-un taxi strîmt, și totuși corpul ei emana prospețime și răceală. Conversația nu suferea din această pricină. Mi se pare că nu folosea nici un fel de parfum. Vorbea puțin. Când ne-am despărțit, nu mi-a întins mîna să i-o sărut, după obiceiul polonez. Nici o privire plină de înțelesuri. A plecat cu Burnham la fel de modest cum a venit.

În timpul anilor de război, ne-am văzut deseori, deoarece ei, căsătorindu-se — Freddie răspîndise zvonul că se luaseră la Paris în decembrie 1939 — au locuit la început aproape de mine pe South Kensington, iar apoi în Kent, la o oră de mers cu mașina. Cei care ne vedeau pe atunci, spuneau că eu păream a fi soțul, iar Burnham aman-tul; el o înconjura cu mai multe atenții, iar eu cu mai multă familiaritate. Clar. Pentru el ea era „enigmatică femeie slavă“ aflată sub ocrotirea lui, în țară străină, ceea ce îl intimidă și îl încînta, făcîndu-l să o trateze cu pietate, ca pe un juvaer exotic. Pentru mine era pur și simplu o varșoviancă, soția nebunului ăluia de Gaszyński, atît de deșteaptă încît a preferat să moară de bombe la Londra, decît de vîna de bou a ghestapoului la Varșovia.

Cînd intram împreună în vreun local, eram foarte flatat că bărbatii o priveau cu admirație pe Wanda; plăcut lucru să fii în compania unei compatrioate frumoase, invidiat de străini. Atunci mă simțeam un polonez patriot. Vorbeam cu

Wanda tare în polonă și-mi compuneam o mină plictisită ca să vadă toți că femeia aceasta neobișnuită, pentru mine este cum nu se poate mai obișnuită.

Cred că pe atunci Wanda era într-adevăr singura „realitate poloneză“ de care eram mîndru. Toate celelalte, „să trecem Vistula, să trecem Varta, să fim polonezi“*, salturile acelea eroice peste granițele naturale, mulțimea de ostași în uniforme poloneze de pe Piccadilly, guvernul acela polonez de pe o stradă lăturalnică a Londrei, miile de broșuri politice scrise cu patosul lui Piotr Skarga într-o engleză barbară, erau vorbe în vînt, la fel ca și nebuniile Poloniei ilegale. Erau adresate unei lumi care avea ceva mai grabnic de făcut decît să se preocupe de „trezirea popoarelor“.

Dealtfel, nu eram deloc sigur că aliații vor învinge. Astăzi chiar pot să recunosc că mă interesa prea puțin cine va învinge. Atîta timp cît se va propaga în lume naționalismul romantic se vor schimba doar culorile tiraniei. Am fost adeptul unei republici universale, dar, cunoscîndu-i mai bine pe oameni (și pe mine însumi), nu am mai putut crede în ea. M-am retras din ziaristică. Atîta timp cînd guvernul fusese la Varșovia și nu la Londra și avusesem niște miniștri destoinici, un ziarist polonez în Anglia putea să conteze pe o participare la o conferință serioasă de presă, pe o remunerație nu tocmai rea prin intermediul vreunui curier varșovian și pe o invitație la ambasadă. Dar războiul a pus capăt la toate acestea. M-aș fi putut întreține din gazetărie numai ca mercenar al acelei sperie-

* Versuri din imnul național polonez.

tori numite Guvernul de la Londra, al paiaței aceleia care juca tontoroiul în fața ferestrelor Foreign Office-ului. Asemenea îndeletniciri fantomatice mă dezgustau.

Aveam o serie de prieteni printre comercianții și contabilii din londonezul City. Mi-au propus un post în comerțul cu ceai. Am primit și nu regret nici astăzi. Pe vremea când ceaiul mirosea a măr mucegăit și se procura pe cartelă, eu îmi tratam prietenii cu sorturile cele mai alese. Și mai presus de toate: după ani de adulmecare pe diferitele scări de servicii ale politicii mondiale, mă puteam reîntoarce în fotoliul spectatorului din teatrul patimilor omenesti.

Sînt un cinic? Depinde. Dacă cinism înseamnă disprețuirea unor filozofi pentru desfătarea intelectului și simțurilor, atunci, nu. Dacă însă este vorba de sila de a defila în încălțări de epocă pe strada contemporaneității, atunci, da. Wanda, părăsindu-și bărbatul și copilul în Polonia ocupată, a procedat egoist. Dar nu s-a străduit să-și mascheze instinctul afișînd sacrificiul sau împlinirea unei misiuni. Burnham „a salvat-o“. Dar nu din loialitate de aliat.

De aceea nici nu se prea vîrau în sufletul patrioților. Beau din ceaiul meu minunat, iar noaptea, cred, de multe ori nici nu auzeau raidurile aeriene. Dar prefer să nu-mi imaginez asemenea situații. Odată, m-am ascuns după ușa care separa bucătăria de camera de serviciu, în casa părinților mei — aveam vreo paisprezece ani — și am privit la evoluția neașteptată a unui tînăr cizmar și a servitoarei noastre, Zosia. Puțin a lipsit să nu mă înăbuș de praf și scîrbă. Nici pînă acum nu am

putut să înțeleg de ce asemenea gimnastică este atît de prețuită în amor.

Mă prăpădesc după muzică, în general, nu numai după operă. Pot zăbovi ceasuri întregi în National Gallery în fața femeii și fetei lui Renoir. Parfumul tuberozelor mă mișcă pînă la lacrimi. Prefer homarii cîrnii de porc și catifeaua pînzei de sac. S-ar părea deci că am simțuri? Cu toate acestea sexul mă dezgustă. Să fie oare puritanism creștin? Cultul polonez al Mariei? Fecioara erou? Emilia Plater?

Nenorocirea este că nu pot crede nici în *amor sacro*, după cum nu pot crede în republica universală. Tatăl meu a mers pe jos pînă la Czestochowa* și a avut întotdeauna țiitoare. Studenții — cavaleri ai Preacuratei — loveau cu biciul în evreicile mai plinuțe. Sfînta Clara? Ioana d'Arc? Nu le-am cunoscut pe aceste doamne. Fără îndoială că au fost urîte. De aceea nici *amor sacro* și nici *amor profano* nu m-au îndrăgostit la fapte îndrăznețe. În general, dragostea îmi pare cel mai ipocrit și cel mai desert cuvînt din limbajul omenirii. Din fericire îți mai rămîne la dispoziție un cîmp larg de sentimente, care îți pot face plăcere. Îmi plac foarte mult anumiți oameni. Acei oameni care nu cer de la mine nici dragoste, nici sex și care totuși țin la mine.

Wanda nu se plîngea, dar nu avea o viață ușoară cu Burnham, sau mai degrabă cu familia lui. La început o suspectau, uitîndu-se la ea ca la un cangur sau la o girafă. Văzînd însă, că folosește cuțitul

* Oraș din sudul Poloniei, cu o vestită catedrală și iconă a Maicii Domnului. Cunoscut loc de pelerinaj.

și furculița, mai mult sau mai puțin la fel cu toți oamenii (citește : englezii), au hotărât din condescendență pentru Freddie s-o primească în familie cu condiția să fie modelată după chipul unei soții de tip englezesc. Așa că Burnham și Wanda au rămas să locuiască la mama lui, în Kent. După câte știu eu, în decurs de doi ani de conviețuire nu s-a ajuns la nici un fel de scene. Wanda trecea drept o văduvă fără copii, căsătorită legal cu Freddie. Lady Sarah nu se interesa de politică (Jeremy Burnham, fie-i țărâna ușoară, obținuse titlul de Sir pentru merite în domeniul biologiei), știa să-și țină în frâu temperamentul sanguin, iar Wanda probabil nu avea temperament deloc.

Totuși, războiul rece din casa și grădina lor continua fără încetare. În timpul iernii, lady Sarah porunceea să se deschidă înainte de culcare toate ferestrele din dormitorul fiului ei, ferestre care erau mereu închise de Wanda ; mai mult decât atât, ea instală și un radiator electric în cămin. Se încăpățina să mănânce supă-cremă din ciuperci „necomestibile“ culese de ea din parc. Se încăpățina să susțină că cuvântul „simpatie“ nu presupune compasiune, ci bunăvoință. Semăna printre trandafiri mărar și micșunile. Freddie îmi povestea toate acestea chicotind nervos, chipurile amuzat, dar, în fond, îndurerat. Am spus mai înainte că o trata pe Wanda ca pe un juvaer. Ei bine, asta a fost din partea mea un *British understatement* *. Freddie o trata ca pe sfintele moaște. Ca pe un vas în care-și

* Un adevăr spus pe jumătate într-o manieră englezescă.

închisese cavaleriasca lui dorință de a arăta femeii ceea ce un popor nu poate arăta altui popor : admirație pentru tot ce e deosebit, respect pentru tot ce e tainic.

O boală de inimă îl scutise de a mai face războiul, dar — pentru Wanda, prin Wanda — pleda cu atâta zel în Foreign Office pentru cauza Poloniei, încât, în cele din urmă, îi fură zădărnice toate acțiunile și fu nevoit să iasă la pensie. Lady Sarah, refractară oricărui chestiuni politice, văzu în aceasta o victorie a ei : fiul va lăsa deoparte străinătatea, se va așeza la casa lui și va ocupa unica poziție socială demnă de un englez — aceea de nobil de țară. Freddie refuză categoric. Nefiind legat de Londra, o luă pe Wanda și se mută în Cornwall.

Plecarea lor a fost o ușurare pentru mine. Wanda începuse să ocupe prea mult loc în viața mea. Și apoi, descoperisem că simplitatea ei nu este chiar așa de simplă cum părea. În anul o mie nouă sute patruzeci și doi își făcu apariția la Londra, venind din Spania, un anume avocat din Varșovia, un șmecher fără pereche, care știa totul despre toți și din fiecare situație critică ieșea cu un câștig de câțiva dolari. De la el am aflat că Gaszyński, după o carieră aventuroasă de erou, fusese împușcat de nemți, iar Michał intrase în rândurile detașamentelor „de pădure“ ; l-am implorat pe tip să-și țină gura și să-și păstreze vestile pentru el. Nici eu n-am suflat nici un cuvânt față de Pretty. Doream mai întâi să verific aceste zvonuri prin canalele secrete ale Guvernului londonez și numai înarmat cu niște documente să-i deschid Wandei drumul

către o căsătorie oficială cu Burnham. Și am reușit să procur aceste documente.

În minte ca acum acea după-amiază de decembrie, când m-am dus anume mai devreme la ei, știind că Freddie întîrzie la birou. Am găsit-o pe Wanda pe picior de plecare. Am luat-o la o plimbare prin parc și la cotitura unei alei, unde mureau cîteva crizanteme, i-am spus: „Wanda, Piotr Gaszyński e mort de o jumătate de an. Fiul tău trăiește și este sănătos. Între tine și Burnham nu mai există nici o piedică.“

Eram bineînțeles pregătit pentru cîteva lacrimi și clipe de îngîndurare. Dar, ceea ce a urmat mi-a depășit toate așteptările. Wanda a pălit, a scăpat poșeta din mîna, s-a apucat cu mîinile de cap și a luat-o la fugă, strigînd: „Piotr! Piotr!“, ca și cum l-ar fi știut pe undeva prin apropiere și ar fi vrut să-l ajungă din urmă. Am fugit după ea; dinții îi clănțăneau în gură și cu pleoapele strînse repeta întruna: „Piotr“.

A doua zi i-am spus totul lui Burnham. A recunoscut că trebuie să mai aștepte pînă va trece șocul. După o săptămînă, a rugat-o să-și dea consimțămîntul pentru căsătorie. Doar ei doi și eu ca martor. A refuzat. Cîteva zile mai tîrziu, Freddie n-a mai găsit-o acasă. Mama lui credea că Pretty este în camera ei. Freddie, foarte agitat, mi-a telefonat mie. Amîndoi am avut presimțiri rele, dar eu i-am dat mai repede de urmă.

Se împrietenise pe atunci cu o romîncă, pictoriță. Am alergat la atelierul ei, un fel de magherniță — în Chelsea. Ușa nu era încuiată. Wanda stătea în picioare, fără pălărie, pe podiumul pentru modele, aproape de fereastra dinspre miază-noapte, de

unde se vedeau acoperișurile Londrei. Părul îi strălucea. Nu auzise pașii. Deodată am observat că în mîna dreaptă, ridicată, ținea un revolver. M-am apropiat încet, pe la spate, am apucat-o de încheietură și am strîns-o; a țipat și a dat drumul revolverului. Nu-mi închipuiam că ochii aceia pot fi atît de întunecați. M-a privit și mi-a tras o palmă.

Căsătoria n-a mai avut loc, dar Pretty și Burnham au rămas împreună. El cu o și mai mare devoțiune celebra legătura lor, ea mi-a cerut scuze după un oarecare timp, destul de sec. Apoi, pînă la plecarea lor, ne-am văzut destul de rar.

Bietul Freddie nu s-a bucurat mult timp de Cornwall. A murit subit în anul o mie nouă sute patruzeci și cinci, chiar în ziua armistițiului. Anevrism cardiac. Se spune „subit“, pentru că nu a murit la spital, ci la el acasă, în fotoliu. Cred, însă, că o foarte îndelungată supărare i-a pricinuit treptat blocarea arterelor. În ziua aceea cu siguranță că la Pensallos s-a dansat pe străzi. Prin baruri se închinau toasturi în cinstea lui Stalin, Churchill și Roosvelt. De Polonia nu se mai auzea de mult nimic. Ce să mai vorbim, și Freddie fusese un romantic. Numai că știa să-și ascundă romantismul și de aceea nu reușea să mă irite.

Mi-a povestit mai tîrziu Pretty că în ziua aceea îi spusese să tragă storurile și să aducă șampanie la masă. Mîncară prînzul la lumina lumînărilor și Freddie bău pentru aviatorii polonezi, pentru Monte Cassino, Alamein, Arnheim, pentru Varșovia, pentru nu mai știu ce bătălii în care se remarcaseră polonezii. Apoi se simți rău, se așeză în fotoliu și după o oră muri, ținînd în mîna un ziar unde nu găsise nimic pe tema „trezirii popoarelor“.

Un sfârșit cum nu se poate mai stupid pentru un diplomat și un istoric.

Wanda mă uluise din nou. Se încăpăținase să rămână toată noaptea lângă mort. Am impresia că are în ea un dispozitiv anume de încetinire a reacțiilor. Începe să-i vadă pe oameni abia când nu-i mai are în fața ochilor. Bineînțeles că de înmormântare și de formalitățile de moștenire m-am ocupat eu.

Ei, și în sfârșit, acest Michał. Din nou o surpriză. Din nou o răbufnire a unor surse subterane. Wanda nu pomenise niciodată nimic de fiul ei. Mi-am zis că l-o fi făcut dintr-o greșală și că nu a reușit să se atașeze de el. Până la scrisoarea aceea nebună, cu ștersături, incoerentă. Voia să plece imediat după el în Germania. M-am temut că în starea ei de surescitare va face cine știe ce prostii și nici nu va izbuti să-l găsească. Așa că am plecat eu, singur. Am trecut prin multe peripeții, alergături, formalități, dar, în cele din urmă, am adus băiatul și i-am dat ei de știre la Pensallos. Am crezut că va veni în fugă la Londra, sau va cere să-i trimit imediat fiul. Nimic din toate acestea. M-a rugat politicos să mai am grijă de el încă cîtăva vreme... Ea nu ține la sine însăși. De aceea poartă o mască. Și când ceva din ea iese la iveală, intervine imediat jena și reacția contrarie. Halal simplitate! Eu unul țin la mine. Țin la lume. Dar, bineînțeles că nici prin cap nu-mi trece să iubesc lumea (inclusiv pe mine), pentru că atunci ar trebui ori să mă sacrific, ori să turbez.

Michał nu mi se păru greu de descifrat. Trăsnit ca bătrînul Gaszyński; înclinat spre visare și gesturi necugetate; și în felul lui sucit, varșovian de

a fi, foarte practic. Ca și mama, ferecat în tăceri și îndărătnicii; în aparență, indiferent, în fond pasionat.

N-aș fi crezut să fie chiar atît de atrăgător. Ochii lui taică-său — negri și înfundați în orbite, fără să fie mari, dar te învăluie și parcă dogoresc, încît — vrei, nu vrei — te atrag. Și minile îi sînt ciudate, mici, nervoase, capabile să meșterească și în același timp sugerînd gînduri erotice. Are coloana vertebrală bolnavă și nu vrea să se îngrijească, are nervii zdruncinați și totuși nu se astîmpără. Dacă îi arăți admirație, e gata să facă totul pentru tine. Dar să te ferească Dumnezeu să-l critici; atunci o ia razna.

Acum îl pot analiza pe Michał, pentru că l-am pierdut. Este devotat lui Kathleen cu trup și suflet. Cînd Pretty mi l-a încredințat prima dată, m-a fermecat. Am luptat cu mine însumi împotriva lui și nu i-am putut rezista. Știu că trec drept pervers... Eu sînt un asexual în sensul în care igiena nu acceptă mirosurile urîte, iar estetica atitudinile hidoase. Bineînțeles că toate acestea demonstrează că natura mi-a refuzat darul de a cădea în starea aceea în care emoția ucide vederea, auzul și mirosul. Simțurile mele îmi slujesc ele mie și nu eu lor.

Recunosc că Michał mi-a plăcut. Nu știu de unde poate veni acea curăție care sălășluiește în el. L-am văzut odată prin crăpătura ușii cum stătea pe closet. Stătea exact ca un sfintișor dintr-o troiță la margine de drum. Trupul lui, pur și simplu, nu se lasă asociat cu unele funcții fiziologice. Cam același lucru se petrece și cu caracterul lui. Michał minte, fură și înșeală — am verificat

acest lucru de mai multe ori. Știu că a și ucis. Dar pe el nimic nu-l murdărește. Toate se petrec dincolo de el, pentru că așa este lumea în care trebuie să trăiască el, și nu poartă responsabilitatea legilor ei.

L-am dădăcit, l-am adulat și i-am trecut cu vederea. Am tot sperat că mă va îndrăgi. M-a exploatat și a rămas indiferent. Nici măcar faptul că i-am prezentat-o pe Kathleen nu mi l-a recunoscut ca pe un merit. Se comportă amîndoi în așa fel de parcă s-ar fi născut împreună la sînul unei mame supranaturale și nu datorează nimănui nimic în lumea asta naturală.

CAPITOLUL II

Poate că nu aș fi fost de acord să-i iau la mine, dacă n-ar fi fost dorința de a-i cerceta mai îndeaproape, de a vedea cum se comportă această Kathleen cu acest Michael. Cînd au fugit din Truro la Pensallos, Wanda, ca să poată să-mi vorbească nestingherită, a plecat de acasă la un telefon public, să-mi spună ce s-a întîmplat ; și cu toate acestea mare lucru tot n-am înțeles. Într-un fel s-a nimerit bine, pentru că din ce în ce mai puțin îmi face plăcere să mă ocup de treburile casei, iar Filip și Josefina au îmbătrînit și nu le prea convine să lucreze cu ziua. Le-am dat dispoziții doar să curețe pentru Michael și Kathleen camera de la mansardă, unde nu mai țineam de mult chiriași, de frica incendiului. Astfel îmi făceam rost de grădinar și de bucătăreasă în casă.

Își făcură apariția cu niște mutre de parcă ar fi venit să-și ridice moștenirea lăsată de un milionar. Salutară mansarda cu strigăte de bucurie. Fără să-mi acorde nici cea mai mică atenție, din prag, se aruncară unul în brațele celuilalt.

— În sfîrșit, avem o casă ! În sfîrșit, nimeni n-o să se mai amestece între noi !

Fără să întrebe, se apucară să mute mobilele după placul lor. Patul ajunsese lîngă fereastră.

Kathleen : „În sfîrșit, vom putea să privim amîndoi răsăritul și apusul soarelui“.

Michael : „În sfîrșit, vom putea dormi liniștiți.“

Totul era „în sfîrșit“ : „în sfîrșit, vei mânca ce-ți voi găti eu“. „În sfîrșit, Ernest nu-ți va mai da cu cremă de ghetete pe pantofii de antilopă.“

Deschiseră valizele, umplură toate scaunele și mesele cu haine. Chitara o agățară de fundă deasupra căminului. Cărțile au fost împrăstiate pe podea. Într-un ibric de cafea Kathleen așeză două pene de păun și o ramură de mimoză. Michael se așeză pe pat și începu să-și acordeze acordeonul. Nici un fel de explicații, nici un fel de preocupare pentru viitoarea lor „funcție“. Simțindu-mă ca la un spectacol la care nu-mi plătisem biletul, am ieșit. Abia seara tîrziu, îmi bătură la ușă și, ținîndu-se de mîină, ca doi copii cuminți, mă întrebă ce au de făcut pentru a doua zi.

N-am putut nici să mă înfurii, nici să mă mir, pentru că cine se supără pe un vis stupid ? A doua zi, Michael scutură, șterse praful, primi telefoanele, notă persoanele care mă căutaseră, curăți pajiștea de frunze, mătură trotuarul din fața casei. Kathleen făcu târguielile și găti destul de bine. Numai că toate acestea erau lipsite de sens ; mereu își

întrerupeau lucrul și se fugăreau, rîzînd, pe scări, trînteau ușile și dispăreau în mansarda lor. Mi-era frică să chem oaspeți la masă pentru că nu eram sigur dacă va putea fi servită sau nu. Simțeam că și locatarii ceilalți vor fi intrigati de grădinarul în cizme de călărie și de parfumul ales al bucătăresei. Ca să salvez aparențele, i-am prezentat drept nepotul meu, polonez, căsătorit cu o irlandeză. Polonezilor și irlandezilor li se iartă multe în Anglia.

Miss Linley predă lecții de pian la școala de muzică; la mine acasă n-aș fi suportat game și solfegii. Într-o bună zi, întorcîndu-mă de la serviciu, nu apucau bine să deschid ușa din hol, cînd dădu buzna peste mine în vestibul. „Mr. Okonski — îi tremura bărbia — din nefericire, va trebui să ne despărțim. Ani de-a rîndul am renunțat să mai dau lecții particulare, foarte avantajoase pentru mine, ca să respect liniștea acestei case. Pianul meu nu-l folosesc decît duminica între patru și cinci după-amiază. Dar nepotul dumneavoastră cîntă la tot felul de instrumente la șase dimineța și la zece noaptea. Cîntă și din gură. Din această cauză Mrs. Smith are migrene. M-am supus cu dragă inimă unor reguli obligatorii pentru toți, dar nedreptatea nu pot s-o suport.”

În acel moment coborî din locuința ei de la etajul întii și jurista, Mrs. Smith, cu o față de om suferind. „Mr. Okonski... — intonă ea (este de fel din Manchester și ori de cîte ori demnitatea ei este amenințată, folosește accentul cîntat oxfordian). Mr. Okonsky, eu nu sînt obișnuită să văd personalul de serviciu umblînd în pielea goală prin casă. Atitudinea aceasta jignește bunul-simț, ca să nu mai vorbim de disciplină. Mă tem că soțul meu

este și el de aceeași părere.” Cu un glas trist strigă către soțul ei, funcționar la bancă: „Daaahling, te rog, vino aici să-ți spui și tu părerea.”

Exact atunci, scările porniră să duduie. Michal și Kathleen, îmbrăcați de stradă, nimeriră chiar în mijlocul „scenei”. I-am oprit.

— E adevărat, Michal, că te-ai apucat să cînti noaptea? Care din voi doi umblă gol prin casă?

Se priviră întrebător unul pe celălalt, de parcă s-ar fi străduit să înțeleagă despre ce-i vorba. Apoi izbucniră în rîs.

Kathleen: „Unchiule — îmi spunea unchi cu un entuziasm jenant — nu era noaptea. Era dimineața devreme și seara devreme. Acum e iarnă. La șase dimineța este încă întuneric. Și la opt seara e întuneric. Dacă n-am mai cînta abia atunci ar fi noapte de-a binelea!”

Miss Linley se făcu stacojie. „Nu permit să fiu mințită. M-am uitat la ceas; era zece, nu opt.”

Michal cu un zîmbet angelic: „Miss Linley, merită oare să vă supărați pentru o diferență de două ore? Am cîntat seara, pentru că în timpul zilei am făcut curățenie în pivniță. Dar, ați băgat de seamă că pianul dumneavoastră este dezacordat? În special bașii. Am observat asta duminica trecută, cînd ați cîntat Trăumerei de Schuman. Păcat de o execuție atît de frumoasă pe un pian deza-cordat.”

Miss Linley, descumpănită: „Oh, bașii? Într-adevăr... Aveți dreptate. Va trebui să chem acordorul.”

Michal, săritor: „Nu-i nevoie. Îl acordez eu. Și mamei i-am acordat pianul zilele trecute.”

Exit Miss Linley în compania lui Michał : pleacă să verifice pianul. Kathleen dădu să pornească după ei, cînd Mrs. Smith luă din nou cuvîntul cu accentul ei oxfordian : „Dezacordate sau acordate, instrumentele trebuie folosite la anumite ore. Iar oamenii la anumite ore trebuie să fie îmbrăcați cuviincios.“

Kathleen : „Unchiule ! Te rog să-i explici Mrs. Smith că Michał este invalid de război și cînd muncește trebuie să fie ușor îmbrăcat. De aceea aspiră covorul în șort.“

Mrs. Smith : „Invalid ? Un om atît de îndemînatec ? De altfel, nu mă refeream la șort, ci la partea de sus.“

Kathleen : „Ah, că e fără cămașă ? Din cauza plămînilor. Ca să transpire în voie.“

Mrs. Smith cu dezgust : „Uimitor de musculos acest tuberculos. Tușește ? Tuberculoza este, precum se știe, molipsitoare.“

Kathleen, roșie de minie : „Cine a spus că Michał este tuberculos ? E vorba de profilaxie. Eu știu ce spun. Sînt asistentă medicală cu diplomă“.

Mrs. Smith își astupă urechile. „Vă invit să vă stăpîniți temperamentul irlandez !“ Urcă scările ca o regină. „Splendid cuplu ! O soră de caritate parfumată și un invalid cu aptitudini muzicale. Intenționați cumva, domnule Okonsky, să angajați ca majordom vreun dirijor sau vreun chirurg ?“

Mr. Smith nu mai apucă „să-și exprime părerea“ în cuvinte. În schimb, stînd în spatele soției sale, o învălui pe Kathleen cu o privire de cunoșcător, care s-a și decis — asta ori niciuna.

În viața de toate zilele a casei, acestea nu erau primele încercări de ironizare ale Mrs. Smith. După

cum și mîrîiturile de leu ale preaonorabilei Miss Linley făceau parte tot din repertuar. M-am simțit amenințat, dar nu de locatari. Gălăgia se putea evita și ordinea se putea impune ; dar ce era de făcut cu „farmecele“ lui Michał și ale lui Kathleen, care fac ei ce fac și o scot la capăt în ciuda celor mai evidente realități ? Argumentele lor sînt de-a dreptul idioate. Felul lor de a fi contravine gusturilor și convingerilor mele. În fiecare zi aveam chef să-i spun lui Michał : „Îți mai bați mult joc de mine, sau îți iei valea ? Și cu toate acestea nu i-am dat pe ușă afară.“

Au venit pe capul meu cu puțin înainte de sărbătorile Crăciunului și de la bun început am căutat să-i călăuzesc pe un făgaș normal.

— Sărbătorile acestea, o dată pe an, sînt un bun prilej de împăcare cu familia, l-am încercat pe Michał. Poate că n-ar fi rău să te prezinte Kathleen părinților ei acum, ca pe logodnicul ei. La urma urmelor, divorțul de Bradley este doar o chestiune de timp. Cu calificarea ei, va găsi de lucru în alt spital, iar eu te voi ajuta să-ți continui studiile. (Pretty îmi dăduse în acest scop o sumă de bani corespunzătoare.)

Michał se uită la mine ca la un netrebnic.

— Dar, domnule Franciszek, n-ar fi cinstit. Nouă nici nu ne trece prin cap să ne căsătorim. Iar Kathleen, dacă s-ar întoarce la spital, de necaz și-ar otrăvi pacienții. Ce rost are ? Așa cum trăim ne simțim minunat.

Mă mîncea limba să-i strig : „La naiba, pentru mine nu e deloc minunat să fii unchiul vostru !“ Și nu știu cum s-a făcut, că nu i-am strigat nimic.

Nu-mi plac datinile, așa că în seara ajunului m-am dus la *Nunta lui Figaro*. Ce au făcut ei nu știu și nici nu vreau să știu. A doua zi, Kathleen servi la prînz un curcan rumenit minunat și o bu-dincă irlandeză; lîngă cămin așezară un brad împodobit cu jucărioare poloneze făcute de Michał; îmi oferiră două cravate scumpe, pe care — pot să pariez — că Michał le-a „subtilizat“ de pe Bond Street, pe cînd Kathleen îl vrăjea pe vînzător. Cîntarăm colinde poloneze și irlandeze. Michał a intonat la acordeon cîntece ostășești, scandînd cu voce scăzută textul, pe care Kathleen se părea că-l cunoștea, pentru că bătea din palme și rîdea. Am înghețat, cînd mi-am adus aminte de Linley și de prețioasa Smith și cînd am auzit un ciocănit la ușă. În cameră își făcu apariția Mr. Smith cu o cutie mare cu ciocolată, ca pe vremuri.

— *Merry Cristmas, merry Cristmas, everibody!* * repetă el, dar o privea numai pe Kathleen. Nici nu apucă să-i ofere cutia, cînd Miss Linley, cu un mănunchi de ilex cu boboșe roșii, se precipită spre mine:

— Vă doresc, *my dear* Mr. Okonsky, îmi scutură cu efuziune mîna, ca nepotul dumneavoastră să aibă parte de recunoașterea talentelor lui în această țară, așa cum o merită. Știți dumneavoastră că are ureche muzicală absolută? Mie mi-a oferit ramurile acelea țepoase, iar lui Michał un fular de lînă, lucrat de mîna ei. Kathleen a primit un șervețel brodat „pentru zîmbetul ei vesel“. În cele din urmă, își făcu apariția de sus și Mrs. Smith. Preferînd să o aibă pe irlandeză în fața ochilor,

* Sărbători fericite, sărbători fericite, tuturor! (Engl.)

decît în spate, propuse să bem cu toții un pahar de vin la ei în apartament.

În loc să mă bucur, aceste dovezi de absurditate omenească m-au iritat profund. I-am scris Wandei: „Draga mea Pretty, te implor, scapă-mă de perechea ta romantică. Sînt o desfătare, acești tineri, dar eu sînt prea bătrîn ca să-i mai pot suporta pe excentrici!“ La care am primit o scrisoare înce-pînd cu cuvintele: „Dragă Gorwenal!“ Am în-lemnit; din conținut reieșea că Pretty descoperise și ea asemănarea dintre cuplul Michał-Kathleen și Tristan-Isolda. S-ar părea că din mulțimea de protectori, care înconjura perechea mitică, cel mai important a fost Gorwenal, învățătorul și protegitorul lui Tristan. Așadar mie, unui neguțător de ceai din anul 1946, îmi era destinat rolul lui Gorwenal, mijlocitorul celor mai înveterați infideli și sperjuri ai Evului Mediu celtic.

Am pufnit în rîs. De fapt, nu era deloc amuzant. Ca întotdeauna cînd soarta îmi joacă vreo festă, am pornit-o și acum pe jos, spre Hyde Park, să privesc copacii. Îmi place chiar mai mult horbota ramurilor negre profilată pe cerul lăptos, decît grămezile de verdeață înghesuite și mirosul de piatră al verii urbane. M-am plimbat pînă la Kensington Gardens, unde pe insulița din mijlocul lacului cui-băresc felurite păsări, iar la începutul secolului James M. Barrie a închipuit, pentru el și pentru alții, un mucus înzestrat cu știința zborului. Eram la Varșovia, eu însumi un puști, cînd cineva îmi aduse din străinătate o carte groasă cu titlul *Peter Pan* cu desene de Rockham, care îl înfățișau în toată goliciunea lui rotofeie pe acest copil minune cîntînd la flautul arcadian, plutind pe apa rîului

într-un cuib de pasăre, cu propriul scutecel pe o surcică în chip de velă, sau parlamentînd cu un corb așezat pe un ram. Dar cea mai profundă impresie făcuse asupra mea călătoria prin aer a ținutului, pe deasupra acoperișurilor unui oraș imens. Înfășurat din cap pînă în picioare în cămașa lui de noapte, înainta în poziție orizontală, ca un mic Zepelin. Pe atunci, nu știam englezește și nu dădeam crezare pozelor. Și totuși, mi s-a întîmplat ca în parcul Ujazdowski să privesc de pe pod lacul, pe furiș, în speranța că voi da cu ochii de Peter Pan printre rațe și lebede.

Sigur, citeodată îmi face plăcere să citesc un basm și să merg la operă. Nu-mi place, însă, cînd viața este luată drept basm. În jurul meu zeci de copii se jucau în chipul cel mai firesc de-a căruțașii, mașiniștii, de-a precupețele, balerinele, de-a mama și tata, de-a regii și bandiții. Șuierau, duduiau, închipuind locomotive, avioane și tot felul de mașini. Dar n-am văzut nici un copil gol făcîndu-l pe Peter Pan. Basmale sînt născociri de-ale decadenților, care de teamă și lene fug de maturitate într-o copilărie artificială, în vreme ce adevărații copii adoră să se joace serios și plicticos de-a oame-nii mari.

Ce înseamnă, de fapt, că „viața este citeodată ca un roman”? Și în evul mediu era așa și astăzi se întîmplă la fel. După mine, asta înseamnă, pur și simplu, că unii bărbați și unele femei, normali de la natură, se înfașă în scutece și — ca niște prunci — încep să se joace cu propriile lor picioare, mîini sau mai știu eu cu ce. Diferența e că sugarul este independent, pe cînd oamenii maturi trebuie neapărat să fie perechi. Michał și Kathleen

se joacă și ei la fel. Pretty vrea să denumescă jocul lor „Tristan și Isolda” în care eu trebuie să fiu Gorwenal, adică dădacă. Mulțumesc.

La înapoiere, mi-am cumpărat cartea *Tristan și Isolda* editată sub îngrijirea lui Joseph Bédier și am citit toată seara, cînd indignîndu-mă, cînd pufnind în rîs. De pe vremea lecturilor studentești, mi-a rămas în minte imaginea acestor amanți legendari, niște egocentriști ipocriți și frivoli, care — în epoca aceluia creștinism înflăcărat — trăiau ca niște păgîni, trăgîndu-l pe Dumnezeu pe sfoară prin tot felul de șiretlicuri. Tot așa și acum, scena în care Isolda se așază călare pe umerii lui Tristan deghizat în cerșetor, și-i poruncește s-o treacă mlaștina, pentru ca la judecata de apoi să poată jura că numai bărbatul ei, regele Marc, și cerșetorul acela au ținut-o în brațe, scena aceasta mi s-a părut dezagustătoare.

Iar Dumnezeu, care i-a îngăduit Isoldei să ia în mînă, pentru a dovedi adevărul, fierul încins, fără să-și vatăme pielea ei de femeie, apare, după părerea mea, ca un patron de circ. Natural că pe măsură ce citeam, apăreau și unele îndoieli. Oare se poate numi egocentrism pueril sentimentul care face din două ființe una singură? Oare viața trăită ca un joc este o minciună în ochii lui Dumnezeu, el însuși o creație a fanteziei, denumită credință? Tristan și Isolda au mințit pentru a-și apăra acel adevăr al lor, pe care l-au ridicat mai presus de ordinea rațională a lumii. Poate că și oameni ca ei sînt trebuitori Domnului?

În orice caz, m-a izbit autenticul neperimat al istoriei lor. De pildă, legendara săritură a lui Tristan din catedrala de pe stîncă cea înaltă... Tristan

a căzut teafăr pe malul mării, mulțumită pelerinei lui umflate de vînt. Minune ? Nu ; anticiparea parășutei, care se pare că i-a fost de mare folos lui Michał în excursiile lui romanțioase. Tînărul Tristan l-a ucis pe uriașul Morholt. Cunoscut trecutul lui Michał și știu că a distrus un tanc, aruncînd în el o sticlă de benzină, în timpul răscoalei din Varșovia. Tristan a ucis balaurul — Michał a ucis un jandarm hitlerist. Disprețul Isoldei pentru palatul regal, disprețul lui Tristan față de titlul de cavalier merge în paralelă cu fuga lui Kathleen de la soțul ei bogat și cu fuga lui Michał de carieră. Aceia au disprețuit și au fugit... aceștia disprețuiesc și fug. Aceia au pribegit prin păduri, au flămînzit... aceștia curăță de praf covoare străine în jungla marelui oraș, mătură, se culcă, gătesc și deretică. Oare ce va fi mai departe ?

Am urmărit firul roșu al legendei, care de la un nod la altul devenea tot mai straniu, se înnegrea pînă ce s-a rupt.

De fapt, toți au întors spatele acestor noi martiri ai erotismului ; un soț, două mame și un tată. Și oare e cu puțință să nu se găsească nimeni care să vrea să-i întovărășască în goana lor absurdă către catastrofă, în afară de acest cavalier tomnatec cu aversiune pentru sex ?

Ce fel de Gorwenal pot fi eu ? Nu l-am învățat pe Tristan să cînte la harfă și să pregătească carnea de cerb, nu am pluit cu el către țara regelui Marc. Singur și-a cumpărat acordeonul, singur a învățat să facă din piele de iepure mănuși pentru partizani, singur și-a dus irlandeza în Cornwall. De ce tocmai eu să merg cu ei „pînă la granița pădurii

morene ?“ La naiba, de o mie de ori la naiba ! Cu toate astea i-am trimis Wandeï o telegramă : „Totul e în ordine. Gorwenal.“

CAPITOLUL III

Noroc că bătrînii Mc. Dougall s-au mutat din South Kensington la Sussex. Nici pînă acum nu știu dacă au aflat că fiica lor și-a părăsit bărbatul. Amîndoi erau mîndri ca niște păuni de căsătorie asta. Generalul întinerise. Nu mai urla așa la nevastă-sa, de cînd se asigurase că nu mai trebuie să dea nici măcar un sfanț pentru zestre și trusou. Pe Bradley nu l-a văzut și nici nu a dorit să-l vadă. „Capetele ovale“ (intelectualii) nu se bucurau de aprecierea lui. I se părea suficient că ginerele era bogat și cu renume.

Profitînd de destinderea din familie, Mrs. Mc. Dougall cumpăra rasol în loc de biftec, mulțumită cărei economii își putea procura înregistrările din Chopin ale lui Vladimir Horowitz. Cîteodată, chiar se strecura de acasă la concertele de după-amiază din Albert Hall. Alteori, mă oprea pe stradă ca să-și împărtășească veștile „unui vecin binevoitor“. E adevărat că în timpul atacurilor aeriene, pe cînd eram responsabil de cartier cu gărzile voluntare de apărare antiaeriană și aveam intrarea liberă în locuințele din împrejurime, am apărât-o de cîteva ori, nu atît de bombe cît de bărbatul ei.

Conversațiile noastre după ce s-a căsătorit Kathleen se terminau întotdeauna cu exclamații : „Vor fi fericiți ! Cu siguranță vor fi fericiți !“ „Le-am

trimis un cadou de nuntă care și pe bătrîn o să-l aprindă“. O dată mă luă de mînă și privindu-mă adînc în ochi îmi șopti : „Oare pentru o femeie nu-i mai mare fericirea de a fi iubită decît să iubească ? Chopin n-a iubit-o pe George Sand ! El i-a fost doar recunoscător pentru dragostea ei, de aceea în *Majorca* a scris cele mai frumoase opere ale sale. Kathleen a mea, va crea cu siguranță în Cornwall ceva măreț și frumos. O, da, are o minte și o inimă mare.“ Se depărtă cufundată în gînduri.

Mă rodea acum s-o întreb ce minune de cadou de nuntă primise de la mama ei. Dar orice fel de aluzie la căsătoria ei o primea cu o față atît de lipsită de expresie, că mi-a lipsit curajul. M-am hotărît în schimb să discut cu ea despre viitor.

Către sfîrșitul lui februarie se încălzise simțitor. Într-o duminică, profitînd de faptul că amîndoi se învîrteau prin grădină, am strigat-o să vină la mine. A venit, fără chef. În general, amîndurora nu le face plăcere să-și delimiteze strict ocupațiile. Dacă ea gătește în bucătărie își face și el de lucru pe acolo. Dacă el sapă în grădină, ea stă alături cu pomîșorul care trebuie sădit. Chiar de la început s-a oferit să-mi stenografieze raportul meu lunar către administrație. M-am prefăcut că exact în momentul acela ajutorul ei îmi este foarte necesar. După cîteva propoziții pe tema condițiilor comerțului *en gros* cu ceai din Ceylon, am întrerupt dictarea. „Kathleen — am spus — la firma noastră se face un loc liber de stenografă. Ce zici de asta ?“

Clipi des din gene. „Ce să spun ? Nu văd ce-ar putea avea comun cu mine ? Eu nu caut nici un post. De aceea m-ați chemat ? Ca să mă puneți la curent cu locul rămas vacant ?“

Spre deosebire de Wanda, asta mică are obiceiul să vorbească foarte mult. Cu cît se simte mai încurcată cu atît vorbește mai mult. Tăcerea — am reușit să observ — este la ea semnul fericirii și de aceea este rezervată exclusiv lui Michał. Cu mine și cu ceilalți locatari vorbește mult, cum găsește prilejul. Nu poți afla nimic de la ea, dar pleci cu impresia că ai băut o cantitate prea mare de vin dulce. Isolda asta face multe gesturi mărunte și repezi. Buzele scot cuvintele cum ar scoate baloane de săpun. Întotdeauna se străduiește să urmărească pînă unde-i zboară vorbele și cînd plesnesc. Isolda noastră vorbește cu oamenii așa cum pisicile scuipe cîinii și sconsul se învăluie în mirosul lui neplăcut. Nu se prea potrivește cu ea, pentru că este mai frumoasă decît o pisică și parfumul ei nu are nimic respingător. Cîteodată, am impresia că uită despre ce vorbește. O poartă propriul ei glas, propria-i căldură, nu vorbește, ci mai degrabă cîntă, nu gestionează, ci dansează. Se pare că din farmecele ei am făcut o salată indigerabilă. Dar cum să prezint aceste contradicții și aspecte neverosimile ? Nu vreau s-o îndrăgesc pe fetișoara asta. Mă apăr și eu.

Michał are aceleași daruri. Șaman. Hipnotizor. Reacția lor de apărare față de lume este acest cocon pe care-l țeș amîndoi.

Îi spun lui Kathleen : „Ai atîtea calități, mai de preț decît gătitul. De ce le irosești ?“

EA : „Ah, știțelele de ieri au fost cam prost prăjite, nu ? De ce nu-mi spuneți pe loc cînd greșesc ceva ? Îmi place teribil cînd vă înfuriați. Vi se strîmbă atunci nasul într-o parte și arătați așa de bătaios ! Să știți că eu gătesc cu pasiune. În

școală, obiectul meu cel mai îndrăgit a fost chimia, tocmai datorită creuzetelor și becurilor Bunsen.“

Eu : „Dar n-ai mers la chimie, ci la medicină“.

EA : „Eu am mers ? Nu ! Eu n-am mers. Tata m-a trimis, pentru că a vrut să câștig și să-i țin la bătrînețe. Pensia lui nu i-ar ajunge pentru poker.“

Eu : „Așadar, medicina nu-ți place, nu ?“

Kathleen se smulge din fotoliu și începe un solo mimico-vocal : „Mie să nu-mi placă medicina ? Da' cine i-a făcut lui Michał analizele ? Cine veghează să-și ia medicamentele și să doarmă pe scîndură ? Cine a spus că mie nu-mi place medicina ? Sigur că mama. Ei i-ar fi plăcut să devin o doamnă. Ori o Curie-Skłodowska. Dumneavoastră nu știți că părinții își cunosc cel mai puțin copiii ?“

Întră Michał, zbîrlit. „Kasia — așa îi spune el — Kasia, ce tot sporovăiești aici ? Singur nu pot și să sap și să sădesc.“

De ce nu poate singur și să sape și să sădească — e o taină. În orice caz, m-am lăsat păgubaș să-i mai caut lui Kathleen un post mai bun.

Dacă trebuia să le dau dispoziții speciale pentru a doua zi uneori, seara, treceam pe la ei, sus. Niciodată nu i-am găsit în pat. Michał își înjghebase o planșetă dintr-o ușă veche pe care o găsisese în garaj. Cred că se apucase de desen, iar Kathleen, în genunchi pe fotoliu, alături, privea la ce făcea el. Odată am făcut remarcă : „Totuși n-ai dat uitării arhitectura ! Ascultă, Michał, lumea nu se termină la Liverpool. Și la Londra poți învăța și obține o diplomă.“

Îngînă ceva, ca apoi să se justifice : „Nu-i vorba de nici o arhitectură. Desenez și eu așa, ce-mi trece prin cap.“

De cînd a venit cu Kathleen, nu se mai poartă cu vechea lui aroganță.

Eu : „Ei, dar dacă tot îți mai place să desenezi, poate că ar merita să te întorci la arhitectură ?“

Mă aprobă : Cred că ar merita. Un zîmbet de ironie binevoitoare : Dar nu chiar acum, unchiule. Mai tîrziu. Mult mai tîrziu.“

Kathleen sări din fotoliu. Cu ochii dilatați, cu nările fremătînde. Cu degetul arătător îi atinse pieptul. „Cînd ? Spune, cînd ?“ El rîse, se dădu un pas înapoi, sărută degetul ei și cu o voce strungulată spuse : „Niciodată“.

Ce vor să însemne toate aceste practici magice și aceste reticențe, nu am răbdare să cercetez. Kathleen și Michał se infiltrară în viața casei, locatarii și vecinii se obișnuiră cu prezența lor, iar manierele pe care le aveau le puneau pe seama educației primite în străinătate ; nu o minșisem pe Wanda cînd o anunșasem că totul este în ordine. În ceea ce mă privea, eu mă străduiam să plasez cîte un sfat practic fără convingerea că va avea vreun rezultat. Deși cei doi făceau totul împotriva obiceiurilor, în general, nu aveam motive să mă plîng de ei. Cu atît mai mult cu cît salvau toate neajunsurile cu trucuri reușite. Aici un buchetel de violete, dincolo un compliment, întărit de o privire grăitoare, o seară de cîntece la Miss Linley, o lecție de dans la familia Smith — făceau să fie trecute cu vederea clanșele nefrecate. Dacă cineva suferea, acela eram eu.

Wagner nu m-a entuziasmat niciodată. O Isoldă siropată în miere nemțească, cu cozile ca fuiorul de in îmi stîrnea rîsul la fel ca și sentimentalismul

greoi al mamei mele. Niciodată nu am reușit să ascult *Ring-ul* pînă la sfîrșit. Nu sînt în stare să o deosebesc pe Krimhilda de Brunhilda. Pe Tristan de Lohengrin, n-am reținut nici măcar laitmotivul Walkiriei. Deocamdată, această nouă Isoldă irlandeză, regina cu coama șatenă și peria în mină, studentă la medicină, această Kathleen, care nu vrea să știe nici de zei, nici de oameni în afară de Michał al ei — Tristan într-un pulovăr găurit — îmi subminează liniștea. Din cauza ei opera a coborît de pe scenă în viață. Cîteodată, mi se pare că-i o operă tragică, cîteodată comică. Din ce în ce mă gîndesc mai puțin la Michał, din ce în ce mai mult la Kathleen.

În același timp, îmi dau seama că nu aș dori-o nici ca soție, nici ca fiitoare, nici ca pupilă, nici ca „figură”. Nu îmi este simpatică, așa cum nu-mi poate fi simpatică furtuna, deși mă surescită. La începutul cunoștinței noastre, Michał trîncănea mult pe tema „salvării omului”. Kathleen ar fi ultimul om pe care l-aș salva.

Pentru a mai descărca puțin atmosfera, m-am hotărît să-i introduc în lumea londoneză. Și am început, firesc, cu boema. Sînt prieten cu un pictor iugoslav, care la fel ca și mine, s-a stabilit în Anglia încă înainte de război. A avut norocul să placă unui aristocrat polonez, care avea acces în casele unor oameni de la palatul regal. Se nimerise să fie pe atunci încoronarea lui George al VI-lea. Miodrag obținuse invitație și reuși să deseneze ceremonialul englez cu toată rigiditatea lui de teatru de mario-nete. După care, îndrumat de patronul său, o porni cu mapa sub braț la cucerirea editorilor.

Rezultatul ? Domnii accia văzură pentru prima dată ochi bulbucați, coapse descărnate, coate ascuțite și spinări aduse, zîmbete oficiale, peruci, coifuri, cozi de cai, uniforme, veșminte bogate, mine înghețate, servilism, trăsuri, diademe, mitre și coroane. Toate aspectele urîteniei și splendorii britanice, ale ipocriziei, aroganței și toleranței, tot acel cortegiu național, pășind în umbra copacilor din parc și a cupolelor din catedrale, se dezvălui în fața domnilor editori în mapa unui iugoslav brunet ; forăi, zvîrli din copite, se învâlui într-un nor de praf și — dispăru ca o halucinație. Domnii aceștia nu cunoșteau o asemenea Anglie.

— Îmi pare foarte rău — spuse unul. Ca *genre* caricatura nu ne interesează.

— Mă tem că Goya și Daumier au fost ceva mai buni, pentru că au prelucrat ceea ce au văzut, decretă altul.

Al treilea rînji : „Ce impertinență !”

Același prieten cu relații îl duse pe Miodrag la Matusalemul scenei engleze, un bătrîn ilustru, cu tenul trandafiriu și părul argintiu, care privi cartoanele în timp ce-și bea laptele și oftă : „Ce păcat că nu le-am desenat eu”. Îi comandă iugoslavului să-i facă portretul din „același unghi de vedere”. Acest portret de coșmar fu expus în galeria cea mai la modă. Dramaturgul le povesti criticilor că Miodrag este genial și cînd îi apărură desenele pe piață nimeni dintre cei cu autoritate nu omise să declare că Miodrag descoperise Anglia.

L-am cunoscut încă din epoca lui obscură, de dinainte de război, pe cînd se străduia să le vîndă ziariștilor cîte ceva din scandalurile de la curtea regală din România și Iugoslavia. O bucată de

vreme pictă portretele trecătorilor, cu trei șilingi bucata, stînd la o măsuță pliantă lîngă Hyde Park Corner. Printre clienți se nimeri și acel polonez, Małotorski, cu predilecții pentru bruneți. Pe atunci, Miodrag era un băiat serios cu gesturile colțuroase ale unui flăcău de la țară. Avea ambiția să vadă lumea în felul lui și să-i uluiască pe oameni cu viziunile sale. Și pentru că mai avea și o sănătoasă poftă de mîncare, făcea pe dracu' în patru ca să și-o astîmpere. Dar nici măcar atunci, nici compozițiile și nici pastelurile lui nu erau o marfă de duzină. Provenea din Slovenia. În satul lui — din cauza hoților de cai — caii erau ținuți la etaj unde ajungeau pe o punte mobilă — iar el cu familia dormeau jos într-o izbă nenorocită, cu spaima în sîn să nu li se prăbușească plafonul în cap, din cauza bufniturilor de copite și a nechezatului.

După cîțiva ani de foame la Școala de Arte Frumoase din Zagreb, Londra — unde ajunsese de la Trieste, cerșindu-și pîinea — îi apărea uneori ca o cetate ce trebuia cucerită, iar altă dată ca un sat mare plin de nechezatul armăsarilor, sau ca o noapte de somn neliniștit înainte de trezirea în zorii gloriei. Portretele pictate de el în transă somnambulică plăceau beneficiarilor, care uneori se întîmpla să mai adauge cîte 6 peni la preț. Portretul lui Lunio Małotorski era somnambulic. Reprezenta capul unui tînăr cu ochi nefiresc de mari, de culoarea frunzei crude și cu gura unui arhanghel, care s-a oprit din zbor ca să sufle în trîmbiță.

Apoi începu războiul și Miodrag plecă voluntar în armata Majestății-Sale Britanice. Rătăci prin comandamente, desenă generali și mareșali activi și mai puțin activi, fu trimis în Africa, se dovedi vajnic

luptător, avansă și se întoarse cu două mape ; una oficială, pentru care primi Decorația Imperiului Britanic, și una particulară, înfățișînd copii care se băteau cu cîinii pentru un os aruncat de ostași, bătrîni care-și omorau păduchii în pragul colibelor arse, femeii cu pieptul uscat și soldați din care sîngele gîlgîia în nisipul deșertului. Această a doua mapă, cu mult mai puțin batjocoritoare decît cea a încoronării, nu-l mai încîntă pe bătrînul om de teatru, dar plăcu, în schimb, deputaților din Labour Party. Pe urmele gloriei grăbiră și banii. Își cumpără un atelier într-o ulicioară în spatele reședințelor nobiliare de altădată din Kensington, ale căror grajduri fuseseră transformate în locuințe pentru excentrici. Și-l mobilă în stil maidano-suprarealistico-victorian, care se făcu rapid apreciat de snobii londonezi. Pereții îi tapetă cu cărți, pe care nu le citea niciodată, cu excepția bătrînei, iluminatei Biblii, așezată pe o policioară în baie, unde probabil că-și petrecea momentele sale de „înălțare“.

Musafirii lui oriunde s-ar așeza peste tot dau de pahare pline sau goale. Ziua sau noaptea, nimeni nu știe de unde curge lumina, iar culorile se armonizează între ele ; ici un vitraliu, colo o uniformă de grenadier de pe vremea lui Napoleon, dincolo o icoană din argint și aur, mai departe o mască din Somalia, în fine, figura feminină caracteristică pentru *fin du siècle* în dantele și cu un trandafir în piept, alături de un valtrap de pe vremea renașterii.

Într-un asemenea decor fetele vii par a fi gata de orice, lăcome de toate. Pîinea se taie cu un stilet cu prăsele încrustate cu turcoaze, iar supa se servește în cutii de tablă, care frig degetele,

după care șampania își face apariția în carafe de bere. Aceeași nivelare a valorilor domnește astăzi și în pictura lui Miodrag și în concepțiile oaspeților lui. Druggie, cum a fost poreclit, de la o vreme pictează ochii în locul urechilor și nasul în locul gurii, pictează ochi roșii, buze verzi, nu recunoaște perspectiva, nici estetica, doar „caracterul“. Prietenii lui nu recunosc moralitatea, ci doar „experiența vieții“.

I se întâmplă uneori să treacă pe la mine pe la birou și mergem să prînzim împreună în vreo cîrciumioară prăpădită și atunci mi se plînge că a ajuns la fund. Urăște din ce în ce mai mult formele omenesti și nu se poate elibera de ele. Nasurile și tălpile puse nelalocul lor vor să exprime protestul împotriva formei în general. Miodrag, făcînd din trupuri o salată geometrică, se răzbună pe fetele și pe băieții atît de nesăbuit de frumoși. Se răzbună pe înțelepți și pe genii pentru neputința lor în fața mizeriei, spărgîndu-le craniile pentru a scoate la iveală „absurdul colorat al existenței umane“ — după propriile lui cuvinte.

Susține că în mapa încoronării nu era mînie, ci doar dorința de a trage atenția asupra caraghioslicului inherent acestui ceremonial cultivat în veacuri de tragedie. De asemenea, nu era mînie în cronică africană; numai disperare. Dar pe oameni nu-i interesează Istoria Genului — spunea el: pe fiecare îl preocupă ce va mîncă și cu cine se va culca. Scîrbit de viață, Druggie s-ar fi spînzurat dacă nu ar fi survenit faptul că tocmai lui îi reușise să picteze acel ceva lipsit de formă, un conținut nud.

— Ce fel de conținut? îl întreb.

— A, asta-l privește pe cel care receptează opera de artă — se revoltă el. Eu sugerez ideea; cel care privește trebuie să descopere singur conținutul.

Astfel de discuții se repetă periodic, dar încă nu am reușit niciodată să descifrez singur conținutul. Se pare că e în pregătire o expoziție și nimeni nu e lăsat să contemple noul stil al lui Druggie în afara de Lunio și de nu știu ce critic abstracționist, care s-a hotărît să-l scoată pe Miodrag din impasul modei Picasso.

Pentru a evita interogatoriile introductive, într-o seară, fără a-l preveni, i-am adus pe Michael și pe Kathleen la „Grajd“ — adică la atelierul lui Miodrag. Am găsit acolo o mare înghesuială și preț de vreo jumătate de oră am mîncat și am băut neobservați de nimeni. La un moment dat, am ridicat ochii și am văzut brațul lui Miodrag, într-un pulovăr aspru, negru, înconjurînd umerii goi ai lui Kathleen. Cu glas subțire de meridional, strigase: „Cine-i minunea aceasta?“ și-i privise fața. Ea îmi aruncase o căutătură și își dusesse degetul la buze. Îl căutai din ochi pe Michael. Stătea jos cu o farfurie pe genunchi, cu paharul, și cu două fete: se lăsa adorat. După strigătele lui Mil (așa îi spuneam eu lui Miodrag) lumea se înghesuie în jurul lui Kathleen.

N-am să susțin că m-a bucurat peste măsură faptul că seara aceea la Grajd a fost un adevărat triumf pentru protejații mei. Au fost despărțiți. Fiecare din ei avea propria lui „curte“. Deosebit de penibil îmi resimțeam inutilitatea față de Kathleen. Cînd eram acasă mă scotea groaznic din sărite, dar constatam că mă irita și mai mult cînd o vedeam înconjurată de oameni. Am părăsit Grajdul spre ziuă, singur. Ultima imagine cu care am ple-

cat a fost aceea a lui Tristan cățarat pe o masă și ciupind coardele unei chitare — în loc de harfă (instrumentele făceau parte din inventarul atelierului), pe cînd un cap roșcat i se gudura pe șold. La un pas mai departe, m-am împiedicat de Isolda răstignită pe o blană lăptoasă în fața căminului, înconjurată de o cunună de indivizi chinciți.

A doua zi i-am întrebat ce impresie le-a făcut Grajdul. Michał dădu din umeri: „Casă de nebuni“. Kathleen se întinse și căscă, dar ochii îi străluceau. „Am aflat o serie de lucruri interesante. Albinosul acela cu urechi de iepure, care a dansat cu mine, este arhitect! Cunoștințe foarte folositoare pentru Michał.“

— Pentru mine? se miră Michał. Eu n-am nevoie de nici un fel de cunoștințe. Slavă Domnului că s-a distrat Kasia bine.

Viața de toate zilele intră repede în făgașul ei, ceea ce însemna pentru Michał și Kathleen jocul de-a Tristan și Isolda, iar pentru mine de-a Gorwenal. Următoarea ieșire am plănuit-o la David Barter, profesor de arheologie, deputat în Labour Party și soția lui, Veronica, scriitoare. Locuiau pe o stradă lăturalnică în apropiere de Parlament Square, la etajul doisprezece, cu vedere spre Westminster și Tamisa. Și aici era înghesuială, dar orînduită. Doamnele își lăsau hainele în dormitorul Veronicăi, domnii în cabinetul lui David — în felul acesta, chiar de la început, s-a marcat o distanță între sexe. Nimeni nu se servea singur cu băuturi și gustări; lacheii purtau tăvi și platouri și îți puteai alege băutura sau dulciurile nu atît după preferință cît

pe cele la care puteai ajunge. Locuința era albă, strălucitoare, plină de flori, argint, damasc.

Oaspeții erau mai mult de vîrstă mijlocie, dar numărul tinerilor și bătrînilor era echilibrat. Toți în picioare, cu paharele în mînă, beau parcă un toast fără sfîrșit în cinstea unei persoane importante. Discuțiile se purtau cu glasuri scăzute și fără gesturi. După ce și-au făcut datoria să salute oaspeții în prag, David și Veronica trecură de la un grup la altul, acordîndu-le tuturor o atenție egală. Dacă la Miodrag atmosfera amintea de o bacanală antică, aici era o recepție de la curte în miniatură. Și dacă stăpînul casei ca și majoritatea celor prezenți erau adepți ai diferitelor curente ale ideologiei de stînga, asta nu afecta cu nimic gustul lor pentru convenționalismul regal.

Ținuta era de seară. Cînd am venit, mă mai durea capul încă după bătălia purtată acasă ca să-i determin pe trăzniții mei să se îmbrace cum trebuie. Se vede că toate hainele ca lumea ori le-au lăsat la Pensallos, ori le-au aruncat, ori le-au vîndut. Kathleen se încăpățîna să îmbrace ceva de seară, foarte decoltat, iar Michał voia să meargă într-un pulovăr roșu. După rugămintă fierbîntă, Isolda binevoioasă să arboreze rochia neagră, iar Tristan costumul închis, pe care le cumpărasem pentru ei, din ochi, în ajun, din banii Wandei destinați pentru instruire. Sînt astfel clădiți că totul le vine bine, așa că prima impresie fu favorabilă.

Mi se pare destul de amuzant că o englezoaică cu cît este mai bătrînă cu atît se decoltează mai adînc. Tinerele și femeile între două vîrste poartă decoltee modeste, dar cele mai bătrîne își dezgolesc public cușca toracică costelivă, ostentativ încărcată

cu bijuterii. În general, englezii respectă bătrânețea, dacă ea însăși nu se rușinează de sine și nu spune „pas“. Femeile își ascund rareori vârsta, pentru că aici cronologia nu ține seamă atât de sex cât de sănătate și nu atât de frumusețe cât de vitalitate. Tare-mi place Anglia.

Michał, de când l-am cunoscut, aproape că nu s-a schimbat de loc, atîta doar că dragostea l-a mai îmblînzit. Este mereu același încruntat, îndărătnic schizofrenic, înclinat în egală măsură către romanticism și cinism. În schimb pe Kathleen este cu mult mai greu s-o clasifici. La cîte metamorfoze n-am mai asistat! În timpul atacurilor aeriene, o fetiță năucită, ascunzîndu-se în poala mamei, mai înfricoșată de tatăl ei decît de raiduri. Mai tîrziu o studentă serioasă, vișînd la o carieră științifică, puțin binevoitoare cu bărbații, atașată de mămica ei și de psihofiziologie. Și mai tîrziu — de aici începe Tristan — o diplomată absorbită de probleme care nu aveau nimic comun cu viața ei anterioară. Așa mi-a dispărut din fața ochilor, plecînd pe neașteptate cu Michał la o „slujbă strașnică“ în Cornwall. La mine în casă m-a surprins cu vorbăria ei, cu talentul culinar și cu acea densă aură senzuală, care pînă atunci nu existase în jurul ei. Nu mai întîlnisem pînă atunci o altă femeie pe care să vreau să o dezbrac în imaginație.

La Grajd se înfățișă într-o altă ipostază: își reduse lumina interioară și apărură fantomatică. „Eu sînt din altă lume — părea a spune. Vă rog să mă priviți, dar nu vă este permis să mă iubiți și nici să mă înțelegeți.“ Într-adevăr așa arăta. Ca o femeie al cărei farmec arde cu flacăra cea mai

înalță pentru a fi la înălțimea așteptărilor lui Tristan.

Și, în sfîrșit, acea seară de coșmar în rochie neagră. Mai să se bată cu mine ca să nu o îmbrace, pentru ca apoi, printre oameni, gătită cu ea, să apară cu o mină atît de modestă de parcă ar fi fost propria fiică a perechii exemplare a gazdelor. De unde dracu dulceața și lipsa de apărare din privirea ei? Acel farmec de fecioară?

David rămase încîntat de ea, iar Veronica își îndreptă cu multă atenție spre ea ochelarii. Am tras cu urechea. Kathleen discuta cu David despre săpăturile arheologice din Irlanda și despre... Biskupin, făcînd referiri la „soțul“ ei — polonez. (Pe mine mă asigurase că nu vrea să se mărite cu Michał.) Față de Veronica, autoare de romane psihologice, luă o poză de specialistă în alienările mintale. Habar nu aveam că adunase atîta experiență în timpul scurtei ei practici de spital. Cînd alți doi tineri intrară și ei în vorbă, se uită la ei fără să-și manevreze genele, precum însăși Fecioara Maria.

Mai mult, după ce venise din Germania, Michał se comporta și el ca unameleon. Pînă și maică-sa îmi scria că are mereu impresia că e de fiecare dată altul, de parcă ar fi mai mulți oameni într-unul singur. Cît despre mine, Michał mi s-a părut întotdeauna capricios în limitele propriiei lui naturi. În fond, schizofrenia e și ea cuprinsă în sfera unui întreg. În schimb, la Kathleen, niciodată nu-ți puteai da seama care este natura ei și dacă, de fapt, are o natură anume. Joacă un șir întreg de roluri și în fiecare se simte ea însăși; nu pot suferi actrițe în afara scenei.

La serata dată de Barter, Michal bineînțeles se închise în tăcere. Se opri lângă fereastră și-și pironi ochii la apa neagră a Tamisei în care străluceau pete de lumină și la Big Ben știut de o lume întreagă. Mergea prin salon ca pe puntea unui vas, ocolind oamenii. Ici atingea un obiect, dincolo zîmbea distrat. Femeile tinere și bătrîne se uitau la el pe furiș și își întrerupeau efuziunile reciproce în speranța că se va apropia de ele și le va spune ceva important.

Tocmai se împiedicase de o vitrină cu antichități romane, cînd am băgat de seamă că un bărbat în vîrstă îi pune mîna pe umăr. M-am apropiat de ei.

— Oh, hello, Michael, începu celălalt. Ce întîlnire? De ce nu te-ai mai anunțat pentru al doilea examen? Jimmie Bradley a făcut atîta tapaj pentru tine și tu, în loc să înveți la Liverpool, frecventezi saloanele la Londra.

Am văzut că Michal fu scuturat ca de un tremur și se înroși. Schiță un zîmbet școlăresc. „A, bună seara, *professor Osborn*! Într-adevăr... ce întîlnire... Nu, eu nu frecventez. Mie îmi pare rău de Liverpool. Ce să-i faci. Așa s-au aranjat lucrurile.

Tipul pufni, ciupindu-și bărbuța de țap. „Ooo... Sau poate asta ți se trage din pricina căsătoriei renunțului meu prieten? De sigur că regele psihologilor este acum așa de acaparat de farmecele tinerei lui soții, încît a uitat de tînărul arhitect. Se uită răutăcios la Michal. Da, da, tinere, bunătatea unui rege e cu toane. Măcar e adevărat că noua Mrs. Bradley are picioare ca ale Marlenei Dietrich și bustul *à la Mae West*? Chicoti. Asta i-ar putea fi fatal bătrînului rege.“

Michal se răsuci pe călcîie... Kathleen era în spatele lui, strălucind printre politicieni. Michal o luă de mînă și o trase spre el. „Aceasta este doamna Bradley, profesore — spuse el — și regina mea. Puteți aprecia și dumneavoastră singur cum arată și dacă poate fi fatală bătrînilor cu și fără barbă.“

Celălalt rămase cu ochii holbați. Încercă să bîguită ceva... Cîteva persoane întoarseră capul. Brusc, încetară cu toții să se mai ocupe de partenerii lor de pînă atunci și își pironiră privirile în tavan. Michal și Kathleen făcură un pas înapoi. Se țineau de mînă nemișcați, așteptînd probabil cortina și aplauzele. După o clipă se făcură nevăzuți.

Am rămas singur, compromis, ridicol. David, Veronica și un profesor se îndreptară spre mine, simțind că se petrece ceva. David se aplecă deasupra mea ca un cocor peste o apă tulbure. „Dear Francis, îmi șopti. Ce a vrut să însemne asta? Pe cine ai introdus, de fapt, tu aici? Femeia asta tînără spune că soțul ei e polonez și pe urmă iese la iveală că e doamna Bradley.“

Veronica cu spume la gură: „Francis, ce-a fost asta? De ce nu ne-ai spus că nepotul tău a divorțat-o pe doamna Bradley? Ce-s subterfugiile astea? Nu ne cunoști doar de ieri de azi și știi că nu avem prejudecăți. Bradley, însă, nu ne va ierta niciodată scena aceasta.“

— Eu o voi ierta, interveni mînos cel cu bărbuța. Eu vreau doar o lămurire. Veronica a amintit că Michal este nepotul dumneavoastră de soră. Sora dumneavoastră locuiește la Pensallos? Curios. Jimmy Bradley mi-a vorbit de ea ca de o persoană care în afară de Michal nu mai are nici o rudă.

Este ușor de înțeles în ce stare m-am întors acasă. Pe drum, mi-am blestemat zilele că l-am prezentat Veronicăi pe neisprăvitul ăsta al Wandei drept nepotul meu. Am făcut-o pur și simplu din lene. De unde aș fi putut să presupun că într-un oraș cu atâtea milioane de oameni, în jungla aceea de nepătruns, se va petrece un asemenea carambol? Dar toate ar fi mers cum ar fi mers, dacă Michal nu și-ar fi dat în petec.

Acasă, am găsit luminile de jos stinse. Mi-am aruncat paltonul pe podea și am alergat sus. Am bătut la ușă și fără să mai aștept răspuns am intrat. Iată ce am văzut: Kathleen stătea goală în mijlocul camerei, iar Michal în spatele ei, în chi-loți de baie, îi peria părul pe care în seara aceea îl purtase pieptănat în sus, într-o coafură egipteană. Am urlat: „M-am săturat de atîta nerușinare! Bună ziua ți-am dat, belea mi-am căpătat. Vă purtați ca o pereche de sălbateci! Vă invit să vă căutați altă cărciumă.“

Se întoarsă și mă privi cu nevinovăția primilor oameni înainte de a gusta din măr. „Dar, unchiule, despre ce-i vorba? cîntă Eva. Asta-i doar locuința noastră... cred că putem face aici ce ne place, nu?“

„Adam“ aruncă pe ea un halat de baie. Se pregătea și el să spună ceva, dar eu, orb de furie, urlam mai departe: „Vă rog să nu vă mai pfa-ceți. Știți bine că nu-i vorba aici nici de locuință și nici de amorurile voastre, ci de comportarea lui Michal față de oameni pe care-i respect și la care — mulțumită vouă — n-am să îndrăznesc să mă mai arăt niciodată!“

Michal o dădu la o parte pe Kathleen. „Dom-nule Okonski, fața îi era împietrită — ce-ați fi vrut, oare, să ascund în buzunar tot ce mi-a trăn-cănit țăpul ăla bătrîn despre Kasia, pentru că dum-neavoastră vă place liniștea? Și vă interesează opinia unor țăpi bătrîni? Vă temeți să tulburați balta asta puturoasă din care se adapă cu toții. Dar pe mine nu mă interesează. Mie nu mi-e frică. Și vă rog să nu țipați. Fiți sigur că nu vom mai aș-tepta o altă invitație.“

Fiecare cuvînt al meu și al lor, fiecare mișcare a lui Kathleen, fiecare amănunt al acestei nereușite opere mi se înfipse adînc în minte. Ce-a însemnat harachiri lui Cio-Cio-San în comparație cu paloarea lui Kathleen cînd mi-a întins mîna și și-a retras-o la jumătatea drumului? Simțeam că nu așa ar fi trebuit să fie; simțeam că totul e o farsă, că joc mai prost ca ei și că niciodată nu voi juca mai bine. Îmi părea groaznic de rău și pentru nimic în lume nu aș fi putut să spun de ce. O ocazie, foarte neobișnuită, se ratase. Tăceam cu toții. Isolda stătea pe marginea unui fotoliu, întoarsă în profil, cu mîi-nile prinse între genunchi, desculță. Am observat că avea tălpile vinete de frig și degetele mici chir-cite. Tristan, cu spatele la mine, scoase din perete un tablouș pe care-l pusese acolo de curînd. Am trîntit ușa și am coborît la mine.

A doua zi, i-am trimis Wandei o telegramă: „Iubită Wanda, iartă-mă. Nu sînt bun de Gorwenal. Tristan și Isolda au plecat de la mine. Urmează scrisoare.“ Scrisoarea nu am mai scris-o niciodată. Pe seară m-am dus sus. Am bătut. Am deschis... Pustiu.

CAPITOLUL IV

Chiar acum a plecat Druggie de la noi, m-a lăudat grozav pentru felul cum am aranjat locuința, ce bine că am luat din Pensallos rădăcinile și scoicile, din rădăcini Michał a meșterit suporturi pentru lămpi, scoicile le-am înșirat pe ață și le-am agățat de tavan lângă cămin și tot de tavan am mai atârnat capsule de tablă colorată de la sticle înșirate pe un șnuruleț subțire, când arde focul în cămin șnurul acela ușor cu capsule începe să se legene, capsulele se lovesc de scoici și se produce o muzică foarte plăcută liniștită, câteodată pisica Mintie sare pe polița de deasupra căminului și dă cu lăbuța în șnurulețul acela subțire la început fără îndrăzneală apoi din ce în ce mai tare și se face o simfonie, Michał mi-a adus castane coapte pentru invenția asta.

Michał a spus că nu trebuie să-mi fac griji, eu nu-l întreb niciodată de unde are bani, în orice caz aici este cu mult mai bine decât la falsul ăla de Franciszek la Iuda aceea îndată după scandal disde-diminează ne-am dus la Miodrag Michał are încredere în el eu de asemenea, Michał voia să lucreze la cai, iar Druggie locuiește într-un grajd, s-a dovedit însă că în tot cotlonul ăla nu există nici un grajd sînt numai garaje și o doamnă caută șofer pentru că este bogată și nu vede.

Locuința noastră se află deasupra garajului doamnei aceleia ea nu a fost de acord ca să merg cu ei a spus șoferul e șofer nevasta lui nu mă interesează groaznic mai e cuvîntul nevastă asta înseamnă plictiseală și sclavie să faci economie

la chibrituri și să-ți pierzi salariul la poker, scandal și încăierare, urăsc cuvîntul acesta dar acum spun adeseori că sînt soția lui Michał și asta îmi face plăcere dar doamnei Muffet nu-i plac soțiile și din pricina asta stau mult singură ei îi place să meargă în vizită și în afara orașului la ce-i folosește dacă vede atît de prost ?

Pentru prima dată am timp să mă gîndesc gîndirea fragmentată nu e bună, pînă acum totdeauna am gîndit pe fragmente între o treabă și alta între o spaimă și alta în fond poate că nici nu prea aveam la ce să mă gîndesc, acum s-au adunat tare multe de gîndit și cînd Michał pleacă la lucru atunci eu fac curățenie și apoi gîndesc, gîndirea în laborator în timpul analizelor și cercetărilor nu era gîndire pentru sine ci pentru slujbă și iarăși gîndirea în timpul măturatului sau spălatului este pentru destindere ca să nu te plictisești și te gîndești la fleacuri, acum cînd gîndesc știu că fac o treabă, altceva este că de fapt nu gîndesc ci mai mult îmi amintesc și asta nu-mi vine ușor, eu știu ce vreau să știu și adesea mă chinui destul ca să-mi aduc aminte exact ce trebuie ei și după aceea mă străduiesc să înțeleg de ce a fost așa iar mai tîrziu, trebuie într-un fel să pun de acord ceea ce a fost cu ceea ce este.

Un lucru nu vreau, să gîndesc în perspectivă căci gîndirea la viitor nu e nici un fel de gîndire ci prognoză, am învățat despre silogisme că din premise se trage concluzia, deci pe baza trecutului și prezentului filozoful trage concluzii pentru viitor, în viață figurile astea nu țin, mama mea exact așa a filozofat pentru că ea s-a măritat din dragoste (trecutul) și este nefericită (prezentul) deci

eu fiica ei (viitorul) mă voi mărita fără dragoste și voi fi fericită ei și ce? Bradley avea dreptate să nu creadă în viitor.

Bradley nu este un ticălos ca tatăl meu dar cu Bradley eram nefericită Michal a făcut rău că m-a dat lui Bradley am vorbit despre asta de mii de ori și totdeauna recunosc că într-adevăr voiam să-mi schimb viața mi-era lehamite de spital mi-era lehamite de morgă mi-era lehamite de casă totul era murdar urât voiam să am o viață frumoasă și curată recunosc că odată i-am spus: visez să devin savantă și l-am privit să văd dacă el se neliștește în realitate eu voiam ca el să strige la mine: Kathy ce nevoie ai să fii savantă dacă și așa vei avea alături de mine o viață curată și frumoasă! dar el nu m-a înțeles.

L-am iertat nu nu l-am iertat poți să ierți oare ploaia că plouă? plouă pentru că trebuie Michal este așa cum este Michal este așa cum îmi trebuie mie pentru viață m-a adus la Truro și în loc să plece departe a rămas în Pensallos bine a făcut căci dacă ar fi plecat departe poate nu m-aș mai fi gândit la el nici el la mine și noi nu am mai fi existat.

Tot ceea ce este împotriva noastră este rău lui Michal nu ar trebui să-i pară rău de Bradley ce este James Bradley? un nume într-o enciclopedie și în cartea de telefon, din punctul meu de vedere el este mai întâi o minciună apoi un coșmar, numai eu și Michal trăim cu adevărat.

Un lucru mă uimește cum a putut Michal să reziste atât de mult timp fără mine eu nu am putut dar am fost nevoită, pînă în seara aceea cu simfonia lui Frank — nu aveam idee dacă el știe că mă iubește de aceea l-am acceptat pe Bradley

pentru că dacă cineva nu știe că iubește — atunci dragostea poate să-i treacă, eu se înțelege știam din ziua aceea cînd am mers pentru prima oară la cinema și a rulat filmul „Pe aripile vîntului” în care Vivien Leigh se zice că joacă bine și l-am simțit pe Michal privindu-mi neconținut obrazul pieptul genunchii nu se uita deloc pe ecran și nici eu nu mă uitam.

Eu mă deschideam toată așa cum văzusem cîndva că se deschide floarea de mazăre pentru albină, nu m-aș fi deschis astfel dacă nu m-ar fi iubit dar el încă nu știa nimic uneori la cursuri colegii își așezau mîna ca din împlinire pe genunchii mei sau pe umeri și le dădeam peste labă căci mă enervau dar față de Michal mi-era teamă să fac o mișcare ca să nu creadă că eu nu-l vreau nu-mi amintesc nimic din filmul acela licărea ceva în fața ochilor doream să licăre mereu, doream ca mîna lui Michal să mă cunoască astfel să mă roage.

Atunci am aflat despre el dar despre mine încă nu știam totul, noaptea reflectam... ei da reflectam deci iată totuși se adevărește că și înainte gîngeam numai că evident acum am mai multe de gîndit pe atunci reflectam el ți-a plăcut pentru că este din altă țară nu seamănă cu tatăl tău și cu nici un alt bărbat, vorbește altfel zîmbește altfel Francis Okonsky mi-a povestit despre faptele lui eroice și despre cîte a pătimit pentru țara lui și că are nervii zdruncinați dar nu-ți face iluzii el este construit la fel ca toți bărbații.

Nu voi uita niciodată cum am dat buzna în baie — aveam poate zece ani și tata ieșea din cadă — ceva asemănător am observat abia mai tîrziu la cîine la armăsar și la taur și într-un fel

se potrivește mai bine la corpul animalului, care stă pe patru picioare : mama m-a dus la muzeu acolo am văzut greci cu frunze de smochin, asta nu m-a consolată deloc știam deja că bărbații cu chipuri înțelepte și cu trupuri frumoase stînd pe două picioare cu capul înălțat demn spre cer își ascund uriciunea trupului sub acele frunze la lecțiile de anatomie a trebuit să privesc diverse modele și de multe ori mă gîndeam oho din nou gîndeam că armăsarul ține capul plecat la pămînt și de aceea capul lui contrastează mai puțin cu trompa prin care se transmite sămînța femelei pa-trupede, dar capul bărbatului este destinat femeii deci pentru ce uriciunea aceea capul lui Michał îmi plăcea grozav de mult și mîna lui și privirea care se simte care nu se vede dar încă nu știam despre mine.

De fapt voiam să-i fac un serviciu lui Franciszek, el era bun cu mine cînd mi-era frică în timpul bombardamentelor pentru că tata bea cînd aveau loc atacurile aeriene și ne închidea pe mine și pe mama în dulap sub scări Francis era responsabil de cartier cu gărzile voluntare venea ne lua în pivniță la el unde era un patefon și radio și băieții jucau cu mine țîntar el după ani de zile l-a adus la noi pe Michał, a spus că trebuie să mă ocup de el deci m-am ocupat, băiatul tăcea și la toate dădea din cap că nu, dar după filmul acela a venit la spital și i-am făcut analiza urinei.

Cînd a venit după rezultat nu s-a uitat la mine era roșu nici eu nu m-am uitat la el nu de rușine ci ca să nu văd că el simte mai puțin decît mine sau cu totul altceva, eu chiar de atunci m-am convins că pe mine nu mă deranjează că el este

bărbat pentru mine el era Michał capul meu mîna mea eu însămi și nimic dezgustător nu este și nici nu va fi și de aceea abia acum m-am convins pentru că mai demult mie analizele îmi făceau silă și cînd turnam lichidul în eprubetă îmi imaginam lucrul acela de sub frunza de smochin și totdeauna îmi era greață, acum însă nu-mi mai imaginam nimic ci mă rugam ca să nu fie albumină nici zahăr mă rugam ca totul să fie cum trebuie și ca el să trăiască o sută de ani și eu cu el, într-adevăr nu a ieșit nimic rău radiologul a confirmat urme vindecate ale unor leziuni renale și ceva acolo la coloană, dar tot așa vindecate, internistul i-a recomandat să nu poarte greutate, i-a spus să bea mult lapte să doarmă pe tare iar psihoanalistul nu a scos nimic de la Michał numai neurologul i-a prescris diverse medicamente gimnastică un mod de viață regulat și să NU SE GINDEASCĂ LA TRECUT.

După aceea Michał a început să vină după mine la spital vremea se menținea încă frumoasă umblam prin Hyde Park, el tăcea eu îi povesteam despre mama că o iubesc și despre tata că-l urăsc, ce-mi place ce nu-mi place și ce aș vrea să fiu, îl încercam să văd dacă el vrea să fiu cu el să fiu a lui.

Exact atunci m-a înțeles el greșit. Pe mine mă chinuia că nu vorbește aproape nimic și de asemenea că nu mă sărută, de aceea nu eram sigură dacă el știe că mă iubește atunci l-am rugat să-mi aducă o amintire oarecare de-a lui să o privesc, toți au amintiri de arătat prietenilor dar mite unul ca el care a luat parte la răscoală a fost la partizani și în lagăr.

Ziua următoare Michał mi-a adus în parc un borcan, cumva altfel decât borcanele noastre nu știu dacă de muștar probabil de dulceață legat cu o membrană peste care era turnată ceară, înăuntru era un lichid albastru ca spiritul denaturat și în el o bucată lunguiață de carne, m-a cuprins groaza „ce e asta?” am întrebat, iar el a spus „limba balaurului”, „a cărui balaur?” „a jandarmului nazist”, „de unde o ai?” iar el zice „am omorât balaurul și i-am tăiat limba ca să nu mai hăpăie sînge omenesc”.

Eu m-am îngrozit și mai tare m-am uitat la Michał avea ochi încercănați privea undeva dincolo de pomi la iarba verde cu siguranță nu vedea nimic și am observat că buza de jos o are mai groasă o mușca, am simțit că și pe mine mă poate omorî acum deci eu trebuie să omor ceva cît mai iute, cel mai bine lucrul acela care-l înnebunește, am apucat borcanul și l-am izbit cu toată puterea de un copac mi-a căzut în ochi puțin spirt și dădea impresia că plîng el m-a prins de mîna și cu fața aceea de om parcă înnebunit m-a zgîlțuit „Ce ai făcut, ce ai făcut? aceea era amin-tirea mea...”

Atunci am pufnit în rîs a trebuit să rîd ca lui să-i treacă nebunia „asta nu e nici o amintire prostănacule e o mortăciune cum ai putut s-o păstrezi? — asta este otravă — de aceea ești bolnav; hai, hai s-o îngropăm ca să nu se otrăvească vreun cîine” am desprins o așchie dintr-o bancă ruptă și am început să sap iar el stătea lângă mine și privea, am îngropat-o pămîntul era umed era toamnă, se împlinește în curînd un an și jumătate de atunci, apoi am început să arunc cu pumnii

frunze moarte în locul acela el s-a aplecat a luat un pumn de frunze și a aruncat și el nu știam ce să vorbesc rîdeam într-una și în cele din urmă a început și el să rîdă la început mai încet apoi din ce în ce mai tare și ne-au curs lacrimile pe obraz și ne-am luat de braț și-am plecat dar el încă nu știa că o fac din dragoste el credea că e o prescripție de la doctor.

Cînd îmi amintesc toate acestea, imaginile cuvintele totul gonește atît de repede încît nu pot să-mi trag răsufllarea, cu siguranță nu aș fi fost în stare să stenografiez nici să scriu toate astea și sînt obosită Bradley nu mi-a dictat niciodată atît de repede cum îmi ditez eu înșămi trebuie să mă odihnesc, bine că a venit Druggie.

Fata asta are în ea ceva ce ar putea fi numit conținut. Nu aș ști s-o pictez, oprindu-mă la formă, realist sau suprarealist. De fapt, m-a și anunțat: „Druggie, nu mă las pictată.” Pur și simplu vin să o privesc cum dă din gură. Să o privesc, nu să o ascult: spune fleacuri fără însemnătate. Soarbe lumina ca un burete, mai ales regiunea gurii și gîtul, și ochii la fel.

Se mișcă încontinuu. Dacă în mod excepțional stă liniștită, sau e culcată, și mai ales dacă mai și tace, lumina se stinge. Se știe: culoarea este funcția luminii. Dar vă rog să-mi spuneți de ce la persoana asta sentimentul este culoare? După culoarea pielii ei poți să-ți dai seama dacă este veselă sau furioasă. La noi în sat era o vrăjitoare și oamenii spuneau: „nu te duce astăzi la Zdenka, are roșu în jurul capului, poate să ucidă”, sau „du-te, roag-o pe Zdenka ce vrei, azi este albastră”.

Ekaterina este cînd roșie, cînd albastră, dar nu poate fi decît albă sau neagră. Cînd este neagră-albă, i se vede craniul, se vede structura osoasă, carnea e un strat foarte subțire pe oase, care și ele sînt subțiri și mărunte, așa încît fata nu pare slabă, ochii stau în orbite alungite, închiși cu pleoape, genele ca niște evantaie, trăsături ascuțite, neregulate și totul se potrivește așa cum doi ori doi fac patru. De unde apare acel ceva ce se numește om, se numește femeie, la fel ca fiecare alt corp, numit mamă, sau soție, și ce fel de conținut, ce conținut este în craniul acesta și în viziunea acesteia, în sentimentul acesta care mă sfîșie cînd o privesc pe Ekaterina ?

Să o desenez ! Nu, nu poate fi desenată. Fata e înaltă, dar văluroasă și rotundă, linia îi rănește trupul, mă tem să n-o denaturez și să n-o simplific, pur și simplu desenul nu o surprinde.

Firește conținutul nu poate fi privit, el poate fi simțit. Așadar ? Lunio scrie poezie, dar și el aleargă după conținuturi fără formă. Zice : cuvintele sînt mai aproape de abstract culorile mai departe. Îmi vine să rîd. Căci și el pictează cu cuvintele. Eu pictez, el scrie și ce creăm ? Ceva, despre care niște oameni ca Michał și „Kasia” aceea a lui nu vor să știe nimic. Ei simt.

Și eu simt, și Lunio simte. Care e deosebirea ? Că ei nu vor și cu siguranță nici nu pot să împărtășească altora ceea ce simt, dar noi putem. Dar să fie oare adevărat ?

Cunoaștem aceleași zboruri și căderi. Ce urmează după aceea ? Să zicem că Michał al nostru și Ekaterina noastră după asta sînt obosiți și se odihnesc, fumează o țigară — natural aceeași țigară —

dar noi ? Noi ne repezim la hîrtie și la pînză ca să notăm conținutul. Ce rezultă de aici ? Ceva ce înțelegem numai noi, așadar unde este comunicarea aceea cu alții ? Mă străduiesc să raționez cît mai puțin, mă străduiesc să întrevăd conținutul Ekaterinei.

Voi reuși oare să fac din ea ceva abstract ?

Cînd Franio mi-a povestit acum un an, poate un an și jumătate, despre Michał ăsta, despre banditul ăsta polonez, m-am entuziasmat foarte tare. Dar el nu mă băga în seamă. Eu am trăit cîndva la Londra cu pîine și cu apă, iar el hoinărea pe Piccadilly ca și cum acolo era propria lui ogradă îngrășată cu bălegar. Franek îi arată în prezența mea un desen din mapa mea de desene africane, unul dintre cele mai bune, i l-am dăruit cîndva acelui „negustor de ceai” (acum îmi pare rău), pentru că nu mi-a cerut niciodată să-i înapoiez banii împrumutați, Franio e foarte mîndru de desenul acela (mai înainte nu era) și i-l întinde lui Michał. Dar el, abia l-a privit și-a umflat buza și zice : „În Starówka era și mai și”. „Ce înseamnă și mai și ?” — întreb — „Aici nu e vorba de și mai și, și eu am văzut iadul, în fond, nici despre asta nu este vorba, ci dacă-și nimerește ținta” — „O da — spune prostul — nimerește, nemții nimereau mai bine.” Ce să vorbești cu unul ca ăsta ?

Iar acum a venit cu Ekaterina. La început Franio a făcut pe filantropul, i-a angajat la el să-i facă menajul, în schimb seara îi scotea în lume, cum scoți cățelușii ca să facă pipi. Ha, ha, ce mai cățelușă ! Mi-a venit în grajd îmbrăcată ca un manechin parizian, bucătăreasa asta, se zice că e

studentă la medicină, infirmieră, Îngerul Milei. Lunio așa i-a poreclit: Ekaterina, sau Îngerul Milei și Mihail, sau Banditul Polonez. Tatăl lui Lunio avea moșie lângă Minsk, era șambelan la împăratul Rusiei sau ceva în genul acesta. Lui Lunio îi plac numele rusești.

Este gelos pe Ekaterina. Pe nici o fată nu a fost pînă acum gelos. Totdeauna a înțeles, că cealaltă — fată — este forma, iar conținutul sîntem noi. Se străduiește să-și ridă de Ekaterina, dar nu-i reușește, de ea nu se prinde nimic, fiecare glumă trece pe lângă ea. Aș vrea ca Lunio să aibă de ce să fie gelos. Ekaterina îi privește pe toți, dar îl vede numai pe Mihail. Fiecăruia i se arată, dar numai Banditului Polonez i se dăruiește. Asta se simte dintr-o dată. Nu pot să înțeleg, ce găsește așa deosebit la el? E bărbat bine. *All right*. Și Lunio este bărbat bine. În Grajd vin mulți bărbați bine. De ce tocmai Mihail?

E amuzant că atunci, cînd l-am cunoscut, mi-a plăcut foarte mult, mă irita numai că este atît de inaccesibil. Acum îmi este indiferent. Asta mă îngrijorează. Omul trebuie să fie sau într-un fel sau în altul. Poate de aceea, că eu vreau conținutul cu orice preț, deci folosesc toate mijloacele, fiecare timp trebuie să-mi slujească la crearea acelei stări în care poate fi cunoscut conținutul. Fetelor le spun că Lunio este forma, lui Lunio îi spun că fetele sînt forma, dar cînd o privesc pe Ekaterina știu că în ea este conținut. Pentru Banditul Polonez. Proasta de Ekaterina! Are mare talent. Sex-bomba. Pe scenă sau în film ar deveni o stea. Mihail o va rata.

★

Druggie zice că eu îmi irolesc timpul îmi irolesc viața cum să nu fie războaie dacă oamenii nu se înțeleg unii pe alții eu abia acum am început să trăiesc iar toți anii aceia de dinainte de Michael au fost iroșiți mai ales Truro iarăși un timp irosit mereu îmi era teamă că Bradley ne va prinde eram cu Michael dar dragostea era ca un spasm grăbit cu inima bătînd nu puteai să guști nimic în liniște aveai mereu impresia că pierzi ceva că e ultima oară că după aceea va veni moartea.

Mama lui Michael îmi place, e o prietenă simpatcă, dar și ea Wanda aceea înțelege prea puțin. Francis o numește *Pretty* firește că este *pretty* — drăguță — nu este frumoasă simte prea puțin ea mă impresionează. Vrea să înțeleagă și uneori chiar înțelege, odată ne-a avertizat că facem rău că trebuie să-i spunem adevărul lui Bradley că asta este un joc periculos și așa mai departe. Michael a avut dreptate cînd a întreb什么 ce e acela adevăr?

Oamenii nu se înțeleg unii pe alții, deci nu poate fi adevăr, ci minciună dacă nu poți să înțelegi atunci trebuie să crezi și e mai bine să crezi că este bine decît că este rău, de aceea l-am mințit pe Bradley Michael chiar mai mult decît mine pentru că îl iubește pe Bradley iar eu nu nu-mi plac bătrînii în general nu-mi plac tații nici unchii Bradley a mințit și el încă și mai rău căci s-a mințit pe sine, bătrîn și prost, nu-mi plac proștii.

I-am spus Wande: joc periculos? Grozav ne place să ne temem. Într-adevăr pe atunci așa gîndeam, eram fericită că Michael mă iubește și vrea

să mă iubească vrea să fugă de toate mă vrea pe mine de la mama și tata, de la Bradley de la toți aceasta este fericirea dar în timpul acela nu știam că poate fi o fericire și mai mare poți să fii împreună o noapte întreagă să iubești fără grabă să iubești mâinile și picioarele și pieptul și umerii și nasul și gura și tăcerea tăcerea mea dragă. Dragostea crește pe îndelete dragostea este neant dar trebuie să fie atentă, dragostea durează mult dragostea niciodată nu se sfârșește abia la Franciszek am avut în sfârșit nopțile întregi și pentru asta nu am să-l uit niciodată pe plicticosul acela de Francis că la el în sfârșit am trăit bine ne-a alungat dar acum este îngrijorat îi telefonează lui Miodrag întrebă Michał nu-l lasă să-i spună.

Francis a vrut într-adevăr să ne ajute dar în dragoste îți trebuie curaj de aceea el trăiește fără dragoste nu știu dacă există Dumnezeu cu adevărat dar eu mă rog uneori trebuie să mă rog nu pot să fac nimic altceva decât să cad în genunchi să-mi plec capul și să mă rog și eu mă rog Doamne fă așa ca Michał să fie curajos și eu făgăduiesc să fiu curajoasă, așa mă rog și el trebuie să fie curajos căci toți sunt împotriva noastră și Druggie de asemenea.

Ce-o fi cu actoria aceea sau cu prezentarea de modele, ce prostii și nu e pentru prima dată? Francis a spus că mă prefac că sunt într-un fel sau altul în funcție de împrejurări și că nu se știe cum sunt eu cea adevărată joc mereu altceva — viața nu este operă, etc. acum iarăși Druggie — că-mi irosesc talentul.

Dacă eu nu am chef să devin actriță — zice — căci trebuie să mergi la repetiții și să ai de-a face

cu regizorii și sunt prea leneșă atunci pot să prezint modele de rochii. Lunio pune o vorbă bună pentru mine la un croitor mare unde se îmbracă doamnele de la curte și stelele de cinema, ajunge să fiu eu însămi, nu-i nevoie de regizori ajunge un curs de două săptămâni, păcat să irosesc dacă nu talentul măcar frumusețea nimeni nu mă vede în afară de Michał, așa zice Druggie dar eu știu ce intenții are vrea ca să nu mai fim împreună ca împreună cu Lunio să ridă că femeile vind totdeauna dragostea pe bani.

Ce știu ei? Nu știu că ei nu există că nimeni nu există în afară de noi pot să dansez cu toți sunt de acord cu fiecare și cu toți pentru că ei nu sunt lumea mea, când sunt în Grajd atunci sunt așa cum trebuie să fii în Grajd iar când sunt la umflatul acela de David și la bufnița de Veronica, atunci sunt așa cum vor ei să fiu acolo când stăteam de vorbă cu Mrs. Smith, vorbeam ca Mrs. Smith oricine poate să declame. *The rain in Spain*, iar când Mr. Smith m-a prins pe scări l-am lăsat să mă îmbrățișeze dar nu să mă sărute i-am șoptit „acolo în spatele ușii e cineva“... ca el să creadă că eu vreau dar că mă tem chiar și lui Bradley i-am permis — de ce Michał m-a dat lui? A făcut rău dar asta s-a întâmplat de mult și a fost iertat, oare asta este un joc?

Asta vine de la sine trebuie să avem liniște trebuie să fim lăsați să trăim lumea noastră este alta mă amuză chiar că în mine sunt atâtea fete toate neautentice ci numai una este adevărată: **KASIA.**

Și vorbesc astfel și îmi dau atâtea osteneală și dansez astfel încât ceilalți să creadă că ei există și

că mă 'au lasă-i să-și facă iluzii eu știu că nu ne iubește nimeni măcar că se holbează la noi. La Pensallos se țineau turmă după noi comparându-ne cu diverse personaje de basm îndrugau prostii — nu știu ce Tristan, nu știu ce Isolda — poate Bradley poate Francis ne iubește ? poate Wanda ? dar ei sînt bătrîni.

Nimeni nu poate trăi așa ca noi și sînt invidioși le pare rău vor să ne distrugă trebuie să le dau ceva cum le dai cîinilor ca să nu muște, dar ăsta este un joc ? sau o prezentare de modele ca să fii model înseamnă să fii exemplu nu ? Oare pot eu să fiu model cînd mie îmi place să fiu goală pentru Michał totdeauna goală fără decolteuri autentică. Să prezint goliciunea ? asta s-ar numi să pozez pentru nud. Druggie vrea dar zice că aceea nu voi fi eu ci conținutul meu poate o pată poate trei pete poate zeci de pete ce-mi trebuie mie să fiu o pată, dacă sînt KASIA și Michał cînd lipesc eu — îmi desenează portretul în văzduh ? așa mi-a spus el : Kasia cînd tu nu ești eu desenez portretul tău în văzduh.

CAPITOLUL V

Este grozav, grozav, încă nu m-am moșnegit, coloana nu mă doare, deși are dreptul, căci baba asta, pe lîngă că mă ține ore întregi la volan, totdeauna găsește cîte ceva greu de mutat prin casă, sau mereu cumpără cîte ceva și-mi ordonă să car de la magazin. Kasia este mulțumită și asta este cel mai important. Locuința este plăcută și salariul nu e prost. Cu mașina m-am obișnuit. Un

Mercedes frumos, merge cu mine ca un cal dressat, numai pe babă nu pot s-o sufăr.

Îmi ordonă să-i servesc băuturi în dormitor, apoi se culcă, ah, cît este de obosită, cică, să văd cît de neregulate îi sînt bătăile inimii, ce cred, poate trebuie chemat doctorul, ea este atît de singură, o să moară odată de inimă și n-o să știe nimeni. În fiecare seară trebuie să-i dau telefon. Să nu-i dea Kasia pentru că ea se rușinează de femei. A avut șapte frați și doi fii, acum nu mai are pe nimeni. Dacă nu răspunde la telefon atunci trebuie să mă duc la ea, să controlez dacă nu e leșinată. De două ori m-a păcălit. Zăcea, dar nu leșinată. Totdeauna, am inventat cîte ceva, ca să nu mă mai duc, dar a treia oară, teamă mi-e că va trebui să aleg între mașină și cărăbăneală.

Pentru mine acum tot ce nu este Kasia este impur. Este sau nu este prezentă, eu totdeauna o am în fața ochilor. Uneori, merg în urma unei femei pe stradă, mă uit la fusta ei și reflectez : eh, tu fustă, ai vrea tu să ai picioarele Kasiei.

În fond, nici nu e chiar așa frumoasă Kasia asta. Una din detașamentul nostru pe Brzozowa era mai frumoasă. Cînd au început să ardă casele împrejur, ea a rupt totul de pe ea și, goală, a vrut să intre în foc, și-a pierdut mințile și am văzut-o toată.

Asemenea picioare și un asemenea sîn nu voi mai vedea niciodată. Colegii se luptau cu ea, dar eu gîndeam : de ce n-o lasă ? Cu cît mai repede se termină totul pentru fiecare, cu atît este mai bine.

Cu Kasia este cu totul altceva. Cu ea nimic niciodată nu se sfîrșește, totul începe. Sînul și ge-

nunchii îi are olecuță prea mari, dar fiecare zi, fiecare oră, e ca și cum te-ai naște din nou în clipa aceea. Lîngă eu nu poți să îmbătrînești. Poate de aceea că nu o interesează nimic în afară de noi ? Ea și eu. Lumea poate să se prăbușească.

Dacă mă sîcîie ceva, îmi zic : de ce te necăjești, prostule ? O ai pe Kasia. Și totul merge strună. Și încă cum ! Mai demult o tapam des pe mama de bani, pe Bradley îl mulgeam binișor. De la Kasia nu vreau bani. Dolarii de la Balaur s-au dus de mult. Ce am cîștigat la Franciszek s-a făcut praf. Zestrea aia de la mama de asemenea nu o vreau, tot ce are e de la englez, așa că i-am depus la bancă pe numele ei. Kasia, ce are ea ? Vrea să vîndă cerceii și inelul de la Bradley, ca în august să putem pleca la mare. N-o las să le vîndă. Îi stă bine cu cerceii aceia și cu inelul. O a doua pereche ca asta nu i-aș putea cumpăra eu curînd.

O am pe Ekaterina la mine în Grajd. Au tăbărit la mine, cu Mihail, după scandalul de la Muffet. Și de ce nu, poftim, mă rog, am dependințe, două camere lîngă atelier, într-una am dat la o parte pachetele și ramele, divan este poftim, n-au decît să doarmă cîți încap, iar eu pot să trag cu urechea prin perete. Dar cum a putut el să facă una ca asta ? Muffet nu este prea bătrînă, plătește bine, ce-i strica ? Polonez *son of a bitch* *, mîndru. Nu se vinde... Dar ce va mîncă Ekaterina la prînz asta puțin îl interesează. Această „intan-gibilitate“ a trupului !

* Fiu de cățea. (Engl.).

Ekaterina este și ea mîndră.

Ce-i asta ? Îi înțeleg pe religioși. Cununie. Mistică. Se tem de Dumnezeu, deși în Biblie la fiecare pas e un adulter (cel puțin pentru catolici). Dar ăștia doi cine sînt ei ? Soț și soție ? Da de unde ? Adulterini. Și deodată... intangibili. Cui i-au jurat ? Nu lui Dumnezeu și nu sieși. Naiba știe ce fac noaptea, iar ziua : regină și cavalier.

Să mori de rîs. Ekaterina... ei, hai s-o numesc Katia ! nu Kasia... a venit fuga : „Druggie, îmi pare tare rău ; putem să înnoptăm aici, pentru că nu vrem să rămînem nici o clipă mai mult la Mrs. Muffett.

— Dar ce s-a întîmplat așa de grav ? Mihail s-a îmbătat ? A făcut praf mașina ?

— O, nu, el n-a făcut praf nimic, ea a vrut să ne facă praf pe noi, i-a spus lui Michal : „o noapte pe săptămînă ai să faci de serviciu la mine, dacă nu, nu vreau să te mai văd în ochi.“

— Oo ! Așa stă treaba ? Ei, dar pentru atîta lucru nu trebuie, gata, să te cari imediat ! E suficient să nu faci de serviciu.

Cum a sărit la mine ! Nu înțelegi nimic ! Nu putem să mai rămînem acolo nici măcar o clipă. Michal spune că se simte jignit, pentru că ea pe mine m-a jignit, înțelegi ?

— Și ăsta e o gură spartă ! Pentru ce ți-a povestit toate astea ?

Doar că nu m-a sfîșiat. Așadar tu consideri că Michal trebuie să ducă o viață dublă ? Se uită la mine ca Nelson de pe columna lui la porumbelul care-l găinățează. Eu știu că toți mint, eu știu ! Dar noi sîntem altfel.

Ei, și o oră mai târziu au fost la mine cu toate boarfele, prostiile și cu dragostea aceea „altfel“ a lor.

A început să caute o slujbă. *Dipis*. Fără acte. Fără meserie. La mila autorităților militare poloneze, pe care Franciszek le-a dus de nas și a Home-Office-ului britanic. Mare șmecher! Dacă măcar s-ar duce la Cambatanții ăia ai lui sau diavoli, ce-or fi ei cei de la Guvernul ăla al lui de la Londra, sau măcar la Franciszek. Nu. Pe el totul îl jignește. Franciszek l-a jignit, acum eu trebuie să-i ajut. Poftim, mă rog: i-am dat adresa Oficiului de plasare, n-are decît să se zbată. Dar de ce s-o chinuie pe fată?

Ea spune: „Druggie, îți voi sluji ca bucătăreasă.“

Ce-mi trebuie mie bucătăreasă? Eu nu mănînc acasă. Dacă mănînc ceva la *scotch*, atunci iau pateu de Strasburg la cutie, îl ung pe pîine și mușc dintr-un castravete murat. Iar cînd am lume, îmi permit să comand gustarea de la restaurant. Îi spun: „Katia, păcat de tine. Dacă nu vrei să-mi pozezi, te înscriu la cursul pentru prezentatoare de modele. Ai să câștigi bani, ai să-mi restitui, nu e grabă.“

— Nu pot, Druggie, lui Michał îi place să fiu acasă cînd se întoarce obosit.

Stă acolo pe pachetele alea, îi țese șosetele și îi cîrpește chiloții și e mulțumită. Într-o seară, intru să iau niște pînză: bal! O sticlă de vin pe masă, ea în pijama aurie, el într-o salopetă murdară. A căpătat o slujbă.

— Ce fel? întreb.

Ea i-o ia înainte. Șofer. Condiții foarte bune. I-au plătit aconto.

— Azi ai și început?

— Da.

— În echipamentul ăsta? Probabil nu mergi pe un Rolls Royce?

— Nu, pe un autocamion.

Nu am aflat mai mult. Spun: „Arătați caraghios împreună, ea ca o fotografie din Vogue, iar tu ca un gunoier.“

El, furios: „Nu sînt curios să-ți aflu impresiile!“ Ea se întinde ca o miță: „Scuză-mă Druggie, aș vrea să rămîn singură cu gunoierul meu“.

Într-o zi, aveam treabă în Battersea; acolo, pe Tamisa, nu departe de întreprinderea de gaz sînt maidanele de gunoi. Îmi plăcea să merg acolo. Lucrurile care zac acolo au fost cîndva trebuincioase, au avut formă, au avut o piele catifelată, ca să-ți facă plăcere să le privești, să le iei în mînă, să le folosești. Acum nu mai servesc la nimic. Unele s-au destrămat, altora li s-au rupt membrele, altele își arată măruntaiele, s-au acoperit de rugină, pecingine, agonizează și nu pot muri. S-au obișnuit să stea sub un acoperiș, acum le biciuiește ploaia. Cîndva oamenii le-au iubit, s-au lăudat cu ele: „Privește ce am cumpărat astăzi, am dat o avere, nu m-am putut abține, totdeauna am visat la o lampă ca asta, la un fotoliu ca ăsta“. Maidanul cu gunoaie plînge și rîde, prefăcătoria burgheză s-a sfîrșit, a rămas numai conținutul. Adevăratul conținut, nu acela impus de om. Ce a fost din fier se întoarce la fier, ce a fost din păr, este din nou păr, natura își ia înapoi ceea ce îi aparține.

Casc ochii îndelung la Katia, apoi pictez. Probabil în curînd voi fi gata cu expoziția. Mă gîndesc la ea în pantalonii aceia aurii, cu fața aceea de șopîrlă mare, mi-o închipui aruncată la gunoi cînd

va înceta să mai fie folositoare Banditului ei. Poleiala de pe ea se va coji, ochii se vor topi, ea se va descompune și se va preschimba în curcubeu, într-un curcubeu din milioane de picături, dar fiecare mirosind urât și toate nu în văzduh — ci pe pământ. M-am dus la gunoi ca să-mi verific paleta pe care o folosesc pentru curcubeu — iese un abstract nu prea rău — privesc, un găligan vine cu autocamionul, lasă oblonul și aruncă în grămadă noul transport. Ceva în gesturile lui mi s-a părut cunoscut, mă apropii... chiar el, stă întors într-o parte, nu mă vede. Cine? Mihail... M-am întors, am fugit. Așadar este într-adevăr gunoier? Și pe maidanul meu preferat.

La început, Lunio i se adresa Ekaterinei de sus, cu doamnă. Apoi a coborât tonul. Ea preferă să vorbească cu el decît cu mine, își spun bancuri, rîd. Franciszek și-a alungat servitorii, îmi telefonează, îmi dă întîlnire în oraș și trîncănește că ar trebui să-i spun asta ei și asta lui; că mama lui se neli-niștește, de ce nu-i scrie; cîinele lui o enervează. Kasia ar trebui să se întoarcă la spital, Michał la politehnică, din ce trăiesc ei? Din milă nu i-am spus ce face acum pupilul lui. Franio e mai bătrîn ca mine cu zece ani, dar nu este în stare să stea de vorbă cu ei, pe el asta îl îndispune din caleafară, dar i-a făgăduit mamei că eu am să fac apel la rațiunea lor, eu am să mă ocup de ei. De ce? Cînd eu văd din ce în ce mai puțin conținut și din ce în ce mai multă armură.

Între timp, Ekaterina umblă prin Grajd ca turnul pe tabla de șah și împarte mat-uri. Oamenii întrebă: cine sînt? E cumva un *ménage à trois*? Le spun: niște sărmani. „Dar cerceii aceia?” se miră.

„Sînt falși?” Da, da, falși, totul este fals, și naturalismul și postimpresionismul și formalismul și abstracționismul, dar cea mai falsă este situația mea.

Katia citește anunțuri și aleargă după locuință. De rezultat nu se aude nimic. Seara nu pot să folosesc baia, Mihail se bălăcește la nesfîrșit după munca lui de gunoier. Apoi se închid la ei sau ies în oraș. Ce pot face noaptea în Londra, fără bani? În sfîrșit, îi strecor ei „*Evening Standard*” cu un anunț însemnat anume. „Nu sună rău, zic. Poziție bună, preț convenabil.”

Katia deodată parcă se ofilește. Părul i-a căzut pe ochi, buzele îi tremură. Zice: „Se pare, Druggie, că pentru noi nu există preț convenabil”.

— Nonsens. De ce?

— Pentru că, atunci cînd mă întrebă, dacă sînt singură sau cu soțul, spun: nici singură și nici cu soțul.

— Ei și ce? În Anglia nu-ți cercetează nimeni actele.

— Dar prețul devine imediat inaccesibil.

— Atunci pentru ce le spui asta?

— Pentru că atunci cînd schimbi adresa o persoană *displaced* trebuie să se înregistreze și totul iese la iveală. Franciszek nu a amintit despre mine la poliție, pentru că nu trebuia. Mrs. Muffet de asemenea nu se interesa de mine, iar tu ai uitat să ne anunți. Abia acum eu mă arăt pretutindeni.

— Atunci rămîi tu la mine, iar el să locuiască singur.

Și-a dat părul peste cap, s-a uitat la mine fără furie, dar în așa fel că mi s-au întors mațele.

— Druggie, spune, atîta timp cît va trăi Michal, eu voi fi totdeauna cu el și oriunde vom fi va fi bine pentru mine.

Am plecat. După o clipă mă întorc, ea stă în același loc, cu ochii în jos, nu face nimic și nu plînge.

— Katia, spun, *darling*, în loc să-ți faci griji, trebuie să întreprinzi ceva. Eu știu ce fel de slujbă are Michal.

Și-a ridicat capul, nu s-a mirat, tace. Asta mi-a dat curaj, și turui mai departe :

— Tu crezi că o să reziste mult timp ? Tatăl lui, se zice, a fost o persoană importantă, acolo la ei în țară, mama — spune Franio — arată ca o contesă. Iar fiul a devenit gunoier ? Gîndește-te.

Nu-și ridică privirea. „Ce să fac ? “ întrebă.

— Lucrează tu, iar pe el îndeamnă-l să studieze.

Nu se mișcă. „La spital nu mă mai întorc, zice. La nimic din ce a fost înainte nu mă mai întorc. Nici acasă, nici la spital, pentru că înainte eram Kathleen, acum sînt Kasia și toate celelalte au luat sfîrșit.

— Ei, așa-i mai bine. Kasia, cine a pomenit de spital sau de părinți, cînd tu poți să cîștigi bani grei, iar celelalte sînt mărunțiș. Lasă-mă să te înscriu la cursul acela. Dimineața. Cîteva ore. Mihail...

Aici s-a mîniat. „Încetează să-l numești așa, încetează ! El este Michal, sau Michael, nu-i place să-i spui Mihail.

Foarte caraghios pronunță ea Michal ; cumva ca Mikau.

— Ei bine, nu-l voi mai numi așa. Mikau nu va afla nimic, iar cînd vei începe să cîștigi bani vei

vedea cum se va înveseli. În timpul acesta veți locui mai departe la mine.

Așa a început cariera celei mai moderne „figuri a anului“. A ieșit așa cum am prevăzut. Am dus-o pe Ekaterina la o mare agenție pentru prezentarea modei, unde se fac cursuri pentru acele păsări de paradis care-și schimbă penajul de zece ori pe oră. Se zice că Madame primește o candidată din o sută, dar Miss Lizzie (de la *lizard* — șopîrlă) — așa am prezentat-o pe Mrs. Bradley — a cucerit-o imediat prin „figura deosebită“ și dimensiunile corespunzătoare în talie și altele.

Încă înainte ca Miss Lizzie să apuce să termine cursul, un tînăr fotograf, un șmecher, a pus ochii pe ea. A luat-o în studioul lui, a regizat-o, i-a făcut fotografii, și a pornit să cucerească revistele de modă. După o lună Katia, cu gura pînă la urechi, cu o coamă lungă, prin care se văd ochii privind la o lume ireală, a apărut pe coperta revistei Vogue înfășurată într-un sac, care costă o sută de lire sterline.

Banii au început să curgă, Katia vine de la lucru ciufulită, gîfiind, numai să ajungă înaintea lui Mihail. Iar el, cară gunoi și acum.

Nu se mută. Ekaterina îmi plătește. Împrumutul mi l-a dat înapoi. A adus un motan. I-am permis să-mi ducă pachetele în pivniță. A cumpărat de la un magazin de antichități niște lucruri amuzante. S-a aranjat. „Mikau nu te întrebă de unde ai bani ? spun. „Întrebă. Și-i explic că mai am economii încă de la Truro.“ S-a înroșit. „El este așa de obosit, nu are putere să se certe.“

Totul este altfel de cum ar trebui să fie. Spun : la Franciszek desenai îți place arhitectura, îi voi scrie Prietenei să-ți trimită cărțile și caietele — dar el întreabă pentru ce ? Iubitule, aici nu poți să înveți tot așa ca la Pensallos ? Cască.

Stai colea, deșteptăciune, așază-te, mă trage pe genunchi, sărută-mă și nu vorbi prostii. De ce sînt prostii ? Nu înțelegi și singură ? se uită la mine cu reproș. La Pensallos mă gîndeam la învățătură dar aici din ce am trăi dacă m-aș gîndi să studiez ? Am economii. Cît ai ? De ce nu le-am văzut și mai înainte ? Sînt pe carnetul de economii. Arată carnetul. L-am lăsat la Evelyn. Iarși te duci la Evelyn ? Ea te-a îndemnat să te întorci la Bradley ai spus că nu vrei s-o mai cunoști. Evelyn s-a schimbat acum ține cu tine. Dar tu cu cine ții ?

Uneori el nu mai are chef nici de baie și ne culcăm ; trebuie să ne spunem numai adevărul dar mereu spunem neadevăruri ; trebuie să o scoatem singuri la capăt dar mereu ne ajută cineva — Prietena, Francis acum Druggie.

Peter susține că m-a ajutat prin Vogue să înot în ape mari și într-adevăr și Paris Match și Harper's Bazaar cumpără mutrele mele prostesti și picioarele mele lungi dar și el înoată datorită lor deci sîntem chit. Bine că s-a nimerit un fotograf, nu trebuie să prezint hanțe la reviste, căci niciodată n-aș fi reușit să ajung la timp acasă și Michael ar fi aflat.

Dar vai ce anume ar fi aflat ? Că mă deghizez în tot felul de fițe ca să-i pot cumpăra lui gin și biftec ? O dată sînt fată de la țară în rochie de creton cu un cîine de leasă o dată diavol în *breeches* și în pulover pe gît o dată sirenă cu umerii goi și

cu un păhărel în mină altă dată o milionară plictisită pe un iaht sau mireasă cu voal unele poze se repetă de zeci de ori uneori cu brațele ridicate. Șezînd trebuie să ai picioarele încrucișate exact așa cum indică Peter ca să scoți în evidență linia ; ieșim în afara orașului trebuie să sar cu calul peste barieră trebuie să prezint la trambulină un costum de baie din dantelă să stau pe o zi friguroasă cu voalul fluturînd pe fundalul unei biserici și Peter strigă Lizzie nu face mina asta tristă, transpune-te în starea sufletească a fetei care trăiește ziua ei cea mai fericită ! și eu mă transpun.

Poate ar fi mai bine dacă Bradley ar da divorț ca să mă căsătoresc cu Michael. Nu pot să-i spun asta lui Michael fiindcă el m-ar întreba pentru ce ? Are dreptate. Seara mea cea mai fericită a fost fără voal la Pensallos dacă începem să facem concesiile devenim ca ceilalți, și atunci nimic nu ne mai ajută dar pe mine mă îngrijorează că a început să-mi placă să mă prefac Peter spune că sînt ca ceara ar trebui să fiu actriță. Și față de Michael mă prefac că mi-e urît acasă fără el îi spun că am dat fuga la spălătorie cu lenjeria și de aceea sînt înfierbîntată totdeauna îmi bate inima că am să întîrzii o dată sau că vorbind am să mă dau de gol sau că el are să-și dea seama.

Era așa de plăcut să nu-ți fie teamă ! Probabil cel mai bine ne-a fost la Franio, acolo nu m-am mai temut de Bradley nici că se va sfîrși repede clipa aceea acum mă tem din nou îmi amintesc cum i-am spus Prietenei că nouă ne place să ne temem. Mi-e teamă că poate acum nu mai îmi place să mă tem.

Michał probabil nu se teme de nimic de cînd a scăpat de spaimile lui poloneze de amintirea aceea și sîcîiala Wandei cu îți amintești fiule? nu-i este teamă să fie gunoier. Păcat că nu poate să lucreze la cai s-a interesat la circ și la diferiți bogătași care țin cai de călărie și de curse nu-l vor nicăieri pentru ei e un dipis un vagabond un hoț de cai poate un spion. Trebuie să agonisesc mulți bani abia atunci îi voi mărturisi el se va întoarce la arhitectură și voi înceta să mă mai tem. Michał este gelos nu numai pe bărbați dar și pe ceea ce fac cînd nu e el spune că eu sînt totdeauna cu el sînt chiar și acolo la gunoiste dar după aceea cînd sîntem împreună se uită așa fel la mine de parcă m-ar vedea prima oară și ar vrea să înțeleagă ce fel de ființă sînt eu așa de pătrunzător mă privește și în pat așa mă cercetează ca și cum ar vrea să se convingă dacă sînt aceeași.

S-a făcut primăvară și eu sînt aceeași Peter spune că pe fotograf nu-l interesează ce simte modelul în afara orelor de lucru dar în timpul lucrului Peter trebuie să acționeze asupra mea iar eu asupra lui altfel fotografiile vor fi nereușite, clientul nu vrea frumusețe fără expresie. Cînd Peter începe să acționeze asupra mea totdeauna mă gîndesc la Michał și atunci încep să acționez eu asupra lui Peter ar trebui să-i spun asta lui Michał, dar cum? Totul este complicat, totul în jur este tabu numai noi nu sîntem tabu unul pentru altul deși asta nu este adevărat pentru că dacă Michał nu știe atîtea lucruri despre mine atunci o mare parte din mine pentru el este tabu.

CAPITOLUL VI

Din prima zi încă, depozitul acela al lui Druggie nu mi s-a părut un loc bun, am avut presimțirea că acolo ni se va întîmpla ceva rău. Asta a fost ideea Kasiei. Eu am vrut de la început, de cînd am plecat de pe colină de la Muffet, să ne mutăm la Stasiek, adică aici unde locuim acum. Nu are baie, ei și? „Închipuiește-ți — îi spun — că sîntem în pădure, la camping. La robinet te speli chiar mai bine decît într-un izvorăș tulbure.“ N-a vrut și iată ce-a ieșit.

De mult știam că mă minte Kasia. Flori, prinzuri, mobile, vin, chiria achitată... De unde? Cu cele șase lire ale mele pe săptămîină? Bijuteriile le țin sub cheie în valiză ca să nu le vîndă și controlez în fiecare zi. Economii? Kasia mi-o prezentase pe Evelyn, colega ei de la medicină, încă de mult, de cînd venisem pentru prima oară la Londra. Acum m-am dus la ea, de nebun. Sub pretext că am trecut chipurile pe acolo, am intrat să văd cum se simte, pentru că aflasem de la Kasia că e bolnavă. A căscat ochii mari la mine, că de unde știe Kasia, devreme ce a trecut un an de cînd nu-i răspunde la scrisori? Ultima scrisoare a fost de la Truro. Evelyn se simte excellent. Ce face Kasia, se gîndește la teza de diplomă?

Ziua următoare nu m-am dus la lucru. M-am postat în cafeneaua din colț, după o clipă mă uit... Kasia merge grăbită — îmbrăcată cu Țoalele ei cele mai bune. Am umblat creanga toată ziua, m-am întors la ora obișnuită. Kasia aprinsă la

față, răvășită, spune : „am fost cu lenjeria la spălătorie“. Unde o fi lenjeria aia ? gîndesc.

Nu am spus nimic. Arăta teribil de obosită, se uita la mine ca un copil cînd se teme de bătaie, avea ochii ca după o sticlă. Mă gîndesc : de ce nu vrea să-mi spună, poate e ceva cu părinții, poate au aflat și au venit să-i facă tărăboi, s-a îmbrăcat pentru că a vrut să le facă impresie, poate mătușa aceea bogată îi dă bani ?... Se strîngea la pieptul meu, trebuie că era tare speriată dacă a mințit atît de prost și doar nu de mine se temea, căci ce puteam eu să-i fac ? Se temea să nu mă rănească. Și eu m-am speriat. Un asemenea lucru ca al nostru e lesne să-l distrugi, dar pe urmă ? Am strîns-o la piept, tremura ca frunza, femeile vinovate nu tremură așa, ei și apoi totul a fost dat uitării.

A doua zi m-am dus la lucru, le spun : „am fost bolnav“. Și acesta-i adevărul : nu poate fi boală mai rea decît acele cîteva ore prin care am trecut pînă cînd ne-am cerut iertare unul altuia. Dar ei : „certificatul medical“.

M-am enervat. Îi spun Strușului : „cu banii pe care îi cîștig la voi nu-mi dă mîna să mă duc la doctor, m-am intoxicat din pricina duhoriilor de aici ; tocmai pentru ziua de ieri mi se cuvine o plată dublă“. Strușul, rîzînd sarcastic, zice : „*bloody foreigner*, * dacă nu-ți place n-ai decît să eviți duhoarea, am zece în locul tău“. I-am scuipat la picioare și a treia „slujbă“ s-a dus naibii.

Mă întorc acasă. Kasia nu e. Nu-i nimic, m-am așezat, chipurile să citesc ceva, literale îmi joacă

* Străin scîrbos. (Engl.)

în fața ochilor : unde-i Kasia ? Am coborît cu greu, ies, Druggie nu era, stau și sprijin poarta. Mă uit în jur, vine un automobil. Cutra aia bătrînă de Muffet, cu noul șofer, un Indian sau diavol în livrea, lua-l-ar ciuma, cu pielea ca ciocolată. Se opresc.

— *Oh, Michael, what-s wrong ?* * Nu lucrezi ? Aștepți pe cineva ? Te pot duce cu mașina ?

Îmi fierbea capul. Nici eu nu știu cum mi-a scăpat : „Nu știu unde este Kathleen“.

Vîpera aceea zîmbește mîeros : „Ce-mi dai să-ți spun ? Urcă-te și te duc pînă la ea.“

Ei și, tîlharul de mine, Iuda, m-am urcat, nici picioarele nu mi le-am retras cînd a început să se dea pe lîngă mine, eram ca de lemn. Iar ea, melița. Într-o fundătură ca asta vecinii știu totul unii despre alții. Lăptarul i-a spus că „nevăstuica“ aceea i-a bătut lui la ochi chiar de la început. Spunea lăptarul că îl interesa să afle unde se tot grăbea ea acum așa de tare în fiecare dimineață, mai mai să-și rupă tocurile. Ieri zice : „oho, fetei Polonezului aceluia i s-a acrit de *kipper* ** la prînz și și-a găsit o slujbuliță faină pe Knightsbridge“. Băiatul care îl ajuta înainte circulă acum pe traseul ăla. A văzut-o cum dă fuga în fiecare zi la o casă — spune vizavi de Hyde Park, în care, la parter, este un frizer. Muffet o să mă ducă acolo imediat. Interesantă vilioșoară... Frizer... Studio Peter... Se știe, la ce servesc Studiourile astea. „Ei, aicea e — zice. Succes !“

* S-a întîmplat ceva ? (Engl.)

** Scumbie afumată. (Engl.)

Cobor. La intrarea pe scări o tăbliță: *Studio Peter*. Intru la frizer. Fac pe prostul. „Scuzați-mă, domnule. Sînt străin. Unde se află Studio Peter? E ceva pentru domni?”

Nici un Struț nu se miră niciodată, cu atît mai mult un frizer.

— E greu de răspuns, zice. Pentru domni și pentru doamne... Este un studio de fotograf, cît privește doamnele, sînt primite numai cele mai frumoase.

Mă mir, și azi mă mai mir de mine... Nu m-am dus la Studio Peter. M-am dus în Hyde Park. M-am așezat pe banca de sub pomul acela unde Kasia mi-a îngropat Amintirea. Nu simțeam nimic. Eram însă conștient: mi-am pierdut Amintirea, acum o pierd pe Kasia. Încă nu demult gîndeam că nu mă voi mai teme niciodată, iar acum de la nepăsarea aceea din nou la spaimă: cum voi trăi eu fără Kasia? Tot ce făceam era pentru Kasia. Dacă ea nu va mai fi, pentru cine și ce anume voi face? Lucruri ca acelea, care au fost cîndva, pe mine nu mă mai interesează și nici oamenii aceia care sînt departe. Eu vreau să trăiesc viața, nu să meditez la ea. Pe Kasia am îndrăgit-o cel mai mult pentru faptul că mi-a îngropat Amintirea. Chiar Kasia aceea rea este mai bună decît Kasia care nu e. M-am mai ușurat. Seara mă voi întoarce acasă, îi voi face scandal, o voi bate. Dar o voi păstra pe Kasia. O voi păstra.

Asemenea aiureli îmi treceau prin minte. Mergeam în neștire, în iarbă roiau florile de primăvară, copilașii alergau cu cercuri, mingi, zmeie... Dacă ar fi mama cu mine m-ar întreba numai-decît: „Fiule, ții minte zmeul acela chinezesc, pe

care ți l-am adus de la Ambasadă? Știi cine mi l-a dat?...“ Nu știu și nu vreau să știu. Se supără că nu-i scriu de la Londra. Atîtia ani nu i-am scris de la Varșovia și nu s-ar zice c-a trăit rău. Și eu am trăit cumva. Cînd a pierit tata și tot ceea ce era vechi a dispărut, aveam dorința să o văd tocmai pentru că ea nu pierise. Dar mi-a trecut. Ea nu trăiește, ea își amintește numai. Trebuie să mă țin de Kasia, numai pe ea singură o am. Oamenii se uitau la mine, se vede că îmi vorbeam cu glas tare. Dar cu cît vorbeam mai mult cu atît mai rău mă durea sufletul. O am eu pe Kasia? Nu o am pe Kasia. Peter o are... Pentru el și pentru vânzare. Fotograf. Nume de paradă pentru un codoș. Struții trebuie să poleiască orice porcărie. Fotograful și Kasia. Peter și Kasia. Kasia și diverși tipi, care duhnesc a Martell și a Cherstefield, punctuali, loiali, discreți, solvabili. Tot ceea ce eu nu am ei au.

Tot ceea ce am învățat-o eu pe Kasia ea le vinde lor. Dragostea mea le-o vinde, ochii ei, picioarele, cuvintele ei șoptite. Am început să alerg, l-am lovit pe un plod, m-am năpustit în Grajd, Druggie picta, s-a uitat lung la mine ca la o fantomă, coloana mă durea, abia am nimerit ușa, am încuiat-o și m-am aruncat în pat.

Mă sfredelea ceva, m-am ridicat, mi-am turnat gin, am băut, m-am înviorat. Am căutat cuțitul de friptură pe care Kasia abia îl cumpăraseră, l-am vîrît sub pernă. Kasia nu este a mea, în schimb nu va fi a nimănui. Sînt deprins cu cuțitul. Stau culcat și aștept. Nu trebuie s-o sperii, nu o voi insulta. Las-o să se dezbrace, după aceea spun ce trebuie și la urmă judecata. Deocamdată, îmi fac

valiza. Îi scriu mamei. La urma urmelor, ea nu mi-a fost o prietenă rea.

Am început — întocmai ca și ea — să mă gîndesc la toate ca la niște amintiri. Și eu de asemenea am fost : și nu voi mai fi, pentru că mă voi duce la poliție și mă voi preda. Eu singur nu am să pot să mă omor. Cum ? Nu am armă, nici otravă. Am oroare de spînzurătoare, după Anna și după balaur. Să mă înjunghii ? Trebuie să ai mină sigură. După Kasia nu voi avea mîna sigură.

Valiza să i-o trimită Druggie lui Franciszek, așa îi voi scrie. Și chitara. Și acordeonul. Alte amintiri. Dacă mama va vrea atunci le va primi.

M-au trecut fiorii, văd negru înaintea ochilor. Trebuie să mă odihnesc, mă culc, mai înainte de asta descui ușa, las-o pe Kasia să creadă că totul e în ordine, că eu nu am venit încă acasă, că mă voi întoarce abia cînd masa va fi pusă, iar ea va fi îmbrăcată în pijamaua aurie, lasă să creadă așa pentru ultima oară, dragostea mea.

Probabil am ațipit. Ridic capul, ascult toc-toc, tocurile pe coridor, sînt buimac. Sînt o bucurie. Aceași, de totdeauna. Intră.

M-a văzut în pat, a îngălbenit. „Scumpule, ce ai ? Coloana ?“ Zvîrle geanta, aruncă paltonul, îngenunchează lîngă pat, mă îmbrățișează : „Bunul meu băiat, bun, s-a întors mai devreme la doctorița lui“.

Am îmbrîncit-o. S-a sprijinit cu mîna de podea, fără să se supere, numai ochii priveau ca de după o sticlă ; mi-a spus : „Iubitule, nu te supăra, am fost la dentist, m-am grăbit grozav căci azi o să avem găină...“

Atunci am lovit-o. Cu cuțitul acela. Nu am putut să o lovesc în față, nici în gît, pur și simplu n-am putut, am nimerit-o în braț.

Sîngele îi curge prin mîneacă, iar eu strig : „Dentist ? Alfons, codoș, nu dentist. Îl cheamă Peter, tu, c...“ A venit în fugă Druggie, Kasia a leșinat din cauza sîngelui pierdut, iar cînd și-a revenit, s-a rugat : „Druggie, spune-i cine este Peter, Druggie, spune-i despre mine“.

Rana nu era adîncă, deoarece Kasia nu apucase să-și scoată jacheta. Au vorbit, au dat explicații, l-au adus pe fotograful acela, un ins destul de simpatice, are nevastă și copii. Nu e tînăr. Am căzut de acord ca să lucreze. Numai cu rămasul în Grajd nu m-am mai învoit.

Încă de pe cînd am venit aici pentru prima oară l-am întîlnit pe Stasiak la Lions. Nu l-am recunoscut. Era în uniformă de locotenent în armata lui Anders. Înainte de război, cînd venea la noi acasă, la lecțiile de dans, aveam amîndoi paisprezece ani, cu început de chelie, solid. Se vede că la Monte Cassino aveau haleală mai bună decît noi în Starówka, dar lui nu i-a priit. Mă îndemna să nu plec în provincie. Însurat.

— Ce te-a apucat, abia ți-ai șters cașul de la gură și te-ai și grăbit la însurătoare ? spun. Douăzeci și doi de ani și ți-ai și pus zgardă. Zici că ți-ai făcut destul de cap ?

— Eu nu mi-am făcut de cap niciodată, zice. Tu ești vrăjitor, tu poți să-ți faci de cap, îți amin-tești, cu mine fetele nu voiau să danseze.

Ne-am dat întîlnire la Cardomah, mi-a prezentat soția. Scoțiană, fiica unui fermier. Chiar plă-

cută, numai că avea obraji vineții. Tatăl ei cumpărase o casă în rate în Earl's Court. Întreb : „Din ce trăiești ?”

— Deocamdată, regele mai plătește aliaților credincioși, pe urmă o să-mi găsesc ceva. Aici e țară democratică, oameni loiali, un om cu cap poate să câștige bine.

— Ai să furi, ai să omori ?

— O nu, spune, aici nu e bine să intri în conflict cu legea, afacerile îmi ajung, mi-a dat o adresă pe Earl's Court, nu m-am dus.

A doua zi după război Kasia zăcea, m-am urcat în autobuz, am plecat. Stasiek nu era acasă, Scoțiana lui, Molly, și-a amintit de mine. O grăsană în luna a șasea. Tocmai aveau locuința de la subsol goală, proaspăt renovată; se gândea chiar că am citit anunțul. Kasia era atât de bucuroasă că îi dădeam voie să lucreze, nu s-a împotrivit deloc. În trei clipe ne-am mutat. Greutăți cu înregistrarea la poliție n-am avut, Stasiek îi cunoaște pe toți. „Un coleg”, spuse la poliție. A garantat. „Ocupația ?” „Asociat”.

— La ce trebuie să fiu asociat ? Întreb.

— Vom vedea.

Deocamdată, umblam după cumpărături pentru Molly, lucram în grădină, totdeauna se găsește câte ceva de reparat. Mai bine decât să fii gunoier, atîta numai că aici e fără leafă. Am început să bîzii la acordeon, le-a plăcut, au venit în fugă vecinele, o să aibă loc tombola pentru pompieri, să cînt. Am cîntat. Mi-au dat cîte o liră pe seară, plus cina. Kasia n-a vrut să meargă. N-a zis nimic, dar cînd m-am întors s-a prefăcut că doarme.

Mai demult tot așa făcea, uneori îi plăcea s-o trezesc, se prefăcea că e speriată, îmi lua mîna și o pune pe pieptul ei — cum îi mai bătea inima ! — mormăia, se întindea, o sărutam pe ureche — locul ei cel mai sensibil — ne era bine. Acum am pierdut îndrăzneala. Rana nu s-a vindecat încă. Mă tem s-o zgîndăr. Și ea umblă cu mine cum umbli cu un ou, sau cu un bandit, care poartă cuțit la carîmb.

Numele ei nou mă deranjează.

— Kasia, zic, ce nevoie ai avut să schimbi Kathleen cu Lizzie ? Eu nu i-am permis bătrînei Muffet să-mi zică : Mike. Nu mai ești aceeași.

S-a uitat spre mine cu o privire atît de înțeleaptă de parcă avea treizeci de ani.

— Michal, spune, tu nu ești nici Mike nici Mihail, după cum eu nu sînt Ekaterina și nici Lizzie. Aceste nume sînt pentru oameni, iar noi sîntem pentru noi. Înțelege ?

Vine spre mine, dreaptă, cu brațele țepene, lăsate în jos, îi freamătă nările. S-a sprijinit cu pieptul de pieptul meu, a ridicat pleoapele, privirea e fără culoare, atît de intensă că mi se înfige undeva un creier.

— Michal, zice, pentru noi oamenii nu există. Numai tu și eu existăm. De ce te temi de mine ? Nu voi fi niciodată judecătorul tău. A întors capul. Michal, iartă-mă că a trebuit să mă rănești — așa a spus. Dă uitării, apucă-te de învățatură.

Am stat mult timp și am privit grădina. Atunci Kasia a plîns pentru prima dată în prezența mea.

Dar eu tot nu eram convins încă. Cum nu-mi lipsea timpul, m-am îmbrăcat elegant și m-am dus

la agenția aceea, unde Kasia terminase cursul. M-am dat drept reporterul unor gazete poloneze. Dacă vreau, mă pricep să vrăjesc femeile. Am aflat totul de-a fir-a-păr. Intr-adevăr lucrează la Studio Peter, ca model pentru diversele firme, cărora le dă mâna să aibă o pagină întreagă ba și mai mult în săptămânalele de modă. Peter acela, se zice, a făcut carieră de pe urma ei. Se pare că, în branșa lor, fotografiile nu au voie să flirteze cu modelele. Și apoi că soția lui lucrează ca asistentă în Studio și e cu ochii pe Kasia.

Mă simt ușurat ? Deloc. Atît numai că am schimbat o greutate cu alta. M-am încredințat că m-a mințit nu pentru un alt bărbat sau din plictiseală, ci numai pentru că voia să nu mai fiu gunoier și să mă apuc de învățătură. Nu am pierdut-o pe Kasia, nu. Dar acum ce trebuie să fac ca s-o păstrez ? Să învăț ? Ea deja câștiga mai mult decît aveam eu să câștig peste șase ani. Mi-a cumpărat douăsprezece cămăși de pe Bond Street. A cumpărat un patefon. A cumpărat perdele. Ce puteam eu să-i cumpăr ? M-am dus la Bazar. Am cumpărat două păsărele împăiate, cu penajul colorat, din vreo colecție școlară, probabil, prăpădită de nemți, am improvizat două colivii de sticlă, am pictat pe pereții lor monogramele K. și M. și le-am atîrnat deasupra patului. Cînd le-a văzut Kasia a început să ridă și să danseze și să mă îmbrățișeze, iar, în cele din urmă, a început să plîngă. Mă gîndeam : cam prea ușor îmi plînge de la o vreme Kasia, mai înainte nu se întîmpla asta.

Ne-am dus la teatru. În antract ieșim la o țigară, iar aici, oamenii în jurul nostru șoptesc : „privește, colo la stînga... uite... în rochie verde..."

este Lizzie... din Vogue, numărul din martie". Ne-am făcut că nu auzim, ea m-a luat de mînă, s-a lipit de mine, mă trage spre alt colț. Dar eu nu : mă simțeam mîndru. Lasă să vadă pe cine am. Pentru ei este Lizzie, pentru mine e Kasia. Nu mă mișc, îi dau a doua țigară, o aprind, dar ei îi tremură mîna. Ce are ? Îi e rușine cu mine sau ce ? O brunetă frumoasă stătea alături, de cîtva timp îmi făcea ocheadă, m-am apropiat și am privit-o cum trebuie, iar ea brusc și-a lăsat poșeta să-i cadă. Am ridicat-o așa fel, încît să-i trec mîna pe coapsă. Ea în flăcări. Luîndu-și poșeta și-a prins degetul de degetul meu. Mă uit la gura ei, spune „thank you“ ca și cum ar săruta.

Ce s-a întîmplat pe scenă după aceea nu am idee. Stăteam alături pe scaune, iar între noi un perete de gheață. „Draga mea, spun, aproape cu voce tare — iubit.“ Ea tace. Cînd îmi apropii genunchiul, ea și-l retrage, o privesc, întoarce capul. Ieșim. Chem un taxi, pornim. Mi se aruncă de gît.

— Scumpule, îți aduci aminte cînd am fost prima dată la cinema ? Îți aduci aminte ? Nici tu nici eu nu vedeam ce se petrece pe ecran. Cît de fericiți eram atunci...

Ah, așa ? Deci toate au și devenit amintiri. Am fost, nu mai sîntem ? De ce ? Asta e întrebarea. Mi-am încheștat fălcile. Tac. Aud că plînge. Iarăși plîns !

— Tu nu mă mai iubești. Am văzut cum te uitai la idioata aceea cu sprîncenele sulemenite. Ne-am iubit în noaptea aceea pînă dimineata. Nici înainte și nici după aceea nu ne-am mai iubit astfel, ca și cum ar fi fost vorba de o com-

petiție. Cine rezistă mai mult, cine dă mai mult, cine se umilește mai mult, cine câștigă. Soarele a răsărit, zăceam ca două leșuri. Îmi părea strașnic de rău. Mai înainte de a adormi mi-a sărutat mâna, am privit-o : era tare tristă. M-am îmbrăcat. Am hotărât că trebuie să schimb ceva. Dar ce ?

Micha! îmi zice uită-te la pîntecul lui Molly mi se face rău cînd mă gîndesc că acolo înăuntru stă un om un broscoi chiroit peste două luni o să iasă în lume cu un țipăt o să se îndrepte apoi o să se ridice în două picioare și o să înceapă să facă pe idealistul. Altă dată iarăși îmi zice păcat de Molly cînd ne-am mutat aici semăna a femeie acum însă nu mai e aceeași. Pe urmă de cîte ori mă mîngîia se bucura asta nu e pîntec e pîntecel nu e nimic străin acolo nu crește nici un bandit.

Nu știu ce înțelege el prin asta nu vreau să aflu știu că nu-mi este îngăduit să am copil mai demult eu însămi nu voiam să fiu nici soție nici mamă voiam să fim numai noi eu și Micha! într-o lume unde nu există soții și mame și noi aveam o asemenea lume.

O mai avem oare ? Micha! gîndește prea mult de aceea ne merge mai prost ieri Peter iarăși mi-a făcut fotografia în rochie de mireasă spune cel mai bine prezinți rochiile de nuntă ai o figură poetică ți se potrivește voalul. Îi spun n-o să am niciodată un voal al meu el se miră de ce ? eu îi spun mie nu-mi trebuie nu am spus adevărul aș vrea să merg prin biserică îmbrăcată toată în alb Micha! alături cu o ramură de mirt nu așa

cum a fost cu Bradley eu în tweed iar Bradley cu stiloul lui.

Micha! e necăjit din pricina mea pentru că nu știu ce se petrece cu el cînd este departe, odată s-a întors cu ochiul vînat și cu buza plesnită umflat a spus am căzut peste o ladă de gunoi în Battersea, m-am lovit iar eu l-am crezut, s-ar fi convenit să știu că a fost atacat de niște tipi că el se gîndea atunci la mine. Trebuia să nu-l cred. Acum e lîngă mine eu mă gîndesc la el își așază capul pe pîntecele meu și nu știe că acolo înăuntru este copilul lui au trecut două luni este acolo mai aștept un timp și am să-l lepăd iarăși n-o să știe.

Hotărîsem să fim altfel sîntem aceeași nimeni nu știe nimic despre celălalt nici noi nu știm nimic unul despre altul știu atît numai că el nu vrea copil nici eu nu vreau am o figură poetică rochiile pentru femei însărcinate mi-ar veni prost și din ce am trăi Micha! nu lucrează și nu învață nici acum.

Spun : Molly susține că nu ești niciodată acasă nu lucrezi ce faci tu în oraș poate bruneta aceea ? Știu că nu e bruneta pot să-mi dau seama după cum mă sărută și cel mai bine după cum se uită la mine îl întreb să-mi spună ceva dar el zice : curiozitatea te duce la iad. Molly știe ceva nu vrea să spună Micha! arată mai bine acum cîntă poate se apucă să învețe i-am cumpărat cărți.

În sfîrșit m-am învoit de la Studio m-am dus la un coleg mai mare de la spital la chirurgul acela cu mîinile așa de înguste nu a vrut a spus lucruri rele a rîs de Micha! zice : în fond ai dreptate, Micha! nu e în stare să fie tată l-am

lovit, am vrut să plec și-a cerut iertare m-a oprit și mi-a făcut ce trebuia, am plîns foarte mult el m-a mîngîiat ține minte că eu trăiesc a spus.

M-am întors acasă cu taxiul. Michał nu era m-am întins în pat mai apoi m-am spălat și am îmbrăcat pijamaua aurie el a văzut lumina din stradă, strigă de departe Kasia! a intrat în fugă a ingenuncheat în fața mea și mi-a prins pe mînă un ceas de aur m-am speriat de unde îl ai? Am lucrat și am cîștigat zice. Pentru ce mi-l dai? Îmi bate inima tare poate că el știe despre mine totul poate asta e recompensa că am procedat așa cum a vrut el poate nu sîntem ca alții.

El spune: Pentru ce? Pentru nimic. Pentru faptul că ești Kasia mea ajunge. A adus șampanie garoafe un snop întreg a venit Stasiek și Molly am băut Michał și Stasiek au vorbit în polonă au rîs a fost vesel dar pe mine m-au înfricoșat, au cîntat la mulți ani am întrebat ce trebuie să dureze mulți ani? Gîndeam eu dragostea, Stasiek a spus: tovărășia mea cu Michał. Ce tovărășie? a spus: o afacere foarte bună. Michał m-a îmbrățișat; în curînd vom fi bogați.

Am unele locuri în obraji unde nu ar trebui niciodată să fie carne pentru că sub ea oasele dispar. Miodrag zice că la mine oasele sînt cele mai frumoase. Peter de asemenea vrea să nu am obraji numai ochi gură păr și oase. Pe vremea cînd locuiam în Grajd încă înainte de întîmplarea aceea Michał era bun camera noastră era așa de intimă lui Michał îi plăceau macaroanele și ciocolata locurile acelea din obraji mei se împliniseră lui Michał îi plăcea dar Peter mă boscorodea: dar tu nu te mai cîntărești?

Acum am obrajii căzuți. Michał îmi aduce prăjituri ca să mă îngraș dar Peter datorită slăbiciunii mele a reușit să primească comanda unei reclame de pulovere și fuste pentru fetișcane filmul va fi dat la televiziune Peter spune că arăt de șaisprezece ani.

O să fim bogați, port ceasul și mi-e teamă să întreb Michał va spune nu dorești ca eu să cîștig, vrei să-ți datorez ție totul? El este vesel acum am făcut *party* au fost Druggie Lunic Peter și Brenda soția lui Stanislaw și Molly, Michał a cîntat la chitară și din gură *Green Sleeves* Brenda zicea că Michał seamănă cu un menestrel. Mi-au venit în minte Cățele Pensallos poveștile lor despre Tristan și că sînt Isolda.

Druggie are multe cărți într-o zi am descoperit în raft *Tristan și Isolda* am citit-o nu mi-a plăcut e tristă nu-mi place să citesc despre dragoste căci niciodată nu e ce trebuie, am reflectat dacă Michał seamănă cu Tristan și uneori gîndesc că da. Tristan se războia atîta încă băiat fiind avea atîtea răni atîtea boli trebuia să mintă atît de mult ca să trăiască. O iubea pe Isolda dar cînd stăteau în pădure nu se știe din ce trăiau el vîna nu-i povestea Isoldei unde se ducea cum vîna aducea carnea iar ea o frigea mîncau și se iubeau poate că așa se cuvine să fie?

Poate că trebuie să lucrez? dar noi nu stăm în pădure ci la Londra în pădure nu te întreabă nimeni de acte Tristan era din Țara Loonoiș și nimeni în Pădurea morenă nu-l întreba de unde a venit pe Michał îl întreabă mereu despre toate la Londra de aceea eu nu vreau să-l întreb nimic numai că îmi este frică de parcă m-aș afla singură într-o pădure mare. Tristan omora țapi și cerbi

Gorwenal îi ajuta locuia cu Isolda în peșteră noi locuim într-un subsol aici e tot atât de întuneric.

Mă îndoiesc că Stasiek este pentru Michał un Gorwenal bun nu-mi plac oamenii cu ochii sașii dacă el vinează ceva atunci de bună seamă nu ceea ce trebuie Michał a vînat un ceas, sînt curioasă ce vinează Stanislaw cu siguranță briliante. Molly a căpătat o blană nu pricep cum se face asta eu cred că ei fură, Michał nu merge să lucreze nici la birou nici la prăvălie la nici un fel de muncă, pe unii ca ăștia poliția îi înhață și am să rămîn singură în pădurea asta mare Londra.

Treaba cea mai neplăcută e cum să iau eu înapoi ceasul de la Kasia. Aș putea să-i spun : „împrumută-mi-l, al meu este la reparat“. Apoi să mă fac că l-am pierdut. Ceasul acela nu poate rămîne în casă nici la Kasia, căci copoi pot veni aici să facă percheziție, sau pot s-o cheme la Scotland Yard și ea se va duce cu ceasul la mînă. Kasia simte întotdeauna cînd mint, va trebui să-i spun, ca de obicei. Ce lume parșivă, aproape că aș prefera să merg la pîrnaie decît să-i mărturisesc Kasiei.

Totul ieșise atât de bine cum ies la poker patru ași. Acum a eșuat totul din pricina mutrei aleia zbănghii. I-am spus lui Stasiek : lasă-mă pe mine să iau legătura cu negustorii, în caz de ceva, tu ai o figură prea caracteristică. Am fost delicat, nu am vrut să-i pomenesc de strabism, dar el a vrut să încheie singur socotelile, temîndu-se că voi pretinde un procent mai mare. În sectorul meu treaba a reușit de minune. Ianuszek acela mi-a ieșit în cale la Leicester Square, trimis parcă de îngerul păzitor. Ne-am dus la pileală, am căzut la învoială repede,

La Varșovia locuisem cu el în aceeași vilă timp de zece ani, ne cunoaștem de cînd eram ținci, acum el se află pe un vas panamez, marinarii sînt băieți de înțeles, puteam avea încredere în el.

Nu m-am înșelat. Ceasurile, patru sute de bucăți, le-a luat din Hamburg, le-a împachetat în sac și le-a ascuns în canistră. Umbla să-și spele rufăria la mașină, nimeni nu-l deranja acolo, iar cînd a fost să intre aici în port, Ianuszek pleosc ! în bazin ceasurile noastre antiacvatic. Intră vameșii, își vîră nasul peste tot, afară de bazin. Au plecat. Băieții se pregătesc să debarce pe uscat, Ianuszek a zvîntat ceasurile în mașină, sacul pe spinare și valea. Nu avea permis de trecere, aștept în fața porții chipurile pe un frate, îmi îmbrățișez fratele sub nasul paznicului : „dă-mi sacul, Ianuszek, să ți-l duc eu, destul te-ai chinuit pe drum“. Ne-am urcat într-un taxi.

I-am făcut cinste „fratelui“ cu un prînz chinezesc din cotlete de porc, i-am dat o sticlă de gin, am cheltuit dintr-un foc cincizeci de lire pentru vechea cunoștință. Ianusz zice : „Michał, data viitoare ai să dai o sută, dar ai să poți conta pe mine“. Mi-a lăsat adresa. După două ore ceasurile se aflau la tăinuitor. Rolul meu se sfîrșise.

Între timp, ceasurile de contrabandă au început să bată la ochi pe piața londoneză. Giuvaergii se scandalizau, erau prea ieftine. Scotland Yard-ul a început să adulmece pe East End. Au dat peste un client de-al lui Stasiek. Un evreu din Polonia. Zice : „tipul care mi-a vîndut marfa asta, douăzeci de bucăți, este scund, spătos, are strabism și accent polonez“. De aici drumul e simplu. Molly, femeie ageră, i-a îmbrobodit bine, Stasiek a plecat la Glasgow — nu sînt dovezi. Despre mine — deocamdată

nu se aude nimic. Dar în fiecare moment poate să sune telefonul pentru a fi invitat la o discuție la Scotland Yard.

Îi spun Kasiei : „Iubito, ție îți mai place ceasul acela ? Fiindcă mie nu-mi mai place. Știi ce ? hai mai bine să mergem în Hyde Park, să-l îngropăm, ca pe cealaltă amintire. Iar dacă nu, atunci să-l aruncăm undeva de pe pod în apă.“ Kasiei nu trebuie să-i explici mult. Ne-am dus la Kensington Gardens, ne-am oprit pe pod și l-a aruncat ea singură. Seara era caldă, o seară de iulie, luna ca un dovieac, ceasul a căzut pe firul de lumină a lunii în apă ; du-te aur către aur — am gândit, o lebădă a venit plutind și și-a cufundat fruntea în locul acela de unde porneau cercurile de apă. I-am sărutat mâna Kasiei, acolo unde cu o clipă înainte fusese ceasul, iar ea mi-a spus : „așa nu se poate trăi, Michał, de ce nu înveți ?“

Acum nu ne vorbim. Ne iubim. Ne iubim ca pe mormîntul cuiva în tăcere, fără cuvinte. Ne iubim harnic, parcă am face rezerve. Mai am cîțiva golo-gani, îi cumpăr flori. Nu știu încă ce voi face.

Cum stăteam amîndoi acolo pe podul acela și era lună, am spus : „îți amintești de placa lui Franck ? Asta a fost acum un an în Pensallos.“ Ea a suspinat : „De necrezut. Acum un an ?“ Am zis : „mie mi se pare că au trecut o sută de ani.“ Atunci Kasia : „nu-ți face griji, avem o viață întreagă înaintea noastră.“

Ea merge la lucru, eu hoinăresc prin oraș, mie teamă să stau acasă, cel mai mult mă atrage Hyde Park și banca de sub copacul acela unde zace îngropată Amintirea. Stau așa pe gânduri și-mi spun că ceea ce se știe nu poate fi îngropat. Mă consolez

apoi : o viață întreagă înaintea noastră. Voi mai aștepta o săptămînă și dacă se va dovedi că s-au potolit, mă voi apuca de carte. Poate chiar îi voi scrie mamei ?

Era seară tîrziu eu și cu Michał stam întinși în pat a sunat telefonul se află sus în vestibul a sunat mult Molly este greoaie noaptea nu vrea să ridice receptorul m-a împuns parcă ceva spun eu îl ridic el m-a apucat de mîna nu-l ridică m-am smuls și m-am dus era de la Scotland Yard.

Michał locuiește aici ? Cine sînt eu ?

Logodnica lui, ne cununăm în curînd.

Ce fac eu ? Le-am spus unde lucrez, cum mă cheamă.

Să fiu amabilă să-l înștiințez pe Michał că mîine dimineată la nouă și treizeci de minute trebuie să se prezinte la cameră o sută cincisprezece la inspectorul Hugh Williams.

Nu am dormit nu am vrut să-i pun întrebări Michał mi-a mărturisit singur totul l-am sărutat în suflet spun mulțumesc Ție Doamne că Michał nu este hoț ci numai contrabandist. Are dreptul să fie hoț dar nu este dacă a făcut rău — este vina mea cîștig atît de mult a vrut și el să-mi ofere lucruri scumpe.

Dimineata i-am pregătit ciocolata eu însămi am mîncat două prăjituri nu a băgat de seamă s-a îmbrăcat îngrijit la bărbierit s-a tăiat i-am pieptănat părul a ieșit l-am privit pe fereastră nu s-a uitat totdeauna cînd îi este teamă dă impresia că are inimă de piatră m-am dus la lucru n-am fost atentă s-a stricat o coală întreagă de fotografii Peter s-a înfuriat spune că mi-am luat-o în cap încep să

disprețuiesc Studioul persoane renumite nu ca mine sînt aruncate de soartă peste bord dacă nu perseverează.

Brenda l-a tras în camera de alături i-a șoptit ceva el îmi spune atunci *Sorry old girl* * ai din nou scandal cu Michał. Nu nici un scandal i-am răspuns numai că sînt îngrijorată pot oare să plec mai devreme.

Oare nu s-ar cuveni să mă gîndesc și la mine ? Spun poate s-ar cuveni dar nu pot Brenda mi-a luat apărarea nu o chinui nu vezi că tremură toată Peter m-a întrebat atunci Lizzie oare pe tine nu te bucură că ești frumoasă talentată și că oamenii te prețuiesc ? i-am spus că mă bucur dar nu astăzi.

M-am întors Michał ședea la masă scria sau desena ceva a ridicat capul a mormăit Hello m-am aplecat privesc pe hîrtia aceea era scris NU POT SĂ TRĂIESC ASTFEL. Nu poți ? îi strig nu te-au arestat ești acasă de ce nu poți să trăiești astfel ? mai devreme ?

M-am așezat alături stăteam nu vorbeam nimic mă uitam la el îmi imaginam cum ar fi arătat copilul acela despre care el nu știa că l-am avut și iarăși l-am întrebat cum de nu poți să trăiești ? S-a încrîncenat : mă doare coloana... Culcă-te spun i-am dat aspirină m-am așezat lingă el mi-a mîngîiat mîna avea gura strîmbă a oftat nu ne lasă să trăim Kasia nu ne lasă să trăim.

M-am ridicat. Dacă nu vrei n-ai decît să nu vorbești mă duc să cumpăr ceva pentru masa de prînz.

* Îmi pare rău, fată dragă. (Engl.)

S-a sculat brusc a gemut s-a lăsat din nou binișor pe pat, zice în cutia de cafea sînt cinci lire nu vreau să-ți cheltuiești banii.

Aceștia nu sînt banii mei sînt banii noștri dacă aș fi fost singură nu aș fi avut nici un ban aș fi lucrat la spital tata ar fi fost nevoit să-mi trimită și acum.

Te-ai fi măritat cu chirurgul spune.

Am țipat la el de ce mă enervezi ? Eu nu sînt vinovată că te-au chemat la Scotland Yard nu ?

Cu greu s-a dat jos din pat zice nu tu nu ești vinovată că m-au chemat în schimb e meritul tău că mi-au dat drumul și asta e și mai rău.

De ce e meritul meu ? de ce e și mai rău ? am început să bat cu pumnul în masă spune-mi tot altminteri am să te urăsc.

A ridicat din umeri nu e mult de spus mi-au dat drumul cînd au verificat la fotografia tău că este adevărat că lucrezi acolo și câștigi atîția bani, de acum vor fi cu ochii pe mine poate că nu numai o femeie muncește pentru mine poate că învîrt o afacere mult mai bună decît contrabanda.

S-a ridicat s-a dus schiopătînd la fereastră, privește picioarele trecătorilor spune Kasia ai câștigat atîția bani părăsește lucrul eu îmi voi găsi o altă ocupație, lumea nu se sfîrșește cu Stasiek Brenda zice că știe un club de noapte unde aș putea să cînt numai că trebuie să învăț balade, s-a apropiat de mine mi-a cuprins fața în mîini mi-a ridicat-o — privește-mă drept în ochi eu pot să-mi dau seama dacă tu mă urăști. Ne-am privit lung, pînă cînd mi-au dat lacrimile a spus — tu nu mă urăști Kasia tu ești Kasia mea fă așa cum te rog.

Dar eu nu voiam să fac așa nu voiam să cînte într-un club de noapte eu voiam să lucrez pentru ca el să poată cîndva să devină arhitect, i-am luat mîinile de pe obraz spun ar fi o prostie să las un serviciu atît de bun tu trebuie să înveți arhitectură nu balade ca să devii cîndva un om mare. S-a strîmbat îți aduci aminte cînd Franciszek mă îndemna să studiez eu i-am spus încă nu e timpul iar tu ai sărit la mine cînd? m-ai îmbrîncit mă sfredeleai cu privirea pînă cînd am spus niciodată. De ce ai făcut așa? pentru că voiai să mă gîndesc numai la tine să fiu numai cu tine acum tu însuți mă îmboldești mereu. De ce? Spune-mi clar de ce? A înceștat pumnii m-am speriat îi apărui pe față o expresie rea zice am să-ți spun eu de ce pentru că eu nu te mai interesez acum te interesează STUDIO PETER ha — ha nu mă mir Peter e un bărbat bine și înainte de toate Peter nu este Michał.

Nu știam ce să răspund. Zic Peter este un *koss* ideal, este un om cinstit.

Nu știu ce s-a întîmplat atunci cu el Michał a dispărut a apărut în locul lui o paiață care a început să șuiere. Oh da bineînțeles șuiera figura cea mai modernă a anului șuiera și omul onest șuiera. Să vinzi chipul și corpul pe care nu le poți atinge este foarte cinstit Peter nu pe tine te vinde ci fotografiile iar tu te vinzi pentru mine ca să devin cîndva un om mare ha-ha Sfînta Ecaterina trasă pe roată am văzut o pictură în biserică. Ecaterina trasă pe roată pentru un Bandit Polonez m-am săturat de sfințenia ta mulțumesc!

Se agita din tot trupul țipa nu cu glasul lui vorbea pițigăiat mi se înclina pînă la pămînt era

de nesuportat. În cele din urmă s-a așezat pe pat a rămas ca o stană buza îi atîrna era liniște nu puteam să mă mișc s-a făcut frig și pustiu.

Am auzit că rîcîie ceva la ușă schelălăie dar asta se întîmpla undeva în altă lume se petrecea în vis stam și nu mă mișcam Michał s-a dus totul s-a dus mă cercetam să văd dacă am mîini și picioare erau acolo și mîinile și picioarele dar nu știam ale cui sînt atunci s-a auzit un lătrat în vestibul și acel ceva ce fusese Michał paiața aceea s-a ridicat brusc dintr-un salt a deschis ușa un animal lătos a sărit pe el au căzut au țipat au plîns s-au îmbrățișat și-au ridicat capetele și au privit la mine Michał și Partizan.

Te-ai întors te-ai întors spuneam nu știu către cine către amîndoi, Partizan se întorsese și Michał se întorsese nu mai era paiața cu cap de diavol nu mai eram Ecaterina trasă pe roată, Michał a spus Kasia privește cine e cu noi privește de-acum totul o să fie bine iartă-mă eu te-am iertat. Am îngenunchiat împreună cu el am sărutat lațele acelea și ne-am sărutat eram fericiți acasă după o călătorie lungă eram fericiți.

CAPITOLUL VII

Wanda se afla într-o dispoziție groaznică din pricina ciinelui. Feciorul ei era cît pe ce să-și omoare iubita și puțin i-a lipsit ca să stea la închisoare pentru contrabandă, dar astea toate nu însemnau nimic pe lîngă faptul că i-a dispărut ciinele. Într-un fel, totdeauna are noroc căci „veștile sinistre“ ajung la ea cu atîta întîrziere — cam cît i-ar trebui unei

porumbițe să ajungă la Parsallos cu contravestea în cioc.

Îmi telefonează : „Știi totul.“

— Despre ce ? fac pe prostul.

— Despre faptul că Michał și Kathleen cu toate astea nu s-au despărțit și că Michał nu a fost prins cu ceasurile acelea.

— De unde ai aflat ? M-am mirat, pentru că știam că fecior-su, în general, nu corespundează cu ea.

Din discuție a reieșit că — cu toată discreția mea — ecourile vânătorii lui Tristan în Pădurea morenă, adică la Londra — au ajuns nu numai pînă la ea, dar chiar și pînă la regele Marc, adică la profesorul Bradley. S-a adevărit de asemenea că acesta se dusesse la ea nu demult, strașnic de iritat, căci decanul acela cu barbă de țap de la Liverpool nu omisese să-i relateze ocazional scena de la Barteri. Iar niște persoane serioase îl puseseră la curent cu soarta perechii Tristan pînă cînd, în fine, profesorul însuși dăduse cu ochii la televizor de „figura cea mai modernă a anului“. Poate că o compătimea că arăta așa de slabă.

— Ei atunci poate vii ? îi sugerez.

Atunci glasul acela limpede, rece se tulbură și începe să se frîngă :

— Nu pot, Franciszek, tocmai de aceea îți și telefonez, s-a întîmplat ceva îngrozitor. Pauză. Închipuiește-ți, Partizan a dispărut... O singură rugămintă a avut Michał : să am grijă de cîinele lui. Și iată cum m-am îngrijit !

— Dar, Pretty, o liniștesc eu, ai avut grijă de monstrul ăla destul de conștiincios. Ce ești tu de vină că dulăul vogoband a fugit după o cățea !

— Sigur, că sînt de vină, se încăpățînează. Cîinele a fugit pentru că nu-l iubeam.

— În cazul ăsta s-a gîndit cam mult pînă cînd s-a supărat.

— L-a așteptat pe Michał să se întoarcă.

— Ascultă, Pretty, Michał are destule belele, ce-i trebuie lui acum cîinele ?

— Oh, Franciszek, nu vorbi așa. Michał totdeauna umbla cu cîinele acesta, cînd îi era dor de Kathleen, el face parte din povestea lor, nu pot veni fără cîine.

— Dar ei pot pleca fără cîine ?

— Nu înțelegi nimic — spune — acum ei au nevoie de consolare. Voiam să li-l aduc pe Partizan.

— Adu-te pe tine, e poate mai bine.

Suspînă „Cu siguranță nu-i mai bine. Eu le-aș da sfaturi.“

— Așadar ? Tocmai asta le și trebuie.

— Ascultă, am înțeles eu însămi prea tîrziu că lui Michał și lui Kathleen nu poți să le dai sfaturi. Ei sînt o parte din natură. Cîinele mai degrabă îi consolează decît mine.

Trecu repede la alt subiect : „N-ai primit scrisorile mele ?“

E drept că nu-i răspusesem la două scrisori. Ce puteam să-i răspund ? Că Gorwenal i-a spus lui Tristan : du-te învîrtindu-te cu Isolda ta cu tot ? Dacă neurastenicii aceia și-ar fi făcut după aceea un rost, i-aș fi scris deschis : i-am alungat spre binele lor. Dar așa eu apăream ca autor al nenorocirilor lor. Am pus jos receptorul. Las-o să creadă că ne-au întrerupt de la telefoane. Din fericire n-a reclamat.

Așadar pe Bradley îl frământa mai mult aspectul mizer al lui Kathleen decît afrontul public de la Barteri... Pretty susține că a îmbătrînit, dar că lucrează, a publicat nu demult o lucrare nouă care a făcut multă vîlvă. Titlul este elocvent : „Despre raportul dintre timpul cronologic și timpul individual“. Sărmanul, timpul lui individual, se pare, indică miezul zilei, iar cel cronologic miezul nopții. Mi-e milă de oamenii care se tîrguie cu soarta pentru un ceas, care-și înșală memoria, care falsifică calendarul ! Eu aveam douăzeci de ani, cînd o fată mi-a întîrziat la întîlnire o lună întreagă. În luna aceea m-am pregătit și am luat colocviul la economie politică. A venit după o lună la mine. Și bineînțeles am profitat de cîința ei, dar în același timp i-am mulțumit că mi-a dăruit o lună de viață. Nu am mai văzut-o apoi și de atunci am mereu cîincizeci de ani, ajută-mă, Doamne, să-i tot am mereu pînă la moarte.

„Cîinele lui Tristan...“ Cine îl știe pe dulăul ăla al cui este ? „Tristan“ în loc de „Michaș“ sună caraghios. Michaș și Kathleen sînt o parte a naturii... caraghios ! Oare eu sînt o parte a naturii ? Teribil de caraghios ! Sînt un membru al societății — asta îmi ajunge.

Acum știu sigur că Pretty este o pasionată nerezită. Dar pasiunea înseamnă clipe (nici o clipă de genul ăsta nu i-a reușit Wande), în vreme ce viața înseamnă veacuri de rațiune. Wanda, căreia îi plac podelele lustruite, dădăcește un dulău lăptos, murdar numai pentru că acesta este „cîinele lui Tristan“. De necrezut, la o femeie de patruzeci și cinci de ani ! Lume întoarsă pe dos... Merg în parc și văd cum copiii se joacă de-a realitatea în modul

cel mai înțelept. Mă apropii de cei maturi — se prefac că trăiesc un basm. Poate că nu se prefac ? Poate chiar cred ? Peter Pan a fost născocit de un tip de vîrstă mijlocie care pe deasupra a fost și scoțian și fiu de țesător. Piesa *Peter Pan* are ca subtitlu : „băiatul care n-a vrut să crească“. Pantomima aceasta, despre împotrivirea de a te maturiza, al cărei erou-copil, un piele-goală înfrățit cu păsările, îl face praf pe piratul cu studii superioare — pe omul în puterea vîrstei — piesa aceasta a răzvrătului împotriva cronologiei, de cel puțin patruzeci de ani reprezintă darul pe care părinții englezi îl oferă odraslelor lor, la pomul de Crăciun. Faptul că pînă acum lumea nu s-a copilarit de tot îl datorăm, cu adevărat, rațiunii sănătoase a copiilor.

Un exemplu de copilarie : Wanda. O mitomană, sclavă a propriilor închipuiri. După telefonul acela de ieri m-am simțit cumva năîng. Seara a telefonat din nou. M-a rugat : „du-te, vezi cum trăiesc. Cercetează dacă Michaș nu și-ar dori un alt cîine — îl cumpăr imediat și i-l aduc. Pregătește terenul.“

M-am înarmat cu sînge rece, m-am dus dimineața pentru că — gîndeam — ei sînt la lucru, vorbesc cu gazda, aflu cum stau lucrurile, le las un bilet și-l rog pe Michaș să mă viziteze — va fi și lupul sătul și capra întreagă.

Sun. Deschide Michaș. Posomorît. N-a fost uimit deloc ca și cum ne-am fi despărțit ieri. Dar nu mă invită înăuntru. „Tocmai îl așezăm în cutie — zice. Unchiule, poate vrei să aștepți în grădiniță. Am rămas prostit. Pe cine puneți în cutie ?

— Ah, așa e, unchiule, dumneata nu știi nimic. Pe Partizan.

— Cum pe Partizan ? El e aici, la voi ?

— Mai este încă. Îl vom îngropa acuși.

N-am fost de acord cu așteptatul. Am intrat. În mijlocul camerei, pe o foaie de cort, mînjită de singe, zăcea un maldăr de păr, mațe și labe, alături de o ladă dreptunghiulară, lîngă care, căptușind-o cu frunze și crenguțe, sta în genunchi Kathleen cu chipul sărmanei Niobe. La vederea mea, n-a schițat nici un gest, nici de salut, nici de silă. Arătau amîndoi ca în transă, desprinși cu totul de timp și de orice normă. În cameră mirosea a cîine, a fenol, a hoit și a parfum. Pe măsută zgarda sfărîmată. Patul nestrîns, cafeaua în cești nebăută, o baterie întreagă de sticle Chianti — goale, căci deasupra rafiei lumina scotea la iveală transparența verde a sticlei.

După o clipă Kathleen — într-adevăr tare jigărită — s-a ridicat și, amîndoi, fără să-mi acorde nici cea mai mică atenție, au apucat din două colțuri bucata aceea de foaie de cort, cu povara ei scîrboasă, ca să o pună în lădiță. Kathleen a icnit, gata parcă să vomite, și a dus mîna la gură. Masa aceea vîscoasă s-a răsturnat atunci înapoi pe podea. Cum a privit-o Michał pe Isolda lui ! De parcă ar fi zvîrlit perle veritabile în mocirlă. „Pleacă ! a șuierat. Ți-am spus, doar, nu-l mișca !“ Iar ea, ca o fetiță mică : „Iartă-mă, fără să vreau...“ O labă lăptoasă mi-a căzut pe pantof. M-am cutremurat și am ieșit.

În vestibul mă pîndea o bătrînă roșcată. Țîșnea din ea furia. „E gata, în sfîrșit ? O să-mi facă atîta mizerie în cameră că un an de zile n-am s-o mai pot închiria.“

Într-adevăr, era greu să nu-i dai dreptate. Mi-a povestit că Partizan și-a făcut apariția la Earl's

Court cam cu o săptămînă un urmă, abia ținîndu-se pe picioare, și de atunci Michał și Kathleen au înnebunit. Ziulica întreagă Michał își pieptăna cîinele, îl doftoricea și îl hrănea. Kathleen nu se mai ducea la serviciu. Se încuia, nu lăsa pe nimeni să intre, cîinele dormea cu ei în pat. Ce nu făceau ! În orice caz beau mult. Cîinele se dădea la străini, pisica fugea în pod, poștașul se temea să se apropie de ușă. Nu se duceau unde erau așteptați, dacă suna telefonul mă puneau să spun că nu sînt acasă. Ieri seară s-au dus la cinema și au încuiat cîinele în cameră. Se pare că a urlat îngrozitor, iar femeia aceea i-a deschis cu cheia ei, a vrut să-i dea o bucată de cîrnat, era cît pe ce s-o răstoarne și a fugit. A nimerit sub un autobuz la cîțiva metri de casă. Cică l-ar fi adunat cu o lopată de pe asfalt. Un băiat l-a recunoscut, și vecinii l-au cărat într-o prelată.

Cînd Michał și Kathleen s-au întors, au găsit în casă masa aceea de carne. Toată noaptea au ars lumina și au făcut tărăboi. A doua zi, fără să întrebe pe nimeni, Michał a săpat o groapă sub gard, au adunat un maldăr de crengi și l-au înmormîntat.

A murit „cîinele lui Tristan“. Cum s-o anunț pe Wanda ?

Michał nu mi-a spus nimic dar știu bine și el știe că e vina mea pentru că eu l-am scos pe Michał din casă. Partizan a venit la noi prin nu se știe cîte veacuri alergînd două sute de mile s-a bucurat de noi numai cîteva zile, casa aceea din Londra i-a apărut în față i s-a deschis numai pentru că eram noi în ea iar eu l-am închis pe Partizan într-o cameră pustie și am plecat.

Cînd a apărut Partizan groaznic de slab și turbînd de bucurie ne-am pierdut și noi mințile eu mă prosteam pentru că el și Michal se prosteau ne tăvăleam cu toții pe podea nu-mi era silă de labele lui murdare părinții mei nu mi-au dat voie să am un cîine mă temeam de cîini și în același timp îmi plăceau nu-mi era silă de Partizan și cînd mă săruta Michal în ziua aceea mirosea a cîine eram fericită că nu mă mai certam cu Michal.

Asta a fost îndată după povestea cu ceasurile și după Scotland Yard Michal voia să fim săraci, avea să cînte *Green Sleeves* pentru o liră pe seară pe viitor aveam să trăim din banii lui fotografiile din Studioul lui Peter erau „necinstite“ eu eram „Eca-terina trasă pe roată“, Michal țipa și picioarele îi tremurau ca la oamenii beți m-am speriat că n-am să-l mai pot iubi tocmai atunci ne-a găsit Partizan și cum am deschis ușa Michal a încetat să țipe și picioarele i s-au potolit și a vorbit cu glasul lui obișnuit.

Dar dincolo de fereastră se perindau diverși pan-tofi bărbătești și de damă Partizan nu avea de unde să știe dacă cei ce umblă pe acolo nu sînt cumva dușmanii noștri își încrețea buza de sus sta cu botul întins spre stradă cu părul zburlit tremurînd gheboșat se dădea la fereastră Michal se chincea lîngă el îi apuca botul cu mîna i-l închidea spunînd Prietene ne-ai găsit iar acum vrei să ne aperi tu ești singurul care vrei să mă aperi.

M-a cuprins tristețea oare eu nu te apăr mereu ? dar Michal îl examina pe Partizan ghearele îi erau tocite de atîta alergătură labele umflate iar în blană scaieți răni și pureci. L-am hrănit a băut lapte l-am scaldat și l-am bandajat ne mulțumea întruna scîn-

cea în sfîrșit l-am culcat la celălalt capăt al patului ne-am dezbrăcat și am intrat sub plapumă, el a adormit repede noi nu puteam dormi ascultam numai cum lătra prin somn la dușmanii noștri plîngea cerea ceva și mîrșia.

Ne temeam să facem o mișcare Michal mă ținea de mîină, repeta acum totul o să fie bine totul tre-buie să fie bine... eu mă întrebam de ce ? oare e nevoie de un cîine ca să fim fericiți ? Michal s-a apropiat Kasia nu simți oare cum ne iubește nu a putut să trăiască fără noi ne-a găsit la Londra cum ar găsi cineva două ace într-un car cu fin gîndește-te ce mare forță este dragostea cîinelui noi tre-buie să fim unul pentru altul așa cum sînt cîinii.

Am ripostat nu spune că ne iubește, el pe tine te iubește pe lîngă mine se gudură pentru că sînt a ta, cînd am spus asta eu însămi am simțit în mine dragostea aceea ciinească și am început să-l iubesc pe Michal prostește liniștit cu răbdare el zăcea ne-mișcat și se lăsa să fie iubit șoptea sînt fericit cățelușul meu sînt fericit și chiar așa și respira ca un cîine.

Dimineața ne-am sculat Partizan dormea nu mai avea vise numai pielea tremura pe el vorbeam cu jumătate de glas Michal a pregătit micul dejun mi-a zis să nu mă duc la lucru e prima zi a lui Partizan la Londra probabil e mai important decît Studio Peter nu ? nu m-a lăsat să-mi pun rochia. Avem fructe vin lăsăm stururile încuiem ușa cu cheia nu există oameni nu există lume numai noi existăm și cîinele nostru nu Kasia ? Rămîi nu te duce la studio vom face chef.

Am reflectat cîinele a putut să alerge două sute de kilometri a putut să-l găsească pe Michal în

Londra iar eu nu pot să-i dăruiesc lui Michał o zi care costă zece lire ? Cum a spus așa am și făcut a sunat telefonul Partizan s-a trezit și a lătrat Molly a bătut în ușă : Peter întreabă ce s-a întâmplat. Nu s-a întâmplat nimic sînt bolnavă spune-i că îi voi telefona diseară.

Michał este acasă ? Trebuia să-mi repare astăzi dulapul.

Lasă-mă în pace Molly Michał nu e acasă.

Spuneam adevărul Michał în clipa aceea lipsea fața lui zăcea pe umărul meu fără expresie ochii deschiși erau goi numai corpul era viu. Michał... Michał... răspunde i-am luat mîna. Unde ești ? întoarce-te.. Gura îi tremura spunea ceva dar nu auzeam Partizan a tresărit a început să latre Michał a întors capul și a zîmbit Kasia vreau să mor cîndva astfel lîngă tine a ridicat piciorul a gonit cîinele din pat. Du-te păzește nu lăsa pe nimeni aici Partizan a pleoștit coada s-a uitat cu jale și s-a dus să se întindă lîngă ușă.

Nu se știe cum a trecut ziua aceea a crescut și treptat a dispărut cu totul în cameră s-a făcut întuneric Michał nu mi-a dat voie să aprind lampa de noapte stam întinși în pat ne sculam umblam mîncam beam făceam totul ca și cum ne dicta cineva acum fă asta acum fă cealaltă culcă-te scoală-te nimic nu era de ajuns pînă la sațiu mai era mult nu exista început nici sfîrșit nici Michał nu exista nici eu numai mîinile singure și picioarele și gura și labele păroase Partizan venea și ne săruta și el.

Apoi m-am deșteptat Michał se afla lîngă mine m-a ridicat și m-a îmbrățișat stam amîndoi în pat

cîinele dormea pe plapumă pe podea era o nuiă de aur. Ce este asta ? m-am mirat. Michał a izbucnit în rîs. Soarele, în stor se află o crăpătură asta mă bucură tare mult că era mereu ziuă undeva era soare l-am privit pe Michał.

De ce clipești așa ? a întreat mă privești astfel de parcă m-ai vedea prima oară spunea adevărul deși era semiîntuneric eu atunci îl vedeam pentru prima oară nu fața lui ci pe el întreg pe cîinele acela care se afla în el și pe fiul Wandei pe care Bradley îl iubea atît de mult și pe Tristan și pe gunoier pe contrabandist pe arhitect și pe chirurgul meu minunat pe pacientul meu cu coloana bolnavă pe cel care era pentru mine totul și nimic.

Așa gîndeam atunci totul și nimic l-am îndepărtat spun să ieșim de aici să ieșim aici e ca în mormînt el a întreat nu te simți bine ? te simți ca într-un mormînt ? eu simt că numai asta înseamnă viață tu eu și cîinele nostru. Am stat și am privit împreună cum nuiaua aceea de aur a dispărut apoi ne-am îmbrăcat și am ieșit cu cîinele exact ziua aceea trebuia s-o petrec în Kent.

Trebuia să fac fotografii pentru Paris Match două pagini cu cîini și cu cai ca o *country girl* din Anglia să stau pe gard într-un peisaj tipic.

I-am spus lui Michał știi Michał sînt atît de obosită ca și cum m-aș întoarce din Kent. E caraghios. Acolo trebuiau să fie cîini și aici a fost un cîine... Partizan s-a uitat înapoi m-am corijat imediat este un cîine... Michał a smucit zgarda s-a oprit era palid a început să meargă repede în direcția opusă călcîind apăsător ca totdeauna cînd era furios am fugit după el Michał încotro te duci ? de ce ? n-a răspuns nimic, a grăbit și mai tare pasul am

alergat am vrut să-l iau de braț dar și l-a lipit de corp așa încît nu am putut să-mi vir palma sub braț Partizan ne privea și mîrîia i-am strigat oprește-te și spune-mi ce ai ! m-am oprit singură Partizan a început să danseze în zgardă întors spre mine Michał nu s-a oprit imediat.

Îmi tremurau picioarele.

M-am sprijinit de zidul unei grădini acum el se întorcea domol mi-era teamă că mă lovește mi-era teamă să-l privesc s-a oprit în fața mea a tăcut ținea cîinele scurt m-am uitat la el și am văzut că nu era furios deloc ci numai trist nu pot suporta cînd e trist și am simțit lacrimi pe obraz mi-a spus cum ai putut Kasia să compari ziua care a fost cu cealaltă care trebuia să fie oare tu ai fi dorit să te duci la Kent ?

Ne-am întors acasă am pregătit cina am schimbat cearșafurile lui Partizan i-am așternut pe podea un șal de lînă pe care să doarmă camera s-a curățit ne-am dus să ne culcăm Michał mi-a sărutat mîna l-am sărutat și eu și am dormit.

Peter nu mi-a făcut scandal am din ce în ce mai multe oferte la televiziune nu vrea să mă piardă el singur mi-a propus poate ai vrea să pleci o săptămînă în concediu ești slabă. Paris Match mai așteaptă dar trebuie să trimit la Haepers Bazeer fotografia cu decolteul adînc ai spatele prea slab. M-am bucurat i-am spus că plecăm la Hove era un august fierbinte am trimis o telegramă la hotel să ni se rețină o cameră Michał n-o fost de acord ce ne trebuie nouă Hove ? noi avem Hove aici nu am plecat nicăieri.

Michał îl învăța pe Partizan diverse figuri iar eu îi priveam rîzînd cîinele era încă slăbit se străduia

groaznic și executa totul cu stîngăcie. Michał avea acum doisprezece ani iar eu șase dacă s-ar fi uitat cineva la noi pe furiș atunci precis ne-ar fi luat drept nebuni i-am legat lui Partizan o fundă de coadă el se învîrtea în cerc și trăgea de ea cu dinții nu se știe pe cine iubește mai mult — pe mine sau pe Michał ne-am întîns cu toții pe covor și am adormit. Pe urmă m-am trezit fiindcă Michał mă privea și ne-am uitat unul la altul eram goi ca două hărți pe care călătoresc degetele și ochii am spus nu Michał nu îmi aduce aminte de laborator și de analize el s-a mirat de laborator și de analize ? ne-am simțit stîmjenți și ne-am pus halatele.

Poate citești puțin ? avea iarăși cărți de arhitectură ca acelea pe care i le dăduse Bradley uneori era de acord se așeza în fotoliu cu cartea Partizan în fața lui cu o ureche în sus cu cealaltă în jos aștepta să vadă care va fi mișcarea următoare... Michał îi așeza creionul pe nas și nu-l lăsa să se miște n-a ieșit nimic din arhitectura aceea rîdeam. Partizan ședea cu creionul pe nas.

Pregăteam noi mîncăruri după rețete franțuzești unele erau bune odată am invitat-o pe Molly Stanisław tot mai lipsea. Lui Molly nu i-au plăcut era furioasă pe Partizan îi călcase călțunașii din grădină și îi făcuse dezordine în vestibul Michał i-a reparat dulapul așa că s-a îmbunat.

Pe urmă cîinele s-a însănătoșit de-a binelea și nu mai voia să doarmă pe șal sărea pe pat și se proțâpea pe pîntecul meu nu îndrăzneam să-l mișc Michał îl alunga Partizan adormea la capătul celălalt al patului iar noi în timpul ăsta vorbeam.

Niciodată nu am discutat atît de prosteste ca atunci stam culcați țepeni ca în sicrie și ne povesteam

diverse lucruri din copilărie ce îți plăcea mai mult când erai mic ? *Kuodnik* — ce e acela *Kuodnik* ? — e un fel de supă rece — de carne ? — nu știi din ce, supă rece — cu siguranță este *madrilène* — nu e nici o *madrilène* ci *kuodnik* — dar ce e acela *kuodnik* ? — *Kuodnik* este *Kuodnik*. Pe Michał îl enerva că nu înțeleg cuvintele poloneze odată m-a pus să-i cînt un cîntec irlandez am cîntat a întrebare ce înseamnă *collen* i-am spus *collen* înseamnă *girl* spune în polonă spun *dzevtcina* el s-a supărat noi niciodată nu ne vom înțelege Kasia spune adevărul nu-i așa că nu mă înțelegi pe mine deloc tu ești străină cu totul... s-a sprijinit în cot în sicriul acela al lui și mă privește de departe ca și cum aș fi neînșuflețită... tu nu știi nimic despre mine nimic dar nimic...

Nu-mi place cînd se plînge știu îi spun că ai furat șunca de la prăvălie și că ți-ai mințit mama știu totul dar pe mine nu mă interesează ești așa cum ești și nu-mi place nimeni atît de mult ca tine am crezut că acum își va reveni dar el s-a întors pe spate și-a pironit ochii în tavan i-am pus palma pe ochi spun Druggie îți zice Polonez Mîndru sau Bandit Polonez ...dar pe mine iarăși nu mă interesează mi-a luat palma și brusc a dat-o la o parte de pe frunte de parcă ar fi fost o mortăciune eu știu că pe tine nu te interesează nimic dacă te-ai interesa de mine ai ști că un cockneys *sau mai mulți erau să mă omoare în bătaie în Battersea nu ți-a dat prin cap nimic ai crezut că m-am răsturnat peste lada de gunoi.

* Londonez. (Engl.)

Asta m-a durut dar tu ? ce știi tu despre mine ? am strigat oare ți-a dat prin cap că timp de trei luni am purtat copilul tău ?

S-a ridicat în capul oaselor a deschis ochii mari Kasia teme-te de Dumnezeu ce vorbești ? minți numai ca să mă scoți din sărite... a întins mîna mi-a atins pîntecul aici a fost copilul meu ?... s-a sculat brusc Kasia de ce nu mi-ai spus ? cum ai putut să nu-mi spui ?

Partizan s-a trezit a fugit la ușă Michał a trebuit să-l conducă a trecut multă vreme pînă cînd s-a întors odată cu el a intrat frigul în cameră a tropăit la cîine iar el s-a așezat la fereastră îl chem vino ai să răcești noaptea e friguroasă nu a răspuns m-am sculat m-am dus lingă el îl mîngîi pe cap avea părul umed.

Zice culcă-te și lasă-mă l-am lăsat ochii mi se închideau am adormit.

Mă trezesc e lumină caut cu mîna în pat tresar strig Michał ! Michał ! un bilet sub oglindă mă întorc diseară iar jos măzgălit : ADIO ISOLDA.

L-a lăsat pe Partizan, mă gîndesc pesemne s-a dus să caute de lucru am coborît din nou storurile era vacanța mea m-am întins și am citit ce mi-a căzut în mînă, la prînz n-am mîncat către șase Michał s-a întors.

Unde ai fost ?

În parc.

În care parc ?

Acolo unde e îngropată Amintirea.

Ți-am spus să nu te mai duci acolo de ce nu ai luat cîinele ?

Bine am făcut că nu l-am luat. Partizan poate că ar fi dezgropat Amintirea...

Acum eram sătulă de mofturile lui de cîinele lui de sclavia mea am zvîrlit cartea pe jos tu singur îți dezgropi mereu amintirea aceea a ta ai nevoie de *kuodnik* ai nevoie de *dzevtcina* mîncarea mea doftoriceala mea cîntatul meu nu-ți trebuie și copilul meu nu l-ai vrut.

Tăcea așadar am început să țin cum pot eu să știu ceva despre tine dacă nu-mi spui tu însuși nu știi nimic despre mine ce prostie și cu Isolda aceea ?

El s-a întors și venea spre mine de parcă era moartea. Kasia ai încrucișat mîinile Kasia ai uitat oare că numai noi tu și eu trebuia să trăim ? Tu spui „prostie“... dar noi trebuia să fim altfel noi trebuia să știm totul despre noi fără cuvinte trebuia să fim unul pentru altul mamă tată și copil uită-te la mama mea la mama ta la tatăl tău ne sînt oare necesari ? Oare noi le sîntem de folos ? copiii sînt străini, lor trebuie să le vorbești și ei de asemenea trebuie să vorbească... ce este cuvîntul ? numai ceea ce simt doi oameni fără cuvinte numai acela este adevărul

Era pesemne disperat sau poate era nebun Isolda a spus Isolda... eu acum *vorbesc* deci nu mă crede tot așa cum nu le-ai crezut pe Cațe și tot așa cum nu te cred eu pe tine noi nu mai existăm sîntem ca toți ceilalți.

Aveam impresia că mă prăbușesc am spus vrei să mă îngropi ca pe cealaltă amintire...

M-a mîngîiat a zis „păcat“ mă temeam de el știam că trebuie să mă apăr că trebuie să schimb ceva altfel totul se prăbușea l-am îmbrîncit am strigat cît am putut de tare păcat de ce ? de viață a spus, fereastra era acoperită aer greu de la țigări patul nefăcut strig nu sîntem bătrîni e prea devreme

ca să-ți pară rău de viață ! am înșfăcat vinul am turnat, pentru viața noastră îndelungată fără cuvinte am spus, ne-am așezat am băut mi-a pus mîna pe genunchi mi-am amintit de ceva : amintirea este necesară !— am strigat iubitele ai dreptate amintirea este necesară ! îți amintești primul nostru film pe care nu l-am văzut ?

S-a bărbierit am pus rochia roșie în baie cînta ca păsările îl zoream hai să plecăm mai repede de aici lumea noastră e pretutindeni am ridicat stururile a intrat soarele cîinele stătea lîngă ușă gata de drum toată lumina amurgului îi cădea în ochi se uita cînd la Michai cînd la mine scheuna și tremura de dragoste.

Atunci l-am închis.

Amun

Am fugit. Nu puteam să mai rezist într-o cameră cu femeia pe care o cunoșteam în toate tainele trupului, dar nu aveam idee despre ce se petrece înăuntrul ei. Ea, de asemenea, după ani de cunoștință tot atîta știa despre mine, ba poate și mai puțin decît atunci, la cinematograful acela de pe Piccadilly, cînd ne-am ținut de mîna pentru prima oară. Nu mai puteam să rezist. Am lăsat-o dormind. M-am furișat să nu mă simtă Partizan și m-am dus la consulul american.

Am început să umblu pe la consulatul american imediat după ce mi-a scris Kate din Long Island încă de pe cînd făceam menaj la Farniczek. Mi-a scris : „vrei *affidavit* ? * Vrei să lucrezi ? Am un frate care-ți rezolvă totul.“ I-am răspuns : „nu sînt pescar“, mi-a trimis o telegramă : „ești un idiot“.

* Declarație sub jurămint. (Engl.)

La Franciszek eu ridicam corespondența totdeauna, Kasia nu știa nimic despre acest schimb de mesaje. Prima dată m-am dus la consulat așa, ca să mă distrez. Poate voi pleca vreodată împreună cu Kasia și fratele acela ne va sprijini.

Affidavit-ul a venit când lucram ca gunoier. L-am ascuns în portofel, nu-mi stătea mintea la el, Kasia era atunci cea mai frumoasă, eram nebun după ea, vedeam cum roiesc tipii în jurul ei, în Battersea la gunoi le simțeam de departe duhoarea, iar cel mai mult îmi putea croatul ăla plin de „conținut și de esență” și încă și mai mult acel oarecare fără nume, care acolo, undeva, se și pregătea să mi-o ia pe Kasia.

Mai târziu mă temeam să umblu din pricina ceasurilor și a Scotland Yard-ului, deși între Kasia și mine Atlanticul se lărgea din ce în ce mai mult. Nu pentru că vreo altă fiță îmi arătase picioare mai frumoase, ci pentru că acea „altă” viață a noastră nu putea fi trăită. Așadar abia când nu am mai putut rezista și când îmi era totuna — n-au decît să mă aresteze, să mă spînzure — a trebuit să fug de Kasia undeva. M-am urcat în autobuz și am plecat. Uneori, la Varșovia, atunci când mergeai spre locul de conspirație și nu știai dacă între timp gestapoul nu pregătise acolo o capcană, tot așa de înnebunit te simțai. Nechez la funcționarul cu care înainte schimbam cuvinte dulci despre minunata țară a lui Washington și a lui Kościuszko, aproape că fac în pantaloni, dar mutra mi se strîmbă în zîmbete cordiale. Bărbățoiul roșcat m-a recunoscut. „Ei ce e, Mike — zice — te-ai decis? Pot să dau ordin să-ți faci vaccinul antivariolic?” Am răsuflat ușurat. Era clar că aici Scotland Yard-ul nu acționase. Am tîn-

dălit două ore la consulat, am semnat hîrțile bucuror.

Am hoinărit apoi prin parc, m-am așezat pe banca „noastră”, oamenii se plimbă, plozi, porumbei, iar eu le spun în sinea mea: „Salutare! Înfulcați-vă porridge-ul vostru și *kippers*-urile voastre, eu nu mai sînt aici. Acesta care stă aici pe bancă nu e Banditul Polonez ci Columb.”

Totdeauna mă atrăgea banca aceea din pricina limbii balaurului și a cutezantei aceleia cu care Kasia mi-a spart borcanul și mi-a interzis să-mi amintesc de Polonia. Dar acum s-a întors împotriva ei. Acum eu doream să îngrop o altă amintire, să uit de cu totul altceva. Mă întrebam singur: ei, ce este? Ai terminat cu Isolda? Și de ce te-ai supărat? Și pe cine? Pe Kasia, pentru că, stînd în Kensington, nu a văzut cum îți dădeau la moacă în Battersea, sau ești supărat pe tine pentru că nu ai reușit să vezi prin piele cum crește în ea sămînța ta? Kate avea dreptate: ești un idiot.

În ultima vreme Kasia se holba la mine, de parcă eram pentru ea un munte sau un lac, iar ea voia să se cațere sau să mă treacă înot ca să vadă ce este de partea cealaltă... Ofta „prea mult gîndești”. Printre pomi, pe cer, mi-a apărut deodată „figura cea mai modernă a anului” foarte tristă. M-am înduioșat, am sărit în taxi și m-am întors la ea.

Deschid... În cameră aer greu, ca într-o cîrciumă după ce au plecat clienții, cînele abătut mi se freacă de picioare, scheaună, Kasia stă în pat cu o carte, sprijinită într-o mînă, albă, se vede că abia mai poate să ridice pleoapele, genele îi umbresc jumătate din obraz — și furioasă. Totdeauna e furioasă cînd îi e teamă să mă întrebe ceva. Și din

nou mă apucă mila de ea cînd nu vreau să-i mărturisesc ceva ; atunci glumesc sau fără nici o vorbă recurg la mijloace bărbătești. Dar acum îmi părea rău nu numai de ea, ci și de ceea ce se ducea, împreună cu noi, la canal ca apa de ploaie. Îmi venea s-o iau în brațe și s-o scot din casa aceea. Nu, nu voiam s-o uit. Eram deja mai tînăr cu toți acei ani petrecuți în Polonia, pe care îmi porunceam să-i uit — la urma urmei, eu însumi îmi ordonasem, singur fugeam de mama de cîte ori îmi spunea „Îți amintești“, și de mine fugeam, ori de cîte ori îi visam pe tata și pe Anna. Aveam oare să mă fac și mai tînăr ? Aveam să fug de Truro, de Hyde Park, Earl' Court, de Studio Peter, de gunoiul din Battersea, de Scotland Yard, de Kasia ? Kate avea dreptate : sînt un idiot. Dar, mă rog, de ce n-aș fi un idiot ? Partizan este idiot, dar a reușit să mă găsească la Londra. Eu, la Londra, mi-am găsit o Kasia.

I-am spus ceva, nu știu ce, destul că s-a înveselit, am băut vin, s-a îmbrăcat frumos, în baie mi-a pictat pe piept o inimă cu rujul de buze, l-am închis pe Partizan și am plecat în lume să culegem ce nu am semănat.

La o oră după ce am ieșit Partizan a fugit și l-a călcat autobuzul. L-a făcut chisăliță. Iată ce și-a găsit Partizan la Londra : moartea.

În ziua următoare, dimineața, îl așezam în lădiță, cînd a apărut pe neașteptate Franciszek. Nu am idee ce căuta. Nu i-a plăcut tabloul și a întins-o.

Nu pot vorbi cu Kasia. Cîinele acela, așa cum ne-a împăcat într-o clipă grea, așa ne despărțea acum. Kasia crede că eu o învinuiesc de moartea lui, pentru că ea voia să mergem la cinema, iar

acolo cîinii nu sînt primiți, și iarăși mă irită mina ei suferindă, căci știu doar că Partizan era pentru ea o povară. I-am permis să meargă la slujbă, i-am promis că mă apuc de învățătură serios. Nu învățam, ședeam cu cartea în mînă și nu vedeam nimic înaintea mea, nici un drum. Mă gîndeam întruna la faptul că mereu trebuie să îngrop ceva. Mai înainte „limba“. Acum rămășițele acestea ale cîinelui. În seara aceea, înainte de a ieși de la cinema, Kasia s-a enervat și a strigat : „tu vrei să mă îngropi ca pe amintirea aceea !“ Mereu mă gîndeam la asta. Frumoașă colecție : acel rest de hitlerist, un cîine, o femeie. Dar Kasia trăiește. Nu o pot îngropa în pămînt. De ce în pămînt ? Kasia, Kasia, doctoriță minunată, mi-ai îngropat amintirea în pămînt, dar nu am uitat-o, l-am îngropat pe Partizan și nu-l vom uita. Acum eu încerc să te îngrop pe tine, de vie, în mine. Vom vedea ce va ieși din asta.

Kate îmi scrie la *poste-restante*. Voi lucra la o întreprindere de construcții în Long Island. Cum pot eu s-o îngrop pe Kasia ? Ar durea-o, ea trăiește.

Astfel de gînduri îmi treceau prin cap. Kasia era la lucru. Nu reușeam să citesc despre ceea ce construiau frații Adams în secolul optsprezece. Ce aveam să fac ? M-am dus la consulatul american cu încă un document. Acolo aproape că mă simt în largul meu.

Găliganul roșcat rînjește de departe la mine, stelele de pe drapel clilesc, ca fetișcanele de pe Grosvenor Square, Lincoln îmi face cu degetul : „Vino, urmaș al faliților europeni, la mine ai să te îngrași cu biftecuri democratice“.

„La noi e altfel... altfel... altfel...” Nu știu, care poet polonez se văicărea așa, că acolo printre străini era „altfel”, dar la mama era mai bine. Mie — cu cât sînt mai departe de mămica — cu atît mai mult îmi place acel „altfel”. Mama n-ar pleca în Statele Unite pentru nimic în lume. Să fi încercat funcționarul să o bată pe spate, să fi mestecat gumă în timp ce sta de vorbă cu ea, ce s-ar mai fi îmbățosat de nu ar fi putut să-și miște nici mîna, nici piciorul. Minunăta individă Prietena asta a mea ! O invidiez. Ține la ceea ce are, pentru că nu ține la nimic, numai la nălucirile ei. Sigur că da, îmi place. Numai că „ce este mie și ție, femeie ?” Eu m-am născut mort pentru ea. Sau ea a murit în timpul lehziei. Niciodată nu am avut mamă, totdeauna mi-a fost prietenă.

Într-o zi, mă întorc din Grosvenor Square spre casă, mă grăbesc să ajung înaintea Kasiei, pentru ca ea să mă găsească cu cartea în mînă, mă uit... pe aleea spre garaj un automobil. Am simțit un fior — acesta nu e Stasiek, e Bradley. Mă duc mai aproape : da, același dar de nuntă al Kasiei de la soț, cu sgîrietură pe aripa stîngă, Morris-ul roșu, în care ne iubeam în pădurea de lîngă terenul de golf, la Pensallos. Mă apropiu... văd coala, în spate, deasupra port-bagajului, răsturnată, o motocicletă. E a mea. Aceea cu jumătate din rate neachitate. Aceea care rămăsese la Truro.

Alerg la Molly. Da, cum de nu, Bradley a fost aici. A cerut să i se deschidă locuința noastră. Molly nu a îndrăznit să se opună. Cu siguranță nu văzuse niciodată în viața ei un bătrîn atît de venerabil. Spune că a intrat, iar în prag a ezitat, s-a oprit și a închis ochii ca și cînd nu voia să vadă.

Sau poate se simțea obosit. Pe urmă s-a făcut că se duce spre masă și s-a uitat lung la cărțile mele. Mai tîrziu s-a oprit la capătul patului, a privit cu coada ochiului divanul și a stat pe gînduri. Din fericire totul era acoperit, cuviincios. Spune că a întrebat dacă doarme cineva pe divanul acela și atunci Molly, inspirată, i-a răspuns că mai ales eu. În cele din urmă, s-a apropiat de toaletă, a luat în mînă un flacon de parfum „Vol de Nuit”, l-a miro-sit. A mulțumit, a lăsat cartea lui de vizită, s-a înclinat, s-a urcat împreună cu șoferul lui în taxiul care îi aștepta și au plecat.

Pe cartea de vizită era scris : „Vă urez fericire”. Așa se răzbuna bătrînul. Tocmai o asemenea clipă își alegea ca să se răzbune.

Kasia întîrzia ; am cercetat cu atenție mașina ; rezervorul plin cu benzină, faruri, totul la locul lui. Motocicleta de asemenea în ordine, în geanta de piele de lîngă șa dovada de la magazin precum că ratele au fost achitate.

Am băgat Morris-ul în garaj, stau la volan și îmi simt gura amară. N-ai ce spune, numai un om mare reușește să se răzbune în felul acesta. Un rege. Mi-au venit în minte discuțiile mele cu el, pe vremea cînd Kasia încă nu se afla la Truro, îi zdrăngăneam la chitară iar el i-a cerut unui pictor să-mi facă portretul. Mă întreba despre război, despre nemți despre Polonia. Nu-i spuneam adevărul, ci repetam totul după tata, așa cum proceda el mai demult, cînd o făcea pe conducătorul. Pe atunci mai eram încă plin de tata, îmi stătea înfipt în gîtlej ca un os. În lagăr nu m-ar fi bătut atîta dacă nu m-aș fi silit să lucrez „pentru tata”. Și ce fel de lucru era acela ? Circ de cadavre. Dar lui Brad-

ley îi plăcea. „Guts“, „Guts...“ mormăia și se uita la mine, divinizându-mă. Între mama la Pensallos și Bradley la Truro mă simțeam ca o domnișoară cu doi candidați la măritiş.

Nu încape vorbă, l-am nedreptăţit pe bătrîn. Dar dacă el a vrut într-adevăr să se răzbune, oare n-a putut găsi un alt mijloc mai bun decît să ne redea Morris-ul și motocicleta? La început n-a vrut, iar acum — cînd a trecut aproape un an și jumătate — deodată s-a răzgîndit. Sau poate nu era o răzbunare, ci numai un semn că i-a trecut mînia? Dacă a venit el însuși, pesemne că a vrut să ne vadă. Și dacă a vrut să ne vadă, atunci cu gînduri bune. Bradley nu e omul căruia să-i placă scenele. Kasia a telefonat că nu i-au ieșit niște fotografii care sînt urgente, trebuie să le repete, se va întoarce tîrziu. Nu i-am spus nimic, m-am îmbrăcat și m-am dus la un individ în vîrstă pe care îl cunosusem la Franciszek. În toiul iernii umblă în sandale și cu capul gol. Se vorbește că a fost cîndva bogat. În schimb acum este moral. Trăiește dintr-o pensie pentru săraci. La Franciszek a venit pentru un amărît de orfan. Franciszek nu era acasă, Kasia l-a servit cu un ceai. Din Polonia se zice că l-au mînat în Cazahstan, apoi sub Anders a vagabondat prin tot felul de țări exotice, luînd parte la lupte, pînă cînd a aterizat în mahalaua de lîngă St. Pancrace. Foarte mulțumit de soartă. Zice: „dacă n-ar fi fost războiul aș fi putrezit pe pămîntul natal, dar așa am văzut o bucată de lume și am să mai văd încă.“

Mai tîrziu, odată, cînd o așteptam pe Mrs. Muffet în apropiere de Harrods, l-am văzut căscînd gura la vitrine și l-am condus o bucată — Muffet nu stătea la Harrods niciodată mai puţin de o

oră. Eram turbat în ziua aceea, nu aveam nici o idee despre rostul meu în orașoiiu acela de struți, cu Isolda aceea a mea, cu trecutul acela tulbure, cu o mamă cu capul în nori, fără nici o șansă de viață, cu o coloană betegită și cu o chitară. Cum-necum, mi-am vărsat focul pribeagului aceluia și cel mai mult i-am vorbit despre Isolda. El mi-a spus atunci un lucru înțelept: „Nu-ți băga în cap că trebuie să fii acolo unde nu mai ești. Totul are un sfîrșit, și problemele, și locurile, dar omul trebuie să meargă înainte“. Acum îmi aminteam cuvintele lui. L-am găsit acasă, nu făcea nimic. Îl întreb: „Ce se mai aude pe la dumneavoastră?“ Iar el îmi răspunde: „Glasul lui Dumnezeu“. Am crezut că e beat, dar nu era. „Și ce vă vestește glasul lui Dumnezeu?“ „Că pe lume nimic nu pierе, totul se schimbă numai. Polonia nu a pierit, ea s-a schimbat, tu, băiete, schimbă-te, numai să nu pieri. Nu te prefăce că ai pierit. Dă femeia înapoi bărbatului, căci și el s-a schimbat, nu vă prefăceți că nu existați, trebuie să mergeți înainte. Mai bine chiar să minți decît să pieri.“

Stau ca prostul, în colivia aceea a lui nu ai nici măcar unde să te așezi. În cele din urmă, îl întreb: „Asta înseamnă că nu avem nevoie de amintiri? Tot ce a fost trebuie îngropat și uitat?“

Iar el își coase cu un ac mare, probabil de cizmărie, gaura de la mînușă și zice: „Să îngropi — da, să uiți — nu. Adică să nu putrezești fiind încă în viață. Am zburat ca din pușcă.“

Mă întorc. Kasia este acasă deja, pregătește cina. „Kasia — spun — hai cu mine la garaj.“

Face ochii mari la mine. „De ce la garaj?“

— Hai, te rog, să vezi ceva.

S-a speriat. „Oh, nu, Michał, nu! Nu vreau să văd nimic, probabil e iarăși ceva ca ceasul acela de aur.“

M-a apucat disperarea. Nici o încredere nu mai avea Isolda asta în mine. Am prins-o de mână. „Hai, n-ai să regreti.“ A mers, ca la tăiere.

Am stat de vorbă în Morris cred că pînă în zori. Kasia a plîns mult. A fost de acord că trebuie schimbat ceva și că eu nu am să învăț niciodată aici. Ea însăși a spus: „Și lui Bradley i se cuvine ceva de la mine. E adevărat că...“ la jumătatea frazei mi-a adormit pe umăr.

Am deschis portiera, lumina ardea și abia atunci — am văzut ce-i făcusem eu Kasiei... Rămăsese jumătate din ea. Nu era de mirare că făcea pe manechinul pentru fetele de paisprezece ani. Numai că sub ochi și în jurul gurii are nu paisprezece ci patruzeci de ani. Am dus-o în casă. În bucătărie mirosea a ars. Apa de la cartofi se evaporase și cartofii se arseseră, oala plesnise. Am deschis fereastra. Am stat astfel mult timp pînă cînd lăptarul a început să zdrăngăne cu sticlele.

S-a trezit. „Michał, ești aici?“

— Dormi Kasia — spun. Sînt. Dar eu nu mai eram, de fapt.

CAPITOLUL VIII

Tot timpul acela îndelungat cît a durat exilarea lui, Michał mi-a scris o singură dată, cu toate că eu i-am trimis cel puțin zece scrisori, pe care Franciszek, se zice, în mod conștiincios le expedia

la noua adresă. În scrisoarea aceea unică, primită cu cîteva luni în urmă, mă ruga să nu cred nimic din cele ce-mi relatează Franciszek, pentru că „hîrbul ăla bătrîn vede totul de-a-ndoaselea, ca un sugar“. Michał mă asigură că este fericit, că se descurcă și că se gîndește să-și termine studiile.

La cîteva zile după declarația aceasta a lui a venit la mine Rebeca să mă întrebe dacă știu că „Tristan a fost scos din rol: într-un acces de gelozie a aruncat cuțitul în Isolda“. Mi-a cerut să-i dau coniac și a băut în sănătatea „noului Otello, care din greșeală s-a născut Tristan“.

„De unde știi? Cine răspîndește asemenea zvonuri fanteziste?“ m-am înfierbîntat. A păstrat o tăcere demnă.

Ellen mi-a mărturisit după aceea că are o cunoștință la Londra care adoră pictura unui oarecare prieten al lui Michał, un iugoslav. Zvonul pornise de la el.

A doua zi mă zbuciumam între hotărîri contradictorii, cînd Robert Stevens și-a oprit bicicleta în fața casei și s-a invitat la o cafea. Se înțelege discuția a trecut repede la Bradley. De cînd Freddie îmi făcuse cunoștință cu Robert, cu mult înainte încă de apariția profesorului la Pensallos, auzisem multe despre vremurile de școală ale acestor doi renumiți domni. La început Stevens îl admira și îl ura pe Bradley. Lucrările amîndurora erau citite în clasă, dar aceeași temă în concepția lui James servea profesorului pentru a arăta impreciziunile și exagerările din stilul lui Robert. Ca urmare a acestui fapt numele profesorului se asocia în mintea mea cu infailibilul.

Mai târziu, cînd Michał a locuit la Truro, am putut observa la recepțiile date de Bradley cît de avid adulmeca scandalul autorul de romane negre, cum improviza din asocieri, jumătăți de cuvinte și deducții eșafodajul care avea să se prăbușească odată cu infailibilul James. După plecarea tinerilor la Londra, discuția din brutărie a fost explozia triumfului lui Stevens. M-am despărțit atunci de el profund jignită și din ziua aceea îl ocoleam de departe pe cel mai rău dintre „baronii cei răi“.

Stevens mi-a lăudat cafeaua, a dat pe gît Benedictinul, și-a frecat mîinile. „Ei, vedeți doamnă — se bucura — cine a avut dreptate ! Jimmie susținea că flirtul soției sale se va ofili repede pe caldarîmul londonez, că e o chestiune fără însemnătate. Dar eu i-am spus : te înșeli, onorabile ! Sexul tocmai asta cere, stimulenți tari, gelozie, luptă... De aceea s-au și despărțit Tristan și Isolda în Pădurea morenă pentru că se plictiseau de moarte. Londra, ca loc de exil, este cu totul altceva ! Și a ieșit așa cum am zis eu... Kathleen nu s-a despărțit de Michał, cu toate că era cît pe ce s-o înjunghie și că puțin i-a lipsit să intre la închisoare pentru contrabandă cu niște ceasuri. Acest flirt are într-adevăr în fața lui un viitor lung și frumos. Și-a dezvelit dinții falși. Dumneavoastră vă neliniștiți ? Sînteți amărită din pricina asta ? Dar frumosul crește din încălcarea legilor precum crește aluatul din drojdie !“ Și-a plimbat privirile prin cameră și și-a oprit ochii la schița lui Rouaux pentru „coborîrea de pe cruce“ — tabloul cel mai valoros pe care îl moștenisem de la Freddie. „Cruce ! Tortură ! a exclamat. Totuși dumneavoastră îl așe-

zați în mijlocul peretelui și vă uitați la el cu admirație... După cîte știu Christos s-a revoltat împotriva fariseilor. Nu e așa ? A iubit umanitatea, așadar a trebuit să sufere, nu ? Și această dragoste creștinească implicînd suferința ține de două mii de ani. Iar iubitorii de emoții estetice o consideră o temă frumoasă, e adevărat ?“

Nu m-a convins comparația între Michał și Christos și între Isolda și umanitate și nu m-a consolat gîndul perspectivei pe mai departe a suferințelor lor. Dar eram recunoscătoare răutăciunii pentru că de la el aflu că Michał nu și-o pierduse pe „Kasia“ lui. Contrabandă ? Și asta suna mai bine decît furt, de pildă, și nu se soldase cu închisoare. Am mai vorbit încă puțin despre nimic. În cele din urmă, obosit de apatia mea, Robert s-a ridicat : „Ce ciudate sînt femeile romantice ! a bombănit. Ar trebui să vă bucurați, doamnă, că fiul dumneavoastră îl are pe Tristan la degetul cel mic ; pe lîngă el, pare un smiorcăit.“

Încă nu-mi revenisem după ultimele vești, cînd m-a vizitat însuși „regele Marc“. Era tare slab, în schimb avea un fel de a fi mai degajat ca altădată. Noua lui operă făcea senzație în lumea științei, plutea în preajma lui aura succesului deplin. Și el știa despre Michał mai multe decît mine. Nu am căutat să aflu de unde, îmi era rușine, că totdeauna eram ultima care aflu ceva despre fiul meu. Profesorul a amintit în treacăt că decanul acela de la Liverpool l-a întîlnit pe Michał la Londra, și au avut o discuție de față cu alții, jenantă pentru Bradley, dar asta nu avea importanță. Kathleen lucra ca model și asta era important, marele om a văzut-o la televizor făcînd reclama unor

pulovere și a rămas întristat de aspectul ei mizer. L-am consolat, spunându-i că arăta astfel, cu siguranță, din pricina luminii prea puternice. „Oare nu e bolnavă? se neliuștise. Dumneavoastră n-ați auzit nimic, doamnă?“ Cuvintele erau rostite curgător, dar veneau de la o distanță cosmică. A ieșit înclinându-se adînc.

Apoi a fugit Partizan.

Cîinele acela... Franciszek mi-a scris cum s-a sfîrșit. Mi-a fost antipatic din prima clipă, de cînd l-a adus Michał acasă. Urît animal, de nestăpînit, dar îl toleram cum tolerez tot ceea ce îmi aduce în viață origicine, pentru că niciodată nu sînt sigură că dreptatea e de partea mea.

Mai tîrziu, cînd am auzit aiureala aceea a „bătrînelor Cațe“ cu mitologia lor, fără să vreau am început să caut asemănări între povestea lui Tristan și viața lui Michał. Cîinele credincios figurează în legendă, așadar și dulăul Partizan căpăta o semnificație mitologică. Faptul că a fugit de la mine l-am resimțit ca pe o urmare a incapacității mele de a conviețui cu ființe pe care nu le înțeleg. Felul în care l-a găsit pe Michał la Londra confirmă legenda, dar sfîrșitul lui jalnic nu se mai potrivea cu mitul. Cîinele adevărat al lui Tristan nu pierise. În clipa despărțirii îndrăgostiților avea să fie dăruit Isoldei în schimbul inelului. Din nou ceva care nu se potrivea. Ca și culoarea părului lui Kathleen; ca și cronologia și topografia; ca și propriul meu rol.

Aceste gînduri mă chinuiau. Îmi forșam memoria să-mi pot aminti momentul cînd anume soarta lui Michał mi-a scăpat din mînă. Poate asta s-a întîmplat înainte de nașterea lui? Începeam să

înțeleg că mai degrabă propria mea soartă nu o stăpînisem niciodată.

Mi-am făcut valiza. Eram hotărîtă să plec la Londra. Tocmai călcam în bucătărie bluza pe care aveam s-o îmbrac la drum, cînd au intrat Michał și Kathleen.

El întîi, ea după el. Am scăpat fierul pe podea și asta a salvat clipa aceea căci n-a trebuit să ne salutăm: Michał s-a repezit să verifice contactul, iar Kathleen s-a interesat de bluză. Arătau îmbătrîniți cu zece ani. Dar fierul nu mi-ar fi căzut din mînă dacă n-ar fi fost impresia aceea care m-a izbit, a doi oameni înstrăinați, jenați că se află împreună.

Nu știam cu ce să începem. Le-am servit cina cît mai repede. Am schimbat cîteva glume pe seama lui Franciszek, am discutat despre un proces politic oarecare. Întîmplările de la Londra stăteau între noi ca un teren mlăștinos care trebuia ocolit.

Le-am așternut pe divanul din camera lui Michał. Noaptea, trecînd spre baie, am constatat cu uimire că Michał doarme pe canapea în biroul lui Freddie. Singur. Își pusese valiza alături, ca la gară.

La micul dejun au venit îmbrăcați și taciturni, ceea ce la Kathleen, acum, părea resemnare. Timpul se întorcea în punctul cînd Michał venise la mine pentru prima oară, bărbat cu un trecut, și nu îmi dădea voie să mă ating de acel trecut.

Propriu-zis nu știam cu ce să doresc. Dacă lîngă ei nu se afla cîinele credincios, atunci poate nu era vorba despre nici un mit și nu urma nici o tragedie. Totuși ceva mă indispucea. Am văzut că au venit cu același Morris pe care Bradley refuzase să li-l dea cu un an și jumătate în urmă. Au mai adus cu ei și motocicletă. După vizita profesorului nu mai

aveam nici o îndoială că atitudinea lui față de „trădători“ se schimbase ; așadar vehiculele probabil le fuseseră dăruite din nou.

Faptul că s-au ivit aici însemna că cercul „regelui Marc“ se strîngea. Într-adevăr, îndată după micul dejun, Michał a telefonat la Truro întrebînd dacă Bradley se află în oraș. Cu siguranță i-a răspuns Ernest, căci Michał a mulțumit și a pus receptorul în furcă, Kathleen ședea de partea cealaltă a biroului, uitîndu-se la el cu o asemenea încordare, încît trăsăturile ei ascuțite deveniseră aproape transparente, iar umbrele din jurul ochilor albastre.

Era mai frumoasă ca înainte. Acea regiune a gurii ei, care-mi plăcea, zona tandreții, se lărgea spre obraji, iar părul, acum drept, era strîns lipit pe cap ca la o sculptură. Michał a privit-o îndelung mai înainte de a spune : „Bradley se întoarce peste o oră“. S-a așezat alături, a luat-o de mîină și cu privirea așintită pe perete au tăcut. Curînd după aceea au ieșit.

Îi vedeam de la fereastră cum ezitau, neștiind încotro să meargă. Un timp au stat lîngă zidul ce despărțea drumul de panta care duce spre golf, apoi au început să coboare încet spre mal pe treptele de piatră. Kathleen s-a împiedicat, a prins-o de braț, s-au întors unul către altul, am văzut cum a plesnit tăcerea dintre ei și cum a țîșnit ca o flacără dragostea dureroasă, înfrîntă. În răstimp de o secundă am aflat despre ei mai mult decît dacă mi s-ar fi destăinuit îndelung.

După-amiază, au scris la birouașul meu o scrisoare. Pentru Bradley, se înțelege. Nu socoteau că s-ar cuveni să închidă ușa, să-și înăbușe glasul, să-mi dea vreo explicație. Se purtau unul cu altul cu o atenție

superstițioasă, ca și cum se puteau aștepta ca vreunul din ei să se îmbolnăvească sau să ia vreo formă neomenească. Din cuvintele care ajungeau pînă la mine am dedus că tonul scrisorii era solemn, că mulțumeau pentru automobil și pentru motocicletă, că Michał îl ruga pe profesor să indice o oră cînd putea să se prezinte la el pentru o discuție. Pasajul final l-a scris repede, în tăcere, cu capul mult înclinat, Kathleen privea peste umărul lui.

S-au dus să pună scrisoarea la cutie și mult timp nu s-au întors. Oamenii din orașel cunoșteau de mult întîmplările al căror erou era Michał și o asemenea plimbare în doi, cu necredincioasa soție a profesorului, cu siguranță provoca indignare. Totuși nu i-am prevenit. Acționau conform unor impulsuri și legi care mă depășeau. Mă gîndeam cu admirație la forța uriașă, asemenea unui cataclism, care acționa asupra celor două trupuri. Propriu-zis pentru prima dată mă întîlneam cu o pasiune atît de mare (totdeauna am visat la ea) și — o, ironie, persoanele care îmi demonstrau mersul ei fatal erau : propriul meu fiu și fata aleasă de el ca obiect al „salvării omului“.

Dacă ar trăi Piotr, ar interveni cu vătraiul lui și ar schimba mersul lucrurilor. Dar eu nu mă pricepeam să schimb nimic.

Michał reușise deja să împrăstie prin casă lucruri din garderoba sa, așteptam să se întoarcă din orașel ca să capăt curaj și să întreb dacă au venit pentru mai mult timp și ce dulapuri trebuie să golesc pentru ei. M-am bucurat cînd am găsit în automobil cutia cu chitara. Acordeonul probabil îl vînduse.

Stam la fereastră cînd Gwen și Suzy s-au oprit în fața porțiței. Vedeam cum Gwen voia să intre,

iar Suzy, ca de obicei, făcea mutre, deci am început să le fac semne cu mîna, îndemnîndu-le să vină. Față de Gwen — reflectam — totul va apărea poate mai simplu și Michael își va recăpăta natura lui adolescentină. Într-adevăr, abia am apucat să le instalez în birou și să mă duc la bucătărie să tai cozonacul, cînd ușa a scîrțîit din nou și am auzit exclamațiile lui Michael : „Suzan ! De ce crești așa de repede ? Ai să te faci bătrînă și n-am să mă mai pot însura cu tine !“ Kathleen s-a strecurat în bucătărie, îmbujorată după plimbare, semănînd mai mult cu cea dinainte. Fără să pună vreo întrebare, a început să așeze ceștile pe tavă și casa s-a înveselit. Așadar și fără Partizan poate să fie aici ca altădată — m-am bucurat eu.

Am intrat cu Kathleen, ducînd tăvile cu cești de porțelan și cu dulciuri. S-a răspîndit în casă miros de ceai proaspăt, mobilele s-au înviorat, diverse obiecte pe care încetasem să le mai bag în seamă au început deodată să strălucească, covorul s-a făcut mai pufoș, tablourile au început să vorbească. Și poate că pînă la urmă se va dovedi că sînt mamă ? Poate că mă va înconjura un cerc cald familial și voi scăpa de mituri ?

Aura de voie bună s-a stins repede. Gwen, mai stînjinită ca oricînd, a răsturnat cănuța și a vărsat laptele pe rochie. Michael s-a repezit cu șervețele s-o ajute, dar Suzy a sărit din fotoliu și l-a îmbrîncit. „Nu te atinge de mama mea ! Nici nu vreau să te însori cu mine ! Du-te în America ta !“

Kathleen a pus ceașca pe masă, a făcut o strîmbătură ca cineva care s-a fript. S-a uitat la Michael cu ochi speriați. Michael a izbucnit într-un rîs for-

țat : „Totdeauna ai fost răutăcioasă, Suzy — a spus. Nu știam, însă, că mă urăști atît de mult !“

Din discuție a reieșit repede că Gwen știa de la Kate Walker despre intenția lui Michael de a pleca în America și legat de asta despre strădania ei de a-i face rost de un *affidavit* *. Suzy își bălăbănea picioarele în fotoliu, privind țintă pe fereastră, Kathleen mesteca ciocolată, Michael se foia fără rost, mie cozonacul îmi stătea în gît.

În sfîrșit, au plecat ; de îndată s-au întors unul către celălalt : „De ce nu mi-ai spus că ai primit *affidavit*-ul de la Kate ?“ Kathleen vorbea cu indiferență, presupunînd parcă mai dinainte că va auzi o minciună. În schimb Michael și-a luat deodată tonul înalt, agresiv : „Și ce însemnătate are de la cine am primit *affidavit*-ul ? De ce adică Mrs. Walker să fie mai rea decît o mafie oarecare ? Poate trebuia să te informez și despre felul cum arătau funcționarii care mi-au ștampilat actele ?“ Ea tăcea, deci s-a dezlănțuit mai departe : „Pentru ce să ne mai întoarcem la toate astea ? N-am discutat la Londra două nopți ? Tu ai fost prima care ai spus că e necesară o schimbare. Bradley s-a schimbat cu siguranță și nu va căuta să ți se vîre în suflet cu sila. Vrea pur și simplu să aibă lîngă el pe cineva tînr pe care să-l ocrotească, să...“

S-a întrerupt. Ședea nemișcată, cu umbrele genelor pe obraji, slabă, cumva străină, superioară : și-a fluturat mîinile în aer, căutîndu-și parcă cuvintele. S-a apropiat de ea și i-a atins sfios brațul : „Kasia — a spus — Kasia, zîmbește, regino“.

* Declarație sub jurămint. (Engl.)

Se purtau mereu așa ca și cum eu nu eram. Aveam impresia că rățacisem într-o sală de operație, mi se pusese, dintr-o eroare, masca de tifon și asistam la operație. Mă temeam să mă mișc ca să nu deranjez, mă temeam pentru viața operatei, dar nu știam sigur în ce consta operația. Între timp, Kathleen s-a făcut într-adevăr palidă, ca după o pierdere de sânge. Michael a zgîlțit-o : „Kasia, răspunde“. A cuprins-o în brațe. „Kasia, tu singură ai vrut... Asta-i pentru scurt timp. Un singur cuvînt din partea ta și mă întorc“. A îngenunchat, i-a îmbrățișat genunchii și i-a sărutat rochia. „Vrei să rămîn ?“ I-a dat mâinile la o parte. S-a sculat. S-a dus la fereastră, și-a înălțat capul, cîndva ușor și pufos, dar acum greu, de marmură, și a privit drept spre golf. A spus fără să se întoarcă : „Dacă vei fi nefericit, voi veni eu la tine“.

Mi-am amintit prima lor seară petrecută la mine, cînd simfonia lui Franck se revărsa în aer, ca o esență de trandafiri. Îmi aminteam ochii lor întorși spre înăuntru, acolo unde se petrecea exaltarea aceea sublimă, de nimeni meritată.

Țin minte cum mi se strîngea inima și mă gîndeam atunci : ei nu mai au unde merge mai departe ; fără să se atingă unul de altul, au cucerit piscul cel mai înalt. Va sufla vîntul și totul se va spulbera. Ea se va urca în autobuzul de Truro, el o va conduce pînă la a doua stație, se va întoarce și va cere lapte.

Nu s-a întîmplat așa. S-a întîmplat cu totul altfel. Din noaptea aceea de iulie, din muzica aceea au plecat împreună spre dragoste, spre Truro, spre Londra... Acum se întorc la punctul de plecare. Se întorc ? Oare s-a întors vreodată cu adevărat vreun

fiu risipitor ? Renegații ăștia revin numai pentru o clipă la locul unde pot să-și măsoare noua lor statură față de semnul de pe perete tras în ziua în care și-au sărbătorit ultima lor zi de naștere acasă.

Kathleen sta la fereastră, întoarsă cu spatele spre noi. Privea întinderea ce se așternea între ea și casa părinților ei din Sussex. În locuința lor cea nouă fusese numai o dată ca să-i anunțe despre plecarea la Cornwall, la „o slujbă excelentă“. Mi-a spus că toate problemele care s-au ivit după aceea le-a rezolvat cu ei prin scrisori. În general, despre Michael nu le-a spus nimic. Știau că la Londra se afla împreună cu profesorul, fapt confirmat de coletele costisitoare primite de sărbători. M-am dus la ea și am sărutat-o pe obraz. A zîmbit. „Te vei simți tristă fără Michael, Prieteno“ — a spus. Abia acum îmi dădeam seama cu cît mai mult îmi va lipsi Michael plecat la New York decît atunci cînd era la Londra.

Între timp, el mi se adresă : „Mamă, e adevărat că tata mi-a adus cîndva din America niște cizme grozave de antilopă și o pălărie de cowboy ? E adevărat că era încîntat de Roosevelt ? Pe atunci New York-ul îmi părea că se află pe lună. Iar acum ? Dacă nu pot să fiu cu Kathleen, atunci probabil că cel mai bine va fi pentru mine în Statele Unite. Nu crezi ?“

Nu am răspuns. Mi-era ciudă pe el pentru că era bărbat și pentru că era fiul tatălui său. Îmi amintesc perfect întoarcerea lui Piotr din America ; în anul o mie nouă sute treizeci și trei probabil ? Fusese trimis acolo către „Polonia de peste graniță“ cu o misiune politică. Sau mai degrabă își inventase această misiune într-un moment de nemulțumire.

Dar și dincolo de ocean stihia poloneză se dovedise nefavorabilă inteligenței sale paradoxale. Pentru a-și regăsi buna dispoziție apăruse la Varșovia încărcat cu articole de lux și toate mesele și scaunele din locuința noastră fuseseră inundate de cadouri. Cum-părându-le, Piotr nu chibzuse ce și cine avea nevoie de ele, nici măcar nu a spus cui avea să-i fie destinat fiecare obiect. Le cumpăraseră pentru că avusesse cu ce, pentru că îi plăcea să fie îndrăgit. Din potopul de dantele și atlazuri cu greu pescuisem ceva pentru mătușile bătrâne și pentru slujnicele corpolente. De asemenea ideile tehnocraților americani nu se infiltrau cu ușurință în Polonia slab industrializată. Numai Michał era orbit. Cerase ghețele de antilopă mult prea mari pentru el, iar lecțiile și le făcuse cu pălăria de caw-boy pe cap. Acum, se vede, el însuși crescuse bun pentru America. Cuvintele lui Kathleen — „Voi veni la tine dacă vei fi nefericit“ — le-a primit în tăcere. Nu avea de gând să fie nefericit.

Stînd alături de Kathleen, priveam împreună cu ea albastrul încețoșat al golfului care se deschidea spre ocean printr-o poartă de stînci. Unde mai stătusem eu cîndva astfel, cu privirea ațintită în gol? Desigur în pridvorul acela huțul în luna septembrie a anului o mie nouă sute treizeci și nouă. Pe vremea aceea Michał rămînea cu tatăl lui, iar eu plecam. Acum el se pregătea de drum, iar eu rămîneam. Cu cine? Cu femeia pe care fiul meu o părăsea. „Amîndouă ne vom simți triste“ — am șoptit.

M-am uitat în spate, la Michał. În semiîntuner ic licărea o scînteie. Michał, în fotoliul lui Freddie, trăgea din țigară. Era singur. Noi eram

două. Din nou se tulbura un echilibru. Căci oare locul meu nu era mai degrabă alături de el, decît de ea?

Timp de trei zile nu s-a întîmplat nimic. De la un zîmbet la altul, de la o tăcere la alta, relațiile dintre noi trei s-au rupt și au devenit rigide. Michał a fost de acord să primească bani de la mine pentru a-și plăti costul călătoriei, banii pe care îi refuzase să-i primească la Londra pentru studii. Asta l-a indispus și mai mult. Fuma neîntre rupt sau fluiera, prefăcîndu-se că citește. Kathleen se ținea pe lîngă mine, executînd mașinal diverse treburi casnice. Uneori, le surprindeam privirile ce și le schimbau pe deasupra capului meu; la Michał iritarea se împletea cu dorința, la ea predomina tristețea. Nu ieșeau împreună și aproape că nu-și mai vorbeau. Mă jenam să ascult dacă noaptea și-o petrec împreună. Așteptam cu toții răspunsul lui Bradley.

A venit, a patra zi, miercuri, nu prin telefon, ci prin poștă. Profesorul scria:

„Dragă Michał,

Nu socotesc că ar fi necesară o discuție între noi în clipa aceasta. Laud intenția ta de a pleca în Statele Unite. Ca să-i ușurez lui Kathleen întorcerea acasă voi veni după ea duminică, cu automobilul, pînă la Par, unde te rog să aduci Morris-ul la ora cinci după-amiază. Acolo se va îngriji Ernest de el, iar tu te vei putea întoarce cu trenul.

Toată stima mamei tale.

Ție îți urez succes în America

James Bradley.“

Scrisoarea a fost citită de Michał cu glas tare, gîfîit, pe un ton de neîncredere și de ușurare. În plic se afla o scrisoare separată, pentru Kathleen. I-a luat-o lui Michał din mîină și s-a dus cu ea pe terasă.

Seara, în bucătărie, mi-a arătat-o.

„Dear Kathleen — scria profesorul — cred că ai luat o hotărîre bună. Nu-ți fie teamă de ce vor spune oamenii. Tînta cea mai evidentă a răutății lor voi fi eu ; din fericire, nu sînt sensibil la opinia publică. Dacă aș fi fost, n-aș fi putut face știință, nici nu m-aș fi putut respecta pe mine ca om de rațiune. Curaj, iubito ! Singurul lucru important este că te întorci la mine.

Aștept cu nerăbdare
al Tău James.“

După ce am terminat de citit am privit-o pe Kasia, fără îndrăzneală. Și-a întors ochii, și-a mușcat buza cu dinții de sus. „Te vei duce ?“ A dat din cap afirmativ. „Pentru că, dacă nu vrei, poți să rămîi la mine.“ Chipul ei a devenit ca de piatră, a răspuns, fără ezitare : „Vreau“.

M-am înfiorat. Lucrurile ar fi arătat mai bine dacă nu s-ar fi întors la mit. Căci — cu unele prescurtări, variante și concesii în favoarea altor vremuri — situația se repeta : regele Marc acorda încredere trădătorilor, disprețuia opinia baronilor, lauda expediția pe mare a lui Tristan, venea întru întîmpinarea Isoldei, iar ea se ducea în brațele lui Dumnezeu ? În secolul douăzeci justiția divină asupra oamenilor are loc în inimi și în creiere, nu

în piețe publice. Și nu cu ajutorul fierului încins, ci al psihanalizei. Cu atît mai virtos se întîmplă încă și acum că între îndrăgostiții despărțiți plutește moartea cu pînzele negre. Nu puteam să mă împotrivesc sentimentului catastrofei.

În schimb Kathleen s-a apucat să-și pună lucrurile în ordine. S-ar părea că fotografia acela pentru care prezenta rochii în ultimul timp, vrînd să o rețină, o cumpăra, dăruindu-i toaletele. Acum le călca și le așeza pe fotoliu — casa arăta ca un magazin de mode. Lîneturile de angora se amestecau cu mătasea italienească, florile exotice cu carourile scoțiene, iar printre aceste splendori strălucea prostește „pijama auriu“, înnegrită și uzată, în care Kathleen ieșise cîndva împreună cu Michał călare pe poarta casei soțului ei.

Michał s-a înveselit. Și-a scos din dulapul de haine costumele de culoare închisă, pe care le disprețuia odinioară, și de asemenea niște veșminte vechi colorate, s-au certat, au glumit, apoi s-au așezat pe terasă, ținîndu-se de mîină și făgăduindu-și că se vor vedea în curînd, deoarece profesorul, ca și mai înainte, o va trimite după el chiar și în Statele Unite.

Apropierea despărțirii ațîta focul care mocnea : se priveau cu ochi lacomi, îmi lăsa impresia că am la mine o mireasă, cu zestrea ei bogată, care așteaptă ziua cununiei. Mă așteptam din clipă în clipă să întreb de simfonia lui Franck. Kathleen începu să se îndoape cu prăjiturile pe care i le dădea Michał „Nu mai trebuie să prezinti rochii pentru fetișcane, Kasia. Studioul este departe, iar eu prefer «carne pe os»,“ a strigat, ca și cum erau

în joc numai el și studio Peter. Ea a bătut din palme: „Adevărat, adevărat. Nu mai trebuie să fiu slabă,” după care a devenit serioasă, s-a întins și a căscat: „Prieten, sînt obosită...”

Rebeca ne-a făcut o vizită sîmbătă după-amiază, informată fiind cu siguranță de Gwen despre ceea ce se petrecea la noi. Atmosfera zilei aceleia era somnambulică. Întocmai așa, ca și cum mîine nu avea să mai vină niciodată; în loc să-și pregătească bagajul Kathleen puneă plăci și își schimba mereu toaletele. Rebeca i-a găsit odihnindu-se după o sambă — Kathleen într-un veșmînt lung, cusut cu paiete, Michał într-un pulover cu găuri. Mai întîi l-a privit pe Michał prin lornion: „Da — a spus — mersul firesc al lucrurilor; mai întîi Tristan, apoi Otello și în cele din urmă Iason... Se spune, frumosul meu domn, că te pregătești să pleci după lîna de aur... Ce să-i faci? Banul este o marfă excelentă! Și-a îndreptat apoi lentilele spre Kathleen. „Nu consideri, Uonda — s-a întors către mine — că Isolda noastră s-a copt pentru rolul Himenei părăsită de Cid?”

De data asta divagațiile ei nu au mai stîrnit nici un ecou. Michał și Kathleen au zîmbit searbăd, gîndind la altceva. Eu am tăcut de asemenea, turnînd coniac.

Venirea Laurei Windrush cu imensa Brownie, ciufulită de vînt, semănînd din ce în ce mai mult cu un stog de fîn, părea diversiunea dorită. La vederea perechii mele s-au prefăcut mirate.

Brownie probabil că s-a bucurat sincer și l-a bătut pe Michał pe spate. „Ești din nou aici, Tristan! Bine ai venit! Știi că am cîștigat la loterie zgarda cîinelui tău? Din pricina asta a trebuit

să-mi cumpăr un pudel. Negru. Tot atît de ferinecător ca și tine. Se numește Lapaj*.”

Laura și-a dat ochii peste cap de groază. „Ferinecător? Ai vrut să spui: ipocrit și secătură. Javra asta reușește să simuleze o dragoste nebună ca să te fraierească de o bucată de slănină, iar apoi fuge în stradă cu slănina aceea, pe care n-o mănîncă ci îi întărită numai pe ceilalți cîini”. Michał nu a înțeles sau a ignorat-o, în tot cazul și asta a lăsat să-i treacă pe lîngă ureche. Dar Kathleen s-a roșit și, bombănind ceva, a ieșit din cameră. Brownie s-a fisticit. Am spus noi oare vreo prostie? Oare s-a supărat?

Fără să aștepte lămuriri, Laura s-a grăbit cu compătimirile: „Biata ființă! Cum arată! Toată frumusețea ei s-a dus — a rămas numai piele și os”. Și întorcîndu-se spre Michał. „E bolnavă? A suferit cumva vreo operație?”

Am tresărit și l-am privit cu coada ochiului pe Michał. Era vînat, iar din ochi îi scăpărau scînteii: „Kathleen este sănătoasă, tînră și frumoasă — a spus. Ați vrea dumneavoastră să aveți pielea și oasele ei, dar, din păcate, nici o operație nu v-ar putea ajuta.”

Rebeca a izbucnit în hohote de rîs: „Bravo, Iason. Totuși a mai rămas ceva în tine din Tristan, aprig o mai aperi pe Regină”.

Kathleen s-a întors și s-a așezat lîngă Michał. A luat-o de mîină, privind ostentativ la cei din față. Palizi și demni ședeau unul lîngă altul, ca doi pescăruși pe un ghețar plutitor, înstrăinați de lume. Tocmai în clipa aceea a intrat Stevens. A îmbră-

* Lapaj, prinde. (Polonă.)

țișat repede cu privirea întreaga scenă. „Ce societate plăcută ! — a strigat — Oaspeți de la Londra !... Sărbătoare de familie. Dar unde este renumitul nostru James ?”

Laura a pufnit în râs, Rebeca s-a adresat cu vocea ei de bas : „James, adică regele Marc, se simte acum mai degrabă asemenea regelui Lear. Nu ar fi potrivit pentru o sărbătoare de familie.”

Așadar ceea ce se petrecea aici era cu toate acestea o judecată. Cu excepția colonelului Mitchell, care zăcea bolnav, în spital, de răutate cronică sau de angină pectorală, toți „baronii cei răi” erau prezenți și proba fierului încins nu putea fi omisă. Într-adevăr, Kathleen și-a eliberat mîna din strîsoarea lui Michał. Cu un mers lin, ca la o revistă a modei, a ieșit în mijlocul camerei. „Figura anului” arogantă și cu un aer de superioritate a devenit rigidă ca o mască. Singura dovadă de sensibilitate era mișcarea palmei drepte care se închidea și se deschidea. „Doamnelor și domnilor, a spus cu un glas de fetiță. Nu sînt musafir. Am venit acasă. Prietenul meu, Mr. Michael Gaszyński a fost amabil să mă aducă. Mîine mă va întovărași pînă la Truro, cu toate că înainte de plecarea lui în America, mai are încă multe de rezolvat. Nu accept să se glumească pe seama soțului meu, profesorul Bradley, în prezența mea. Și acum vă rog să mă scuzați : trebuie să-mi împachetez bagajele” — a zîmbit, arătînd spre crepurile și blănurile împrăștiate. Masca s-a topit, s-a lăsat tăcerea. Kathleen și Michał s-au făcut nevăzuți. Musafirii s-au privit unii pe alții, descumpăniți, ca după reprezentarea unei actrițe celebre.

Prima și-a venit în fire Rebeca. „Micuța asta are viitor. N-ar juca-o rău deloc pe Athalie.”

Laura Windrush, pe care inventatorul ei ceh, după ce a întins-o pe tăcute în Brazilia, a dezamăgit-o cumplit — șuieră spre Brownie : „Ți-am spus eu totdeauna că relațiile cu străinii aduc neplăceri”.

În timpul acesta Brownie se străduia să înțeleagă ce s-a întîmplat „De ce nu se însoară ? Oare Michał pleacă într-adevăr ? Sînt doar catolici. Căsătoria ei cu Bradley nu contează.” Abia acum a luat cuvîntul Robert Stevens : „Doamnele se înșală. Nu este vorba aici nici despre teatru, nici despre străini, nici despre catolici. Toată situația aceasta absurdă este opera lui James Bradley. El, prin atitudinea lui nefirească față de viață, a adus doi oameni tineri, normali, într-o situație fără ieșire. Deocamdată capitulează, dar acesta nu este încă sfîrșitul, o nu !” Absorbit de ideea lui fixă, înfierbîntat, și-a luat pălăria și, fără să-și ia rămas bun, a fugit din casă cu pas mărunt.

Cînd poarta s-a trîntit în urma lui (cu siguranță gonea la spital ca să bîrfească cu Mitchell), Rebeca a ridicat în sus un deget înmănușat în negru. Ca fiecărei eroine clasice îi plăcea să se adreseze celor care nu erau prezenți. „Nu aveți dreptate, domnule Stevens — a întonat — desconsiderînd teatrul și supraapreciîndu-l pe James ! Oamenii tineri, cu atît mai mult dacă sînt normali, se bagă singuri în situații fără ieșire și scapă din ele neațiinși. Nici un profesor nu are nimic de spus în privința asta. Pentru aceasta există teatrul... Dumnezeu voastră credeți că Bradley, că micuța aceea, că acel Tristan sau Otello ar găsi ieșiri din cotloanele

lor dacă n-ar fi teatrul? Dar ei toți joacă roluri pe care și le scriu singuri! De aceea scriitorii care nu înțeleg teatrul nu trebuie să scrie despre viață." Declamându-și tirada a dat pe gît păhărelul și a plecat, înclinându-se ca la rampă. Brownie tot nu putea să se dumirească despre ce era vorba. „Cine e Otello? întreba. Cu toții scriu? Eu credeam că Kathleen este model. Cît privește pe străini, Laura, ai dreptate, că nu poți să contezi pe ei, dar parcă pe englezi poți? Toți bărbații sînt la fel!”

Miss Windrusz a adoptat o ținută demnă. „Să mergem, iubito. Ești mult prea nobilă ca să înțelegi asemenea lucruri. *God-bye.*”

Cînd au plecat musafirii, am găsit-o pe Kathleen în bucătărie. Ședea pe un scăunel împletit, cu capul rezemat de perete, cu mîinile lăsate. Lîngă perețele opus sta Michał, cu brațele încrucișate, și privea posomorît pe fereastră.

Bagajele au fost făcute repede, sîmbătă seara, iar dimineața de duminică s-a scurs cu roboteala prin casă. Michał se încapățîna să scuture covorele de praf, Kathleen aranja buchetele de flori. Susțineau că la Franciszek asta era îndeletnicirea lor preferată. „De ce ați plecat, de fapt, de la ei?” am întrebat. S-au întrerupt din treabă și au căzut pe gînduri. În cele din urmă, Michał a mormăit: „Noi niciodată nu am plecat. Totdeauna am fost alungați.”

Kathleen a protestat dînd din cap: „Nu, Druggie nu ne-a alungat”. Atunci Michał, fără să oprească aspiratorul, a ieșit din cameră. „Cine este Druggie?” m-am interesat. A dat din umeri. „Nimic important.”

La prînz am servit *trifle*, desertul preferat al lui Kathleen. Michał nu a vrut să mănînce. „Aș mîncea un borș, a declarat, sau ciorbă de burtă.” Timpul trecea. În aerul de septembrie se răspîndea miros de levănțică, de trandafiri și de romaniță sălbatică, soarele se îmbiba de aurul toamnei, dar frunzele se țineau strîns de copaci, nepregătindu-se încă să cadă. Mă irita că o asemenea frumusețe se irosește în timp ce ei stau cu nasurile în cărți. Valizele lui Kathleen se aflau deja în port-bagaj. I-am rugat să-mi permită să merg cu ei la Par. S-au învoit surprinzător de ușor.

Am mers mult timp în tăcere, apoi Michał a început să cînte „Cu inima în raniță”. Kathleen bătea ritmul din palme cu entuziasm și fredona, se vede că știa bine cîntecul. Ne-am oprit în fața gării, unde, pe locul de parcare, sărea în ochi Rolls Royce-ul lui Bradley. Ernest a salutat, scoțîndu-și șapca. Profesorul care se plimba în fața intrării pe peron — gara este mică — s-a îndreptat de îndată spre Morris. Kathleen a coborît și în costumul ei de model, modestă și fără să-i pese, ca și cînd avea să salute un unchi, a mers în întîmpinarea soțului. Bradley era vizibil emoționat. Și-a scos pălăria, a îmbrățișat-o scurt și, luînd-o de braț, a condus-o la mașina lui.

Un pîlc de gură cască, cum se întîmplă în zilele de duminică, curioși să afle cine și de unde a venit s-a apropiat încet de automobile. Ernest stătea în fața portierei cu șapca în mînă. Michał și eu am rămas la distanță. Profesorul a ajutat-o pe Kathleen să urce în Rolls, apoi s-a întors spre mine: „Arătați excelent, Doamnă Burnham. Cu siguranță nu vă mai supără rinichii. Sper că vă vom vedea des”,

mi-a sărutat mâna. Lui Michael nu i-a întins-o. Cu capul plecat, sprijinit cu amândouă mâinile în bas-ton, a stat nemișcat o clipă în fața lui, căutându-și poate cuvintele potrivite. Apoi și-a ridicat ochii, în care suferința se îmbina cu bucuria :

„Vînt prielnic, băiete ! Pot să-ți fiu de folos cu ceva ?” Vedeam cum Michael se lupta cu sine, ca să nu-i cadă în brațe. „Mulțumesc, profesore... Nu am nevoie de nimic.” S-a întors.

Ernest s-a așezat în Morris, Bradley la volanul Rolls Royce-ului, Kathleen alături de el. Motorul a început să huruie, clipa era de nesuportat ; îl simțeam pe Michael tremurînd. Deodată, geamul Rolls-ului a căzut și a apărut capul plecat în afară al lui Kathleen, îmbujorată în razele piezișe ale soarelui. Asta l-a făcut pe Michael să se repeadă înainte, automobilul a clacsonat, s-a întors, mulțimea de gură-cască s-a împrăștiat, Bradley a accelerat viteza. Capul din geam ardea ca o torță, din ce în ce mai mică, din ce în ce mai depărtată, pînă cînd la cotitură a acoperit-o Morris-ul. Michael a alergat cîțiva pași și s-a oprit. L-am ajuns din urmă. „Nu și-a luat rămas bun”, am oftat. Michael își reluase deja înfățișarea mohorîtă pe care o avu-sese cu cîteva ore în urmă. „E clar ! a mîrîit. Noi niciodată nu ne vom lua rămas bun.”

CAPITOLUL IX

De la Par ne-am întors destul de devreme și de îndată Michael s-a postat în așteptarea telefonului. Nu auzea ce-i vorbeam, n-a vrut să vină la cină,

și-a luat lapte și o bucată de pîine în camera de lucru și s-a așezat la birou. Pe măsură ce timpul înainta, fața lui se făcea mai mică. În sfîrșit, în jurul orei zece, am auzit zbirnîitul și un „alo” ră-gușit. Vorbea încet, dar m-am furișat cît mai aproape. „Bineînțeles — spunea — bineînțeles, voi aștepta. Cum ți se întîmplă ceva, vino aici, imediat, La tine ? Cercel ? Ai înnebunit ? Ce-mi tre-buie mie cercel ? Oh, prostuțo dragă, prostuță... În loc de cercel voi da un cablu pînă la Prietena...”

La un moment dat s-a enervat : „Fericit, neferi-cit... nimeni nu este continuu fericit sau continuu nefericit”. După o clipă, cu duioșie : „Ei atunci bine, bine, mîine la opt în pavilion. Cu siguranță.”

A intrat în bucătărie, radiînd, și, fără nici o vorbă, și-a fumat țigara : „Deocamdată totul e bine, vrea să mai aștept cu plecarea pînă cînd se limpezește situația. Ernest și Mrs. Maddock sînt încă acolo și ea se teme de șicane.

— Dar profesorul, profesorul ! Ce-i cu el ? m-am neliniștit.

— Oh, nu, cu profesorul este O.K. — a trecut la un ton de indiferență. Ea își face griji mai de-grabă pentru mine. A pufnit în rîs. Ține neapărat să-mi dea un cercel. Unul din perechea ei prefe-rată. Să i-l trimit cînd voi fi nefericit și atunci ea o să vină.

Și-a desfăcut brațele în semn de neputință față de absurditățile femeiești. A început să mănînce mazăre cu șuncă.

„Ce manie și cu nefericirea asta a mea ! De-ocamdată, se pare, mai degrabă, că ea nu poate să reziste fără mine nici o jumătate de zi.”

A doua zi, a început să-și împacheteze lucrurile. Cînta, fluiera, mi-a arătat o carte cu ilustrații despre noua arhitectură americană, a telefonat la biroul de voiaj din Londra, a trimis un cec cu valoarea sumei pentru bilet, și-a călcat pantalonii și în același timp își încorda auzul mereu și ieșea deseori pe terasă, de unde se vedea șoseaua. Spre seară a dispărut și s-a întors noaptea târziu. Și aceasta se potrivea cu mitul, adică cu tainica vizită a lui Tristan în castelul Tintagel, curînd după împăcarea regelui Marc cu Isolda.

Dis-de-dimineață, îndată ce am auzit că Michal se mișcă prin camera lui, am intrat fără să bat. Stătea la masă, pe jumătate gol, cu părul răvășit, și cîntărea în palmă ceva mic, strălucitor. Îl examina alene. „Privește ce mi-a dat“... Era un cerce. Cu o lacrimă mare de briliant în montură de platină. M-am înfuriat. „Cum ai putut să-l iei? Asta costă o avere.“

— Crezi că eu nu știu? Cît am fost la Londra totdeauna a vrut să vîndă cerceii ăștia, dar nu am lăsat-o eu.

— Și acum de ce l-ai luat?

A căscat. „De ce? Întreab-o pe Kasia.“

Mi se întîmplă uneori că toate gîndurile îmi zboară din cap, simt în jurul meu un gol și propriul meu glas sună străin. „Nu vorbi cu mine ca și cum aș fi o pisăloagă! Am dreptul să știu de ce primești un dar scump de la o femeie pe care ai făcut-o nefericită!“

A clipit, s-a uitat la mine cu mirare. „Eu? Eu am făcut-o pe Kasia nefericită?“ S-a așezat pe divanul răvășit — și-a strîns în mîini capul plecat.

În următoarele două zile am stat mult de vorbă și, cu cît îmi cunoșteam mai bine fiul, cu atît știam mai puțin ce trebuie să fac. Îl credeam cinic, adeseori cabotin. Iată că nu era nici cinic, nici cabotin. Pur și simplu, după ce a trăit în Polonia războiul pînă la capăt, nu mai credea că există un numitor comun pentru toate problemele omenеști și o limbă comună tuturor oamenilor. Nu credea, cu toată „smecheria“ lui, că poți înfriuri soarta sau vrerea ta proprie ori a altcuiva. Chiar Anna, pe care „au spînzurat-o de picioare“, care avea un cotlet însîngerat în loc de față, pentru că nu a trădat adresele conspirative, nu acționase — după el — sub imperiul unor legi morale generale, ci pur și simplu, pentru că „așa îi plăcuse ei“. „A făcut bine, oare?“ l-am întrebat. „Nu știu, a ridicat din umeri. Eu am admirat-o. Am răzbunat-o. Dar vreau să trăiesc.“ „Făcînd rău altora?“ S-a înfierbîntat. „Am vrut eu oare să-i fac rău profesorului? Nicidecum! Și nu este nici o minciună cînd spun că noi n-am săvîrșit nimic rău. Mamă! a strigat. Atît de bun cum sînt cu Kasia nu voi mai fi cu nimeni, niciodată! Pentru ce se mînie bătrînul acela? Cică o iubește. Atunci ar trebui să-i dorească binele! Nu-i așa?“ Alerga de la un perete la altul. „Cum poți să spui că eu am făcut-o nefericită pe Kasia? Cercelel acela mi l-a dat ca amintire tocmai pentru că am preferat să fiu gunoier decît să-i vînd cerceii. Ea a plîns ieri, cînd mi l-a dat.“

Mi-a înghețat inima. „Ai fost gunoier?“

— Ei și ce? Mi-a plăcut și am fost. Și am dus-o bine.

— Pentru că ea câștiga mult, am îngăimat.

Atunci s-a zburat. „Eu nu am vrut deloc ca ea să câștige! A avut chef să-și cumpere bibelouri și ananas, atunci s-a dus la lucru. Pentru pâine ne ajungea salariul meu de gunoier.

Observasem rana de pe brațul lui Kathleen. Știam despre contrabanda cu ceasurile. Am întrebat: „Dacă ai dus-o atât de bine, de ce v-ai despărțit?”

— Cine a spus că ne-am despărțit? se indignă el. Și în căsnicie se întâmplă ca soțul să plece în călătorie.

— Iar soția în timpul acesta trăiește cu altcineva — răutatea asta mi-a scăpat fără să vreau și fără să judec. Mă așteptam să se enfurie, dar Michael s-a întors doar cu spatele la mine și, stînd la fereastră, cu mâinile în buzunare, privind lung la apă, a repetat, cu un glas de bătrîn obosit, ceea ce mai auzisem odată: „Anna avea dreptate, că tu nu ești bună, mamă”.

Cred că am plîns, căci după o clipă s-a așezat lîngă mine. „Vezi, Prieteno, m-a mîngîiat pe spate, eu nu sînt așa cum mă crezi. Tata îmi spunea: «și femeia este tot om» și mie mi-a fost milă de Kasia că plătește atît de scump fericirea noastră. Înțelegi? Uneori oamenii trebuie să facă o pauză în fericire.

— Atunci nu-i mai tulbura liniștea și nu te mai furișă la ea!

S-a depărtat degrabă. „Fac cum îmi place.” Și a ieșit.

La bucătărie am găsit, într-un colț, străchioara lui Partizan și abia atunci s-a emoționat. „Asta a fost prietenul meu cel mai bun! Nu mă întreba,

nimic, voia numai atît, să fie cu mine! Știi, Kasia era geloasă pe Partizan?”

Am pus străchioara în dulap. „Mă îndoiesc că un om poate fi gelos pe un cîine. Dragostea omească este altfel.”

A ridicat din umeri. „Dragostea *veche* este altfel. Dragostea noastră s-a învechit. Dragostea cîinească chinuie. S-a întins și a căscat. Dar a fost un timp, cînd ne-am simțit fericiți ca niște cîini.”

— Ca niște cîini? m-am revoltat. Aș fi preferat să spună: „Ca Tristan și Isolda”, dar, nu eram sigură dacă nu era același lucru.

Presupun că n-a renunțat la vizitele de la Truro, căci se ducea undeva cu motocicleta și se întorcea bine dispus. Într-o seară, mă anunță: „Ei, mamă am rezolvat totul. „Liberté” pleacă din Southampton peste trei zile. În America vreau să am la început ceva bani, așadar merg ca turist. Cum voi prinde cheag, îți voi trimite înapoi.

Totdeauna cînd mă uluiește vreo veste devin aridă. „Cînd pleci?”

— Mîine.

— Kathleen știe?

— A spus că pot să plec. Mrs. Maddock și Ernest vor părăsi casa de la întîi. Kasia arată bine.

— Ai vorbit cu profesorul?

— Nu. Pentru ce? Bătrînul preferă să creadă că nu mai există.

L-am condus pînă la Par. Și-a pus valizele în compartiment, a sărit și a stat în fața mea — înalt, bărbat matur cu surîs de copil, semănînd mai mult cu Piotr decît cu mine, al meu și în același timp cu totul străin. Știa că eu nu-l voi reține, s-a scuturat de povara gîndurilor, s-a trezit în el tan-

dreptea. M-a îmbrățișat și m-a sărutat pe ochi, pe obraji, pe gură.

— E bine că tu trăiești, mamă, m-a încredințat. Nu te teme pentru mine. Eu sînt coțcar bătrîn ; de îndată ce mă voi pricopsi, îți voi clădi un palat în America. Ai să vezi. Locomotiva a fluierat. Dintr-un salt, Michał s-a întors pe treapta vagonului. A pălit brusc inspirat și blestemat ca și Tristan. Trenul a luat viteză, Michał, ținîndu-se de bara scării, nu se mișca, nu făcea nici un gest — pleca pur și simplu. Am alergat după el. Din nou cineva mă părăsea, din nou nu puteam ajunge din urmă ceva.

În seara aceea Kathleen nu a sunat. Nu-mi puteam găsi locul și la nouă m-am culcat.

Timp de zece zile bune Kathleen nu a dat semne de viață, iar eu am trecut prin ciclul meu obișnuit de chinuri : sentimentul pierderii, nevoia nestăvilită de a ține legătura cu cineva inaccesibil, teama de confruntare cu ultimele evenimente, în sfîrșit, sentimentul ridicolului pentru că mi se năzărea o dramă acolo unde era o comedie.

Căutam tovarășia lui Gwen, hoinăream cu ea [fără Suzy, care fusese silită (pe cale administrativă) să plece la școală] prin golfulețe cu apă mică și pe plaje îndepărtate, culegînd scoici mai deosebite. Vorbeam despre vreme, despre plante și melci. Propriu-zis, însă, voiam să aflu ce face Kate și care sînt raporturile ei cu Michał. Gwen era discretă.

— Kate ? S-a întors la familie. I-a murit un unchi, este bogată, are mult timp.

— Ce părere ai despre întoarcerea lui Kathleen la soțul ei ?

— Gîndesc că a făcut bine.

— Mă simt tristă de cînd a plecat Michał.

S-a uitat cu coada ochiului la mine, de sub hălăciuga de păr încărunțit pretimpuriu : „De ce n-ai plecat cu el ?“

Am reflectat mult timp înainte de a-i răspunde : „Din pricina lui Kathleen“.

— Kathleen ? s-a mirat.

— Da. Poate că are nevoie de mine.

— Dar Michał ?

— M-a durut numele acesta. „Michał nu este corect față de Kathleen. Mă simt răspunzătoare pentru el.“

De astă dată Gwen a meditat îndelung. „Suzy nu este niciodată corectă față de mine și nu am nici o pretenție“.

— Oh, dar ea e copil.

— Michał este copilul tău.

— Dar nu este copilul lui Kathleen.

A zîmbit melancolic : „Ființa pe care o iubești este totdeauna copilul căruia îi ierți totul“.

— Pentru răul pe care-l face copilul este răspunzătoare mama, am stăruit în părerea mea. Gwen a tăcut.

M-am cufundat în roboteala de toamnă prin grădină, am aerisit îmbrăcămintea de iarnă, am făcut ordine în bibliotecă și în timpul acesta — așa cum făcea mai înainte Michał — eram toată numai urechi, așteptînd să sune telefonul.

A zecea zi, dimineata, am primit o telegramă : „Am ajuns la New York. Totul O.K. Îmbrățișări.“ Exact la o oră după aceea Morris-ul s-a oprit în fața porții și a coborît Kathleen.

— Ce e nou ? a întrebă fără entuziasm. El trebuia să fie deja acolo.

I-am arătat telegrama. Era cald, ca vara, ne-am așezat pe terasă, am întrebat-o ce bea. „Gin și tonik, a spus (băutura preferată a lui Michal).

Am băut, neștiind cum să ajungem una la alta, trecînd peste acel munte al ultimelor întîmplări.

— Ce e nou ? am deschis vorba.

S-a însuflețit. „James îmi dictează iarăși. Foarte interesant. Despre corali.“

Ce anume despre corali ?

— Că existența individuală se va stinge, oamenii vor trăi în grupuri. Ca și corali.

Nu spunea „Bradley“, spunea „James“, așadar asta era noutatea. Bea cu lăcomie, îi străluceau ochii. „Pot să vin mai des ? Michal îmi va scrie pe adresa ta.“

— Te rog, poftim. Profesorul nu are nimic împotriva excursiilor tale de una singură ?

S-a întristat. „O, nu... El, el, în general, este prea bun cu mine.“

Așa au început vizitele ei, aproape zilnice. Îmi dădea ajutor în grădină și la treburile din casă, avea grijă ca să-mi bea ceaiul de plante, îmi interzicea să sap, să stau prea mult în soare. Apărea în mod obișnuit înainte de venirea poștaşului. Când își deschidea geanta, amîndouă întorceam ochii și, luînd nota de plată pentru gaze sau telefon, sau conturi de plată, îi zîbeam amîndouă cu cordialitate prefăcută. Eu, personal, nu mă așteptam la scrisoare, perioada cît fusese la Londra mă învățase minte. Dar pe măsură ce se împlinea și trecea timpul necesar pentru a ne înștiința despre primii lui pași în America, îmi era tot mai ciudă pe el pentru indiferența față de Kathleen. Ea, în schimb,

mă uimea prin echilibrul ei sufletesc. Dacă îmi exprimam îngrijorarea că i s-ar fi putut întîmpla ceva — mă liniștea :

— Prieteno, nu i s-a întîmplat nimic, pur și simplu, nu are timp. Michal construiește viitorul nostru, el se gîndește la noi, cu siguranță.

„La noi... nostru“ — suna familial, ca și cum destinele noastre erau legate între ele, iar Bradley — poate și Kate ? — erau niște fantome fără însemnătate.

Auzind uneori scrișnetul cauciucului de bicicletă pe nisip, semnalul de sosire a poștaşului, Kathleen, în loc să se îndrepte spre ușa de intrare, se afunda în casă. Ba chiar nici nu întreba după aceea de scrisoare, în schimb îi plăcea din ce în ce mai mult să vorbească despre Michal. Descria diverse scene de la Londra, rîdea din toată inima, repetînd glumele lui, se înverșuna pe „idioții“ care nu-i prețuiau inteligența, îi critica pe englezii „perfizi“ pentru nerecunoștință față de un erou al războiului polonez, și îi acuza „pe prietenii falși“ că abuzau de încrederea lui în oameni și în buna lor cuviință. Despre cuțit, despre ceasuri, despre conflictele cu Franciszek, despre Bradley și Kate — nici o vorbă. De la o zi la alta, Michal se contura ca o figură din ce în ce mai luminoasă. În același timp se nășteau din nimic cunoștințe îmbucurătoare despre faptele pe care le săvîrșește el în America.

— Un bărbat adevărat nu se înduioșează, nu scrie, ci acționează, spune Kathleen. Michal, cînd vrea, poate să dea gata și pe dracu, dar-mi-te pe americani. Un an... cinci ani... nu are importanță față de o viață întreagă. Crezi că nu știu că îi este dor ? Și el știe ce simt eu. Mă îmbrățișa : Prieteno,

vom pleca la el împreună. Începu să ridă, ca un copil și adăugă, cu o mină misterioasă : Mi-a promis că dacă i se va urî acolo foarte tare, îmi va da un semn... știi care ? Îmi va trimite cerceul. Numai că asta nu trebuie să se întâmple curînd.

— De ce nu curînd ?

— Pentru că James este foarte bun. El este bătrîn, iar noi vom fi tineri, încă mult timp... În definitiv — m-a privit cu sîială — nu crezi că trebuie să ne punem la încercare soarta, fiecare în parte ? A întors capul. Eu nu mă voi schimba niciodată, dar Michał încă nu este atît de sigur pe el.

Foarte rar venea cu ea și Bradley. Se purta cum se poartă unii tați : cu o adorație îmbinată de jenă pentru creația proprie și cu acea încuviințare neliștitoare pe care o acordă tinerilor oamenii care au scăpat de propriile pasiuni. Uneori, se contrazicea cu Kathleen pentru vreo definiție oarecare, discutau anumite paragrafe din texte bradleyene, prilej cu care profesorul conducea totdeauna discuția în așa fel, încît Kathleen să poată străluci și să poată avea ultimul cuvînt. Atunci se uita cu mîndrie și cumva cu menționarea tăcută că, alături de Michał, tinerii femei nu i-ar fi fost accesibilă o viață spirituală superioară și respectul pentru felul de a gîndi al celui alt. Scăldîndu-se în soarele de toamnă, vestitul, mărinosul soț al lui Kathleen nu neglija să întrebe despre Michał. Se arăta îngrijorat de tăcerea lui, dar cu atît mai degrabă mă consola într-un fel asemănător cu argumentele Kasiei : „Michał muncește greu, începutul în America este dificil...”

Cît de repede se domoleau apele. Adevăratul rege Marc la fel, de cum aflate că Tristan vrea să i-o înapoieze pe Isolda îi și trimisese „salutări și

dragoste“, iar adevărata Isolda de asemenea uitase că Marc „o dăduse cîndva leproșilor“.

Kathleen afirma că nu se va schimba niciodată, dar deja era schimbată. Profesorului nu-i plăcea îmbrăcămintea extravagantă, i-a procurat deci soției sale toalete după moda doamnelor engleze venerabile. Acum purta taioare din tweed de la croitori renumiți, iar seara îmbrăca rochii lungi din dantelă și brocart. Pe tocurile joase picioarele ei arătau mai groase, fața fără fard era de o gravitate copilărească. În jurul gîtului purta un șirag de perle, ca acela pe care în Anglia fetele îl primesc de la părinți după absolvirea unei *high school* și pe care, apoi, rar îl mai scot. Cînd stăteau la mine, în camera de lucru, James o ținea de obicei de mînă, strîngîndu-i-o din cînd în cînd, lucru de care ea se rușina ca o fetișcană. Alături de capul lui sur, părul ei, bogat, roșcat, strălucea viu ; plutea deasupra lor duhoarea supărătoare a incestului. Cu totul altfel arătau în tîlnirile noastre cînd Kathleen era numai cu mine. De la început, din prag, zîmbetul ei mă anunța că intră Kasia și nu Mrs. Bradley. Cel mai mult îi plăcea să stea în camera lui Michał, scotea din sertar mărunțișurile uitate de el și spunea povestea lor... Cravata asta au cumpărat-o împreună, pe Bond Street, din primii bani căpătați la Franciszek, pentru diverse servicii. Michał s-a gătit cu ea la cină, iar Franciszek s-a uitat la el cu coada ochiului bănuitor. Michał s-a prefăcut neliștit și a spus : „Domnule Franciszek, vă implor, nu-i scrieți lui Pretty că eu „organizez“ * cravate, aici, la Londra“. Cunoștea expresia asta și nu înceta să se bucure de ea... Bri-

* A organiza — în jargon — a fura.

cheta aceea, iarăși, i-a fost oferită lui Michał de o oarecare Mrs. Muffet, la care a fost șofer (Dumnezeule, ce n-a mai fost ! „Bătrîna aceea, Muffet, voia neapărat să mi-l ia pe Michał, îl cumpăra, leșina, dar eu nu i l-am dat și ne-am mutat la Druggie“, sporovăia, cu ochii scînteietori.

— Druggie ? V-ați simțit bine acolo ?

— Ca în rai, s-a entuziasmat. Nu se amesteca între noi, Michał lucra, eu lucram, am cumpărat un patefon și un Budda de porțelan cu pîntecele gol, o ladă pentru Biblie din secolul al cincisprezecelea, o țineam lîngă cămin și puneam în ea surcele pentru ațîțat focul ; simbătă seara, în loc de cină, beam totdeauna șampanie și mîncam ananas. Apoi dansam, apoi...

— Michał era gelos ?

S-a cutremurat.

— Cum putea fi Michał gelos ? Michał era eu, eu eram el. El știa prea bine că pentru mine ceilalți bărbați nu existau. Pauză. Michał nu m-a atins niciodată nici măcar cu un deget.

— De ce v-ați mutat ?

— Ei, asta pentru că Michał avea chef uneori să vorbească în polonă. Stanislaw este polonez.

— Unde lucra, de fapt, Michał ?

— În diverse locuri. În deosebi în comerț. Cîștiga excelent totdeauna. La Londra nu e ușor să găsești un lucrător inteligent și cinstit. Își lega cravata lui Michał pe gîtul gol și privea în oglindă cu atîta încordare de parcă Michał se ascundea de partea cealaltă.

— Prieteno... poate chiar în clipa asta Michał se gîndește așa : undeva e cravata mea din Bond Street ? Unde e Kasia mea ?

Cuvîntul „prietenă“ — care mă impresiona neplăcut atunci cînd îl auzeam de la Michał, pronunțat acum de Kathleen căpăta dulceață. Se lingusea, se uita de aproape la fața mea și găsea asemănări cu Michał. Vorbea nu cum s-ar fi cuvenit să vorbească cu mama bărbatului căreia îi fusese iubită nu demult, ci așa cum ar fi vorbit cu cineva de o seamă, care îi încuraja aventura. Admira rochiile mele, mobilele. Mă trăgea de limbă, să-i povestesc despre Piotr și despre Freddie. Se contrazicea cu mine, discutînd despre Franciszek. Îmi dădea sfaturi, ce creme să folosesc. Mă simțeam mai tînără cu douăzeci de ani, utilă și atrăgătoare. Treptat, Michał cel real făcea loc unui Michał dintr-un basm sentimental, iar pe primul plan avansa legătura dintre mine și Kathleen. Mă mustra conștiința : îmi trădam fiul. Numai că el însuși nu voia să vadă în mine o mamă și mă condamna la rolul Brangiinei, al cărei loc era alături de Isolda.

În sfîrșit, s-a dus și toamna, au venit sărbătorile Crăciunului. De la Michał am primit numai două cărți poștale, în stil telegrafic. Prima, din noiembrie : lucrează pe un șantier de construcții, este sănătos, trimite salutări celor care își amintesc de el. A doua, la începutul lui decembrie, mai puțin senină : a trebuit să încetinească tempoul din pricina durerilor de coloană, în loc de două slujbe are numai una, dar și așa cîștigă mai mult decît în Anglia. Abia pe cea de a doua carte poștală era scrisă adresa lui, un loc oarecare, în Long Island. Kathleen s-a bucurat în deosebi pentru cea de a doua, avînd în vedere adresa. Ziua următoare mi-a relatat cît de aspru i-a scris lui Michał, că se comportă ca un copil.

Nu are sens să se grăbească și să-și zdruncine sănătatea. Ea va aștepta, chiar de-ar fi și cinci ani.

În ajunul Crăciunului, poștașul mi-a adus un pachet din America. L-am deschis. Înăuntru era un așa-zis *Kitchendog* — un câine de porțelan, greu, folosit în vechea Anglie pentru sprijinirea ușii de la bucătărie. În talaș era vîrît un bilețel : „Dă-l Kasiei“.

Cadoul a încîntat-o pe Kathleen peste măsură. S-a dus la Truro cu câinele de porțelan în brațe. A spus la plecare : „Lui James îi voi spune că l-am cumpărat din Penísallos“.

În timpul iernii ne-am văzut mai rar. Vizitele la Bradley erau neplăcute pentru mine, nu mă puteam obișnui cu o existență atît de echivocă. E adevărat, groaza se micșorase odată cu plecarea lui Michał dincolo de ocean, dar acum intervenea gelozia prilejuită de purtarea lui Kathleen. Mrs. Bradley, la ea acasă, se dăruia fără rezerve rolului de soție a marelui învățat. Tocmai obținuse titlul de Sir așadar ei i se adresau cu lady Kathleen. Primea asta cu demnitate și satisfacție. Cunoștințele vechi, aproape toate, se retraseră. Îi supăra prestigiul crescînd al profesorului, o disprețuiau pe noua lady. Numai Rebeca nu se depărtase. Tot mai puțini oameni își aminteau de trecutul ei strălucit, nu-și putea permite să rupă cu un martor atît de renumit al triumfurilor sale.

Cînd doamna profesor mă întreba la telefon „Ce se mai aude“ îi răspundeam scurt : „Nimic“. Într-o zi a mărturisit : „Nici eu nu-i scriu. Ce anume să-i spun ? Trebuie să încercăm să rezistăm cumva și atît. James este acum aproape continuu cu mine, termină volumul al doilea.“ Dacă Michał și Kathleen nu aveau despre ce să-și scrie, ce puteam să

scriu eu, ca mamă nereușită ce eram și ca neputincioasă Brangien ? I-am trimis de cîteva ori o colecție de sfaturi practice, puțini bani, puțină tristețe, multe întrebări — au trecut fără ecou.

În iunie, Kathleen și-a făcut apariția.

— Știi cine a fost aseară la noi ? Druggie. A venit special de la Londra, pentru a-l convinge pe James că trebuie să devin actriță. Zice că oamenii scriu la televiziune și la Studio Peter și întrebă unde am dispărut. Un regizor renumit se dă de ceasul morții să-mi afle adresa. Druggie spune că nu este vorba despre rochiile, ci despre mine, că e o rușine să-ți irosești talentul.

— Ce spune soțul tău ?

— Nu-l cunoști pe James ? A spus că, Doamne ferește, nu vrea să-mi rateze talentul actoricesc, dar eu am diverse talente și talentul meu științific se cuvine și el dezvoltat. Totuși, dacă eu însămi consider că talentul actoricesc e mai important, atunci el este gata să meargă cu mine la Londra, să probez dacă actoria îmi convine mai mult.

— Vei încerca ?

S-a încruntat : „Poate aș încerca, dacă n-ar fi Druggie“.

— Cu ce te împiedică el ?

S-a întenețit la față : „Druggie nu se interesează de talentele mele. A fost gelos pe Michał, încă de la început. El m-a convins să mă fac model, întotdeauna a urmărit să-l părăsesc pe Michał.“

— Se vede că acum vrea să pleci de la Bradley.

A lăsat buza. „Dacă voi pleca de la Bradley, atunci, cu siguranță, nu la Druggie... Te rog, nu-i scrie lui Michał despre asta.“

Era o seară de iulie cînd am auzit la telefon

glasul lui Kathleen, răgușit, disperat : „Prieteno... îți trimit mașina. James nu este acasă.“ A lăsat receptorul în furcă. Înainte de căderea nopții mă aflam la ea. Aștepta în hol, avea ochii încercănați, buzele fără culoare, m-a condus prin memorabila „garderobă franțuzească“ în camera unde Ernest îl căutase cîndva pe „răufăcător“ în patul ei. Ne-am așezat, țepene, una lângă alta.

— Ce s-a întîmplat ?

— Druggie a fost din nou aici — a strîns pumnul. Și-a ales anume ziua asta, cînd James este la congres la Edinburgh, ca să-mi arate.

— Ce să-ți arate ?

M-a apucat de mină și a început să-și muște buzele, dar fără să scoată nici un sunet.

— Pentru Dumnezeu, ce ai ?

S-a ridicat, și-a acoperit gîtul cu palma, ca și cînd s-ar fi temut că îi va plesni laringele acolo unde i se înnodau cuvintele, a întins mîna cealaltă drept înainte. „Acolo“...

Ne-am dus la birouaș. Pe mapa de scris stătea un cartonaș mototolit, avînd aspectul unei invitații. L-am privit : anunța căsătoria lui Kate Walker cu Michał Gaszyński, în ziua de optsprezece mai, în Old Westbury Long Island, la oficiul stării civile din New York.

Kathleen mi-a căzut grea pe umăr. „Prieteno, asta nu-i adevărat. Trebuie să-i telegrafiez lui Michał imediat.“

Toate gîndurile mi-au zburat din cap. „Așteaptă... să telegrafiez, că ce ? Unde să telegrafiez ?“

— Că eu cer... Nu, că îl rog... s-a lăsat pe podea și repeta din ce în ce mai slab — rog, rog...

Mi-am acoperit urechile și am ieșit pe coridor, la nișa cu telefonul. Tremurînd, am dictat telegrama : „E adevărat că te-ai căsătorit cu Kate Walker ? Răspunde imediat la Truro. Mama.“

M-am întors, Kathleen era culcată în pat, cu ochii închiși. „Ce a spus ?“ a întrebat.

— Iubito, doar nu am vorbit cu el, i-am trimis numai o telegramă.

Și-a deschis ochii. „Mi s-a părut că el este aici. Cînd va veni răspunsul ?“

Am rămas cu ea toată noaptea și am plecat a doua zi dimineață, cu o oră înainte de întoarcerea lui Bradley. Răspunsul n-a venit.

La Pensallos m-am dus direct la Gwen. De cum s-a uitat la mine, mi-a spus : „Știi deja“. Ea știa de mult și mă ocolea, nevrînd să fie solul unei asemenea vești.

CAPITOLUL X

Nu, nu am răspuns „imediat“ și nici după aceea. Femeilor le place să pună întrebări. Doar, doar se va întîmpla minunea și adevărul se va dovedi neadevăr. Dar ce au făcut mama și Kathleen ca să se întîmple minunea ? Mama nu a venit cu mine ; o reținea la Pensallos splendidul ei *cottage* și amintirea unor oameni pe care, atîta timp cît au fost vii, nu i-a prețuit deloc. Tata a iubit-o și cu siguranță a iubit-o și Freddie. Au început să o intereseze abia atunci cînd au plecat din viață. Oare trebuia să aștept moartea ? Kasia... cît de bucuros s-a întors la Bradley ? O singură grijă avea : dacă Bradley îi va opri pe Mrs. Maddock și pe Ernest.

Eu nu aş fi dat-o înapoi lui Bradley, m-aş fi chinat mai departe la Londra, dacă ea nu s-ar fi săturat de mine. I-a ieşit pe nas dragostea asta a mea. A vrut „curăţenie“. I se făcuse dor de deş-teptăciunea bătrînului. Cîinele îi mirosea urît şi la fel limba aia leproasă, amintirea mea, Polonia mea. Şi avea dreptate Mrs. Kathleen Mc. Dougall. Pentru ce să umble fără rost pe Earl's Court, printre persoane *displaced*? Bradley i-a izgonit pe duşmanii ei şi gata! e mulţumită. Druggie scrie că noua lady Kathleen o face pe regina ştiinţei, pentru că bătrînul o hrăneşte cu ideile sale.

Prima mea slujbă — am economisit două sute de dolari — am obţinut-o prin fratele lui Kate, Bernard. Dacă n-ar fi fost el nici *affidavit*-ul nu l-aş fi căpătat. În timpul războiului a servit în aviaţie, în Anglia, într-o escadrilă cu Polonezii. Kate i-a pomenit ceva despre mine, iar el, iute: „trebuie să-l aducem. Aliaţii au trădat Polonia, măcar băiatul să vină să se căpătuiască în America“. M-a aşteptat la gara maritimă din New York. M-au strigat în mulţimea aceea la megafon, vameşii n-au avut mult de lucru cu mine, iar în faţa gării era Cadillac-ul său.

Bernard nu m-a dus la Kate, ci la el. Are o garsonieră delicioasă la etajul al douăzeci şi cincilea, pe Manhattan, cu vedere spre două riuri, te uiţi în jos — oamenii aleargă mititei, nu pot să-ţi facă nimic, îi domini de la înălţime, singura tovărăşie este soarele, răsare de după un rîu, apune dincolo de celălalt, lumina pe străzi se varsă ca în albiu, iar noaptea ajungi cu mîna la lună. Îmi zice: „Ai aici o cameră, baie separată, stai, frate, cît vrei.“

Seara a venit Kate, în pantaloni murdari, într-un pulover pe gît, s-a instalat comod pe atlazurile lui

Bernard, scutură scrumul de ţigară pe covor, am băut mult whisky pe nemîncate, fără apă, mă miram unde e igiena aceea cu care atîta îşi învăţa fiicele la Pensallos. „Copiii sînt sănătoşi?“ întreb.

— Sănătoşi, dar răi, spune. E greu să creşti copii fără tată.

„Oo, m-am gîndit, asta e ceva cu totul nou.“

A doua zi, m-am dus la Oficiul de plasare. Bernard s-a supărat. „De ce atîta grabă? Odihneşte-te, nu plăteşti chirie.“ Nu voiam să abuzez de individ. Din banii de drum daţi de Prietena mi-au rămas exact tot atît cît îmi trebuia pentru taxa de înscriere în Sindicatul zidarilor. M-au primit. Chiar aproape de ferma lui Kate, în Long Island, o firmă începea să construiască un cartier elegant, era nevoie de muncitori, Bernard m-a recomandat.

Kate venea la construcţii de multe ori călare şi asta îmi plăcea, nu ea, ci numai faptul că iubea caii. De jur împrejur buldozerele răsturnau copacii cu rădăcinile în sus, scormoneau pămîntul de-i vedeai măruntaiele, ca unui om sub cuţitul chirurgului. Alte maşini, diverse macarale şi betoniere, furgoane, autocamioane stăteau pe margine, pregătite de atac, totul numai fier, benzină şi huruit. Calul nu era bun la nimic, numai de frumuseţe. Şi asta îmi plăcea. De cînd are banii aceia grei, moşteniţi de la unchiul ei, se poartă ca cerşetorii, pentru călărie îmbracă nişte *jeans*-uri rupţi, la fel ca şi puloverul. Mi-am adus aminte cum a făgăduit că în America va locui la fermă sau la pescari, tot aşa ca în Pensallos. Da de unde! Locuieşte într-un palat. Dar, dacă aş fi lacheu nu aş lăsa-o să treacă pragul — părul pe bigudiuri, pe corp numai zdrenţe

și găuri — și asta mi-a plăcut de asemenea. Prea frumoasă era Kasia, prea curată, prea gătită.

Prin pulover sînul Katei se conturează provocator. Tipii de la construcții fluierau după ea, iar mie îmi aruncau cuvinte deocheate, înțelegeam numai jumătate din ele, dar ca să le fac în ciudă o ajutam să coboare de pe cal și ne duceam în tufișuri, să fumăm o țigară, pînă cînd *foreman*-ul m-a muștruluit. De atunci, n-a mai venit. Voia să locuiesc la ea, puteam să plătesc, eram mai aproape de serviciu. I-am mulțumit. Am închiriat o cămăruță deasupra unui bar, într-un hotel mic, în drum, voiam să ascult larma străzii și muzica — mă gîndesc mai bine la Kasia cînd am muzică.

Bernard mă vizita des. Povestea cum a zburat cu bombele pe deasupra Bremenului și Kölnului, cum l-au prins o dată nemții în crucea reflectoarelor, l-au orbit și și-ar fi rupt gîtul dacă un polonez din tr-un Spitfire, care-i însoțea, nu l-ar fi salvat. Îi admira teribil pe piloții polonezi. Jos, în bărulețul acela obscur, stăteam, sorbeam gîn și tonik, el vorbea, eu ascultam — îl îndrăgisem pe băiat, spunea des în polonă *cholera* și atît de caraghios îi fierbea ch-ul în gît. Numai că uneori mă mîna sus la mine. Căuta în dulap, mă puneă să mă îmbrac în negru, îmi alegea cravata. „Ne așteaptă Kate, mergem la New York.“

Mergeam și în mașină Kate nu stătea lîngă el, ci în spate, lîngă mine. Intram în cîte o speluncă de noapte — adeseori era cîte un club — pe mese ard lumînări, pe estradă negri în smochinguri roz, le strălucesc dinții și ațămurile, chelnerii servesc cu ceremonie, mutrele de deasupra farfuriilor sînt ca de porțelan, bogate, și în mijlocul lor Kate aproape

goală, cu părul pînă la jumătatea spatelui. Se face că își potrivește rochia, dar pe sub masă îmi caută mîna și mă împunge cu tocul în gambă. Asta nu mi-a plăcut. Nu am vrut să dansez. Bernard se plictisea, s-a uitat la mine întrebător : „Ce te supără?“

Nu-mi plăceau zîmbetele alea dulci ale milionarilor adresate unui neisprăvit ca mine. Nu știam ce vor de la mine. Uneori, stăteam așa pînă dimineța, Kate poate să bea o jumătate de sticlă de vodcă și nu are nimic, doar că se face din ce în ce mai albă. Bernard în schimb, dacă se îmbată, trebuie să adore pe cineva. Dacă nu pe aviatorii polonezi, atunci pe chelneri, sau vreo fiță cu gene false. Fiecăruia îi vîră în mînă dolari, și-l imploră să-i primească. Mie îmi stîrnea risul. Îi băgam lui Kate în ciorap bancnotele, ea le lua și i le vîra lui Bernard în buzunarul de la spate al pantalonilor — ne distram teribil, el nu observa nimic.

Mai tîrziu mi-au povestit diverși oameni — femeia de la barul unde stăteam și un meșter care fusese la unchiul acela, la cai — că e o familie ghinionistă. În timpul prohibiției tatăl a fost închis pentru contrabandă cu alcool, averea au salvat-o prin diverse tertipuri judiciare, l-au scăpat și pe tatăl lor, dar el s-a aruncat de la etajul al optsprezecelea pe strada patruzeci. Mama — o melancolică, jumătate de an stă în sanatoriu, jumătate în libertate, iar atunci se plimbă cu iahtul, însoțită de o doamnă de companie, citesc Biblia și se roagă. Unchiul a fost capul familiei. Cînd a murit, după război, Kate s-a întors din Europa cu doi bastarzi. Au o sumedenie de case, ferme, acțiuni, numai fericire nici de un ban. Complicii l-au trădat pe

tatăl lor, prietenii l-au furat, familia n-a venit la înmormîntare — acum nu mai au încredere în nimeni. Kate Walker nu vrea să se mărite, crește cai și pe fiicele ei nelegitime. Bernard bea și finanțează piesele de pe Broadway, care sînt atît de proaste că nu rezistă nici o săptămînă.

Tot ce auzeam pe o ureche îmi intra pe cealaltă îmi ieșea, mai eram încă la Truro — anii aceia mă urmăreau, mă trezeam noaptea, simțeam o greutate pe umăr — capul Kasiei. Ziuă le comparam pe toate fetele cu ea, mă uitam la americance ca la păpușile din galantar. Și mereu mă chinuia întrebarea : de ce ne-am despărțit ? Într-o zi întreaga vină era de partea ei, în alta era de partea mea. Dar niciodată nu mă gîndeam că de acum așa are să fie mereu. I-am înrămat fotografia și am pus-o lîngă pat. Gazda întreabă : „Cine e ?“ Spun : „Soția“. Așa mi-a venit să spun. Și abia atunci m-a apucat furia : de ce n-am intentat divorțul ? De ce este soția lui Bradley ? Blestemam și din nou mă conso-lam : ei și ce dacă este soția lui Bradley ? Ea are douăzeci și trei de ani, eu douăzeci și cinci, iar el șaptezeci ; toată viața e înaintea noastră. Am scris la Pensallos o carte poștală : „Salutări celor care își amintesc de mine“.

Săptămînă după săptămînă alerg într-un suflet de la slujbă, mai să-mi frîng gîtul, întreb gazda : „Am scrisoare ?“ „Nu ai scrisoare.“ Deci așa, Mrs. Bradley nu catadicsește să răspundă la salutările mele. Mrs. Bradley nu-și mai amintește... De la asta mi s-a răscolit boala mea. La început, la construcții, am cărat cărămidă, am mînuit mistria, am învățat repede, îmi plăteau bine și mergea totul strună. Abia cînd am văzut că nu primesc răspuns

de la Kasia, după un timp simt că la fiecare înco-voiere a coloanei scrișnesc din dinți. Tipii se mirau că îmi șiroia sudoarea pe față, dar asta era de du-rere. Limba aia a Balaurului, amintirea mea pro-prie începea din nou să mă otrăvească. Kasia mi-a ordonat să arunc amintirea ; odată cu ea am arun-cat viața de altădată și acum se răzbună : amintire pentru amintire. Pentru Kasia am uitat Polonia, acum Kasia m-a uitat pe mine. I-am îngăduit lui Kate să-mi aducă masa de prînz. De multe ori se așeza lîngă mine pe pat... dar nu puteam să mă apropii, totdeauna îmi trăgeam picioarele deoparte și îndrugam palavre ca să rîdem.

A trebuit s-o termin cu zidăria. Acum aveam timp să mă gîndesc. Așadar reflectam mereu : ce fac eu în Apusul ăsta faimos ? Și mai cu seamă dincoace de apa asta mare, la unchiul Sam.

Mă dau peste cap, șapte sudori storc de pe mine. Iar acolo, în Polonia, băieții taie frunză la cîini și sînt considerați eroi. Nu puteam să-mi iert că lăsasem la Prietena albumul Varșoviei arse. Aici, la Long Island, casele toate pe sprînceană. Mai înainte ca noul locatar sau proprietar să obțină cheia, i-au și plantat gazonul, i-au sădit pomi, azaleele înfloresc sub ferestre, nu e un peticel de pămînt gol — pretu-tindenii iarbă deasă, sau asfalt, sau nisip fin. Orice resturi rămase de la construcție sînt cărate imediat, nimic murdar nu cutează să supere ochiul. Au fa-bricat pentru toaletă scaune colorate, hîrtia igienică au făcut-o moale, moale, nu poți deosebi closetul de bucătărie, bucătăria de salon — totul strălucește și miroase a săpun de lavandă. Așadar am început să le povestesc indivizilor cum era pe timpul răscoa-lei la Varșovia, cînd înotai prin canale în c... pînă

la gît. Kate, cînd a auzit, a fugit să vomite la W.C. Mai tîrziu m-a luat de mînă şi mi-a zis : „Să nu povesteşti nimănui asemenea lucruri. Şi eu am înghiţit destulă murdărie, marchizul meu era un porc mizerabil, pe mine asta nu mă deranjează. Dar, în general, oamenii nu vor să ştie că în viaţă limită de jos nu există. Oamenii nu acceptă ca, după ce ai trecut prin asemenea lucruri, să mai poţi iubi o femeie. Civilizaţia nu permite asta, înţelegi ?”

Mi-a închis gura. „Dar, ce, am vrut eu să trec prin așa ceva ? Am cerut eu o asemenea suferinţă ?”

Şi-a aprins o ţigară. „Ştiu, ştiu, am citit. Asta s-a făcut pentru un ideal, din dragoste de patrie. Numai că eu aş vrea să ştiu ce are patria de oferit aceluia care înnoată în c... pentru ea. Cu siguranţă tot atîta cît mi-a oferit mie marchizul : silă pentru întreaga lume.”

M-am speriat. M-am speriat de acea Kate Walker cu spatele gol şi cu vorba așa de uscată. De țara asta cu hîrtie igienică trandafirie, de lumea întreagă, din nou, m-am speriat. Poate încă şi mai tare decît m-am speriat de Anna cea fără faţă, de la Varşovia. Căci, la naiba, pe atunci gîndeam : voi fugi la mama. Voi fugi în Apus. Dar acum eram deja în Apus şi nu mai aveam unde să fug. Noaptea încercam să-mi bag în cap : de ce te temi idiotule ? Îţi merge rău aici ? Eşti un neisprăvit fără pregătire, oriunde trebuie să-ţi încovoie spinarea ; dar şi așa, peste un an sau doi, ai să începi şi tu să-ţi ridici o casă, pentru că aici muncitorul cîştigă mai bine decît cîştigă un inginer în Europa. Te duci unde vrei, mîncîci ce vrei, curat, frumos, eşti gunoier sau ministru, fiecare te bate pe umăr : „Hei, Joe !”

Actul de identitate — un cartonaş verde, într-un toc de plastic, ca un abonament de tramvai. Numai atunci îl arăţi autorităţilor cînd îţi vine chef să pleci în excursie, în Canada. Liberă țară, a naibii, mai liberă decît Anglia.

Asemenea basme repetam în sinea mea ca pe nişte rugăciuni, dar frica şedei undeva mai adînc, nu în pîntec şi nu în cap, ci, mai ştiu eu unde — poate în trecut ! De vorba aia uscată m-am speriat atît de tare ! Că patria valorează cît un c... şi că fără răsplată nu merită să faci nimic. Cuvintele acelea, „ce are patria de oferit ?” nu-mi dădeau pace. Aţipesc şi mă trezesc imediat, mă doare, dar nu îndrăznesc să şip, căci mă tem că îmi intră în gură c... stau pe pat şi deodată îmi aduc aminte cît eram eu de mîndru pentru tancul acela, pentru canalele acelea, pentru pădure, pentru Balaur... cum aşteptam eu în lagăr, la Nemţi, Tribunalul Internaţional, care avea să-mi prindă la haină decoraţia. Pentru ce ? Să mori de rîs ! Pentru că m-am îndopat cu c... ? A avut Kasia dreptate cînd mi-a aruncat Amintirea : civilizaţia nu permite asemenea porcării.

Dar, pe de altă parte, Kasia nu m-a alungat de lîngă ea, adică — așa cum se vorbea înainte — din „inima” ei. Nici un Tribunal, ci Kasia mi-a dat răsplată. Timp de trei ani s-a compromis cu mine, dar un singur cuvînt rău nu mi-a spus. La Pensallos, înainte de a ne despărţi, mi-a spus : „Dacă vei fi nefericit, voi veni la tine.”

Ei, atunci mă așez şi scriu. „Kasia, mă doare coloana, nu izbutesc să fac cît aş vrea. Cum mă voi odihni puţin, voi lua din nou două slujbe, ca să

putem fi mai repede împreună, dar și așa câștig mult, vînd bretele la Woolworth."

Am expediat-o. Reflectez : „Vor ghici ele ce mă doare : că sufăr nu numai de coloană. Poate Kasia nu a primit cealaltă carte poștală. Prietena dorea ca noi s-o sfîrșim, așadar, poate că nu i-a dat-o ? Acum Prietena va fi impresionată, i-o va da cu siguranță. Kasia va lăsa totul și va zbura aici. Sau, cel puțin, îmi va scrie cuvintele acelea numai ale noastre, care erau ca un medicament, ca o cataplasmă.

Din nou gonesc acasă de la lucru. Nu aștept scrisoarea, ci pe Kasia. Voia să fiu nefericit fără ea, așadar ce puteam să-i scriu mai mult, că fără ea sînt bolnav ? Aștept cu răbdare, căci femeia face mai mult pe drum decît scrisoarea. Ei și în ziua a treisprezecea a venit, dar o scrisoare. Rup plicul, puțin mi-a lipsit să nu înghit scrisoarea aceea. Ce citesc ? Ea așteaptă, chiar de-ar fi și cinci ani ! Am simțit pe loc cum mi se urcă sîngele la cap ! Ah, așadar, aici ai ajuns ! Cinci ani. Adică la Sfîntul așteaptă : nefericirea altuia te impresionează numai cînd tu însuși ești nefericit. Ar fi venit ea la mine dacă Ernest și Mrs. Maddock rămîneau pe loc. Nu a venit pentru că este fericită fără mine. Simplu ca bună ziua, nu ?

Seara i-am spus lui Kate să vină să-mi maseze coloana. Am avut mare nădejde, m-am străduit, dar nu am putut. Kate... Ce e Kate ? Numai numele e același : Catherina. Dar ce diferență de la Kate la Kasia ! Are mîini frumoase, foarte albe, Kasia are mîinile mai late și mai închise la culoare, dar din mîinile Kasiei ies scînteii. Kate are mîinile ca de

mort. Am petrecut împreună aproape o oră. De cum a plecat, am simțit că mor.

Nu am murit, nu. Bernard a adus medicul. M-au dus la un spital elegant, m-au corcolit. Kate mi-a adus *hamburgery*, frenzelă și *applepie* — mi-au dat să mănînc. După o săptămînă m-am smuls din pat și m-am întors la construcții, m-au pus să aștept pînă la întii. În timpul acesta Bernard căuta să mă lămurească. Mama lor tocmai se afla la New York, m-am dus la ea împreună cu Kate, pe Avenue Cinci. Avea un etaj întreg, vizavi de Central Park. La parter, în vestibul, buchete de flori în vase de marmură, portarul gătit în veston cu galoane, ascensoare ca niște sicrie, tăcute. Și femeia aceea bătrînă tot tăcută.. Stă pe o canapea scumpă, mititică, cenușie, aproape nu îndrăznește să respire, privește numai pe furiș, de sub sprîncenele cărunte, cînd la mine, cînd la Kate. Bernard îi ciripește, mă laudă, vorbește de luptele polonezilor, dar ea, probabil, nu aude nimic. Bernard spune : „Știi mamă, acțiunile au crescut, pot să-ți lăcuiesc iahtul, să-ți aduc un bucătar din Franța, fiindcă negrul acela al tău, Ladwell, te poate otrăvi odată cu lăturile lui."

Ea bîîie din cap : „Nu, nu, Ladwell este baptist, ca mine, am înghebat în salon o capelă și ne rugăm împreună. Francezii cred în Voltaire, un francez m-ar otrăvi." Se întoarse spre mine : „Credeți în Dumnezeu ?"

Am rămas descumpănit, căci nici eu nu știu dacă cred în Dumnezeu. Am plecat fruntea, iar ei i s-a părut desigur că în semn afirmativ, căci cu mîna aceea slabă mi-a atins brațul și a început să vorbească cu însuflețire :

— Asta e bine, e foarte bine, că dumneavoastră credeți în Dumnezeu. Dragul meu băiat, omul poate fi salvat numai de Dumnezeu, niciodată de un alt om... Copiii mei sînt nefericiți pentru că nu cred în Dumnezeu, te rog nu-i părăsi.

Bernard bîlbăji : „Deci, totuși, din furca lui satana ne va salva un om, mamă ? Acest tînăr, Mike ?

— Nu, nu, s-a neliniștit, el pe voi nu vă va salva, dar prin credința sa în Dumnezeu vă va ajuta să luptați cu satana.

Stăteam supus. Ei, și imediat s-a văzut cum trebuia să-i ajut în lupta cu satana. Abia am ieșit de la preacucernica mamă, Kate a dat fuga la Sachs pe Avenue Cinci să cumpere ceva, iar Bernard m-a luat la un păhărel. Toamnă, mă privește în ochi.

— Cum îți place Mrs. Walker ? Pentru că tu, șmecherule, i-ai plăcut foarte mult. În discuția aceea ai fost teribil, o să înceapă să facă rugăciuni ca să te însori cu Kate.

Parcă m-a pocnit cu un par în frunte. Dar mă prefac că o iau în glumă. „Dacă rugăciunile mamei tale ar avea efect — spun — atunci tu nu te-ai afla aici, ci în biroul firmei voastre. (Walker and Co. construiește acum vapoare cu banii din contrabanda cu alcool.“)

A dat din mînă. „Ce-mi pasă mie de birou ? Banii aceia pe care îi avem ajung pînă la sfîrșitul zilelor noastre. Pentru cine să mă spetesc ? Copii nu am, iar bastarzii aceia făcuți peste graniță ai lui Kate ? Lasă să-și facă griji pentru ei tăticii lor. Ar fi altceva dacă Kate ar avea un copil aici, legitim. De la un tată pe care îl iubesc.

După al doilea whisky ochii i s-au încețoșat, s-a aplecat spre mine ca și cum ar fi vrut să mă îmbrățișeze.

— Frate, zice, polonezii sînt un popor descurăreț : În R.A.F. se spunea că tehnicienii polonezi reușesc să se meșterească dintr-o cutie de sardele o elice. Frate... Mrs. Walker a avut dreptate. Te voi face directorul firmei, pentru că cel actual (eu sînt vice) e o satană. A și cumpărat o treime din acțiunile noastre. Eu nu o scot la capăt cu el, aici e nevoie de un partizan polonez.

În următoarele cîteva zile am simțit că mi se tulbură mințile, nu doream nimic altceva decît s-o întind la Kasia. Toate pretențiile față de ea scăzură. „Ce vrei de la ea ? mă certam singur. Tu însuși i-ai dat-o înapoi lui Bradley. Fata se zbate ca peștele în plasă. Ce să-ți scrie ? De ce să dea fuga ? De la o sărăcie la alta ? E de mirare că îi place luxul ? Ea n-a pretins niciodată nimic, nici copil, nici să-i salvezi interesele, nici sufletul.“ Îmi aminteam că și cu Partizan a fost bună, numai că nu-i plăcea mirosul lui. Nu începuse încă lucrul la construcția a doua, cu toate că vremea bună se menținea în Long Island. Aveam timp. De frică să n-o întîlnesc pe Kate, călătoream cu trenul la Manhattan și hoinăream pe Avenue Doi. Căutam prin magazinele cu vechituri un cîine pentru Kasia, care să nu miroasă și să aducă gînduri vesele. Voiam să i-l trimit de Crăciun. Am găsit. Într-o prăvălioară am văzut în raft un cîine de porțelan cu o mină tare caraghioasă, lăptos — aducea un pic cu Balzac (am văzut la mama fotografia) și un pic cu Til Buhogлиндă după o litră de rachiu. L-am cumpărat. L-am împachetat cu multă grijă. L-am trimis.

Înainte de sărbători fugeam de Walkeri cît puteam, o vedeam mereu pe Kasia jucîndu-se cu cățelușul acela... Ei, și iarăși am așteptat... Am așteptat cu răbdare, fără să mă înfurii. Și ce ? Și nimic. Încolo, tîrziu, în ianuarie vine o carte poștală : „Îți mulțumesc pentru cățeluș. E frumos. Îți vom fi credincioși amîndoi.“ Atîta tot. Coloana mea și spe-teala mea, gîndurile mele, astea nu însemnau nimic. De fidelitate-i vorba. Fidelitate față de mine, alături de un bărbat bătrîn, dincolo de ocean. Timp de cinci ani. Ce fel de fidelitate poate fi aceea dacă nu există prezență. Am scuipat și am strivit cu tocul.

După cea de-a doua carte poștală a mea, mama, bineînțeles, a scris că este gata să vină, a trimis chiar și niște bani. E adevărat că nu am răspuns ; dar ce mamă mai e aceea căreia trebuie să-i scrii totul ? Prietenă... Numai că eu nu mai știu a cui, a mea sau a Kasiei ?

A venit gerul. Umblam greoi, ca musca în miere, munca mergea înainte, căci gerurile erau slabe, iar zăpadă nu cădea. Pe Walkeri continuam să-i ocolesc. Am dat peste un medic polonez din noua emigrație, sîmbăta mă duceam la el, la tratament, îmi făcea injecții, mă simțeam mai bine. În timpul războiului fusese în armata lui Anders, soția lui care făcuse parte din A.K. * a venit la el în patruzeci și șapte cu un fiu mic pe care nici nu-l știa. M-au invitat într-o duminică la masă. Și ea, Kalina aceea, m-a luat la întrebări. A ieșit la iveală că, în ile-

* *Armia Krajowa*, organizație militară, subordonată guvernului polonez de la Londra, a luptat împotriva fasciștilor pentru eliberarea Poloniei.

galitate, a lucrat în aceeași grupă de șapte cu tatăl meu. Am început s-o întreb și eu despre colegi. Kalina asta pare să fie femeie de duh.

— Heniek ? spune. Pseudonim Jabluszko ? Jabluszko așa precis că a putrezit la gherlă.

Am holbat ochii. „La cine la gherlă ?“

— Ia, la ai noștri. În castelul de la Lublin.

Am sărit în sus.

— Doamnă, nu e cazul să glumiți — spun — asta este un băiat de aur. Cu plămînul găurit de gloanțe el încă îi mai frigea pe nemți cu mitraliera ; l-au propus pentru Virtutea militară.

Ea pufni în rîs : „Dar cine l-a propus, îngerașule ? Asta-i tot baiul că nu l-a propus cine trebuia. Pentru că, vezi, el i-a fript pe nemți nu cu mîna stîngă, ci cu dreapta. Pentru asemenea greșeli la noi domnii eroi își fac cura, la gherlă.

Am mîncat borșul și friptura cu *cașa* — Kalina cară Polonia cu ea pretutindeni — și m-am întors în vizuina mea să meditez cît de mică a devenit pentru mine lumea. În Anglia nu pot pleca deoarece Kasia a făcut legămînt de credință pe cinci ani, acolo, peste ocean. În Polonia de asemenea nu, pentru că acolo am tras în nemți cu mîna dreaptă, nu cu stînga. Două nopți de-a rîndul am stat jos în bar și am băut, diverși indivizi mi-au făcut cinste și m-au bătut cu palma pe umăr, le-am făcut și eu cinste și i-am bătut pe umăr, pînă cînd Cissie, barmanca, m-a tîrît în zori, sus, în pat. Am adormit și tata m-a urmărit în vis. Slab, cărunț, strivea cu degetele sîngele pe piept ca pe niște ploșnițe, mi-era silă, strigam : „De ce nu m-ai învățat să fiu de stînga ? Din cauza ta am tras cu mîna dreaptă, acum băieții putrezesc la pîrnaie din cauza ta.“

A luat vătraiul și m-a amenințat cu el, dar nu avea putere și a început să plîngă. „Nu vezi, fiule, că sînt lichidat? Te-am învățat ceea ce m-a învățat și pe mine tatăl meu: că poporul este cel mai important.“

M-am trezit. Mi s-a întipărit în memorie ultima noastră discuție din dimineața zilei în care a primit trei gloanțe nemțești.

— Pentru mine totul este deja prea tîrziu, dar tu, Michał, ține minte — omul este cel mai important. Și încă ceva? Femeia este și ea om, tot om...

Nu m-am dus la lucru. Mă agitam prin cameră și mă certam mai departe cu tata. Ce naiba este mai important, am strigat: poporul sau omul? Decide-te, bătrîne! Căci și în prostia aceea cu „salvarea omului“ tot din pricina lui am căzut. Și totul a ieșit rău. Poporul mi-a întors spatele. Miss Kathleen Mc. Dougall s-a vîndut unui bătrîn bogat. Cum aveam să ies din impasul ăsta?

A treia zi i-am telefonat lui Kate, în mai ne-am căsătorit.

CAPITOLUL XI

Asta s-a întîmplat probabil ieri probabil aproape de amiază acum sîntem probabil în august Daisy aceea așeza probabil masa de *lunch* și trecînd prin hall auzeam zgomotul farfuriilor cînd omul acela a intrat din stradă căci ușa de la intrare nu era închisă hall-ul este friguros primăvara dau ordin să se facă curent ca să se încălzească interiorul a intrat

un străin cu mișcări largi și a pus pe pardoseala de piatră alături de banchetă două valize grele. Pe cap avea o șapcă în carouri cu cozoroc maron cu galben așa cum purtau mai demult cicliștii un pardesiu drept lung pantofi de antilopă arăta a străin mă gîndeam în ce țară poartă acum bărbații asemenea șepci el a scos-o de pe cap și ceva m-a făcut să tresar nu spunea nimic era tuns perie părul de pe ceafă era ras pînă sus și gîtul puternic cumva grozav de cunoscut. M-am dat înapoi cît pe ce să cad el înaintează un pas și vine spre mine repetînd lady Kathleen nu mă cunoaște. Pe cuvîntul meu că nu mă mai cunoaște lady Kathleen.

Am bătut din picior te rog să încetezi! o nu-l cunoșteam nu voiam și nu puteam să-l cunosc gîtul acela îl cunoșteam prea bine în vis totdeauna sărutaseam gîtul acela niciodată nu mi se făcuse lehamite de gîtul acela dar acum nu-mi mai aparținea mie ci lui Kate Walker. M-am depărtat. Ați înnebunit domnule am spus vă rog să ieșiți nu vă cunosc nu-mi plac nebunii.

James se vede a auzit glasuri a intrat și nici el nu l-a cunoscut. Poate nu atît tunsoarea scurtă în locul părului bogat mătăsos și nu ceafa rasă și nu pardesiul acela lung ce nu arăta ca de pe la noi erau străine, omul acela cu gîtul cunoscut avea o altă față aspră pămîntie ochii îi erau mai mici buza de jos răsfrîntă disprețuitor fruntea era brăzdată orizontal dinții îngălbeniți între nas și barbă două cute nu aveai cum să-l recunoști nu aveai cum să-l crezi.

James a întrebat: domnul ce dorește?

Străinul acela a rîs sarcastic eu ce-mi doresc? eu nu-mi doresc nimic am venit numai să prezint

domnului profesor un anume material pentru studiu.

Oare discuția aceasta trebuie să aibă loc în hall ?

A, trebuie, trebuie ! o discuție cu un impertinent totdeauna trebuie să aibă loc aproape de ușă dar eu mai am încă alte câteva probleme arzătoare de lămurit. Dacă secretara este tină și săracă oare bătrînul rege al psihologilor trebuie să se însoare cu ea ? oare o studentă trebuie să părăsească studiile pentru un bărbat bogat ? oare iubita trebuie să-și uite iubitul care a plecat ca să n-o stingherească în carieră ? oare fiecare om bărbat și femeie trebuie să fie un porc oare eu trebuie să fiu porc ? și această lady Kathleen la fel trebuie și ea să fie ?

James s-a înroșit foarte tare nu a vrut să-l recunoască dar nici nu a strigat la servitor : Charles condu-l afară pe omul acesta, s-a așezat pe banchetă și m-a privit cu reproș ca și cum eu l-aș fi adus din stradă pe nebun. Nu aveam putere să mă mișc străinul acela a sărit la valizele lui a tras de ele și a început să arunce pe pardoseală diverse obiecte unele din mătase altele din argint și din aur.

Poftim poftim a șuiertat m-am pricopsit am adus cadouri lady Kathleen binevoiește să primești de la un vagabond...

Atunci ar fi trebuit să-l recunosc tot așa de neputincios se pițigăia și-și agita capul ca în seara aceea pe Earl's Court cînd mi-a făcut scena pentru Studio Peter după care Partizan ne-a găsit și cu lațele ude s-a prăvălit între noi și ne-am împăcat.

O da, îl recunoșteam pe iubitul meu necredincios pe salvatorul meu Tristan cu gîtul înalt pe bărbatul americanei Kate pe Banditul polonez îl recunoș-

team și îl uram nu puteam să-i suport prezența nici o clipă mai mult am strigat : scuză-mă James ! nu mă simt bine și am fugit la mine împiedicîndu-mă de obiectele împrăștiate.

M-am întins mi-am acoperit capul cu șalul, mă supăra lumina mi se învîrtea în piept o piatră de moară și mă apăsa, mă apăsa... vorba aceea de nebun mă zdrobea mă nedreptățea cuvintele scîrbos impertinent carieră porc mă izbeau în crier — mi-am șters ochii, m-am mirat că nu e sînge ah tu am urlat iubitule pierdut care pretinzi să ți se răspundă la scrisorile pe care nu-ți scrii adresa care nu înțelegi că poți să iubești pe cei absenți și că o asemenea dragoste e mai bună fără murdărie fără gelozie fără lațe umede dragostea pe care nici iubitul nici iubita nu o poate lua dragostea de vis... ah trup creat pentru prezență nerăbdător muritor te urăsc te urăsc !...

James nu a venit la mine. Acel tată al meu nu a venit la mine am auzit cum a închis ușa în urma lui suferea și cu siguranță măsura era depășită nu mai avea putere să mă poarte pe umerii lui bătrîni din scandal în scandal, nu am avut niciodată tată colonelul Mc. Dougall mi-a dat trupul abia James a încercat să-mi dea sufletul Michael are suflet nu știu de unde îl are dar nu-l iubește nu-l vrea. James îmi este foarte necesar.

Nu puteam să plîng i-am spus Daisy să-i ducă profesorului *lunch*-ul pe tavă în cameră am plecat la Prietena, mă temeam că veneticul acela va fi acolo și doream să fie pentru că voiam să mă răzbun voiam s-o întreb pe Prietena de unde are fiul ei sufletul de la ea sau de la soț și ce fel de suflet e acela pe care poți să-l arunci la gunoi.

El nu era. Prietena nu l-a văzut i-a spus cineva că Michal stă în Lugger Inn bea cu pescarii și este foarte schimbat tocmai se pregătea să se ducă acolo mi s-au tăiat picioarele nu am întrebat nimic ne-am așezat pe terasă în cele din urmă am plîns ea m-a mîngîiat pe păr și a șoptit Isolda — nu plînge voi nu vă veți despărți.

Spun el încă din mai s-a despărțit de mine.

Ea spune va veni curînd aici așteaptă-l.

O nu acum nu voi mai aștepta nu a vrut să aștept cinci ani lasă să aștepte el acumă pînă la sfîrșitul lumii în zadar.

Am fugit m-am întors la Truro cineva a și strîns obiectele acelea costisitoare pe care veneticul le-a risipit în hall nu aveam îndrăzneala să întreb pe Charles unde sînt nu îndrăzneam să mă duc la James și la mine mă temeam să mă duc mă temeam de patul acela pe care mă iubise Michal în noaptea cînd James veghease alături în dormitorul mare și Ernest găsise în așternutul meu pe „răufăcător“ m-am oprit în „garderoba franțuzească“ m-am așezat în fața toaletei cu spatele la oglindă Yvettei primei soții a lui James se pare îi plăcuseră foarte mult parfumurile din dulapuri se mai simțea încă un miros dulceag.

Altădată de cîte ori făcea curățenie Mrs. Maddock mă servea cu cîte o povestioară din care reieșea cît sînt de nerușinate femeile care pîngăresc casa unui om de știință cu gătelile și nazurile lor o asemenea nebunie totdeauna trebuie să se termine rău greierele nu se împacă niciodată cu furnica privea iscoditor prin dulapuri ca și cum acolo s-ar mai fi putut ascunde încă unele reproșuri ori se-

crete scutura cu cîrpa alunga secretele se uita la mine răutăcios cu coada ochiului acum ședeam singură în camera asta de trecere dincolo de perete aveam de o parte patul de văduvie al lui James uriaș ca un catafalc de cealaltă parte patul nelegiurii mele și a lui Michal strașnic aveam nevoie de un ajutor.

Cînd a intrat James atît de încet am tresărit la atingerea mîinii lui s-a așezat aproape pe taburetul plușat din fața oglinzii Yvettei și a tăcut tăcerea lovea în mine cu bice înțepeneam, muream nu destul de repede nu știam să mă rog să vină moartea în sfîrșit el a spus este vina mea am vrut să înham dragostea la jug împreună cu rațiunea m-am născut bătrîn totdeauna am rîvnit la tinerețe, am săvîrșit o mare greșeală Kathleen ești liberă.

În clipa aceea ura mea s-a întors împotriva lui m-am simțit puternică nu este adevărat am strigat nu sînt și nu voi mai fi niciodată liberă! tu și Michal m-ați înjugat la un jug dublu încotro să mă duc? El m-a dat ție apoi m-a luat m-a chinuit cu dragostea m-a rănit m-a părăsit Banditul acela polonez „Tristan“ acela și-a luat o altă „Isoldă“ de nevastă acum iarăși „regele Marc“ după ce m-a primit din mîinile lui mă alungă nu voi pleca nicăieri pentru că nu am unde să mă duc.

Abia am terminat de spus că am și înlemnit de frică pentru că acesta era adevărul meu nu al lor și nimeni nu putea să mă ajute am crezut că James îmi va spune de îndată să-mi strîng catrafusele dar el parcă s-a înveselit a oftat și a spus: vei rămîne atîta timp cît vei dori a ieși iar eu m-am retras încet din fața oglinzii franțuzoaicei și m-am dus la mine.

Nu știu cînd am adormit. M-am trezit din pricina frigului fereastra era deschisă ziua ploioasă cineva stătea între mine și fereastră înalt înspăimîntător de cunoscut mi-a trecut prin gînd că a intrat de pe acoperiș tot așa cum a fugit atunci aveam intenția să-i spun cară-te am făcut gestul pe jumătate mîna nu a mai căzut înapoi mi-a apucat-o a tras-o spre el am simțit umezeală frig mi-am pierdut cunoștința nu știu cînd mi-am venit în simțiri stăteam crescuți parcă dintr-un trunchi nu aveam oase nici cap inima bătea să se spargă un foc mi se împrăștia în trup pulsul zvîcnea puternic eram fericită mă temeam să deschid gura ca să nu-mi pierd răsufarea mă săruta pe ceafă întruna am căzut pe patul nostru nelegiuit pămîntul s-a desfăcut și ne-a înghițit.

A venit seara. Ploaia a încetat stăteam la fereastră ne uitam la stele am întrebat de ce ai făcut asta? — doară tu m-ai adus la Truro și de la început te-am vrut numai pe tine și nici măcar nu m-ai sărutat atunci pe Piccadilly cînd ai plecat pentru prima oară la mama ta. De unde puteam să știu că mă voiai nu mi-ai spus nimic niciodată n-ai vorbit nici chiar mai tîrziu la Londra cînd erai însărcinată nu mi-ai spus nimic — dar tu? oare tu mi-ai spus că puțin a lipsit să-ți pierzi viața cînd au tăbărit huliganii pe tine la Battersea? Multe mi-ai spus despre tine multe? Kasia la ce bun cuvintele? Noi trebuia să știm fără cuvinte tristețea devenea mai adîncă odată cu scurgerea serii, seara aceea întunericul ne învingea stelele erau prea departe.

Michał se plîngea : nu m-ai ținut Kasia nu m-ai ținut prima ai spus că trebuie schimbat ceva.

Se vede că pentru tine cuvintele mele sînt de neînțeles ! nu voiam să ne schimbăm pentru lume ci pentru noi trebuia să salvezi un om iar noi trăiam ca niște cîini.

S-a depărtat de mine : ca niște cîini numești tu asta ca niște cîini ? a lovit cu pumnul în perete : ei bine, îți spun eu că nu există dragoste mai mare decît aceea a cîinelui — aha — m-a cuprins mînia — de aceea nu ai crezut că te voi aștepta cinci ani în credința mea de cîine nu ai putut să crezi.

M-a îmbrîncit. Truro cu Bradley asta numești tu credință cînd eu sînt în Long Island minciună minciună minți cu nerușinare gîfîia rezemat de perete am crezut că ești totuși altfel.

Nu avea dreptate. Nu credea deloc că sîntem altfel nu credea în fidelitatea față de cel absent la fel ca un cîine nu știa să suporte separarea nu-l respecta nici pe Bradley nici pe mine.

Nici eu nu aveam dreptate. Crezusem cu adevărat că Michał este altfel crezusem că nu trimite cercelul pentru că luptă cu natura sa care nu suportă separările salvează în el omul crezusem în „alt“ Tristan, perdeaua de la fereastră alba în noapte se umfla de vînt și se lipea de fețele noastre ca o năframă pe care se întipăreau urmele chipului ca să rămînă mărturie. Am rupt-o nu sînt necesare mărturiile cînd ziua s-a sfîrșit am spus nu ai scris și nu am scris pentru că am încetat să mai credem în cuvinte, de ce nu ai trimis cercelul ? a tresărit a vorbit în șoaptă Kasia nu mai cred în ordinele tale mi-ai poruncit să arunc Amintirea... Kasia limba balaurului a înviat balaurul trăiește și-a schimbat numai pielea nu există altceva totul este la fel mereu.

M-a îmbrățișat nu înțelegeam nimic ne-am întors spre pat cine avea dreptate? nimeni nu avea dreptate era lumină când Michael s-a oprit în fereastră gata să sară numai dragostea nu știu cinească sau omenească dragostea avea dreptate.

L-am luat de mână reținându-l îmi vei trimite cerceul? ține minte că eu din nou aștept nu m-a privit a sărit.

CAPITOLUL XII

Înainte de cununie i-am spus Katei: „Katarzyna, numele tău îmi place, mâinile tale și faptul că iubești animalele și că știi să te descurci fără bărbat. Asta îmi place.”

„Ajunge”, s-a învoit ea. Pentru fiicele ei din flori s-a învoit, pentru ca să poată și ele spune colegelor lor, în sfârșit, cum îl cheamă pe tatăl lor și ce face. Ca să n-o mai urască pentru faptul că nu au tată.

Îmi erau chiar dragi mucoasele acelea, în deosebi Ingrid, pentru că are ochii limpezi, seamănă puțin cu ai Prietenei, fără nimic tulbure în adîncul lor. Le-am îndrăgit pe fiicele Katei. Nu erau copiii mei, nu trebuia să le iubesc. Pe cea mai mare, pe italianca cîrlionțată, Caterina, am spus de la început, pentru binele ei, să fie dată la o școală în Elveția; avea o gură prea lipicioasă când mă săruta înainte de culcare. Lui Ingrid îi era silă de sărutări.

Lucram la firmă într-o funcție de subordonat, de unde puteam surprinde liniștit, din culise, ne-

observat de nimeni, destule lucrături. Antrenamentul din timpul ocupației îmi prindea bine. În familia lui, Bernard mi-a creat faimă de magician. Mi-am cumpărat un cal, călăream cu Kate prin păduri — au mai rămas ceva păduri la Long Island — sau prin nisipul ud în Jones Beach, chiar pe malul mării, nu vorbeam nimic, ziua aveam liniște. Mai rău era noaptea. Aveam dormitorul comun și deși Kate îmi dădea pace, mă simțeam stînjelit, eram într-o spaimă continuă că va întinde mîna după ceva și nu va găsi nimic. Asemenea schimbare se petrecuse cu mine.

Cînd Kate venea în cămăruța de deasupra ba-rului mă răsuțeam de durere sau mă odihneam după durere și ea nu avea pretenții. Mai tîrziu, cînd m-am mai îndrăvenit puțin, mâinile ei albe care îmi masau coloana și îmi dădeau zeama de orez începură să mă neliniștească; clocotind tot de mînie, supărat pe Kasia, pe lume, pe mine, am atras-o, luînd-o de o mîină și apoi de alta, femeia s-a prăvălit peste mine și — s-a petrecut.

De cîteva ori încă am mai fost împreună, cel mai înfocat (dar era un foc rău) după cartea poștală de la Kasia, în care îmi scria despre fidelitatea ei timp de cinci ani.

Altceva era după cununie. Aici se deschidea perspectiva unui timp îndelungat la dispoziție, pat comun, corp comun cumpărat ca proprietate personală, dorință. Nu exista, însă, dorință și barometrul a scăzut la zero. În cele din urmă, i-am spus: „Kate, nu te supăra. Doctorul mi-a interzis. Din pricina coloanei... a sistemului nervos... Mi-a recomandat să mă cruț. Iartă-mă.”

În seara următoare, am găsit ușa dormitorului încuiată pe dinăuntru. A venit servitorul și m-a condus în apartamentul din cealaltă aripă, unde mi se și așternuse de noapte pe un pat tare. Am răsuflat ușurat, am dormit buștean, am dormit dulce. Am visat-o pe Kasia, fată, într-o noapte de iulie, ascultînd simfonia lui Franck.

Și tocmai visele acelea dulci despre Kasia m-au dus, nu după mult timp, la nebunie. Ziua fugeam la servicii, noaptea hoinăream prin cîrciumi, de cal mi-era silă, la fel și de bulldogul pe care mi l-a dăruit Kate, puțin a lipsit să nu-l omor fiindcă nu se-măna cu Partizan, mi-era teamă să adorm, abia închideam ochii că mîinile mele porneau singure în căutarea Kasiei, se deslănțuiau în mine energia blestemată și tindea spre o ieșire ce nu exista, se înverșuna și mă sugruma.

Într-una din zile, am lăsat la birou o scrisoare către Bernard : „Mă duc pentru zece zile la un medic specialist“. Să o anunțe pe Kate. Și am zburat la doctorița mea.

M-am dat în spectacol la Truro. Pe mama cît pe ce s-o apuce apoplexia cînd m-a descoperit la Lugger Inn. Totuși m-am simțit ușurat ! Kasia era mereu a mea.

M-am întors ușurat. Kasia era mereu a mea, dar se încăpățîna în așteptarea aceea credincioasă. Prietena zice că e vorba de caracter, că trebuie să devin bărbat, că trebuie să țin seamă și de Bradley. Kasia, Kasia, prostuță dragă, ce alt bărbat mai grozav îți dorești ? Un asemenea bărbat cum sînt eu pentru tine nimeni nu va putea să mai fie. Bradley ? O fosilă bătrîină, avidă de tinerețea pe care singur și-a înăbușit-o în sine, mai vinovat este el

față de tine decît mine. Dar Kate ? Kate Walker nu s-a măritat cu mine ci cu un „tătic“. Ce-mi trebuie mie caracter ? Și fără caracter poți să mori ! Așa reflectam, privind din avion acel NIMIC alb dintre mine și lume — țări străine, ape străine, oameni care nu se văd.

Kate nu m-a întrebat unde am fost. Ce însemnătate are dacă timp de zece zile am fost pe lumea cealaltă sau în San Francisco ? Oricum nu aveam o lume comună.

Era seară. Am dat ordin să-mi fie duse valizele în „aripa“ mea am mîncat cina împreună, am băut cafeaua, am fumat cîte două țigări și Kate m-a întrebat : „Ce a spus medicul specialist ?“

Mă pufnea rîsul, dar am făcut o mină tristă : „Din păcate, specialistul a spus să aștept. Se pare că este o boală de durată și este nevoie de caracter. I-am sărutat mîna tristă, albă și m-am retras.

Nici așa nu aș fi închis un ochi, dar Bernard mi-a pus capac. A intrat după ce a ciocănit încețitor. Mutră pămîntie, ochi încercănați, a băut prea mult se vede în absența mea. Se aruncă în fotoliu și hîrîie : „Credeam că nu ai să te mai întorci niciodată, ție ți-e gîndul la femei, iar aici Morrison (hoțul ăla de director) m-a dat afară din conducere, a adus un alt vice, introduc nu știu ce reforme blestemate, au rupt contractul cu clientul cel mai bun, au provocat o scădere artificială a acțiunilor noastre, vor să cumpere cea mai mare parte din ele, trebuie să faci ceva, cel mai bine împușcă-l pe Morrison, pentru tine e ca o muscă, te dăm drept nebun, capeți cîțiva ani într-un ospiciu, după un an te răscumpărăm...“ A trîncănit, a trîncănit, pînă cînd a adormit. Nu aveam chef

să ascult sforăitul lui apocaliptic, am sunat servitorul, i-am ordonat să-l ia.

A început hora. Din zorii zilei am intrat în vîrtej ca să adulmec unde-i buba. Preferam să fac asta decît să mă gîndesc la Kasia. N-a durat mult pînă am aflat că Morrison a înhățat de la bătrîna Walker opțiunea pentru vînzarea acțiunilor ei. Pe ea firma n-o interesa, îi trebuiau bani pentru construirea capelei baptiștilor undeva în Kentucky, în orașelul ei natal. Kate a încetat de mult să mai țină seama de interesele familiei, îndată după preluarea moștenirii a renunțat la acțiuni; în schimb și-a păstrat ferma din Long Island, pe care a parcelat-o parțial și, de atunci, în secret și abil, opera cu bani gheață, pentru sine cheltuia puțin, achiziționa aur și impresioniști francezi.

— Nu ți-e teamă că se va prăbuși capitalismul și că impresioniștii vor începe să plictisească?

— Pînă atunci mă voi prăbuși și eu. Cît privește impresioniștii de mult m-am plictisit de ei.

Puteam să mă bizui numai pe Dumnezeu. Iahtul lui Mrs. Walker naviga pe Marea Mediterană. Am zburat la Marsilia, am prins-o nu departe de Cannes. S-a bucurat. Cînd am trecut din barca mea cu motor pe puntea iahtului mă întrebă ce vînt mă aduce. Spun: „Am avut un vis. Am văsat că Morrison semnează cu sîngele lui Bernard pactul cu diavolul“. Și-a făcut cruce, eu spun mai departe, că „am aflat, în sfîrșit — și asta în realitate nu în vis — cine este Morrison. Este unul dintre criminalii catolici care au legături cu Mafia din Sicilia și cu Vaticanul. Misiunea lui este să-i ruineze pe protestanții americani și să lărgească sfera de influență a Papei. Am venit din partea

familiei să o previn în legătură cu orice tranzacție propusă de Morrison. Despre opțiune m-am făcut că nu știu nimic.

A început să tremure, m-a rugat să-i dau dovezi, i-am arătat un mic tablou ce-l reprezenta pe papă stînd pe tron cu talpa piciorului pe ceafa lui Williams, fondatorul primei biserici baptiste din Statele Unite — fapt despre care informa notița corespunzătoare. Minunea asta o cumpărasem încă din iarnă, în același magazin de antichități pe Avenue Doi, unde găsisem ciinele de bucătărie pentru Kasia. Mă amuzase, așa că l-am cumpărat cu douăzeci și cinci de cenți. I-am declarat că l-am furat din biroul lui Morrison. Bătrîna Walker a mușcat din momeală. Am mîncat împreună cu ea, cu tovarășa ei Flora, și cu bucătarul Ladwell, o cină groaznică din conserve, am cîntat psalmi și m-am întors la New York.

O săptămîină mai tîrziu, în Manhattan, noaptea, în timp ce mergeam de la cîrciumă spre automobil, au năvălit asupra mea niște indivizi și m-au bătut de m-au lăsat lat. În zori, un polițist m-a cules de pe trotuar și m-a dus pe jumătate mort acasă, deoarece în buzunar aveam un plic cu adresa mea și se potrivea cu numele de pe carnetul de conducere.

E adevărat, Morrison a bătut toba în dreapta și în stînga că bătrîna Walker și-a retras opțiunea în urma excursiei mele la Marsilia și că de atunci nu mai am ce căuta la New York, dar martori ai atacului nu s-au găsit. Dacă m-aș fi încapățînat să se facă cercetări, F.B.I. nu ar fi omis să verifice fișa mea la Scotland Yard-ul britanic.

— Nu ai avut nimic pe conștiință acolo în Anglia? s-a interesat Bernard.

— Du-te la naiba! (Ecou al afacerii cu ceasurile). Zăceam grămadă în bandaje și în ghips, năucit în urma injecției, îmi era totuna cine mi-a găurit burta cu cuțitul și cum i s-a plătit pentru asta, cu dolari la birou sau cu picioare în fund la poliție. Kate îmi acorda exact atîta grijă cîtă se cuvenea ca doctorul să nu înceapă să umble cu vorbe. Nu-i plăceau lacrimile lui Ingrid. O scotea afară din cameră: „Te rog fără isterie. Tăticu are nevoie de liniște.“

În schimb Bernard tremura de grijă pentru mine ca o dădacă. „Mike — ciripea — nici un frate n-ar fi făcut pentru mine ce ai făcut tu. Morrison e la pămînt. Mrs. Walker a plătit deja despăgubirea pentru retragerea opțiunii. Fără acțiunile lui Mrs. Walker Morrison e în aer, tovarășii lui și-au pierdut încrederea, îi iese pe nas, tu ai să devii director, eu vice.“

Cînd eram mic, uneori mama cînta la pian Bach, nu-mi aduc aminte ce, fuga sau preludiile, pe atunci nu sufeream muzica, fugeam de lecții, mă ascundeam sub pian, dar la Bach nu puteam să-mi astup urechile. Încetam să mă joc sau să citesc, sau să mănînc, mă plictiseam de moarte, dar nu era chip să mă smulg din plictiseala aceea, muzica repeta la nesfîrșit un singur motiv, ceva grav și trist, ceva numai pentru cei maturi, și nu aveam putere să fug de ea, ascultam cu fălcile încleștate, adeseori de oboseală adormeam. La fel acum, cu trîncăneala lui Bernard: știam că acolo unde trăiește el, unde s-a născut și va muri, lucrurile despre care vorbește sînt importante, sînt pentru oameni maturi. Nu-

mai că nu puteam să le înțeleg și nici să fug de ele; mă prefăceam că dorm.

Mă durea. Mă durea mai profund și mai mult decît la Truro și la Londra. Din pricina răniilor durerea se răspîndea în tot trupul, nu mai deosebeam ce mă doare. Coloana nu mai era tare, se topea în mușchi, membrele erau înțepenite, în pîntec și în piept aveam junghiuri, în gîtlej un spasm, gura amară, capul un vîrtej, mă rugam ca un țînc să mi se dea o pastilă calmantă, Kate nu voia să-mi dea nimic fără medic, o blestemam, cu toate că nu era rea, nu i se făcea scîrbă, îmi făcea toate serviciile fără să întoarcă capul. Dacă mi-ar fi fost dragă cu siguranță i-aș fi mulțumit.

După pastilă mi s-a făcut mai bine. Mîinile și picioarele nu le mai simțeam, îmi rămîneau gîndurile care aveau diverse mirosuri, de afină și de naftalină, de *bigos* și de urină de cal, de frunze și de femeie. Chemam gîndurile după mirosuri. Kasia avea un miros aparte și Prietena avea. Gîndurile la Kasia miroseau a violete, la Prietena a naftalină, la tata a tutun. Pe Partizan nu-l chemam, îmi era scîrbă de el, pentru că atunci cînd l-a așezat, mort, în lădiță, Kasia a pălit atît de tare și a alergat la toaletă. Nu-l mai voiam, lasă-l să putrezească acolo împreună cu dragostea mea de cîine, pe pămîntul englez, în Earls Court.

Bach — smiorcăială plicticoasă pentru adulți. Susură un pîrîiaș, deodată se oprește în fața unei stînci — se infiltrează. Apoi din nou curge, același, cu o jumătate de milimetru mai sus, îmi amintesc cuvinte ca acestea: gamă cromatică — pîrîiașul, încet, încet se cațără în sus, caută drumul spre

cer... Bach minte, pîrîiașele trebuie să curgă la vale, timpul nu poate să urce, minutele susură, se infiltrează. Bernard vorbește aiurea, gîndurile miros, cînd a violete, cînd a gunoi, nu am unde să curg, nici înainte, nici înapoi, nu pot să urc, să susur, ce prostie, Bach...

După injecție mă simțeam foarte ușor. Kasia a venit la mine, mi-a spus : „Salvează-te, omule ! Nu ții minte ce ți-a spus tatăl tău ?“ Am rîs : „Omul nu sînt eu, ci tu“. Ea s-a mîniat. Totdeauna se mînia cînd voia să ne împăcăm și să ne cerem iertare. „Nu sînt nici un om, sînt femeie, pentru ce m-ai dat regelui Marc ?“ Am început să ne certăm. „Doară tu te-ai măritat cu el.“

„Dar tu de ce te-ai însurat cu strigoaica aceea cu mîinile albe ?“ Ne-am plîns soarta, a apărut Prietena, ne-am așezat pe terasă, a scos placa din hîrtie, hîrtia foșnea, am dispărut, nu eram oameni, eu eram cal, Kasia era iapă, ne era sete, am alergat la izvor, Prietena a dat la o parte brațul picupului, a strigat : „Nu beți ! Este otravă !“ și a aruncat simfonia în mare. Toate acestea nu erau deloc de nesuportat. Dureau plăcut, ca unele îmbrățișări. Cînd mă durea astfel, trăiam.

Am făcut o infecție și din pricina antibioticelor m-am umflat și acum nu mai îmi părea rău de nimic, îi spuneam tatei : „Vezi, pe tine au năvălit trei, și pe mine tot trei. Pe tine te-au ucis pentru că ai vrut să salvezi Polonia. Mie mi-ai cerut să salvez omul, deci am vrut s-o salvez pe Kathleen, apoi pe Bernard...“ Tata urla : „Cum ești îmbrăcat ! Nu e loc pentru papițoi în casa mea !“ mă amenința cu vătraiul. Mama zbură pe un nor ; îi luă din mînă vătraiul — în cameră plutea mirosul

de „l'Heure bleue“, asemănător naftalinei, și mirosul de țigări, aducînd a tămîie. Kalina chicotea : „Domnule Piotr, și vătraiul trebuie să știi să-l mînuiești. Trebuia cu mîna stîngă nu cu dreapta, soția n-ar fi fugit de la dumneavoastră, fiul nu s-ar fi înhăitacut cu capitaliștii...“

M-a obosit Bach. Am rupt bandajul de pe pîntec, unde aveam rana aceea de cuțit, am sunat și am strigat. Cînd mi-am revenit, Bernard mă ținea de mînă. I-am cerut s-o îndepărteze pe Kate și m-am odihnit.

— Nu cumva ascultă la ușă ?

— Nu, nu, a plecat, și ea este obosită.

Nu puteam să mă pun pe picioare și nu puteam să aștept cinci ani, l-am rugat să scoată din valiză o cutioară de la ace de patefon, am scos cerceul, i-am rezumat în cîteva cuvinte istoria și i-am spus : „Frate, dă-i ăsta. Tu însuși să i-l dai, să nu vorbești nimic, ea nu crede în vorbe“.

A rămas cu gura căscată, gîndea că aiurez, așadar, i-am scris — strîmb, căci îmi tremura mîna — adresa de la Truro și numele.

Mă întreabă : „Cine e ea ?“ Îmi vine să rîd. Ce întrebare ! Oricine știe cine este ea : Isolda. Prima. Spun : „o doctoriță. Te-am salvat ? Salvează-mă. Să vină cu avionul cu tine.“

S-a codit, a cîrîit, dar eu o țineam una : „Te-am salvat ? Salvează-mă.“ Din nou mă pierdeam, am mai reușit să îngaim : „Dacă vrea să vină, telegrafiază : *White* : * dacă nu — *Black*.“ **

* Alb. (Engl.)

** Negru. (Engl.)

Mi s-a făcut mai rău, rana puroia, nu puteam mânca, în fotoliu, alături, stătea cineva pocit și-și bătea joc de mine, nu o deosebeam pe Kate de perdeă, deasupra patului, aproape de tot, atârna tavanul, din hîrtie mototolită, foșnitoare, pe pereți alergau șopîrle, limba nu mai avea loc în gură, încercam s-o scuip, pentru că nu era a mea, ci a Balaurului, simțeam că am pe mine o piele ghimpoasă, mergeam pe motocicletă, cineva sărea de după pom, și mi se așeza călare pe ceafă, mă sugruma, strigam în polonă : „Sînt om nu fritz, asta nu e limba mea, puteți s-o tăiați.“ Soțul Kalinei m-a vizitat și m-a auzit.

Am cerut să fiu dus pe terasă, de acolo se vede poarta parcului Walkeri-lor. Cu toate că era arșiță, clănțaneam din dinți și priveam spre poartă dacă nu vine pe motocicletă curierul cu depeșă. Norii pluteau, ciripeau păsările, aerul strălucea și pălea, treceau ani. Doi ani, cinci ani... Timpul s-a împlinit. Curierul a venit pe motocicletă. Ceva deasupra lui flutura ca o velă. Am închis ochii, pietrișul a scîrțîit. Am așteptat mai departe răbdător, mă autoeducasem. A venit Kate cu o hîrtie în mînă și a spus : „Nu-l înțeleg pe Bernard. A telegrafiat un singur cuvînt : *black*“. Atunci o gheară mi s-a înfipt în gît și m-am sfîrșit ? Da ! M-am sfîrșit pentru Kasia. Dar nu am murit. M-au readus în simțiri și m-au dus din nou la spital. Acolo măcelarii s-au repezit să pompeze în mine noi otrăvuri, se vede mai eficiente decît cele de dinainte, pentru că rana a început să se vindece, iar eu am încetat cu totul să o mai aștept pe Kasia. Așteptam zeama de orez, cîteva picături de vin de Burgundia, infirmiera cu plosca, termometrul, som-

nul. Frumoasă cameră mi-a pus la dispoziție nevasta în spital, mai degrabă salon decît cameră, chiar și televizor mi-au instalat și asta începea să mă intereseze. Kate a devenit tandră, înainte nu a fost niciodată așa. Picioarele mele, mîinile mele mă interesau din nou, deschideam radioul și ascultam anunțul meteorologic, și asta mă interesa — Kate s-a făcut tandră, înainte niciodată nu a fost așa, nici chiar în vizuina aceea de deasupra barului, acum mi se uită în ochi și dă din coadă ca Partizan. I-a permis lui Ingrid să stea mai mult timp la mine și să-mi citească cu voce tare poveștile lui Andersen — îmi plăcea tare mult povestea regelui aceluia gol, mă gîndeam : Kasia este o regină goală, timp de patru ani am gătit-o în pene de paradis, pînă cînd și-a dat goliciunea pe față. I-am trimis cerceul, am recunoscut că fără ea mor și ce ? Goliciunea ei este neagră, mai neagră decît trupul torturat al Annei, lady Kathleen preferă să-și vîndă trupul unui bătrîn ; nu-i pasă, deloc, de veneticul care moare.

Ingrid silabisea, eu mă gîndeam și nu mă durea. Era plăcut să sughiți, să gemi fără durere, era plăcut să o disprețuiești pe Kasia fără durere. Kate îmi povestea despre cai și despre buldogul meu, Amigo (în cinstea pescarului italian, tatăl Caterinei ?). Nici un nume al nici unui tată, nici o țară, nici un păcat nu mă interesau, căci nimeni nu era eu, numai mîinile și picioarele care se strîngeau și se întindeau fără durere, pîntecele care digera din nou și coloana pe care puteam s-o îndoi. Am început să mă iubesc pentru că supraviețuiam tatălui și Balaurului și bandiților și dragostei — am în-

ceput să-mi iubesc plămînii sănătoși, ficatul sănătos, inima, întreg trupul meu vlăguit și palid. Dădeam plapuma la o parte, mă uitam în neștire la propriile-mi tălpi, mișcam din degete și le mulțumeam; apoi îmi mutam privirea la masă și la covor erau așa de frumoase, tocmai potrivite și dimensiunea și culoarea, potolite, cumiți, am înțeles de ce Prietena are atîta grijă de lucruri, am înțeles că-ți rămîne credincios numai ceea ce este lipsit de rațiune.

Zăceam în lux, mă uitam cînd la covor, cînd dincolo de fereastră la arbori și la nori cum se agita, se rupeau și pluteau, cum încremeneau, cu nimic nu le eram folositor, nici ei mie. Acel NIMIC alb dintre mine și lume mi-a plăcut, am încetat să mă mai tem, am îngropat din nou o Amintire, de data asta nu în pămînt și nu în mine, ci în vata aceea albă dintre ieri și azi.

Nu știam ce zi era cînd s-a ivit Bernard. Nu aveam chef să stau cu el de vorbă, nu aveam chef să-l întreb despre nimic. de ce *black*? de ce nu *white*? — nu-mi mai păsa. Dar el a trecut brusc la subiect. Spune: „Ei, slavă Domnului, pericolul a trecut, te simți bine, băiete; pot, în sfîrșit, să o aduc?”

— Pe cine să aduci?

— Cum pe cine? Pe doctorița ta.

M-au trecut sudorile. „Ea este aici? A venit?”

— Sigur că este. Cum a văzut cercelul — asta a fost la Truro, la ea — a fugit de acasă așa cum se afla, și abia mama ta la Pensallos i-a dat o valiză și cîteva hanțe. Am telegrafiat: *White*. Am plecat la Londra, în ziua următoare, am luat avionul. Sînt zece zile de cînd mă chinui cu ea. Am

venit, și? Tu — în spital, eu — lipsit de apărare, cu doctorița asta a ta, prea feminină pentru mine.

Așadar Kate a ascultat atunci, la ușă! Am simțit că mă înăbuș. Deci Kate a făcut din alb negru!... Simțeam că mă sufoc. Bernard a răcnit: „*nurse, nurse!*” numai că mîinile mele și picioarele tot nu voiau să moară; mi-au făcut o injecție, am spus: „cheam-o pe Kate” — și am ațipit, atît eram de obosit. Nu știu cît timp a trecut.

Deschid ochii. Lîngă pat stă Kate și dă din andrele. Mi se năzare că, parcă, făcuse o mare porcărie.

— Pentru ce-ai făcut porcăria aia mare? întreb.

— Dar ce era să fac? zice. Să te las să mori? Fetișcana aia te omora fără cuțit.

— Eu și așa am murit, am îngăimat.

S-a repezit: „Pentru cine? Pentru ea! Acum ai să trăiești pentru tine și o să-mi fac și eu loc alături.”

Bernard țipa, Kate țipa, infirmiera i-a dat afară și am dormit.

Seara am cerut să vină Bernard. A venit. Tăcea.

— Unde este ea? întreb. Mîine dimineată să mi-o aduci, frate, vreau să fac o încercare.

— Nu e nevoie de nici o încercare, spune Bernard. Ea a lăsat totul pentru tine.

Mi s-a făcut rău.

— Totul, asta e prea mult, eu nu am să diger totul, m-am întors și am adormit.

Noaptea m-am trezit. Îmi era rău, și îi găseam yinovați pe ei. Așa de bine dormeam, nu mă durea aproape nimic, acum trebuie s-o iau din nou de la

început? Din negru să fie alb? Să mor pentru Kate, să învii pentru Kasia? Pentru lumea care m-a azvîrlit de cealaltă parte a apei? Din nou să rumeg limba aia de Balaur?

În fond, de ce n-ar fi comis și Kate o porcărie ca să mă elibereze? Kasia trecuse porcăriile salc în contul meu, a vrut să aibă „o viață frumoasă și curată“, Kate n-a pomenit niciodată de „viață frumoasă și curată“, nu a avut-o, nici eu nu am avut-o, la dracu cu toate. Nu sînt „altfel“, i-am făcut Kasiei un copil, a fost nevoită să-l piardă pentru că două cafe bătrîne ne-au transformat prin vrăji în Tristan și Isolda, iar mama s-a învoit să primească rolul Brangienei.

Nu, nu, eram sătul de ocările „Regelui Marc!“ Eram sătul de „formarea caracterului“. Kasia nu va fi savantă, așa cum eu nu voi construi case pe cenușă. „Totul“ a murit.

A început să cînte cocoșul. Cu siguranță era bătrîn și gras, cu o coadă aurie și suferea de astm. Cînta, iar mie inima îmi bătea să sară din piept. Cusăturile de pe pîntec mă mînceau, pe coloană îmi umblau furnici, picioarele îmi erau de gheață.

Patul meu de suferință se afla la țară într-un spital pentru bogătași. Cocoșul a trezit animalele, calul a nechezat, cîinele a lătrat și dintr-o dată m-am înveselit. Încă o zi, două, mă voi întoarce în patul lui Kate și îl voi chema pe Amigo, ca să-mi încălzească picioarele. Lui Kate nu îi este silă de animale, ea nu dorește „o viață frumoasă și curată“. Se lumina. Am zîmbit. Ce-mi trebuie oameni dacă am animale? Pentru ele fiecare zi este curată și frumoasă.

CAPITOLUL XIII

În sfîrșit a zecea zi Bernard mi-a spus că mîine pot să-l văd pe Michael era dimineață Bernard a venit după mine.

Mergeam pe autostrada dintre golf și scuarurile verzi alături de noi alergau furnicare de zgîrie-nori palate scunde căsuțe galbene roz și albe dincolo de gardurile asaltate de flori coșuri de fabrică iaht-uri multă rufărie filfiind pe sfoară pescăruși autobuze cu școlari nu vedeam nici un trecător toți oamenii pesemne erau în automobile sau la lucru.

Spitalul ca un palat se afla într-un parc ne-am legitimat la cabina de sticlă nu am vrut să cumpăr flori la chioșc prea erau prostești florile într-o ocazie ca asta mergeam pe coridor o fată în halat a împins o ușă am intrat...

Cineva zăcea într-un pat. Am deschis repede palma cercelul strălucea dar ochii celui care zăcea nu străluceau. M-am repezit înainte am îngenucheat *Michael my only love*¹ am venit la tine privește-mă!

Omul acela a privit. Nu sînt *Only Love* sînt Mike, s-a întors nu voia să mă cunoască tot așa cum eu și Bradley la Truro nu voisem să recunoaștem nebunul numai Kate Walker m-a cunoscut și a zîmbit către fața de la care el s-a întors. Stătea la capătul patului și lucra cu andrelele m-a cuprins spaima unde mă aflu eu? cine este păpușa asta în bandaje? dacă aș putea să intru în pat și să mă întind alături de el cu siguranță ne-am cu-

¹ ...unicul meu iubit. (Engl.)

noaște n-ar mai fi un pat de spital i-aș șopti cuvintele noastre și am muri împreună ca Tristan și Isolda ar bate clopotele oamenii ar plînge pe străzi tufe de trandafiri ar înflori pe mormîntul nostru curat ar fi sfîrșitul dragostei noastre.

Dar nu puteam să intru în pat și să mă așez alături de soțul lui Kate Walker. Patul de spital nu putea să se transforme în catafalc de capelă, clopotele din Long Island probabil nu știau să bată ca în Bretania. Americanii din o mie nouă sute cincizeci cu siguranță nu știau să plîngă pe străzi moartea a doi îndrăgostiți străini de țara lor.

Stam îngenuncheată fără să mor lîngă bărbatul bolnav care nu era mort nici el dar nu mă cunoștea pentru că se sfîrșea ceva care trebuia să țină veșnic și se dovedea trecător.

Îmi aminteam lebăda din Kensington Gardens care în asfințitul soarelui tulbură aurul apei în locul unde s-a scufundat ceasul de aur dăruit de Michał.

Abia am primit ceasul că a și trebuit să-l arunc în lac dar pasărea nu știa nimic despre aur o atrăgea raza și dintr-o dată nu mi-a mai părut rău de ceas soarele era mai durabil decît aurul necazurile noastre mi s-au părut atunci caraghioase acum bolnavul acesta cu tăcerea lui nu voia să știe de mine și eu țin minte că mi-a dat ceasul și că a trebuit să-l aruncăm în apă pentru că oamenii au fost împotriva noastră.

Nu m-am supărat atunci pe el lebăda și raza m-au învățat că lumea nu se sfîrșește din pricina unor ceasuri dar acuma nu era raza și nu era lebăda era Kate cu andrelele ei și liniștea aceea rea.

Franciszek susține că sînt atît de vorbăreată cuvintele mele nu au sens ci numai sex poate de aceea nu găseam acum cuvinte bărbatul acesta era bolnav nu mă voia pe mine voia sensul dar eu nu știu să exprim sensul în cuvinte la mine sensul este în ființa mea.

Bolnavul acesta avea nevoie de ajutor. Cît de tare îmi era rușine și ce amarnic regretam : Kate îi fierbea probabil zeama de orez și îl spăla de ce nu am venit mai curînd ? andrelele luceau deasupra capului meu nu aveam curaj să-l mișc pe omul acela pe care Brownie îl numea „Tristan“ tăcea întors cu spatele la mine pentru că nu eu îl spălăm nu eu îi fierbeam zeama de orez nu credeam în suferința lui durerea lui de aceea exista ca să am ce vindeca prin sărutări ca să-l vindec fără medicamente.

Dar poate nu-l iubeam pe Michał ci numai dragostea ? sau poate iubeam visul mai mult decît dragostea ? nu îndrăzneam să-mi ridic privirea doream din toată inima să spun cuvîntul „iartă-mă“ dar către cine oare puteam să-l spun ? către spatele lui în pijama roșie ? către Kate ?

Din fericire a intrat Bernard și m-a ridicat din genunchi m-am sculat cu cerceul în mîină neluat în seamă nerestituit am ieșit era soare mă supăra lumina strălucitoare. Bernard s-a așezat la volan m-am așezat alături și pe același drum fără oameni dintre golf și squarurile verzi m-am întors la hotel în Manhattan.

Hotelul era mic pe o stradă îngustă stewardessa din avionul american mi l-a recomandat spunea cei din Britania trag totdeauna acolo desigur și dumneavoastră vă place tot ce-a ce este vechi ma-

șini vechi hotel vechi prieteni vechi... nu am observat dacă râde sau vorbește serios dar m-am convins curînd că pe mine New York-ul nu mă interesează numai prietenul meu vechi Dumnezeu pare să nu fi fost el prietenul meu.

Stăteam culcată pe patul vechi nu știu ce așteptam probabil așteptam ca America să dispară împreună cu hotelul acela să mă trezesc la Londra iar cu Michael lîngă mine cu mîna aruncată peste pieptul meu în somn aproape că nu respiră uneori strigă sau bolborosește cînd visează limba Balaurului atunci îl trezesc clipește buimăcit apoi îmi zîmbește înseninat ațipește zîbind și doarme foarte liniștit.

Știam puțin despre el atît numai cît vedeam și simțeam. Nici Prietena nu povestea prea multe din trecutul lui era groaznic Polonia înșîngerată străjuia în întineric în spatele lui îl ținea de păr nu-i dădea drumul încercam să o desprind dar nu mă lăsa să o ating voia să aibă numai ceea ce se înîmpla acum dar nu admitea să se rupă de ceea ce a fost cîndva demult atunci cum se va putea rupe acum de mine? nu are păr s-a tuns perie totuși eu îl țin de păr nu cred că el dormea cînd am îngenuncheat lîngă pat se prefăcea. Kate încearcă să-l desprindă nu o să izbutească. Poate s-a consumat dorința fierbinte de a mă avea lîngă el?... prea mult i-am cerut să aștepte dragule iartă-mă! Un prost. A zvîrlit amintirea mea și crede că o să mă uite va reuși poate să se desprindă dar nu va uita eu știu că amintirile nu pot fi îngropate.

M-am hotărît să aștept. Nu trebuie să țin seamă de ceea ce face omul care e bolnav trebuie să aștept pînă cînd Michael se va însănătoși atunci vom

sta de vorbă fără andrele deasupra capului dacă Michael va spune sînt nefericit nimic nu mă va smulge de lîngă el James m-a eliberat sînt liberă.

Aveam o bunică scoțiană puritană cu siguranță de la ea am moștenit natura de catîr îndrăgostit de iluzii cu disprețul pentru ceea ce există dar ciș, ciș bunică scoțiană! Michael există. Nu există dragostea fără prezența lui Michael a trimis după mine Michael nu poate să mă expedieze în felul acesta.

Spre seară, m-am sculat ca să las storurile pentru că mă irita soarele roșu care alerga pe cerul albastru al reclamei de neon m-am uitat pe ferestra pe partea cealaltă a străzii mi-au bufnit în față luminile și benzina larma înăbușită a marelui oraș la asfințit discuțiile despre afaceri s-au terminat magazinele s-au închis pe trotuare îndrăgostiții se țin de mîna bețivii n-au început încă scandalul în taxiuri se sărută în restaurante apar primii oaspeți la teatru vin femei frumoase și domni cu cravate negre m-am uitat lung la Jaguarul din fața hotelului și la bărbatul care deschide cu cheia mașina aceea roșie ca Morris-ul meu alături de el o fată în rochie roz un vîntîșor ba îi umfla fusta ba i-o lipsea de picioarele lungi, fața nu se vedea își ținea cu mîna părul de pe frunte aveam și eu rochie roz puteam și eu să stau astfel lîngă mașină și să aștept ca bărbatul să mă ducă acolo unde poți iubi în libertate și poți vedea cerul neîntinat de neoare.

M-am limpezit la minte... James și Michael s-au jurat să mă piardă! unul mă pedepsește prin bunătate al doilea prin răutate m-au dat unul altuia și fiecare s-a gîndit numai la ceea ce lui îi convine

la mine, cum să mă transforme după rețetă proprie am smucit jaluzeaua șnurul s-a rupt am telefonat portarului să-mi aducă în cameră o sticlă de șampanie și compot de ananas după o clipă a intrat chelnerul cu căruciorul lui cu tacâmuri pentru două persoane cu două pahare și cu sticla s-a uitat în jur.

— Doamna așteaptă un musafir... să comand cina acum sau mai târziu ? a întins fața de masă a pus o floare și a aranjat tacâmurile am pufnit în rîs nu te obosei domnule nu va fi nici o cină vinul și compotul sînt numai pentru mine era tînăr dar cu siguranță învățat cu tot felul de capricii nici măcar n-a întrebat dacă să destupe sticla dopul a pocnit a sărit pînă în tavan chelnerul a turnat în pahar a pus deoparte compotul a luat căruciorul a dispărut.

Am băut cu oglinda. Erau trei ca în Studio Peter în fața ei mă metamorfozam acum luînd diferite înfățișări așa cum făceam cîndva în Studio. Prietena a apucat să-mi dea numai o rochie pentru New York... am aruncat peste ea un șal și eram cînd fiică de fermier cînd doamnă pe iaht cînd vampă cînd mireasă deosebirea nu stătea în rochii ci în trăire în cinci minute puteam să trăiesc o viață și să încep alta complet diferită și asta mă distra mă învîrteam ca o sfîrlează încremeneam în fața oglinzii și priveam la acele vieți diferite toate adevărate și nici una a mea în cele din urmă am obosit și am adormit.

Mă trezesc telefonul zbrînăie privesc în jur zac pe covor alături de mine o sticlă goală și un pahar spart mai departe compotul neatins mă ridic și spun : alo — Mr. Drago vrea să vorbească cu

dumneavoastră afirmă că vă cunoaște — nu nu-l cunosc nu sînt în cameră cu siguranță e un banc prost de-al lui Bernard mă gîndesc încep să mă dezbrac după o clipă o ciocănitură în ușă : Katia deschide sînt eu. Am înlemnit : Druggie.

Nu i-am dat drumul am vorbit prin ușa închisă.

De unde ai apărut ?

De la Londra dacă aveai de gînd să eviți cunoscuții nu trebuia să tragi la hotelul acesta.

Pentru ce te dai drept un Mr. Drago oarecare ?

De doi ani așa îmi semnez tablourile : Drago se vede că la Truro nu sînt popular deschide.

Nu am deschis. A doua zi spre prînz flămîndă am coborît în restaurant am comandat biftec și Druggie a venit de îndată și s-a așezat lîngă mine, te-am văzut ieri cum coborai din Cadillac în tovărășia unui limbric spelb te-ai făcut mai frumoasă asta este un Tristan nou ? Dacă nu încetezi să faci pe măscăriciul mă ridic și plec și vei fi nevoit să plătești consumația a încetat și am aflat că are expoziție la New York.

ce faci seara

nu-ți face griji spun.

trebuie să-mi fac griji zice.

Ziua era fierbinte am scos jacheta de la taiorul cu care am venit în avion sub ea aveam o bluză transparentă se uită la mine cu o privire nevino-vată și-mi atinge cicatricea de pe braț : trebuie să-mi fac griji darling nu vreau ca asta să se mai repete.

Am simțit că iau foc ceva în mine scîncea ce s-ar mai putea repeta ! deci ca să-mi fac în ciudă spun asta nu se poate repeta dacă vrei neapărat să știi în seara asta chiar sînt liberă.

Între timp m-am încăpățînat să nu stau de strajă lîngă telefon am amintit portarului că în caz de ceva să noteze cine a telefonat și am plecat să hoinăresc prin oraș întunericul pe o parte a străzii era mai dens lumina strălucitoare pe cealaltă parte mai vie decît la Londra pentru că aici soarele sau cade perpendicular sau dispare complet din pricina zgîrie-norilor de asemenea oamenii veseli arătau și mai veseli iar cei triști și mai triști magazinele mai bogate graba și mai mare automobilele mai mari și ele îmbrăcămînta mai nouă totul era *super* modestie am văzut numai la bijutierul Tiffany pe a Cincea acolo geamurile vitrinelor erau împărțite în mici ecrane iar acestea divizate în pătrate și mai mici căptușite cu pluș și în acele pătrățele plușate erau prinse broșe mititele fără preț mici coliere, inele mici cu briliante uriașe. Rochiile de la Sachs mă uimeau mă mira că în New York poți să coși astfel în stil parizian numai că mă întrebam de ce? Nemții doar nu au distrus Parisul? Din pricina strămoșilor mei irlandezi am intrat în catedrala Sf. Patrick și tot goticul ăla arcurile și vitraliile totul era reușit nu am văzut nimic vechi nici o durere biserița romană pustie din Lanteglos era mai frumoasă dar pe mine mă bucura că la New York nu există trecut nici eu probabil nu aveam un trecut pentru că tipii se uitau după mine mai des decît la Londra iar unul cu o pălărioară caraghioasă mi-a spus *Hello beautiful!*

Seara m-am dus cu Mr. Drago la *Streetcar named Desire* unul din personajele piesei aceleia se numește Kowalski este Polonez îl iubesc două femei și nefericita aceea fluturile acela de noapte

Blanche care vrea să-l ia de la nevastă eram eu Druggie șoptea privește privește la bruta aceea de Kowalski seamănă leit cu Banditul nostru polonez nu-i așa?

Nu e adevărat nu seamănă deloc Blanche nu seamănă cu mine nevasta lui Kowalski nu seamănă cu Kate nimeni niciodată nu seamănă cu nimeni altcineva dar nu puteam să mai stau la piesa aceea am ieșit după al doilea act și Druggie m-a luat la Sardis o cîrciumă unde actorii și autorii așteaptă recenziile după premieră numai că aceea nu era premieră.

Acolo l-am cunoscut pe Harold pesemne și-au dat întîlnire căci de îndată ce am intrat și-a ridicat ochii de pe gazetă a venit spre noi m-a măsurat cu privirea și a zis: tocmai așa mi-am imaginat-o nu nu e nici o „figură a anului” ci „personalitate a deceniului”, Druggie a răspuns: ai vrut să spui „a veacului” am ris Druggie a comandat crabi de Alasca șampanie și compot de ananas știau toți că-mi place șampania și compotul de ananas. Harold mă trata așa ca și cum ne cunoșteam de copii și el era irlandez spre sfîrșitul crabului la masa noastră erau deja șase persoane Harold a comandat mai multă șampanie cel de al doilea brunet se numea Roy era critic de film iar perechea aceea Margot și Denis erau actori la cafea am numărat treisprezece persoane toți ciocneau cu mine flecăreau și mă tratau astfel ca și cum ne cunoșteam din pruncie la toaletă Margot mi-a arătat cum trebuie să masezi pieptul ca să se mențină tînăr și m-a sărutat pe sîn.

Era aproape două noaptea cînd am părăsit localul *maître d'hôtel* a fugit după mine pînă la

ușă chelnerul mi-a cerut un autograf un ins m-a desenat tot timpul cițiva au fluierat după mine cu toate că rochia aceea de la Prietena nu era deloc excentrică, strigau rămii cu noi *Queen Face* acum ești a noastră la Londra căscau gura la mine la New York însă m-au îndrăgit și m-am simțit bine.

Proba a avut loc în dimineața zilei următoare Harold este așa-zisul producător filmul se numește *The Angels go on strike* comedie eu trebuie să fiu președinta sindicatului îngerilor cer mărirea salariilor pentru că îngerii au neplăceri tot mai mari cu păcătoșii greva se sparge din cauză că unii îngeri vor să dea doctoratul în sfințenie deci eu trec de partea păcătoșilor și organizez greva pentru mărirea salariilor gangsterilor și narcomanilor mi-au cerut să joc ultima scenă am citit numai o dată textul credeau că am să strig dar eu am făcut-o liniștit țineam minte că sînt un înger căzut și că păcătoșii aceia au fost și ei cîndva îngeri deci ne putem înțelege fără să țipăm.

Harold a fost teribil de încîntat va vorbi cu directorul spune că *angagement*-ul este sigur am spus că nu e sigur căci nu se știe dacă voi primi Druggie s-a înfuriat totuși nu pot să fac nimic pînă nu mă văd cu Michał.

N-am primit telefon. Fugeam de Druggie ore întregi stăteam în Cloisters priveam la goblenurile cu rinoceri mîncam multă înghețată mă lungeam în iarbă în Central Park și citeam Harper's Bazaar. Nici James nici Prietena nu știau adresa mea nimeni nu mă bătea la cap numai gîndul că Michał este aproape nu-mi dădea pace.

Harold nu voia să aștepte decizia mea mai mult de o săptămînă a treia zi am început să mă enervez

sîmbătă a cincea zi a venit Bernard se pare că Michał se va întoarce în curînd la lucru nu i-am spus nimic dar duminică dimineață telefon : Kasia ? Sînt jos.

Cobor. Stă în fotoliu lîngă ascensor s-a uitat a zîmbit neglijent ca și cum ieri ne-am fi despărțit spune ce e nou ?

Dau din umeri spun nimic cum te simți ?

Bine mă simt zice totul s-a dus ca apa de pe gîscă.

Ce s-a dus ?

Totul zice toată boala.

Aveam o gheară în gîtlej tac în cele din urmă întreb : și eu m-am dus ?

Și-a așezat palma pe mîna mea privește drept înainte înghite în sec și spune : și tu nici măcar nu i-a tremurat glasul.

Stau înlemnită după o clipă spun a murit totul, da ? a murit ?

A murit spune.

M-am smuls din scaun și nu ești nefericit nu ?

Nu.

Stăteam unul în fața celui alt așteptam doar doar va veni cineva doar doar se va întîmpla ceva și nu vom muri totuși.

Nu a venit nimeni nu s-a întîmplat nimic numai barmanul undeva departe spărgea gheață într-o gălețică. Michał mi-a sărutat mîna ne-am întors cu spatele a ieșit tîrîndu-și ușor piciorul.

Atunci rămii cu bine adio ! am alergat după el.

S-a oprit m-a privit lung, NOI NICIODATĂ NU NE VOM SPUNE ADIO a zis. Ușa turnantă de sticlă s-a rotit a lucit și s-a oprit.

CAPITOLUL XIV

Locuiesc și acum la Pensallos în căsuța mică lipită de coasta stîncoasă a golfului Cornwallez, așa-numit Ready Money Cove.

Din cercul de demult al lui Freddie primul a dispărut colonelul Mitchell, sufocat de răutate sau de astm. Cu ajutorul cîtorva localnici patrioți reușise, cu o lună înainte de a muri, să trimită o circulară cetățenilor mai cu vază, avertizîndu-i de pericolul activității răsculaților provenind din cealaltă parte a Cortinei de Fier, care profită de credulitatea savanților englezi și de mila britanicilor pentru văduvele și orfanii de proveniență dubioasă.

Curînd după el a dispărut de la orizont și Robert Stevens, scuturînd praful provincial de pe sandale pe drumul spre cartierul intelectualilor Swiss Cottage din Londra, unde trăgea nădejde să înceapă cariera de Mesia printre austriecii de modă veche.

Pe James Bradley l-am mai văzut doar de două ori după fuga lui Kathleen, o dată la Rebeca și o dată în spital. Rebecăi medicii i-au interzis alcoolul, așadar nu se mai plimbă la anumite ore fixe spre „King of Prussia“, în schimb bea toată ziua coniac din sticla ascunsă în dulapul de medicamente, iar musafirilor le dă cafeaua din ce în ce mai slabă și le azvîrle în ochi adevăruri din ce în ce mai crude. Odată m-am dus la ea fără să mă anunț, l-am găsit pe profesor roșu la față și pe Rebeca în culmea inspirației.

„My dear man — bubuia surd — l-ai învins pe Tristan, pe Otello și pe Iason, poți muri împăcat, rege Marc, căci sub influența ta Isolda a înțeles

că viața nu valorează nimic, că arta este totul. Triumfurile ei în teatru și în filme sînt triumfurile tale. Dacă ar fi rămas lîngă tînărul acela fermecător, nimeni n-ar fi știut că există o asemenea ființă.“

Văzîndu-mă și-a împodobit fața cît mai iute cu un zîmbet :

— Nu e adevărat, Uonda ?

M-am fisticit. Bradley s-a sculat și mi-a sărutat mîna în tăcere.

Nu aveai voie să desconsideri întrebările retorice ale Rebecăi, așa încît am înclinat capul. „Prin urmare — trăgînd cu zgomot aer în piept, zeița a continuat — amîndoi împărtășii părerea mea, că Michael plus Kathleen este egal cu zero în schimb Miss Mc. Dougall plus Harold Clark — reprezintă astăzi suma realizărilor teatrului american.“

— *Chère Amie* — s-a adresat atunci profesorul — ai omis încă o ecuație : tînăra Kathleen plus bătrînul James este egal cu zero.

A ieșit cu plecăciune.

Un an mai tîrziu, l-am vizitat la spital. A murit obișnuit, de inimă. M-am dus acolo la rugămințile din scrisoare ale lui Michael care îi trimisese niște medicamente-minune, de la un specialist american. Nu i-am dat medicamentul, pentru că în starea lui nu mai era nici o nădejde de scăpare, dar, întrebînd prin intermediul infirmierei dacă Bradley vrea să mă primească, mi s-a răspuns afirmativ.

În afară de paloarea feței aceleia mereu slabă nu am remarcat nici o schimbare. Vorbea cu ușurință — pesemne era după injecție — și se vedea clar că nu voia să irosească discuția aceea în amabilități.

— Totul este în ordine — cu asta a început. În general, sînt mulțumit de viața mea. Consider că

mor la timp. Numai... a întors spre mine ochii plini de regret, de ce și-a închipuit ea că eu am s-a împiedic în cariera ei actricească ? Cu un gest de maniac netezea plapuma cu degetele, paloarea obrărilor bătea în verzui... Doară mie îmi este totuna unde locuiesc — a șoptit din ce în ce mai puțin clar, a intrat infirmiera, am fost poftită afară.

A murit chiar în seara aceea. Bijuteriile primei sale soții le-a lăsat „marei actrițe, Miss Kathleen Mac Dougall“. Moartea lui l-a impresionat mult pe Michael. Nu mi-a scris despre asta direct (pe măsură ce trec anii scrie tot mai des), dar am înțeles că abia acea stingere firească a omului, al cărui organism nu a fost atins de război sau de „bandiți“, l-a făcut conștient de inevitabilul sfârșit al fiecărei existențe...

Legat de aceasta își făcea griji pentru sănătatea mea. Eram doară ultima la rând înainte de el.

Mă presa să mă duc în Statele Unite. Nu mi-a venit ușor, dar în cele din urmă am plecat. Iată singurul lucru despre care m-a întrebat Kate : dacă mai am pălărioara aceea de la Truro pe care am cumpărat-o de la ea.

Atmosfera la prima cină a fost asemănătoare seriei aceleia când Michael și Kathleen s-au ivit pe negîndite la mine, de la Londra : prea multe de spus ca să vorbești. În răstimpul dintre o îmbucătură și alta, gurile scoteau sunete și acel nimic răsunător se ridica deasupra capului ca un norișor în văzduhul fără vînt care nu ajunge nicăieri.

Chiar de la început Ingrid m-a botezat Grannie, adică bunică, și m-a rugat să-i dau fotografia mea ca să i-o trimită Caterinei în Elveția ; în felul acesta, completînd familia, ele se împlintă în viață tot mai

puternic. Bulldogul mîrîia la mine de sub masă. Mi-a fost pus la dispoziție un pavilion în parc. Michael s-a încăpățînat să-mi ducă singur valiza, m-a condus la camera mea și mi-a așternut patul.

— E adevărat, nu este palatul acela pe care ți l-am făgăduit la plecare, la Par, dar recunoaște, mamă, că nu e o casă rea... — m-a privit în ochi rugător. Nu te las să pleci de aici pînă nu îmi făgăduiești că te vei întoarce curînd pentru totdeauna.

Nu am răspuns, așadar a insistat. „Ce-ți trebuie ție *cottage* în Pensallos ? Pe cine ai acolo ? Vinde-o, ai să vezi mamă, are să-ți placă aici.

Nu mă mai numea prietenă. Și el își completa familia.

Casa era într-adevăr elegantă, amestec de antic cu modern scandinav, tot soiul de instalații electrice. La toaletă un raft cu cărți polițiste, în dormitor gravuri franțuzești, sub fereastră, în grădină, camelii. A doua zi am șters-o cu trenulețul la Manhattan și i-am dat telefon lui Kathleen. Dormea, interzisese cameristei să o trezească la telefon. Am pornit așadar să vizitez orașul. Nu mă încînta, prea luncos, prea înalt, prea strîmt. Simțeam căldura zidurilor grămădite pe insula stîncoasă sprijinindu-se de cer pentru a nu cădea în apă. Oamenii erau și ei pe jumătate sufocați de aerul poluat și de propriile lor pofte. Femeile prea fardate, bărbații cu figuri de hipertensivi.

M-am așezat pe bancă în grădina de lîngă Hudson și am privit la apă, întorcîndu-mă clipă de clipă ca să admir podul zvelt, dantelat, suspendat într-un mod ingenios deasupra riului lat, cu albia plină. Vapoarele mugeau, îmi aduceau aminte de Vistula, îmi era dor de Varșovia. Să vînd *cottage*-ul în

Anglia ca să mă mut la Hudson? Nu-mi venea să cred că aici va fi capătul peregrinărilor lui...

Am sunat din nou la vremea *lunch*-ului și mi-a răspuns Kathleen. A scos un strigăt. Ca și altădată s-a preschimbât într-un torent de vorbe. O jumătate de oră mai târziu stăteam amîndouă în „The Russian Tea Room” în fața blinii cu icre.

— Trebuie să mă îngraș, îndruga. Trebuie să joc rolul de mamă a unui actor, care e mai în vîrstă decît mine cu șaisprezece ani.

Era aceeași și cu totul alta. Abia acum, adoptînd dicțiunea de teatru, se exprima pe sine fără greș. Abia acum, ascultîndu-i glasul, îmi dădeam seama cît de actriță fusese totdeauna. Studenta la medicină și fiica unui tată zgîrcit fusese unul din rolurile ei, Isolda — altul, lady Kathleen — încă unul. În viață unele dintre roluri se contopeau cu altele. În clipa de față respiră din plin pentru că pe scenă poate juca un singur rol într-un spațiu și timp determinat. Care? Iarăși o înlesnire: nu trebuie să aleagă, cel mult poate să refuze oferta și să aștepte o alta. Rîdea acum cu un sfert de ton mai sus, vorbea mai tare, zîmbea mai larg și îmbrățișa mai mult cu privirea.

— Niciodată nu voi înceta să-l iubesc pe Michał, Prieteno, cînta cu voce tare. Dar el nu mai are nevoie de mine, de aceea am încetat să mă plac — ce valorează femeia părăsită de iubit pentru o alta? Nu, nu mă mai plac, mă travestesc în diverse alte femei. Vreau să uit de mine, vreau să plîng din pricina unei dureri străine, vreau să mă bucur din pricina unei bucurii străine, vreau ca oamenii să plîngă și să ridă la teatru sau la cinema pentru că eu mă prefac atît de bine.

— Asta îți este de ajuns? o întrebam.

— O, da desigur. Căzu pe gînduri. Îmi e de ajuns. Cînd joc Medeea, plîng atît de tare pierderea copiilor, încît nu aș mai avea putere să-i bocesc pe ai mei.

— Tu și Michał nu ați avut niciodată copii...

— Oh, Prieteno — ești tot atît de credulă ca și Michał. *Am spus* doar că nu vrem — asta e cu totul altceva. Despărțirea noastră a început, de fapt, în clipa în care Michał a auzit că i-am lepădat copilul.

— L-ai lepădat? am îngăimat. De ce?

Pentru că Tristan și Isolda nu au avut copii și noi voiam să fim ca ei. Altfel decît toată lumea — a rîs tare. În schimb, Michał are parte de copii străini. Ha-ha! Rebeca îi oferea pe feciorii lui Ellen, acum este tatăl a două fete de pescari.

— Iar tu o joci pe Medeea.

— Iar eu o joc pe Medeea.

Pe puloverul negru licărea, în calorile curcubeului, un buchetel din pietre de opal și de granate.

— Frumoasă broșă, am remarcat.

S-a fisticit. Cu unghia lăcuită a atins bijuteria. „Asta? E de la Bradley. Moștenire de la franțzoaică. Nu-l mai numea James; numele acesta trecuse odată cu Lady Kathleen.

M-a invitat să luăm cina după spectacol, la un oarecare „Sardi”. Nu m-am dus. Simțeam că o făcea din politețe. Prietena a trecut odată cu Tristan.

La Michał am stat o lună. Arăta bine. Mă uitam la el și mă gîndeam că e în continuare același Michał. Căci fizicește nu era schimbat. Avea aceiași ochi ca mierea, aceiași pe care i-a avut atunci cînd

a suferit din dragoste atît de mult. Avea aceeaşi gură cu buzele care nu se armonizau — buza de sus subţire şi încăpăţînată, cea de jos cărnoasă şi fără voinţă. Avea în continuare fruntea aceea lată, pătrată, a mea, adîncită la tîmple, despre care Piotr spusese cîndva : „ăsta-i farmecul tău, fruntea asta. Ai făcut bine că i-ai dat-o fiului nostru.“ Țin minte că i-am răspuns atunci : „din păcate i-am dat şi gura mea.“

Avea în continuare umerii aceia laţi şi şoldurile înguste ale lui Piotr, calităţi folosite uneori la seducerea nevestelor străine. Nu, în aparenţă nu era schimbat. Ar putea acum să stea tot aşa de bine pe terasa din Pensallos ; şi acolo putea să lumineze luna şi pentru a speria gîngăniile de noapte puteau să ardă torţe, iar mîinile acelea de pe umerii lui puteau fi tot atît de bine mîinile Isoldei — Prima şi Ultima.

M-a impresionat în mod cu totul deosebit o seară cînd părea că totul poate fi din nou. Asemenea seri sînt posibile numai la gîndul că uşa spre lumea cealaltă a rămas uşor întredeschisă, deoarece un supraom, ori arhanghel, sau Zeus, în orice caz un astronaut, nu a înşurubat bine cortina de fier dintre pămînt şi cer.

Nu ştiu dacă din indiferenţă, sau din disperare, Michał a pus placa cu simfonia lui Franck. Cica-dele ţîrîiau, licuricii uriaşi zburau pe deasupra arborilor, luna era mare, încremenită ca o notă finală, al cărei sunet amintea încă o dată că dragostea este boala cea mai sănătoasă, cea mai frumoasă, singura durere care merită veşnicia.

Dar seara aceea nu ne mai aparţinea, mie, lui Michał, lui Kathleen, ţărilor care au existat cîndva. Nici tînărul *businessman* american nu mai era răzvrătitul varşovian de douăzeci de ani, nici Isolda lui cea nouă nu era Isolda aceea irlandeză, nici luna aceea nu era prima lună plină a îndrăgostiţilor.

Simfonia lui Franck s-a terminat, luna s-a dat după nori, s-a făcut rece şi Kate ne-a chemat în salon. Dar eu nu mai puteam suporta nimic şi am fugit în grădină.

Michał îşi petrecea cea mai mare parte a zilei în birou, la treizeci de mile de Walker Place... Seara spunea de obicei bancuri, o necăjea pe Ingrid care se uita la el fascinată, lăuda invenţiile culinare ale lui Kate şi faptul că achiziţiona roşiile mai ieftin cu cinci cenţi la kilogram decît costau în serele proprii.

Bernard se arăta rar, căci Kate nu-i putea ierta excursia „după medicul specialist“. Nu ştiu cum stau lucrurile între Michał şi soţia lui, adeseori vedeam noaptea lumină în grajd, unde el are o cămăruţă în care atîrnă şei şi frîie. Se pare că preferă să doarmă alături de cai, decît lângă Kate.

La început venea la mine în fiecare seară, mai tîrziu din ce în ce mai rar, ne stingherea pe amîndoii faptul că aveam atîtea amintiri care aici nu interesau pe nimeni şi multe altele despre care nu trebuia să vorbim nici măcar între noi.

Fără răgaz îmi făceam reproşuri : fiul acesta nu este al tău, pentru că nu ai fost în stare să Ți-l apropii. Te-a numit Prietenă, atîta timp cît a durat jocul de-a Tristan. Acum se joacă de-a rechinul american, deci nu are nevoie de Brangien. Mă spe-

ria ușurința cu care ei amîndoi — Michał și Kathleen — treceau de la un rol la altul. Ea a fost mai onestă, căci, în cele din urmă, a ales teatrul adevărat, unde nimeni nu trebuie să sufere pentru ea după lăsarea cortinei. Michał caută continuu la mine înțelegere, deși noua lui viață este împotriva mea.

Mă străduiam să discut cu el despre vremurile de război, ca să înțeleg dacă participarea lui la mișcarea de rezistență a rezultat dintr-o necesitate vitală sau a fost tot un rol. Ascultînd relatările zgîrcite, pe care i le smulgeam (din nou cu ajutorul ginului) în timpul conversațiilor noastre în Long Island, am ajuns la convingerea că nici din necesitate, nici pentru că ar fi jucat un rol, ci de nevoie. În schimb, rolul dictat de Piotr era acea „salvare a omului”. Eu eram incapabilă de a impune cuiva vreun rol. Ce-mi rămînea? Probabil să aștept la Pensallos pînă cînd salvarea omului va deveni o necesitate pentru mame, tați și pentru fii în toate colțurile pămîntului.

În ajunul plecării, venind în casa mare, la cină, am găsit-o pe Kate iritată: a lovit cu furie în gong de mai multe ori și în cele din urmă a declarat: „nu am de gînd să mănînc supa rece. Să ne așezăm la masă.” Se referea la Michał și la Ingrid.

— Mă duc să-i caut, am propus. M-am îndreptat spre grajduri. Se întuneca. De departe am zărit două siluete întoarse cu spatele, conturîndu-se pe fondul cerului de un violet-aprins, așa cum vezi des acolo după apusul soarelui. Ședeau pe o moviliță în luncă, în preajma lor păștea calul, deasupra lor răsărea luna, calul își scutura coama clipă de clipă și necheza, la fel de ireal ca și ei.

M-am dus mai aproape și — cu toate că nu vorbeau tare — în liniștea serii am auzit fiecare cuvînt.

— Cînd vei crește mare, Inia, Michał vorbea englezește, numai numele fetei îl poloniza, așa cum înainte poloniza Kathleen în Kasia, îți voi cumpăra un cal cu care vei putea nu numai să galopezi, dar să și zbori.

— Și vom zbura în lună, adevărat Daddy? a răspuns:

— Da. Dar nu dintr-o dată. Mai înainte vom zbura deasupra diferitelor țări și vom arunca manifeste.

— Ce va fi scris în manifestele acelea Daddy? Reclame pentru crema Hélène Rubinstein?

— Nu, Inia. Ca să nu fie omorîți oamenii.

— Nici bandiții?

— Nici ei. Ei se omoară singuri între ei.

— Daddy, cînd îmi vei cumpăra așa un cal?

— Nu prea repede, Inia. Un cal ca ăsta costă foarte scump. Trebuie, înainte de toate, să cîștig mulți bani.

Gongul bătu din nou, nervos, m-am întors cîțiva pași și i-am strigat. S-au ridicat, au alergat spre mine, ținîndu-se de mînă. Pe fața lui Michał mai rătăcea un zîmbet echivoc. A doua zi m-am îmbarcat, disprețuindu-mă, căci miturile mele luau direcții opuse morții — iar Michał — cu tot spiritul lui practic — mereu se lovea de ea.

Brownie și Laura îmbătrînesc inegal. Colțuroasa Brownie, cu nasul mare și cu clăia de păr decolorat, se spetește în grădină, plivește, sădește, tunde, din ce în ce mai mult seamănă cu un țaran cu pomeții

roșii. I-a iertat pe bărbați, îi bate pe spate și râde cînd se spun glume naive. Laura nu a iertat pe nimîni. Gura i-a dispărut aproape complet de pe chip, ochii mari, bulbucați văd numai greșeli, și obstacole, și paiul din ochii altora. Are grijă de siluetă, se îmbracă frumos, dar cînd sînt împreună, Brownie, în puloverul ei întins pe sînii ca niște pepeni, arată mai tînără.

Curînd după întoarcerea mea din America am văzut-o pe „bătrîna Cață“ singură, plimbîndu-se cu cîinele. Brusc am cotit-o pe o stradă lăturalnică, m-a cuprins ciuda că o figură atît de grotescă a putut în anul o mie nouă sute patruzeci și șase să amețească un grup de oameni, de altfel conștienți de timpul în care trăiesc, cu o legendă medievală. Dar și ea m-a observat și cu pași de elefant m-a ajuns din urmă, în dreptul prăvăliei cu pește.

— Ce face Tristan ? a strigat de departe. Nu a murit acolo, peste mare ?

— Ba da, a murit, am spus. Pesemne că glasul și mina mea exprimau mai mult decît cuvintele, căci pe fața rumenă, grosolană a licărit deodată înțelegerea. M-a luat de mîină și gura a început să-i tremure.

— Nu, nu Uonda, a șoptit înfocat. Nu a murit. El s-a schimbat. Dar nu pentru totdeauna.

Din cînd în cînd, își face apariția Franciszek. O scoate la capăt din ce în ce mai prost cu chiriașii. Vrea să mă convingă să ne căsătorim.

— Îți vei reveni la Londra, spune. Operă... expoziții... Septembrie îl vom petrece la Pensallos, ne va prii nervilor. Îl expediez ramburs, căci Pensallos

este plin de muzică și de imagini picturale în tot timpul anului.

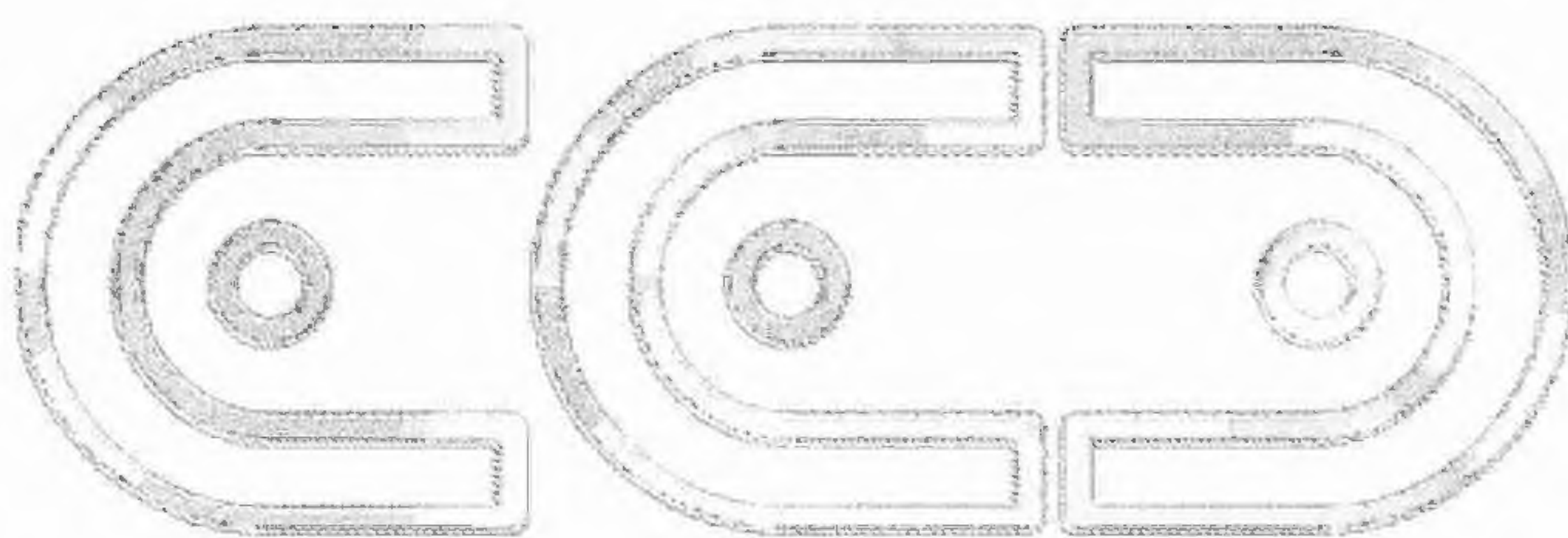
Trece primăvară după primăvară. Suzy a părăsit școala împreună cu profesorul de franceză. S-au căsătorit. Locuiesc la Dijon. În Martie întotdeauna mă duc cu Gwen în golf cu ciuboșica cucului, unde festivalul galben are loc neschimbat la marginea apei sidefii. Ea rupe, în genunchi, florile sfioase, iar eu privesc la irealul Truro de dincolo de mare.

Lector: NINA GRIGORESCU
Tehnoredactor: ELENA BABI

*Tiraj 11.730 ex. broșate Bun de tipar 21.08.1974.
Coli tipar 11,25*

Tiparul executat sub comanda
nr. 331 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918”,
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

EM

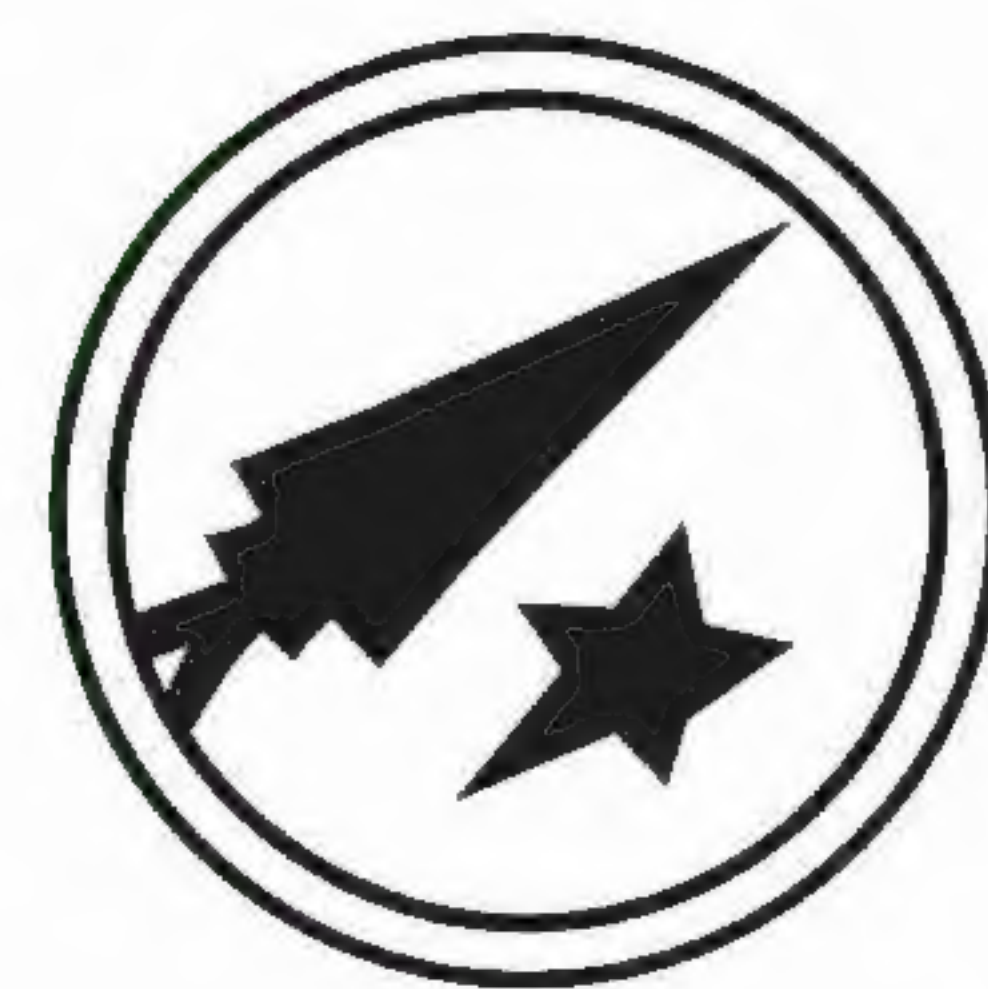
de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

